

malitia permittunt aialia ipsa depascere in agris
 (cu bladis alienis: ynde z pxiinos dānificant: in
 quo tenentur ad satisfactionē. Et cum aialia ipa
 vitata vendūt p sanis non diminuendo de pre
 cio fm quantitatem defectus: non sunt innumes
 a peccato z satisfactione persone lese: precipue cū
 notabile sequitur dānum emptori. Offendunt et
 cum decimas non solunt ecclesijs saltem fz mo
 rem patrie: totus vel partem in quo tenentur ad
 restitutionem ecclesijs de subtractis. Sed d ma
 teria decimarū qūo homines teneantur vel excu
 sentur: habes diffuse in secunda pre ti. 4. c. de re
 tentione decimarum. Vacantibus autem ecclesijs
 quaz sunt parochiani de bonis ecclesie seu sacer
 dons ipsius aliqui accipiunt z distrabunt z distri
 pant in comedendo z bibendo. Cogūt etiā ipos
 sacerdotes suos seruare quasdam abusiones: vt
 in diebus resurrectionis vel natalis vel alteri⁹ fe
 stinitatis dent eis notabilem quantitatem panis: ac
 et vini ad bibendum vsqz ad ebrietatē. In eccle
 sijs ipsis aliquando tripudiāt: z choreas ducūt
 cum mulierib⁹. Quidā autē illorū vadunt ad pil
 cationem: que ars de se non est illicita. Offēdunt
 tñ cum hoc faciunt diebus festis. i. propter cupi
 ditatē capientes pisces z vendentes: eo q cōtra
 illud preceptū faciunt: opus seruale non facietis:
 exodi. 20. c. Secus si cā recreationis vel vt habe
 ant aliquos pisciculos ad comedēdū. Si tamen
 ppter hoc nō dimittunt auditionem misse zc.
 Quoniam furantur adinuicem pisces tenentur ad
 restitutionē. Itē deuastant aliquādo aggeres p
 diorum aliorum: z quandoqz ipsa predia vnde
 tenentur ad dānum: vt habes supra in secūda p
 te ti. z. de restitutione. Diebus festis parus vacāt
 diuinis z auditioni integre misse: sed ludis vt in
 tabernis z contentionibus ante ecclesias. In ip
 sis diebus festis deferunt in iumentis blada vina
 vel alia patronis: per quod violant festa: nisi ma
 xima necessitate ducantur: nō valentes aliter vi
 uere. De facili blasphemant deū z sanctos. Ma
 ledicunt irati aialia sua bruta. Mendacijs z per
 iurijs pleni sunt. De fornicationibus z sodomis
 non faciunt sibi conscientia. Plurimi eorum nō
 confitētur annuatim z multo pauciores cōmuni
 cant: falso extimantes se nō debere cōmunicare:
 nisi cū senescunt: vel ad mortem infirmantur. Fa
 milias suas paz instruit in moribus fidelis. Pe
 nitentias iniunctas a cōfessoribus: z vota facta
 frequēter dimittunt. Incantationibus vtuntur
 in se: z in iumentis suis: de deo vel sua salute nil
 cogitant. Et cum cōiter sint ignorantes z parum
 curantes de aia sua: z obseruatione mandatorū
 dei: que nesciunt: hoc est q adiuvat eos duci ad
 perditionē per vias latā vicioz ignorantia z in
 curia parochialiū suoz cum cōscia mala: qui nō
 curantes de omnibus sibi cōmissis: sed de lana z
 lacte non eos instruit in predicationibus confes
 sionibus z priuatis monitionib⁹: sed cum cōi er
 rore eoz transeuntes: corruptelas sequitur eoz

non corrigentes eos de vitijs eoz propter qd
 contingit bestialiter viuentes aliquando bestiali
 ter moriantur.

**Titulus. 9. de statu iudicum secularium z ec
 clesiasticorum. Ca. pimum quibus modis puer
 tatur iudicium z de muneribus. Sermo.**

Beati qui custo

diunt iudiciū z faciunt iustici
 am in omni tēpore. ps. 105. Ac
 tus iudiciū z auctoritas iudicā
 di est quedā potestas delegata
 seu collata hominibus a deo: qui in hoc tenet lo
 cum z vices dei. Unde in iudicando in quātum
 possunt debent eum imitari. Unde deuter. 16.
 Quod iustum est iudicare: dei enim est iudiciū.
 Nam z de suis iudicijs ipsi iudici deo rōnem sē
 reddituri: z fm qualitatem eoz glām vel penaz
 recepturi. Propterea dicitur sapien. 6. Discite iu
 dices finium terre prebere aures: vos qui conti
 netis multitudines: z placetis vobis i turbis na
 tionum: qm data est a dño ptās vobis: z virtus
 ab altissimo: qui interrogabit opera nostra: z co
 gitationes scrutabitur: qm cū essetis ministri re
 gni eius: non recte iudicastis: nec custodistis legē
 iusticie: nec fm voluntatem dei ambulastis: hor
 rende z cito apparebit vobis: qm iudiciū duris
 simum fiet his: qui presunt idest dānatio z puni
 tio grauissima iudicibus male iudicantib⁹ z iniu
 ste. Et paulopost subditur. Qui custodierint iusti
 ciam iuste iudicabunt idest fm opus bonum eo
 rum remunerabuntur. Quia enī opus excellēs
 z laboriosum valde bene peregerunt: magno p
 mio coronabuntur. Dicit. n. Mat. 25. Ibi iu
 sti in vitam eternā: z hic in ps. Beati qui custo
 diunt iudiciū zc. Ubi et aiaduertendū: q quāuis
 apud vulgares iudices dicantur doctores iuris:
 tñ ppe loquēdo debent dici tales iuris periti. Sz
 iudices sunt qcuqz hnt in aliqua materia iudica
 re civili vl criminali: siue sint ordiarij sū subdele
 gati siue arbitri: siue dicantur dñi siue ptātes z ca
 pitanei siue pōres siue officiales siue cōsules ali
 cuius artis siue rectores vniuersitatis z hi. Uñ
 Iod. ery. 20. li. Iudex dicitur qz ius dictat p pō
 sū qd iure disceptet. Iure iat disceptare: ē iuste iu
 dicare: vt habetur. 23. q. 2. iustum. vñ z domin⁹
 deute. 16. dixit. Iudices z magistrōs constitues
 in oibus portis tuis: vt iudicent pplm iusto iudi
 cio. Antiquitus iudices morabantur in portis ci
 uitatū ad iudicandum: z iō dicit i portis tuis. De
 bent ergo iudices deum imitari: cuius sunt mini
 stri: de quo ait idem ps. 7. Deus iustus iudex for
 tis z patiens: nūquid irascitur per singulos dies?
 Nisi conuersi fueritis gladium suū vibrabit: ar
 cum tetendit: z parauit illum: z parauit in eo va
 sa mortis vbi. s. notantur cōditiones iudicis. Est
 primo deus iudex iustus omnem virtutem in se

habendo et pro meritis unicuique retribuendo: de-
tero. 32. **D**eus fidelis et absque ulla iniquitate iustus
et rectus. **Chob. 20.** Iustus es domine et omnia iudicia
tua iusta sunt. Quis enim occulta sit nobis iusticia
dei in suis iudiciis: tamen ut dicit **Aug.** Nos et si
ratione facti profunditatem iudicii eius penetrare non
possumus: manifeste tamen scimus: et verum esse
quod dicitur: iustum esse quod fecit. 23. q. 4. de tyris.
Sit ergo iudex iustus in se: ut nulli subiaceat vi-
cio graui. Iusticia enim secundum philosophum libro
ethicorum est omnis virtus. Et ut ait **Aug.** Omnis virtus
patitur detrimentum ab uno vitio. Hinc **Ambro.**
ait super. **B**eatissimi immaculati. Iudicet de alteri
rores: qui non habent: quod in se ipso condeneret. Iudicet
ille qui non agat eadem: que in altero putauerit pu-
nienda: ne cum de alio iudicet: in se ferat iniuriam.
3. q. 7. c. iudicet. Et **Bregio.** in li. mor. tractans illud
quod ait **Christus** de adultera. **Jo. 8.** Qui sine pec-
cato est: primum in illam lapidem mittat. Dicit
ad aliena peccata puniendi ibant: et sua reliquebant.
Reuocentur itaque intus ad conscientiam ut propria cor-
rigantur: et tunc aliena reprehendant. Et subdit si-
guram de filiis israel bellantibus contra tribum
beniamin in ultione sceleris gabaonitarum: quod prius
ipsi purgati per plurimam stragem de suis: postea
digne illos prostrauerunt. **Iosue. 7.** et 10. c. Non enim
potest subditus iudicium sui superioris recusare:
quatenus sit prauus: dum toleratur ab ecclesia. 8.
q. 4. nonne. Ut iustus autem iudex reddat unicuique ius
suum: sicut deus facit dicens. **biere. 17.** Ego domi-
nus scrutans cor et probans renes: qui de unicuique
iuxta viam suam. et secundum fructum adinventionem
suarum. **12.** deus iudex est fortis. i. potens et con-
stans in exhibendo quod dicitur. **Nec enim munere cu-
iusque vel precibus flectitur:** ut a veritate deuict: quod
nullius auxilio indiget: sapientie. 6. Non enim sub-
trahet personam cuiusque: nec verebitur magnitudi-
nem cuiusque: **bestia. 9.** Non est qui resistat maiori
statu tui. **f. dei:** ita et iudex debet esse fortis et con-
stans ad faciendum iusticiam: nec flecti timore vel amo-
re cuiusque: unde dicitur **eccl. 7.** Noli velle fieri iu-
dex: si non uales virtute. i. fortitudine irripere
iniquitates malorum. **N**on enim excusatur a peccato
grauissimo iudex pilatus: qui non voluitari sed
quasi inuitus dedit iniustam sententiam mortis contra
christum: quem in iudicio nouerat innocentem: ex eo quod
timuit incurrere indignationem cesaris. **Jo. 19.** qui
iudei dixerunt: si hunc dimittis non es amicus ce-
sarum. **13.** iudex debet esse patiens in sufferendo.
Sicut et deus iudex patiens est. non enim subito
punit: sed patienter expectat peccantes: ut aliqui
resipiscant: et boni efficiantur. Et quis de hoc scilicet
diligantur de tanta patientia dei: et ipsi maledi-
cant vel blasphemant homines: non propterea
dimittit patientiam suam: quia inde nouit sequi mul-
ta bona: unde dicitur **eccl. 18.** Et enim quia non profer-
tur cito contra malos sententia: absque ulla timore filij
hominum perpetrant mala: attamen ex eo quod pecca-
tor centies facit malum: et per patientiam iustentia

tur. **f. a deo:** ego cognoui: quod erit bonum timentibus
deum: quia. **f. videntes dei patientiam et misericordiam**
magnas confidunt de sua misericordia erga eos:
et quia boni interim exercentur in gratia per plebatio-
nes malorum: tum et quia tales mali conuertuntur ali-
quando ad deum: et multa bona postea faciunt il-
lis. **S**i deus non patienter tolerasset. **S**aulum perse-
quentem christum: non habuisset paulum predicantem
eum: et plus omnibus laborantem pro fidelibus. Ita
et debet iudex et patiens esse. **Aug.** in regula de
plato. qui iudex est ait. **P**atens sit ad omnes. **N**on
enim semper omnia sibi nota crimina deus punire: nisi
manifesta in iudicio. **13.** ut dicitur **di. 32.** erubescat.
Occultorum cognitor et iudex est deus. **Q**ue etiam
nota sunt: sed puniri sine magno scandalo non pos-
sunt: patienter deus ferre: ut dicitur **di. 50.** ut consti-
tueretur in se. **P**atenter singulorum causas audire.
Et si aliquando insurgunt homines ad murmurandum
de detrahendo et vilipendendo iudicem: quia po-
tius sunt: ut signum ad sagittam: cum non possint om-
nibus placere patienter deus ferre. **U**nde poeta **Qui-**
dinus de tristibus. **S**i quotiens peccat homines sua
fulmina mittat. **J**upiter exiguo tempore sol erit.
4. debet esse iudex tranquillus in discutendo
et diffiniendo causas: sicut et de fine ira indicat et cum
summa tranquillitate. **U**nde dicitur **ps. 5.** nunguid ira
scitur per singulos dies. q. d. non cum tamen per sin-
gulos dies multi proocent eam ad iram propter scel-
lera sua: propter quod dicitur sapientie. **12. c.** Tu autem domine
totius virtutis cum tranquillitate iudicas: et cum magna
reuerentia disponis nos. **D**ocuisti autem populum
tuum per talia opera: quoniam iustum oportet et christi
manum. **N**ec est contra id quod dicitur in alio **ps. 135.**
6. Domine ne in furore tuo arguas me. **f. iudicando.**
Nam ira dei non est concitatio animi furor ut in ho-
minibus: sed iusta supplicij constitutio. **R**ogat enim
ergo propheta: ut non iudicet eum secundum rigorem iu-
sticie quo meretur puniri: sed secundum mansuetudinem
misericordie sue: ita et iudex omni deus sibi cauere ab
ira. **N**am ut ait **Jacobus** in canonica epistola. **1. c.** Ira
viri iusticiam dei non operatur: que verba tractans
Beda ait: quia qui iratus in aliquem sententiam profert:
et si ille quantum ad se iustam reponeret sententiam.
Iste tamen qui non amore iusticie: sed timore odij
sententiam dedit in eum: iusticiam dei: in quam
perturbatio non cadit: non imitatur. hinc et **Bre-**
go. ait. **R**estringenda est sub ratione potestas: ne quid
agendum prius quam concitata ad tranquillitatem
mens redeat. **N**am commotionis tempore ius-
tum putat omne quod fecerit. **ii. q. 3.** illa proposito-
rum. **Ambro.** etiam sic ait. **I**ra etiam innocentes ad
crimen adducit: quia dum plus iusto irascimur
et volumus aliena coercere peccata: gratiora com-
mittimus. q. c. Et loquitur ibi **Ambro.** de patro-
no ioseph: qui cum ab uxore sua falso fuisset ac-
cusatus: quod voluisset eam cognoscere: nimis cre-
dulus et ex hoc turbatus iniuste iudicauit eum ad
carcerem. **U**nde et iura statuerunt iudicem in pro-
ferendo sententiam debere sedere: ad iudicandum

mentis tranquillitatem. **¶** 3° debet iudex eē rigi-
dus in minas inferendo: sicut deus iudex minas
peccatoribus: per pphetas per flagella: vnde di-
cit. **N**isi conuerſi fueritis. ſ. a vitijs ad deum: gla-
dium ſuum vibzabit ſue vltionis comminando
Iſai. i. c. Si nolueritis audire ait domin⁹ me ad
iracundiam prouocaueritis: gladius meus deuo-
rabit vos. **¶** Et hier. 18. **R**epete loquar aduerſus
gentem ⁊ aduerſus regnum: vt euellam deſtru-
am ⁊ disperdam ait dñs ſcilicet comminando: ⁊
ſi penitentiā egerit gens illa de peccato ſuo: agā
⁊ ego penitentiam de malo quod cogitavi face-
re illi. **¶** Exemplum patet in ninuitis q^o dictum
fuit per ionam ex parte dei. **A**dhuc quadragia
dies ⁊ ninive ſubuertetur. **Ione. 3. c.** Et q^o ad vi-
brationem huius gladij iſeſt comminationem
huius pugitionis conuerſi ſūt: deus reuocauit ſe-
tentiam: ſic iudex cum iudicat in ciuilibus inter
partes: vt conuertantur ad pacem: debet vibra-
re gladium oſtendendo diſpendia litigiorum: pi-
culum ex vtraq^{ue} parte cōdēnationis cōtra vtrū
q^{ue}. **¶** Si in criminalibus debet vibrare gladium. i.
comminationes facere ⁊ reo ⁊ actori ⁊ teſtib⁹ p
veritate habenda. **S**icut ſalomon: cum fecit iu-
dicium inter duas meretrices litigantes de filijs
vbi a d. inueniendus veritatem dixit. **A**ſſerte mi-
hi gladium ⁊ diuidatur **2c. 3. v. 3. c.** Et vere ⁊ iu-
ſte iudicauit inueniens veritatem. **D**ebet quoq^{ue}
iudex adducere comminationes ad graues pe-
nas in tranſgreſſores legum: ⁊ ad terrorem alio-
rum inferre: precipue cū multis craſſantib⁹ opus
eſt exēplo: vt dicit lex: ⁊ ſeruauit iudex moyses
ex dei mandato ad mortem cōdēnās ligna ſab-
bato colligēte: vt patet nūci. 15. c. **¶** Debet. 6° iu-
dex eſſe equ⁹ in decernendo iſeſt ſernare equita-
tem: que eſt ſeueritas iuſticie miſericordia tēpa-
ta: ad quā debet ſemper iudex attēdere: q^o xps
deus obſeruat. **Iſai. ii.** Iudicabit in iuſticias pau-
peres: ⁊ arguet in egate. **be. due. res.** **A**it caſſiod⁹
ſuper pſalterium. ſ. miſericordia ⁊ veritas. i. iuſti-
cia in oī iudicio dei coniuncta ſunt. **E**t in harum
coniunctione conſiſtit equitas. **E**t hoc eſt: q^o ait
ps. arcum ſuum tetendit: arcum. ſ. iudicij. **S**ic autē
tenditur arcus ſeu baliſta. **A**uz cñ in eo ſit choz-
da mollis: que ſignificat miām: ⁊ lignum durum
⁊ rigidum ſignans ſeueritatem iuſticie: in tenſio-
ne chozda mollis flectit lignum durum: aliquā-
tulum erga ſe. **S**ic in iudicio d⁹ dulcedo miſeri-
cordie tēpare rigore ſeueritatis. **A**bacuch. 3. **A**uz
iratus fueris iuſte. ſ. puniēdo miſe memor eris. ſ.
tu deus caſtigando citra condignit⁹. **I**ta ⁊ iudex
debet equitatem ſeruare miſcendo oleum cum
vino in vulneribus ſautiari. **Q**uod docet **G**reg.
in li. mor. d. **O**mnis qui iuſte iudicat: ſtateram in
manu geſtat: ⁊ in vtroq^{ue} penſo iuſticiam: ⁊ miām
portat: ſed per iuſticiam reddit peccatis ſenten-
tiam: per miām peccati tēpat penam: vt iuſto
libramine quedam per equitatem corzgat: que-
dam per miſerationes indulgeat: qui dei iudiciū

oculis ſuis ſemper timens ⁊ tremens in omni ne-
gocio formidat: ⁊ ne de iuſticie tramite deuians
cadat: hec ille: ad hoc facit illud q^o dicit **G**rego.
di. 4. ſ. diſciplina. **¶** Debet. 7° iudex eſſe matur⁹
in diſcutiendo: vnde dicit parauit illum. ſ. arcum
ſ. ad ſagittandum. i. ad diſſiniendum. **E**t iſta pre-
paratio eſt diligens inueſtigatio: ⁊ obſeruatō eo-
rum: que requiruntur ad iudicij rectitudinem.
Dominus iudex iuſtus: q^o ei omnia ſūt nota: nō
eget aliqua inſormatione in ſuis iudicijs: nec po-
teſt errare: ſed iudicium hominum: q^o ex infor-
mationibus aliorū procedit: errare poteſt. **U**nī
dicitur extra de ſen. ex com. c. a nobis. q^o dei iudi-
cium nec fallit: nec fallitur: ſed iudicium eccleſie
⁊ fallit ⁊ fallitur. **C**um tamen facit iudex diligen-
ter que debet: ſubtiliter inquiredo ⁊ ſeruādo de-
bitum ordinem: ⁊ ſi erret excuſatur. **E**t ppter ea
ne iudices ſint leues: vel precipites in iudicādo
deus ipſe qui omnia nouit: noluit peſſima opera
ſodomitarū iudicando cōdēnare: niſi prius per
angelos in forma humana deſtinatos manifeſte
deprehenderet eoz ſcelera. **Gen. 19. ⁊. 2. q. i.** deus
oīpotens: vbi dī. **M**ala audita nullum moueāt:
nec paſſim dicta abſq^{ue} certa probatione credan-
tur. **S**ed ipſe deus incarnatus queſitus a ſcribis
⁊ phariſeis: vt iudicaret adulteram: prius incli-
nans ſe digito ſcribebat in terra. **E**t ſollicitat⁹ p
reſponſione dixit. **Q**ui ſine peccato eſt veſtrum:
primus in illam lapidem mittat: ⁊ iterum ſe incli-
nans ſcribebat in terra: demum ream abſoluit:
q^o non erant idonei accuſatores. **Jo. 8.** habetur.
q^o tractans **G**rego. in li. mor. ait. **I**n hoc nos ty-
pice inſtituit dñs: vt cum quelibet proximorum
errata conſpicimus nō hec antea reprehendēdo
iudicemus: q^o ad conſcientiam noſtram reuerſi
humiliter digito diſcretionis ſolēnter exculpe-
mus: ⁊ quid in ea conditori placeat: q^oue diſpli-
ceat examinatione dirimamus. **I**dem **G**rego. ii. q.
3. ſic ait. **S**ūmopere precauendum eſt vt recto-
res eccleſie: ⁊ qui publica iudicia exercent in dic-
tandis ſententijs: nulla leuitate vel furore ducti
ſint precipites. **S**ed cauſis prius diligenter ven-
tilatis: cum res que ignorabatur: pleniter ad no-
ticiam peruenerit: tunc diuina ⁊ humana lex re-
ſoluatur: ⁊ ſim q^o ibi conſtitutum eſt: remota pſo-
narum acceptione diſſinitiuā proſeratur ſnā. hīc
eſt q^o moyses querelas populi ad dñm ſemp ta-
bernaculum ingreſſus referebat: ⁊ iuxta q^o dñs
imperabat iudicia proponebat hec ibi. **E**t vt di-
cit **A**ugu. q. ea. **Q**uanuis vera ſint quedam ta-
men iudici non ſunt credenda: niſi certis indicijſ
demonſtrentur. **¶** 8° ⁊ vltimo debet iudex ſnās
ferre cōdēnationis quo ad reos. **E**t hoc eſt q^o
dicit: **I**n eo parauit vaſa mortis. i. inſtrumēta pu-
nitionis. **S**ic deus iudex in ſuo iudicio peccato-
res cōdēnat. **D**entero. 32. c. ait. **S**i arripuerit
iudicium manus mea reddam vltionem hoſtib⁹
meis. **E**t qualem ibi declarat ignē. ſ. afflictionis
ſuccenſus eſt in furore meo: ⁊ ardebit vſque ad

infernū nouissima. i. hic incipiet: et in inferno dura
bit: deuorabitq; terram. i. cum peccatores ter-
renū cū germine suo. i. operibus suis. Sic iudex
sicut soluere dicitur innocētes: ita cōdēnare reos: nec
mala dimittere impunita. **Dum.** n. vni paritur in
digno: ait amb. ad. plapsum contagium prouocat
vniuersos. **Facilitas.** n. venie innocenti: viam prāt
delinquēdi. **z. q. 4.** ē iniusta. **Nec** penas obitas
debet iudex relaxare minuire mutare vel aggra-
uare nisi ex rationabili cā: et si habeat potestātē.
Nam vt ait amb. super ps. **Beati** imaculati. **Do-**
nus iudex nihil ex arbitrio suo facit: et domestice
pprie voluntatis: sed iuxta leges et iura pūciat
Scitis si quis iuri obtemperat: non indulget pro-
prie voluntati: nihil paratum vel meditatū dō
mo sua refert: sed sicut audit ita iudicat: et sicut se
habet natura decernit: obsequitur legibus: non ad-
uersatur: examinat cause merita: nō mutat. **Di-**
scite iudices seculi quem in iudicando tenere de-
betis affectum: quā sanctitatem: quam sobrietate-
tem: quā sinceritatē: hec ille. **z. q. 7.** iudicet. **Re-**
fert pe. de pa. in. **4.** scripto sniarum de quodā iu-
dice pagano: qui fuerat iniustissimus in iudicando
cauens sibi ab omni iniusticia: q̄ quis mortuus
fuerit in infidelitate: nō p̄seruatus fuit per longis-
sima t̄pā a cōdēnatione infernali. demuz q̄dam
fodiente in agro suo ad puteum vel aliud facien-
dum: audita ē vox ab ipso dicens. **Leuiter** percu-
te: ne me ledas: q̄ interrogante qs̄ esset. **Respon-**
dit se fuisse gentilem et iudicem: et ppter iusticias
suas a deo p̄seruatus: quousq; baptismum re-
ciperet: rogans eū vt p̄ ep̄o mitteret: vel iret: vt
baptismum ei conferret: quo facto subito in ci-
nerem dissolueretur. **Caluaria** eius integra erat
et lingua in ea viuens et recēs et loquēs. **Quib⁹** oī-
bus peractis et coram ep̄o clero et populo p̄ ipm
declaratis baptismō recepto in cinere resolutus
ē: ad beatitudinem aīa eius nulli dubium tēden-
te. **Beati** ergo qui custodiunt iudiciū et cetera. in
q̄bus verbis ps. **Beati** q̄ custodiūt et cetera. p̄nt
tria notari circa iudices. **Primo** obseruentur ad
iudiciū cōcurrētia: ibi beati qui custodiunt.
2º eliminētur iudiciū corūpētia: ibi et faci-
unt iusticiam. **3º** cōtinuentur iudiciū stabilien-
tia: ibi in omni t̄pē. **Et** his habitis sequitur bea-
tudo in hominibus in futuro.

Quantum ad primum

sciendum fm **Tho. 2º 2º. q. 6. ar. 1. et 2. q.** iudiciū
importat actum iudicis inq̄tus est iudex. iudex
autem dicitur quasi ius dicens. **Ius** autem ē ob-
iectum iusticie. **Et** ideo iudiciū importatur fm
primam nominis impositionem: diffinitionē seu
determinationem quandam iuris seu iusti. **De**
autem aliquis bene diffiniat seu determinet ali-
quid in operibus virtuosis: pprie p̄cedit ex ha-
bitu virtutis. **Sicut** castus recte determinat ea: q̄
pertinent ad castitatem. **Cum** ergo iudiciū p̄-
prie importet quandam rectam determinationē

eius: qd̄ est iustum. **Ideo** proprie pertinet ad ius-
ticiam. **Et** propter hoc dicit philosophus in. **5.**
ethicorum: q̄ homines confugiunt ad iudicem:
sicut ad quandam iusticiam animatam. **Verū**
nomen istud iudicij postea ampliatum est vt si-
gnificet: non solum rectā determinationē eorum
que sūt iusta: sed etiam rectam determinationē
in quibuscūq; reb⁹ siue practic⁹ siue speculatiuis.
Sicut sapiens medicus dī habere bonum iudi-
cium de infirmitate. **Ad** cognoscendū cās et re-
media ei⁹: et bon⁹ artifex bonū iudiciū de operi-
bus sue artis. **Et** virtuosus bene iudicat de acti-
bus virtutum. **Sicut** autē ē duplex iusticia: vna
que est virtus generalis importans quādam re-
ctitudinem et in se et quo ad alios. **Et** alia que est
virtus sp̄ialis: que ordinat homines ad alterum:
ita est duplex iudiciū. **Unum** qui est actus illius
iusticie generalis: videlicet habere bonā et rectā
determinationem de oībus actibus virtutum f̄z
deum et rectam rationē de quo ap̄s. i. cor. 2. ait.
Sp̄ialis. i. virtuosus iudicat omnia. i. recte deter-
minat de oībus sp̄ialibus cōcernentibus saluē
Aliud iudiciū est quidā actus sp̄ialis virtutis
iusticie: que est ad alterum. **Et** ad istud exequen-
dus requiritur aliqua supioritatis auctoritas er-
ga illos: de quib⁹ h̄z iudicare. **De** quo dī sapi. **i.**
Diligite iusticiā qui iudicatis terram id est boies
Et q̄uis verbū ps. **Beati** qui custodiunt iustici-
am etc. **Possit** intelligi de vtroq; iudicio et iusti-
cia: tamē ad p̄sens sumum p̄o iudicio fori cō-
tentiosi. **Et** istud ē iudiciū aliquando dī ipsa
discussio et examinatio eē fm illud. i. thy. 5. c. **Hi**
hil sine p̄iudicio facies. i. sine p̄cedenti iudicio. s.
examinatione. **Aliquando** dī determinatio per
sniam mat. 5. **Qui** occiderit reus erit iudicio. i. di-
gnus snia cōdēnationis. **Sed** hic vtrūq; com-
prehendat. **Beati** ergo qui custodiūt. i. obseruāt
ea: que pertinent ad rectum iudiciū in examinā-
do et determinando. **Et** vt dicit. **Tho. 2º 2º. q.**
60. ar. 2. ad hoc vt iudiciū sit rectum et iustum.
requiritur. **Pr̄o** vt procedat ex iusticie inclina-
tione. **2º** vt procedat ex p̄sidentis iurisdic-
tione. **3º** vt exeat ex prudentie recta rōne. **Incipi-**
endo ab vltimo. **Ad** hoc q̄ iudiciū sit rectum:
oportet q̄ p̄cedat ex prudentia. **Iudicare** enim
est actus rationis: que h̄z discurrere et examinare
et determinare: quid sit agendū fm rectitudinem
Prudentia at̄ est recta ratio agibilium fm phi-
losofū: et per virtutem finem facit recte iu-
dicare. **Un̄** hier⁹ super isaia ait. **Quādo** ait dñs
Querite iudiciū isaie: ps. 5. non eē oīum recte
iudicare: sed eorū qui sunt prudentes. **Deniq;** sa-
lomon in visione per sōnum hoc a dño postula-
uit: vt accepta sapia iuste populus iudicaret. hec
ille. **Sapientia** hic appellat prudentiam. **Est** autē
contra prudentiā: et per consequens iudiciū illicitū
et temerariū: qñ iudex ex suspiciōibus vellet
iudicare leuibus vel dubijs. **Et** de his loquitur
Delciades papa dicens. **z. q. i. c. i.** **Super** omnia

diligenter inquire: et cum iusticia et claritate dis-
finitio: neminem condēneris ante verum et iustū
iudicium: nullum iudicetis suspicionis arbitrio:
sed primum pbate et postea charitativam pferre
sententiam. Et fm glo. intelligitur de suspitione teme-
raria vel etiam pbabili: secus de violētia: que i-
ducit condēnationem et convictionē. 32. q. i. dixit
dominus. Et greg. in. c. graue dicit. ii. q. 3. Gra-
ue est et satis idēcens: vt i re dubia certa des sentia
Ad prudentiā pertinet iudicis bene et subtiliter
examinare actorem reū et testes: vt inueniat ve-
ritas. Sic daniel in examinando et iudicando ac-
cusatores et testes contra falsāam cōuict eos de
falsitate. Dan. 13. 2^m qd ad dādū rectum iudiciū
est custodiendum id est obseruandū est iurisdic-
tio seu presidentia iudicantis erga iudicandum:
huius rō est fm tho. 2^a 2^a q. 60. ar. 6. qz cū iudiciū
sit ferendum fm leges: ille qui iudicium fert. s. dā
do sentiam dictum legi interpretatur quodāmo
applicando ipsum ad particulare negocium. Cū
ā sit eiusdem auctoritatis legem interpretari et
legem condere: sicut lex condi non potest nisi pu-
blica auctoritate: ita nec iudiciū ferri potest nisi
publica auctoritate: qua se extēdit ad eos. qui cō-
munitati subdūt. Sicut enim eet iniustum co-
gere aliquē ad seruandum leges: que publica au-
toritate non est sancita: seu ab eo qui nō potest
legem illam condere. Ita iniustū est qz aliquis
cogat aliquem subire iudicium: qd publica auc-
toritate non fertur: et dī iudicium vsurpatum vñ
et illicitū: contra quē vsurpantem sibi tale iudici-
um dicit apłs ad Ro. 14. c. 2. et Jacobi. 4. c. Tu āt
quis es: qui iudicas alienū seruū. i. quō presumis
vsurpare iudicium alterius: hoc est mittere falcē
in segetem alienam: quod dominus prohibuit i
lege: deuteronomij. 23. c. falcem. s. iudicij. in nū sub-
ditos sibi: et. 6. q. 3. scriptum est. Et qz clerici non
sunt subditi laicis: ideo nec in civilibz nec in qñtū/
cunqz criminalibus possunt iudicari ab eis: sed
moraliter peccarent vsurpando sibi hoc iudici-
um. Unde dī. ii. q. i. clerici nullus presumat apđ
secularem iudicem non permittente epō propul-
sare. Si ppulsatus fuerit: non respondeat nec p-
ponat: et per totam illam. q. in multis. c. hoc dicit
3^m qd est seruādū siue custodiendū in iudicio
est: qz pcedatur cum iusticia. Leuit. 19. Iuste iu-
dica pximo tuo. Et nisi sufficienter pbatum fue-
rit: nullus debet condēnari nisi confessus vñ con-
uictus. Unde Aug. tractās illud. Unus ex vobis
me traditurus est. mat. 26. mar. 14. luce. 22. c. ait.
Bene dixit ex vobis: nō ex nobis. Ex vobis. n.
est a quibus per iudiciariam ptatem conuictus
vel confessus exclusus non est: a me vero est: qui
nullis indigeo argumentis: et oīa certissime noui
separatus est: et diuinus est. Tale est ac si diceret.
Et si ego per oculi iudicij sentiam eum dānatum
habeo: vos tamen illum adhuc per tolerantiam
sustinete. hec ille. 2. q. i. vnus. Et Immo. ait. Bra-
ue non oportuit videri pijsimīs mentibus yfīs

cuiuscūqz retractare iudicium: qz veritas sepius
exagitata: magis splendet in lucem: et pernici-
es reuocata in iudicium grāius etiam sine pñia
condēnatur. Nam fructus diuinus est iusticiam
sepius recenseri. ii. q. 3. graue. Potest autem sentia
esse iniusta tripliciter: vt ponit Gratianus. ii. q. 3.
si ergo iniuste. v3 ex animo ex cā et ex ordine. Et
ibi semper peccatum est in iudice et in iusticia. Et
ex aio quidem cum v3 iudex non ex zelo iusticie
dat sentiam: sed ex odio vindicte liuore: vel vt lau-
detur ab hominibz: nihilominus sentia tenet: si ali-
as iusta est: l3 peccet. Cū autem est iniusta ex or-
dine: qz. s. non seruatur ordo iudiciarius peccat
etiam et tenet sentia: si tamen sit seruata ea: qz l3
substantia ordinis iudiciarij: alias non teneret.
Ex causa ē iniusta: quando quis condēnatur p
causa: que non ē vera: puta p furto quod tamen
non cōmisit: vel in civili cā ad soluendum quod
soluere nō tenetur. Et etiam talis sentia tenet: licet
peccet iudex: potest tamen releuari per appellati-
onē. Et hoc. s. qz teneat talis sententia: verum est
nisi contineat intolerabilem errorem: vel nisi sit la-
ta post legitimam appellationem. De his tamen
plenius dicitur infra. 2^a in iudicio debent rea-
moueri iudicium corumpētia: per que fit ptra
iusticiā: vnde dicitur ps. centesimoquinto. Qui
custodiunt iudicium: et faciunt iusticiā. i. ita se ha-
bent in iudicio: vt inde faciāt vnicuiqz iusticiam
dando vnicuiqz suum ius. Di. c. n. Greg. Summum
bonū i rebz humanis ē iusticiā colere: et sua vni-
cuiqz iura suā. i. q. 2. cū deuotissimā. Et dīc idē
Greg. l. c. quattuor modis. ii. q. 3. quattuor mōis
hūanū iudiciū pueritur. Timore dñi metu pñ-
tis alicuius veritatē loqui pñtescimus. Cupidi-
tate dum premio alium alicuius corrumptimus.
Odio dñi cōtra quēlibet aduersarium molimur:
Amore dñi amico vel ppinquo pñtare aliqd cō-
tendimus. Addit glo. ibi quattuor alios modos
puertendi seu corrumptendi iudiciū: vt non fiat
iusticia a iudice: videlicet nimia ppassio ad parti-
perem. Unde amb. in li. de offi. Est iniusta mise-
ricordia. Deniqz in lege scriptū ē: exodi. 23. c. de
quodam nō misereberis illius. Et in libro figno-
rum legitur. p. s. re. 15. c. qz saul pñtraxit offensaz: qz
misertus ē agag hostium regē: quē phibuerat dī
tina sentia seruari. 23. q. 4. ē iniusta. Duo alij modi
sunt: nimia remissio vel nimia seueritas in iudicā-
do. Et de his habes diffuse di. 4. 5. disciplina. 4.
modus quo pueritur iudiciū: ē imprudentia seu
ignorantia iudicis: instituta de obli. s. que ex deli-
ctis. Quando autem iudex teneatur ad restitutio-
nem de dānis latis ppter iniusticiam suam: habes
in sequenti. c. s. 2. Et quia per munera frequenter
iudicia corrumptur: et fiūt magne iniusticie. 36
notandum qz munera excecant etiā sapientes: et fa-
ciunt homines mutos ad dicendum veritatem: et
corrigēdū. Un dicitur exodi. 23. c. de iudice. Nō
accipiet munera: qz excecant oculos sapientum et
peruertūt qba iustoz. Et ecc. 30. dicit munera et

bona ex cecāt oculos iustorum in quasi mur^o mo-
re canis auertit correctionē. **A**pl^s paul^o noluit ac-
cipe sup^r seu victualia: et elemosynas ex quibus
sustentaretur cum socijs a cor^ozib^{us}: quibus pre-
dicabat: quod tamen licite poterat: cum et christ^o
dixisset apl^s: vt euntes ad predicandum come-
derent que darentur eis: quia dignus ē operari
mercede sua luce. x. c. sed sibi procurabat mani-
bus laborando: vt patet. p^ri. ad cor^ozib^{us}. 4. c. **E**t
hoc propterea vt liberius posset corrigere vicia
auditorum: ne ex beniuolentia cōcepta propter
oblationem et receptionem munus remissius
reprehenderet vicia eorū. **U**n^o dicebat. p^r. ad co-
r^ozib^{us}. 6. c. **O**mnia mihi licent: sed ego sub null^o
redigar potestate. recipe enī mun^o videt quodā
modo subiicere se voluntati eius qui dedit. **D**e
his iudicibus vel prelatis qui propt^r munera di-
mittūt dare iustas sententias vel corrigere vicia.
dicitur isaie. 58. **C**anes muti non valens latrare
interdum prelatus in visitando vel alias exami-
nando: et inquirendo aliquem sacerdotem paro-
chiale: ita latrat contra eus propter suos exces-
sus: q^o videtur q^o velit eum denotare. **S**ed si sa-
cerdos projicit in ore eius aliquod munitus defi-
cit latratus eius: et efficitur mur^o ad corrigendū
et puniendum eum. **U**nde et poeta ovidius in li-
bro de arte amandi. **M**unera crede mihi placāe
hominesq^{ue} deosq^{ue}. s. q^o cognoscens iacob: mi-
sit munera ad elau fratrem suum qui fuerat irat^{us}
maxime contra eum. d. **P**lacabo eum munerib^{us}
vt patet gē. 32. c. bi acceptatores munerum infe-
rūt multa et graua pāna partibus in cāis: contra
infidelē et iuste iudicātes: propt^r quod vt fures
tenēt^{ur} ad satisfactionē omnis damni. **U**nde d^r
isaie. i. c. **P**rincipes tui infideles: socij stirum om-
nes diligunt munera: sequuntur retributiones: pu-
nillo non iudicāt: cā vidue non ingreditur ad de-
os: q^oz. s. non habent ad dandum eis munera. **U**n^o
isodorus in li. de summo bo. **P**auper dum si ha-
bet quod offerat: non solum audiri contemnitur
sed etiam contra iusticiā opprimitur. **C**ito viola-
tur auro iusticia. ii. q. 3. paup^{er}. **E**t q^onis index ita sit
p^rstans: q^o muneribus non permittit se cōrūpi: tñ
est p^rsūmpt^{us} contra eum de p^rsumptione q^o sm
chrys^o. **S**icut matrona non est casta que cum ro-
garit munera accipit: ita nec iudex munera acci-
piens immunis a corruptōe iudicatur. **P**ropter
q^o quidaz iudex cum in iudicando muneribus
duceretur duobus habentibus causam coraz eo
vnius obtulit ei vnum vitulum: vt daret sententi-
am pro eo. **A**lius obtulit vxori pro mīere vnaz
vaccam: **I**ta tamen q^o comendaret causam suaz
marito iudici. **D**isceptantibus q^o partibus coram
eo dixit p^rimus: loquatur vitulus pro me q^o iu-
sticiam habeo. **R**espondit iudex. **N**on potest lo-
qui: q^o vacca euz non sinit: q^oz. s. maioris valoris
erat munus datum ab altero scilicet vacca. **E**t iō
pro eo dedit iusticiam. **S**ed vt d^r isaie. 5. c. **U**e q^o
iustificatis impium p^r muneribus: et iusticiam iu-

isti auferitis ab eo. **U**e ipozas fm hieronyma da-
 nationem eternā qđ dñs oñdit. o. deuteronomij
 27. **M**aledictus scilicet a deo erit: q accipit mu-
 nera vt. percutiat animam innocentis. **E**t quis
 dicat. **G**rego. i. q. z. sicut. q. eius oblatio nulli ma-
 culam ingerit: quae non ex ambicijs petitiōe pro-
 cesserit. **E**t lex dicat: q. munusculum nullum acce-
 re inhumanum: atq; aliquādo indiscretum passi-
 7 ab omnibus auarissimum: tutius tamē 2 ma-
 gis edificatorium est illud obseruare quod dici-
 isaie. 33. **B**eatus qui excutit māus suas ab omni
 munere quoniam hic in excelsis habitat. **E**t dicit
 ab omni munere: quia est munus a manu. s. pecu-
 nie munus: a lingua. s. laude vel pcece. **M**un⁹ ab
 obsequio. **D**e quibus **G**reg. i. q. i. sunt non nulli.
Demus 2 p. 3. diuisionis principalis parte cū
 dñ. **I**n oī tpe. **N**ō q. debet uider sēp recte indi-
 care: sine eo tēpore 2 casu q. iudicat cās ifimozuz:
 siue eo tpe q. iudicat potētū vt nāq. deniat a iusti-
 cia: q. vt dicit reglā iuris c. de iudicijs. c. non.
 s. sed forsq. dicitur. 2 de reg. iur. c. iudicijs. l. 6. **I**n
 iudicijs non est habēda acceptio personā apud
 deum. **S**unt quidam iudices qui in principio of-
 ficij iuste 2 recte iudicant: 2 seuerē puniunt. **P**o-
 stea in pcessu tps siue munerib⁹ allecti siue preci-
 bus inclinā seu amicitijs victi: vt eas nō amittūt
 mala iniusta cōmittunt. **E**t bi nō faciunt iusticiā
 in oī tpe. **S**ed deus oī tpe mundi iuste iudicauit
 orbē terraz in iusticia. ps. 97. **E**xpectauit si qđ
 tps idoneum: post iudicauit seuerē puniēdo ma-
 los. **U**nde abrae dixit de his idolatris: qui babi-
 tabant in terra pmissionis. **N**idā complete sūt
 iniquitates amozoz 2 c. gen. 14. **S**3 iplētis tūc
 deus dispersit eos: 2 exterminauit eos per israeli-
 tas: dādo eis terras eoz: 2 sic de alijs nationib⁹
 de tpe i tps. **I**tē vt ait **V**iero⁹ super ifaiā. **E**st hic
 ordo p.ouidentie dei: 2 oē hōiū genus inessa-
 bili iudicio dispensantis. **C**ontra dei iram israel
 sperauit i damasco. i. x. trib⁹ israel fuit sperans in
 adiutorio gentis 2 regis syrie cuius caput erat da-
 mascus. **V**irtuatur ciuitas. s. damascēna q. adner-
 sus dei voluntatē ipijs. israelitis pfabat auxilij
Iudas. i. tribus iuda cū rege suo sperauit in egypti-
 tibus: vt egyptus destrueretur. i. ipsa tribus iuda p
 nabuchodonosor. **E**gyptij confisi sunt in ethiopi-
 bus. **E**thiopes quoq. vincantur ab assyrijs.
Assyrij superbierunt: non dei sed suaz viriū ar-
 birantes eē victoriā quā. s. habuerunt cōtra. io.
 tribus israel: quas duxerūt in ninuē 2 contra da-
 mascū. **E**t ipsi. s. assyrij vincantur a babilonijs.
Babylon leuauit contra dñm caput: i. ipsa. s. ba-
 bylon. a mediis 2 persis superetur: qñ. s. baldasar
 filius vel nepos nabuchodonosor: occisus ē a cy-
 ro rege persaz 2 medoz. **L**apta babilone persi
 2 medi ex parte psecuti sunt populū dei: 2 aries
 fetissimus ad orientē 2 occidentē oēs populos
 cōterilabat. s. rex persaz 2 medoz. **V**eniat circus
 alexander: 2 cōterat eū pedibus: 2 iste. s. alexan-
 der rex grecoz vltra modū erect⁹ veneno peat:

Point intellect

[illegible]

regnūq; eius diuidatur per ptes. Et cum multo
tēpore inter se collisum fuerit: romano vincēte
populetur. s. per octavianum īperatorem: q; deui
cit antonium et cleopatā capta alexandria. Ro/
manus ipse. s. īperator ferratis dentib; vngui/
busq; sanctorum cruento ore lacerabat. Excida
tur lapis de monte sine manibus: et potentissimū
pzinū regnū. i. pncipale ac ferreum deiiciat fra/
gile: et infirmū in testatū modū. i. fides xpi subij/
ciat sibi īperium romanū: q; et demuz romanū
īperium: et lapis. s. xps erit in montem magnum
quod declarabitur. j.

De pluribus que pertinent ad iudicium et sala
rijs iudicium et assessoz. c. z.

Pro intellectu sequē
tium. Nō q; vt dicitur. z. q. i. in g'lo. sum
maria pmaicāri duplex ē genus. s. ecclesiasticaz
et secularium. Ecclesiasticarum vero alia spiritua/
lis alia criminalis: alia civilis dicitur. Spūal di/
citur vbi agitur de decimis et mīmonijs et huius
modi. Criminalis: vbi agitur de crimine ecclesias/
tico. s. vīura: simonia et huiusmodi: vel in futuruz
cuius examinatio spectat ad iudicē ecclesiasticum.
6. q. z. c. i. Civilis siue pecuniaria: vbi agitur de re
bus tēporalibus: ar. ad hanc di. 16. q. i. fr. Secula
rium at cārum alia civilis alia criminalis. Itē nō
fm isidorū extra de vbi. sig. c. forus. q; for³ est
locus exercendarum litium a fando dictus: v' fo
roneo rege. Cōstat autē forus: cā lege et iudicio.
Cā at dicitur a casu quo venit. Est materia et ori
go negocij: nec dū excussiois examie patefacta.
Que dū proponitur cā ē dum discutitur iudiciū:
dū finit iusticia et vocabitur iudiciū qsi iurisditio
Et iusticia qsi iuristat². Et nō fm glo. q; fido.
appellat hic iusticiam: qd prius dixerat legē. Ap
pellat at legē sniaz. Lex at dī iuristat²: q; p sniaz
ius non cōstituitur: sed status iuris declaratur. ff.
si seruitus ven. Sequit dictum fido. in oī ne/
gocio. s. non notorio. Dicit glo. hē persone querū
tur. Iudex reus actor et tres testes. Iudex dī qsi
ius dicens ppo: vel q; iure disceptet. Actor qua
si accusator: q; ad cām vocat. Reus a re que pe
titur nūcupatur: et si non sit conscius sceleris. Ce
stes supstites antiquis dicebantur: eo q; sup sta/
tu cāe pferēbātur. Et dicit glo. q; tres testes dicit
triplicē modum pbandi: de quo p dixerat. s. per
testes per instā: et per argumenta. i. per naturales
pbandiones: vel tertius modus pbandi est ppria
confessio: hec ibi. De peccatis que ppetrantur a iu
dice vel aduocato vel pcuratore vel accusatore
vel reo vel teste habes. j. c. ti. de aduocatis. Et su
pra in 2^a parte ti. c. de iusticia. Nō primo fz
ray. in sūma: q; cum iudex fert iniustam sniaz do
lose seu sciēter: tenetur leso p cise ad omne inter/
esse: nisi posset inducere illum. p quo tulit sniam
ad plenariā restitutionē. C. de peni. iij. qui. ma. l.

fi. ii. q. 3. c. quatuor. Et fm leges multas alias pe
nas debet sustinere: etiam pter restitutionē de/
bet ei imponi penitentia tāq; pzo grauissimo cri
mine. ii. q. 3. quicunq;. Unde Guli. dicit: q; istud
est grauius rapina: q; abutendo auctoritate diui
na quam habet i iudicando pter iniuriam pro
ximi deo iniuriatur. Et si est iudex ecclesiasticus
si contra iusticiam in grauamē alterius partis in
iudicio quicq; facit per gratiam vel sorde: puta
per pecuniam: incurrit suspensionem per annuz
ab executione officij: et debet condēnari ad exti/
mationem litis parti: extra de sen. et re iudi. cum
eterni. li. 6. De qua suspensio habes. j. in secūda
parte. 3. partis ti. de suspensione. Si vero per igno
rantiam iniuste iudicat: tenetur fm leges leso: in
quantum bonum et equum videbitur religioni
iudicantis. ff. de varijs et extraordi. cogni. l. si. Sz
in iudicio anime tenetur: vt in pmo casu: si in cul
pa fuit. s. q; vel scit: vel scire debuit se insuffici/
entem: et tamē talem causā iudicare psumpsit.
Si tamen talis ignorans fuit delegatus et necessi
tate obediētie male iudicauit: sed tamē bona fi/
de: et de consilio peritorum non tenetur fm guli.
Et idem dicit Ray. si talis iudex tulit iniquā se
tentiam deceptus per assessozem: talis qui cōiter
sufficiens putabatur. Si autem per negligentiaz
male iudicauit: vt. s. cum esset sciens et valens: sz
neglexit studere et videre quod debuit: et ideo er/
ravit: idem iuris est fm ray. sicut de ignorante.
Nitiuz tamē agendum cum isto q; cum illo qui
sciēter fecit. Et pzo maiori declaratione dictoz.
Nō fm bernar. extra de rescrip. c. sciscitaris. Q;
dēt iudex esse ita peritus: q; nō habeat querere
ab alijs quicquid eum loqui oporteat: extra de
consangu. et affi. c. ex litteris. Et tamē si illitterat²
sit et habeat consuetudinē et peritiā iudicandi:
potest ei committi causa. C. de iuris. om. iudi. vbi
dī. q; milites possunt esse iudices: et sic dicit glo.
zo. di. c. i. Sed iudex maxime ecclesiasticus esse
non potest: nisi sit peritus saltem mediocriter iu
ris sciētia: extra de elec. c. cum nobis olim. 2°
nota circa acceptionem pecunie in iudicando: q;
iudex si accepit pecuniam: vt male iudicaret se/
cundū ray. non solum punitur vt in precedenti. s.
dictum est: q; sciēter male iudicauit: sed et pecu
niam sic receptam tenetur restituere: non ei q; de
dit: cum turpiter dederit: sed ei in cuius iniurias
recepit. i. q. i. iubem². et ar. i. 7. q. i. Si quis i. arrio.
Sed si accepit pecuniam: vt iudicaret nō vt ma/
le: sed bene iudicaret fm ray. tenetur restituere ei
qui dedit: q; cum ex officio suo tenetur gratis iu
dicare et bene: turpiter accepit. i. 4. q. 5. non sane.
et crimem concussionis commisit. Et idem dicit:
si ex aliqua causa oportebat eum nō iudicare: et
nihilominus vt non iudicaret: accepit aliquid. ii.
q. i. iubemus. extra de simo. c. nemo. et ii. q. 3. di/
cit Aug. q; non licet iudici vendere iustum iudi/
cium: et si liceat aduocato vendere iustum patro
cinium: et iuriconsulgo iustum consilium. Qui tñ
K 4

dicit hoc. f. de restitutione talis pecunie esse: quā
do hoc constat in foro causarum. Sed in foro cō
scientie forte est magis consilium q̄ necessitas:
Suliel. tamen dicit: q̄ de hoc debet fieri sicut de
alio turpi lucro. Et nota fm guli. q̄ crimē concu
sionis est: cum quis i officio constitutus extorquet
aliquid per metum a subditis: aut cum non vult
facere ad qd̄ tenetur: nisi data pecunia: aut cum
aliquis officiali aut iudex aut miles ultra sibi cō
stituta stipendia extorquet. Unde **Jo. baptista** di
cit militibus. Et note contenti stipendijs vestris
neminem concutatis. luc. 3. c. vel cum accusat vlt
cū ab accusatiōe disistit ppter pecuniam. **43. nō**
q̄ si iudex nullo modo voluit ferre sententiam: et ppe
hoc aliquis amittit ius suum fm ray. tenetur iu
dex: et facit litem suam. i. tenetur ad totas litis exti
mationem ei: qui ppter eius negligentiam est
lesus. 23. q. 2. dominus. 2. q. 5. administratores in
autenti. vt different. iudi. §. penul. idem **Sul.**

De assessoribus. Nota

fm ray. q̄ si dolose seu scienter induxerit iudicē
aliquem ad male iudicandum: tenetur ipsi asses
sores de omni dāno parti lese contra iusticiam: si
alias sine eorum consilio ille iudex sic non iudi
casset. Secus si alias ille iudex male iudicasset:
ita q̄ nihil plus addidit consilium assessoris: ga
si aliquid addidisset ad iniustam sententiam ex cōs
ilio assessoris: quis alias ex se intēdebat male iu
dicare: ad illud plus tenetur. Et i casu quo iudex
fuisse deceptus ab assessore: putans illū sibi fm
iura et iuste consulere: excusatur ipse a peccato: et
a restitutione ex quo bona conscientia indicauit.
Et hoc intelligendum q̄ iudex non fuit i culpa
talem eligendo assessorem: qui cōiter sufficiens
et bonus reputabatur. Nam si elegit eum qui cō
muniter reputabatur insufficiens iniustus i huius
modi scilicet indicando et consulendo: vel nil cō
sideravit de sufficientia et bonitate vel insufficien
tia et malicia: dummodo haberet unde minus ex
penderet in salario: vel vt in hoc complaceret illi
assessori vel ex prece aliorum: vel cum talē que
fuit: qui faceret eum multum lucrari: tunc nec iu
dex excusaretur a peccato et restitutione. Sed q̄
libet eorum teneretur in solidum. Si autēz asses
sor induceret iudicē ad male iudicandū per igno
ratiā et negligentia q̄ nō reuoluit liberos: tūc tenet
sicut dictum est de iudice in huiusmodi casu: su
pra in. §. 2. Iudex autem erit excusatus: si non fu
it in culpa eligendo talem: eo modo quo dictum
est supra immediate: assessor enim eligitur preci
pue propter scientiam: sed non sic in iudice: multi
enim illitterati habent iurisdictionem et iuste: qui
illitterati sunt.

De iudice ecclesiasti

co. Nota q̄ psona ecclesiastica, potest esse iudex
et causas ventilare et iudicare inter subditos: in q̄
bus habet iurisdictionem p̄sertim clericos. ii. q.

i. c. i. 2. c. experientie. extra. de foro compe. per to
tum. Item q̄ omnis ch̄ristianus ratione peccati
efficitur de foro ecclesie. **Dieremie. i. c.** Ecce con
stitui te super gentem et regna: extra de iudi. c. no
uit. Ideo si iudex laicus negligit facere iusticiā
de subditis: potest iudex ecclesiasticus compelle
re illum ad tenendum iusticiam et supplere defec
tum eius cognoscendo de causa. Et sic de subdi
tis eius iudicare: extra de foro compe. ex trans
missa. 2. 23. q. 5. administratores. Item glo. summa
ria que habetur. ii. q. i. in principio: ultra casus ne
gligentie ponit alios. f. si conueniat ipsi super re
bus spiritualibus: vel nisi rustici ecclesie conue
niantur: vel nisi rapiuntur res ecclesie: tunc enim
potius ex consuetudine q̄ ex iure cōuenitur sub
clerico: vel si suspectus haberetur iudex seculari
vel si haberetur querela contra eum. Itē iudex
ecclesiasticus quantum directe non possit de ini
delibus iudicare secundū ray. q̄ foris sunt. f. ali
quas religionis regulas imponendo: indirecte ta
men iudicat subtrahēdo ch̄ristianos ab eorum
communione: vt patet de iudeis: et precipue si at
tenderent subvertere fideles. Item p̄latus ec
clesiasticus si habeat iurisdictionem temporalem
secundum ray. debet constituere iudicem secula
rem: qui audiat causas sanguinis: precipue qui po
test et debet dicere: q̄ faciat vnicuiq̄ iusticiam.
Et si concurrente causa sanguinis: interrogare
quid agendum: respondere debet: q̄ consulat iu
risperitos. Potest etiam delegare alicui in specia
li super aliquo maleficio vt homicidio in sua iu
risdictione commissio: vt inquisita veritate exeq
tur iusticiam: nec in hoc peccat: nec efficitur irre
gularis: si inde sequatur mors: extra ne cleri. vel
mo. c. e. ps. li. 6.

De iudice laico quod

non potest iudicare de clericis. Quantum enī lai
cus possit constituere suum iudicem omnes qui
alias iurisdictioni p̄eest non alium. Clericus non
potest in non suum iudicem consentire: nisi si p
sona ecclesiastica et de cōsensu epi: extra de foro
compe. c. significasti. Nam secularis iudex nullā
potest in eo habere iurisdictionē nec in criminali
bus nec in civilib⁹: extra de foro cōpe. seculares.
li. 6. Nec potest cleric⁹ renūciare huic p̄uilegio.
Si autem renūciat clericus foro suo. f. q̄ respon
deat coram iudice seculari. Si causa civilis ē ca
dit a causa: alioquin locum suus amittit: extra de
foro p̄pe. si diligenti. In criminalibus vero locum
amittit. Et si non habet locum siue dignitatē po
test alias extraordinarie puniri: et sic patet q̄ po
test tacite renūciare quantum ad dānum suus. ii.
q. i. placuit. Sed multo magis puniendus ē: si ex
presse consentiat et respondeat. Accipitur tamen
ad hoc causa reconuentionis civilis. Nam si cle
ricus conueniat laicum coram iudice laico: et il
le laicus reconueniat clericum civiliter: si feratur
sententiā contra clericum bene tenet: quia suus

index ē per reconuentionem. extra de mutu. pe. c. i. 2. 3. q. 8. c. **¶** Tunc in agendo. **¶** Glo. sumaria que ponitur. ii. q. i. in principio vltra casum reconuentionis ponit alios duos scilicet in causa feudi: 2. si sit incorrigibilis di. i. 7. nec licuit. **¶** Criminaliter vero laicus sicut conuenire non potest clericum corā indice seculari: ita nec reconuenire potest: quia i crimine reconuentione non admittitur quo ad clericum per laicum. 3. q. ii. neganda. **¶** Et si index laicus indicat de clerico: debet priuati iudicādi officio: si vocat clericum ad iudicium suum. ii. q. i. **¶** Inolita. nec sententia valebit: extra de iudi. c. at si clerici. **¶** Sed 2. is qui fecit euz vocare debet amittere causam per sententiam tamen: 2. debet excomunicari: et in dicto. c. inolita. **¶** Et secundum host. ex sola vocatione ex quo clericus tractus est: aduersarius patitur dictam penam. **¶** Sed index non nisi indicauerit vel forte citra litis contestationem: locus est penitentie. **¶** Et peccat mortaliter index indicando. **¶** Aduersarius vocando ex ignorantia excusatur iuris. **¶** Et clericus respondendo nisi esset in minoribus: 2. vellet clericatus dimittere 2. deserere.

De clerico capto pro

pter malefictum a indice laico: quem petit index ecclesiasticus vel cum ipse clericum se dicens: petit se remitti ad curiam ecclesiasticam. **¶** Nota q. quia de re spirituali seu ecclesiastica agitur: ad iudicem ecclesiasticum pertinet cognoscere. **¶** Sed debet vocari index secularis vel alius cuius inter est: extra de senten. exco. c. si index. li. 6. **¶** Sic autē debet procedi in dicta. q. cum scilicet dubitatur utrum sit clericus: quia si notorium est q. ille sit clericus: qui tali priuilegio gaudere debeat: statim absq. aliqua cognitione debet reddi. **¶** Et si fama publica de hoc est: vel ipse pro clerico communitur habetur: vel si prius non se gerebat pro laico 2. deprehensus fuit cum tonsura 2. habitu clericali: debet etiam reddi icontinentim dico sine cause cognitione: sed cum cause cognitione de clericali. **¶** Ita tamē q. probandi necessitate non ipse sed aduersarius constringatur. **¶** Si vero ante deprehensionē pro laico publice se gerebat: 2. pro tali communiter habebatur: etiam si tempore deprehensionis erat in habitu clericali: non est restituendus: quousq. fidem fecerit de clericali: sed tamen interim processus iudicialis quiescet: extra de senten. excommuni. c. si index. li. 6. **¶** Mulieres in iudicium personaliter non possunt euocari vel trahi causa testimonij vel alia quacumq. que in iure non exprimitur. **¶** Sed cum necessariū fuerit testimonium earum index etiam expensis producentis mittat tabellionem: aut aliam personam idoneam: vel si hoc iure prohibente non possit: personaliter ipse vadat: vel si nō deceat ire mittat alium: extra de iudi. c. mulieres. li. 6. **¶** Alias est irritum quicquid fit: ut ibi dicitur. **¶** Mulieres

religiose prefertim que debent sub clausura morari: non vocentur ad iudicium personaliter ex quacumq. causa: etiam si velint: alias totū quod sit est irritum: extra eodem mulieres. li. 6. **¶** Qui autem fingit casum aliquem fraudulenter per quē index vadat vel mittat ad aliquam mulierem p testimonio est excoicatus: ut dicitur. c. mulieres.

De variatione uel mutatione penarum.

¶ Nota secundū host. 2. 2. q. 67. ar. 4. i. corpore articuli. q. index dupliciter impediri potest: ne penam reo debitam valeat relaxare. **¶** Prima est ex parte accusatoris ad cuius ius quandoq. pertinet: q. reus puniatur: puta propter aliquam iniuriam in eum commissam. huius enī relaxatio non est in arbitrio iudicis: cuiz debeat vnicuiq. ius suum reddere. **¶** Alio modo ex parte rei publice ad cuius bonum pertinet: q. malefactores puniantur. **¶** Sed quantum ad hoc est differentia inter inferiores iudices 2. supremum: cui plenarie res publica est commissā. **¶** Index enim inferior non habet potestatem soluendi reum a pena contra legem a superiori sibi impositā. **¶** Sed princeps qui habet plenariam potestatem super republica poterit absolvere: quando viderit rei publice expedire: cum passus iniuriam vel it ius suum remittere. **¶** Quantum autem ad diminutionem pene dicit host. q. reo conuicto si in iure certa pena inueniatur: illa debet imponi: alias arbitrio suo committitur: extra de transac. c. si. **¶** Debet tamen semper in humaniorem partē declinare: sic mitigare. ar. di. 50. **¶** Qui ponderet in. si. **¶** Maxime cum subest causa: ut q. a casu culpa est commissā aut ppter etatem puerilez 2. huiusmodi. **¶** De quibus casibus scilicet alienantibus culpam habes: infra in 2. parte tertie partis ti. 6. **¶** Ubi etiam multa habes de penis inferēdis: que ibi vide. **¶** Et hoc videtur habere locum in his qui non habent plenariam potestatem. nam talem si possunt ex causa rationabili penam ex toto relaxare: a fortiori poterunt 2. diminuerē 2. mutare eam: que a iure determinata est: sed non debent sine causa rationabili: alias grauiter peccant. **¶** Et penas mortis secundum host. possunt commutare in quacumq. gratiam: dummodo ex causa legitima faciant: 2. non ex auaricia 2. huiusmodi. **¶** Quantum autem ad augmentū: dicitur q. aliquando augenda est pena taxata ad terrores aliorū: qui scilicet sunt proclines ad talia: quia multis crassatibus opus est exemplo. ff. de pe. l. aut facta. §. si. **¶** Et hoc in ordinariis iudiciis. **¶** In extraordinariis dicitur pena augeri vel minui: cum index non seruat id qd in talibus est consuetum. **¶** Ubi etiam quis accusatus sponte confiteretur 2. non metu probationuz de mente vtriusq. iuris est: q. index dimittat vel diminuat. **¶** Et hoc nisi immineret periculum anime vel ecclesie secundum host. **¶** Et nota q. dicit pe. de pal. l. 4. q. 22. q. a nullo indice christiano ē

neganda confessio: qui eam petit et paratus est facere quicquid debet: etiam si timeretur ne superueniret qui eriperet eum: quia vtilius scandalus nasci permittitur: quam veritas deferatur extra de re iudi. c. qui scandalizauerit. Et hoc nisi crederet quod ille non ex deuotione sub patibulo peteret sacerdotem: sed ut eriperetur interim ab amicis superuenientibus: qui in carcere nunquam petijt confiteri. Unde rei sunt animarum prepositi et balini: qui illis quos ad mortem ducunt petentibus confessionem illam negant: cum dicatur de hereticis. c. super eo li. 6. Et etiam relapsi qui sine illa audientia sunt tradendi iusticie seculari: ecclesia non claudit gremium: quin scilicet penitentiam et viaticum administret.

De innocente qui in iudicio

nocens seu malus conuincitur: an iudex debeat vel possit absque peccato condemnare: sunt varie opi. tho. 2. 2. q. 67. ar. 2. in corpore. articuli. dicit quod iudex in iudicando magis debet sequi legitima documenta per instrumenta et testes et huiusmodi: quam id quod nouit et priuata persona. Ex hac tamen priuata cognitione iurari potest: ut de strictius discutiat probationes inductas: ut possit earum defectum inuestigare. Quod si non potest de iure repellere: debet eas in iudicando sequi.

Et 2. 2. q. 64. ar. 6. i. respon. ad 3. dicit idem Tho. quod si aliquis quem scit iudex innocentem conuincitur falsis testibus ut occidatur: si iudex non potest inuenire occasionem liberandi innoxium: debet eum ad superiorem remittere iudicandum.

Si autem nec hoc potest inuenire: non peccat secundum allegata ferens sententiam. Nec facit iudex contra illud exodi. 23. Innocentem non condemnabis: quia non ipse cum: sed illi qui asserunt eum reum: occidunt. Concor. pe. i. scriptis. et ray. in summa: quod fere omnes doc. iuris canonici dicunt: quod iudex potest iudicare secundum allegata. subdens quod si quis talem iudicaret non auderet eum condemnare: quantum ad cautelam aliquam penam iniungeret. Et pro ista opinione multum facit dictum Ambrosij. 3. q. 7. Iudicet. Ubi dicitur inter cetera: quod bonus iudex nihil ex arbitrio suo facit: et domesticè proprie voluntatis: sed iuxta leges et iura pronuntiat: et infra sicut audit: ita iudicat. Et etiam ita determinat ibi glossa ioh. cum multis allegationibus ad idem. Sed

Buli. dicit in libro suo: quod si iudex scit veritatem negotij cum circumstantijs: reputat impossibile: quin aliquam viam iuris inueniat ad liberandum innoxium: nisi sit ex imprudentia vel negligentia iudicis: concludens quod si nullam inueniret: nec potest actorem et testes emolire quod desistant: debet eum absolvere a suo iudicio potestatem reliquens communitati: ut deferant ad superiorem si voluerint. Buli. tamen dicit: quod nec debet talem condemnare. nec ad superiorem mittere videtur

tutum: sed quod debet eum dimittere: qui si secus faceret: non excusaretur a mortali. Et addit quod non est contra hoc. c. pastoralis. extra de officio delegati. Ubi dicitur: quod ordinarius debet exequi sententiam latam a delegato ad mandatum eius: quantum idem ordinarius sciat eam iniustam: nisi posset obtinere: quod ab illo onere absolueretur: quia loquitur de civilibus et ecclesiasticis: ubi nullus condemnatur ad mortem. Nicolaus de lyra super c. supra allegato. Innocentem et iustum non condemnabis recitata opi. tho. dicit quod contrarium videtur verum: concludens quod si iudex quantumcumque superior viam non possit inuenire ad liberandum innocentem a morte: debet prius dignitatem et officium dimittere: quam sententiam mortis contra innocentem ferre: aliter peccatum non euaaderet: ut videtur. Et dicitur in illa auctoritate.

Iustum propter illud qui iustus est in iudicio hominum quantumvis forte sit debitor apud deum: et talem iudex non debet occidere: quantumvis sciat ipsum secrete dignum morte: quia non est ei licitum: ut persona singularis. Dec ille prima opi. omnium tenet.

De ministris autem iudicij qui exequuntur sententias eorum: contra innocentem dicit Tho. 2. 2. q. 64. quod si sententia iudicis continet intolerabilem errorem: quando condonat innocentem minister non debet obedire: alias excusarentur carnifices qui martyres occiderunt. Sed si sententia non continet manifestam iniusticiam: non peccat preceptum exequendo: quia non debet discutere sententiam superioris: nec ipse occidit innocentem: sed iudex cui ipse ministerium adhibet. Buli. dicit quod in tali casu debet deo potius quam homini obedire. Unde nullo modo debet exequi mandatum iudicis: cum illum scit innocentem.

Ray. autem ponit distinctionem super hoc: dicens quod cum minister scit pro certo illum innocentem: non debet exequi mandatum. Sed cum dubitat tunc dicit. Excusatur enim propter bonam obedientiam. ii. q. 7. quid ergo et 23. questione prima. quid culpatur. Et idem de officialibus et alijs subditis.

De salariis iudicij

Buli. in speculo li. i. c. prelibatum est: sic dicit. Iudicij alij sunt ordinarij: alij delegati. Si est delegatus: subditus: quia aut est delegatus a principe: aut ab ordinario. Si a principe: vel alio quam ubi degit ad iudicandum proficiscitur: exigere potest a partibus expensas: quas fecit in victu et vecturis equorum et filijbus non tamen salarii: extra de vi. et hone. cleri. c. cum ab omni. iz. q. 2. charitatem. quia nemo cogitur suis stipendijs militare: et munera non sumptus prohibentur. i. q. i. iudices. Hoc credo licet dominus meus. s. hosti. dixerit: quod habentes beneficia sufficiant: quibus curam a sede apostolica delegant recipiendo expensas peccat: ut in c. cum ab omni ex de vi. et ho. cleri. Perat autem moderatos sumptus non oblatos.

Nec obstat: q̄ minores facere potuissent. ff. mā/
dati. l. si quis ip̄edia. q̄ si aliquis equ⁹ occasione
causae moritur: vel iudex ipse cappa spoliatur: vel
eius familia infirmatur sicq̄ cum oportet facere
moram longiorem. Circa hoc dicunt quidā: q̄
hoc non potest a partibus petere. ff. mandati. l. in
ter causas. §. non omnia. Alij vt hostien. dicunt
q̄ potest: quatenus plus q̄ in domo propria ex/
pendit: extra de procu. c. cum pro causa. Sed nū
quid partes procurabunt communiter iudicem?
Re. si ad petitionem alterius partis iuit ultra du/
as dietas: ab ea sola recipiet expensas: extra de re/
scrip. c. nonnulli. Si vero infra duas dietas dicit
ber. q̄ habebit ab actore expensas: qui cum du/
xit nisi de cōsensu partium fuerit impetratus. 4.
q. 3. v̄tur. ⁊ extra de rescrip. c. dispēdia. Ego at
sentio q̄ siue de consensu partium siue per alte/
ram tantum partium fuerit impetratus: ex quo
infra duas dietas citat communiter pcurabitur
quia eius officium est commune. i. 4. q. 5. non sa/
ne. Porro si in domo sua vel ciuitate sua iudicat
nihil prius suo nomine pro expensis vel alio
obtrinebit: ne dū sumptus queritur: predo crasse
tur. 23. q. i. quod militare. Immo etia3 vt qdam
dicunt: expense quas facturus esset in domo de/
duci debent: de expensis quas facit: cum extra
locum suum pergit: vt in auct. de iudi. §. ne au/
tem. colla. 6. Sed hoc alij intelligunt in ordina/
rio: in autem. vt nulli iudicis. §. nulli. colla. 9. Se/
cundū leges tamen pedaneus debet habē spor/
tulas scilicet. duos aureos i principio cause: ⁊ du/
os in fine: cum summa litis excedit. c. aureos.
q̄ 30 extendit tam ad iudices ordinarios: q̄
ad delegatos. 3. q. 3. offeratur. in principio. Sed
quid si delegatus aliquid exegit aut extorsit? R.
aut id fecit noīe alterius: puta: pro assessore suo i
causa: ⁊ hoc facere potuit: aut fecit vt sibi retine/
at: quo casu tenetur crimine excussionis. Si aut
aliquid sponte offertur per modum ensenii si sit
moderatum: ⁊ recipere potest: di. is. de eulogiis
Moderatum autem intellige esculentum: quod
infra proximos dies consumitur. ff. de offi. presi. l.
plebiscito: quod q̄ trahi neqat ad muneris quā/
titatem. Vel dic q̄ hoc attenditur secundū qua/
litatem persone dantis: ⁊ cui datur: extra de si/
mo. c. Et si questiones. Multum autem seu ma/
gnum non debet recipere. Hodie autem iudex
qui recipit salarium a publico sumptus nō debet
recipere. Quia ratione videtur: q̄ nec ordinari⁹
qui habet administrationem: predicta probant
in autem. colla. 2. scriptum exemplar. ⁊ extra de vi.
⁊ ho. cleri. c. Cū ab omni. i. q. 2. sicut. Si vero da/
tur pecunia iudici: vt inique iudicet: dic vt extra
de senten. ⁊ re iudi. li. 6. c. cum eterni. Debet illas
non restituere danti: nec sibi retinere: sed paupe/
ribus erogare: vel ei in cuius iniuriam est data.
Sed quid si scholari bononie vel parisijs com/
morati causa aliqua a sede apostolica delegatur.

Nunquid ille poterit a partibus expensas exige/
re: licet non oporteat eum inde exire? R. non vi/
detur: cum nullas faciat occasiōe huius cause ex/
pensas. Nam nec testis habet nisi cum oportet/
at eum extra domicilium proficisci. 4. q. 3. i illo
loco. Item liberi circa medium vbi dicit ventu/
ris. Sed contra quia studeret vel corrigeret: cuz
oportet eum causam audire: ⁊ sic dānicatur: qd
esse non debet: extra de fideiussor. c. peruenit.
Nec papa intendit per suum rescriptum alicui in/
ferre preiudicium extra de offi. ordi. c. licet. Su/
per hoc dicunt quidam: q̄ nihil debet habere de
stricto iure: licet sit ar. contra. i. q. 2. charitatē. nī
si cum oportet eum proficisci. Verū tamen dele/
gati de consuetudine quotidie recipiunt: ⁊ male
fm quosdam: si habent beneficia vñd possūt cō/
mode sustentari. Sed si sūt sine bñficio: possūt
et salarium recipere fm egidiū ex de prescrip. c. cū
ex officij. qd nī placet: sed expensas sic possūt reci/
pere. Si delegat⁹ ē ab ordinario: qd iuris sit di/
citur infra. Si vero iudex ē ordinarius et expen/
sas quas fecit in victu egtaturis ⁊ filijs: nō hē/
bit: cum ad aliquem locū sue iurisdictionis vadit:
iuxta illud luc. 3. c. Estote cōtenti stipendijs vris
h3 enim redditus sui episcopatus seu alterius be/
neficii: vt stipendiū suum: ar. ad hoc extra de vi. ⁊
hone. cleri. cum ab oi. ⁊ io. q. 3. illud. Nec ei licet
vendere iusticiam. ii. q. 3. nō l3. Potest tamen ha/
bere qd datur apparitoribus ⁊ scriptorib⁹: q̄ scri/
bunt acta cause ⁊ hī: ⁊ cogere partes vt predicti
personis satisfaciant in talibus. Et hec oli sportu/
le vocabāt: ⁊ et hodie vocari possūt. Et vt qdā
alijs dicit: dicte sunt sportule illa vasa: in quibus
deferrebant munera iudicib⁹. Et sumit in hac lo/
cutione continens pro contento: vt dicant spor/
tule ea que dantur iudici: que olim in vasis illis
portabātur. Sed nec expensas hēbit predictas:
si litigantes sint paupes. Salarium at non recipiet:
vt in p̄dicto. c. cum ab oi. Si at ordinari⁹ det de/
legatū: subdistingue: q̄ aut ē delegat⁹ ad vniuer/
sitatē cārum: aut ad vnā specialē. Si ad vniuer/
sitatē cārum dat⁹: vt accidit cōiter i vicariis epo/
rum: tunc idē est qd i ordinario: cū idē sit cōfisto/
riū: vt extra de appel. c. romana. Immo ordina/
ri⁹ dabit illi expēsas: ex de offi. ordi. c. iter cetera.
Quāuis hoc in qbusdā locis male seruet⁹: vbi in/
different expēsas recipiūt. In pmissis tñ potest
fortasse cōsuetudo valere: vt qd certū recipiatur
ar. ex de offi. or. c. dilect⁹. Si vero delegatus sit
ad specialē cām: ⁊ ordinarius ei maliciose cōmit/
tit cām: tunc idē qd prius: q̄. f. non recipiet aliqd
p expensis: extra de offi. delega. c. pastoralis. Si
vero sine fraude cōmittit: volens p̄cere laborib⁹
forte ptiū ⁊ expensis: tñ forte posset dicit idem:
q̄ in delegato a p̄ncipe: ne officiū suū sit illi dāno/
sū. Et hoc tenet Vin. vt. 4. q. 3. v̄tur. ⁊ i. 4. q. 5. nī
sanc. Et ea que dicta sūt p̄cedunt de iure: vt dicit.
Sed de consuetudine induci potest: tam prelari

et sic ordinarij q̄ delegati proficiscētes pro cau-
sis: extra domicilium petant omnes expensas se-
cundūz gossre. immo plus dicit guil. in spec. i par-
te ista. De salarijs iudicum. Dicit enim q̄ consue-
tudo vniuscuiusq̄ fori in huiusmodi sci uel: que
secundum locorum varietatem variatur. Nam
in patrimonio beati petri et in ciuitate Romādi-
ole statim post litis contestationem dantur de-
narij. xij. pro libra. qui sunt. 4. pars bononē: et ali-
cubi xx. in terris comitis malitidis medietas.
Et reprobo quarundam curiarum abusum: vbi
ex quo pars aliquem terminum recipit: huiusmo-
di salaria exiguntur etiam ante litem contestatāz
cum litis contestatio sit initium cause. Et etiā no-
tat in libello suo: q̄ licet ecclesiarum prelati deci-
mā partem vel alia pte litis non possint recipere
vt in dicto. c. cum ab omni. tamen moderatas
expensas possunt habere et pro eis pignora reci-
pere: hec guil. Sed et io. an. anto. de bur. petrus
de ancho. franciscus d. cab. hoc videntur tenere
q̄ tam ordinarij q̄ delegati de consuetudine po-
terunt aliquid petere pro salario: et seruanda erit
consuetudo loci vbi litigatur: dummodo non pe-
tatur quid immoderatus: argu. extra de simo. ad
apostolicam. Sed contra hoc videtur esse. tex. c.
cum ab omni extra de vi. et hone. cleri. vbi dicit
esse idonestus aliquid accipere p salario vltra ex-
pensas: etiam si in hoc sit cōsuetudo. Et licet Gu-
liel. dicat in speculo: q̄ consuetudo ibi reproba-
tur quando videlicet sit pactum a iudice cum li-
tigantibus super salario: et de ancho. dicat: q̄
reprobatur consuetudo preterita non futura: vt
in dicto. c. vt etiam dicit de electi. c. statutum in
clementi. Sed quia hoc non est certum sed du-
bium: scilicet q̄ reprobata consuetudine per iu-
ra: intelligitur reprobata preterita consuetudo:
non futura: que superinduceretur postea: ideo ex
dictis Johan. de imo. potest sic distingui. Aut cō-
suetudo versatur circa expensas: puta: q̄ etiaz or-
dinarij possint percipere expensas a litigantib⁹
quando proficiscuntur extra: et tunc poterit talis
consuetudo tolerari prout voluit gossre. cum ta-
lis consuetudo in dicto. c. cum ab omni. nō repro-
betur: sed illa solum cū recipiūt aliqd pro salario.
Aut consuetudo habet q̄ iudex ecclesiasticus eti-
am delegatus recipiat aliquid pro salario. Et tūc
aut illa consuetudo habet q̄ possit conuenire su-
per huiusmodi cum litigantibus: et non valet s̄
reprobat qd vult capl⁹ cū ab omni vt dicit Gu-
liel. in speculo. Aut ipsa cōsuetudo simpliciter ha-
bet q̄ possit aliquid percipere pro salario. Et li-
cet super hoc sint opi. tamen videtur q̄ talis con-
suetudo non valeat: prout voluit glo. in clemen-
tina statutum de elec. Et ad hoc facit tex. c. cum
ab omni. Et hoc quo ad iudicem ecclesiasticum.
In seculari vero iudice dicendum est: q̄ tolera-
ri posset talis consuetudo: vt in aucten. de iudi. §
ne autēz in glo. Pro sportulis dabantur duo au-

rei idest floreni in principio cause: et duo i fine quā-
do causa excedebat summam. c. aureorum. Na
in minoribus minus dabatur

De salario assessoris.

Nota secundum guil. in speculo. §. de assesso-
re. q̄ licet quidam dixerint q̄ assessor salarium
non possit recipere a partibus: sicut nec iudex: ex
de vi. et hone. cleri. cum ab omni. tu dic cōtra p.
c. ii. q. 3. non licet. vnde licet delegatus mouatur
anteq̄ causa terminetur: nihilominus assessor
sua salaria habebunt: quia non cogitur quis suis
stipendijs militare. i. ad corin. 9. c. nec d suo face-
re beneficijs. io. q. 2. precarie. et extra de prescrip.
c. cu3 ex officiis. nec illud. c. cum ab omni est con-
tra: quia loquitur cum in fraudem queritur assel-
sor. Sed vt plenius materia dilucidetur: nota di-
stinctionem secundum guil. quia aut loquitur
de assessore iudicis delegati: aut de assessore iu-
dicis ordinarij. Et primo casu potest assessor ac-
cipere mercedem seu salarium. Et si in fraudē al-
sumptum est: pretia quia non ipsum operatus est
sed dedit nomen assumendi vt sic pro eo accipe-
ret salarium: vel etiam si operatus est cum iudex
tamen non egebat: quia peritus erat: et per se po-
terat: s̄ vt grauaret ptes accepit: recipiet assessor
salariū a iudice non a partibus: vt in dicto. c. cu3
ab omni. et extra de rescrip. c. statutum. li. sexto.
Si vero fecit sine fraude: vt quia non erat perit⁹
sufficiens: vel quia infirmus vel alias impedi-
tus: recipiet assessor salarium a partibus litigan-
tibus: quod pro eo scilicet assessore exigit iudex
ipse a partibus: et soluere coget moderatum ta-
men: vt expresse habetur in dicto. c. statutum de
rescrip. li. sexto. In secundo casu. cu3 scilicet est as-
sessor iudicis ordinarij: et tunc non potest accipe-
re salarium a partibus: nec ipse ordinarius exigit
pro assessore a partibus: sed de suo soluet: quia
debet esse peritus et non ignorare canones. io. q.
3. cognouimus. et di. 20. §. i. de consanguini. et affi.
c. i. et sciendo canones raro poterit euenire casus
aliquis in quo non sciat iudicare: cum secundūz
canones in foro eius sint cause termināde: vt de
foro compe. c. quod clericis. Et si aliquis casus
talis occurreret: deberet de suo soluere: cum ha-
beat redditus ecclesiasticos: ex quibus potest lu-
per hoc prouidere: ar. ex isto. c. cum ab omni. Et
hoc tenuit Johan. de monte murlo in quadam
questione disputata per euz: prout refert Johā.
an. ita residens: idem Guiliel. in specu. et hoc in or-
dinario ecclesiastico. Ordinarius vero secularis
cum non teneatur scire: sed sufficiat q̄ habeat ex-
perientia de causis prout habetur. C. de iudicijs
l. certi. Poterit salarium pro assessore petere: ad
hoc quod notatur in auctē. de iudi. circa principi-
um secundūz ioan. de imo. qui tamen dicit: q̄ su-
per hoc est consuetudo attendenda: hec ille. Dicit
etiā Guiliel. in speculo: q̄ si post cōclusionē: ptes an

De iudicio

De iudicio

De iudicio

sententia: cōponant: nihilominus assessor habe
bit suum salariū: et iudex ad hoc poterit cogere
partes: quando scilicet est sibi a partib⁹ dandus.
Notat etiam q̄ persone que debent salaria reci
pere: debent ea ante calculum sententie exigere.
Partes nancq̄ fallacibus aduocatorū promif
sionib⁹ cōcluse in causa victorie se fore existimā
tes ad sententiam properāt: et libenter salaria sol
uūt: quod non facerent cōdēnate. **E**t qd assessor
lucratur ex huiusmodi officio seu exercitio: si est
filiūssami. erit illud quasi castrense. **C.** de officio
assessoris. l. velut. **I**tem nota q̄ si assessor impo
tūus est in exactione salarii: et nimis peteret: per
iudices moderari debet. **S**ed nec iudices sibi de
bent assessorum salaria retinere: sed nec partem
defalcare: licet plerūq̄ contrarium faciāt. **E**t se
cundum hoc potest intelligi. c. cum ab omni. **S**z
quid si duobus assessoribus vel consiliariis as
sumptis: et de eorum consilio pronuntietur adi
uicem discordantibus tertius assumatur: unde
habebit iste salariū? dicit q̄ illi debent salariū
suum participare: ne dolo suo commodū repoz
tent. **Q**uod fieret si eis fingentibus se concordā
ri non posse: vt tertius assumatur in eorum exo
nerationem: vt sepe fit: partes illi soluere tenean
tur. **E**t huic fraudi iudex obuiet. **S**ed quid si al
ter litigatorum dicit iudici. Domine cōsultatis pe
ritos super tali articulo. **N**unquid alius debz sol
uere partem eius: quod datur peritis illis. **p** con
silio? **R.** dici potest: qz aut peto aliquid qd mibi
soli profuturum est: et sic non debet alter soluere
partem: ar. ff. de eden. l. pretor. **A**ut peto aliquid
qd mibi et aduersario est profuturum: et tunc de
bet soluere etiam alter: ar. ff. finitū regum. l. sz loci.
Non autem debet iudex grauare in solutiōe hu
ius salarii vnam partem et aliam alletuare: prout
sepe fit: quia in iudicijs eq̄litas est seruāda: et ibi
debet actoris et rei equa esse conditio extra de iu
dicijs. c. nouit. **I**tem iudex bene potest leuare id
est accipere expensas factas in consiliariis: vt. i. 4.
q. 5. non sane. et in mittendo ad diuersa loca pro
consilio inquirendo. **h**ec **S**ulcielmus.

¶ **De officio iudicis delegati. c. 3.**

¶ **De officio iudicis de**

legati. **U**bi primo sciendum vt notat
Johan. andre. in nouella: q̄ secundum tancre. et
goffre. delegatus dicitur is cui a summo pōtifice
ordinario vel delegato principis causa commit
titur. **H**ost. autem sic describit. **D**elegatus est is
cui causa committitur terminanda vel exequēda
vices delegantis representans: a iurisdictione nil
proprium habens. ff. de offi. eius cui mand. c. iu
risdictio. l. i. preterea at i decretalib⁹ premittit ti. d.
offi. dele. titulo de offi. legi. legati et titulo de offi.
ordina. qz delegat⁹ pape ē maior legato vel or
dinario quo ad causam sibi commissam: et extra

de. ff. delegati. c. studuisti. **D**elegatus pape pote
statem recipit nō solum in partes: que scilicet ha
bent causam seu litigium inter se: sed etiaz i alios
qui suam iurisdictionem impediunt: hoc summa
tim habetur: extra. c. i. de officio delegati fm io.
an. **Q**ui ergo detinent actores talium causarum
vel nimis deterrent: ad instantiam partium cuz
hoc est noto: ium: vel si occulte faciunt: tamen ac
tor hoc asserit: et sunt probabiles ad hoc coniec
ture: nec volunt licentiaze actorem ad mandatū
delegati: vt. l. accedat ad ipsum pro suo iure: pos
sunt coerceri. **E**t si potens licentiat in publico: sz
minatur in occulto: erit locus idonee cautioni.
Et si tanta sit illius crudelitas: q̄ non potest per
cautionem mederi: dicit **H**ostien. q̄ suspendat
censura: donec mutentur tempora: vel deus vel
eius vicarius apponat consilium et cōsultatur tūc
actori: qz ad tempus desistat: ar. extra de restitu.
spolia. c. ex transmissa. **S**i tamen per temporālē
potestatem compesci posset: et actor instaret: non
esset iusticie veritas derelinquenda. **I**tem eo. ti.
sane summatim dicitur. **C**um diuerse littere sub
eadem data et forma: contraria impetrantur et p
sentantur a diuersis ad eosdem: super sedet vtrif
qz: donec papa consulatur. **J**ohā. an. **Q**uod si littere
alie contrarie dicuntur emanasse: ab altera parti
um et non exhibeantur: nō tenetur delegatus cre
dere opponēti. c. ti. c. cum in iure. **Q**uō sint littere
contrarie ibi vide.

¶ **Delegatus pape im /**

peditus potest subdelegare. **U**nde alexāder ter
tius eodem titu. dicit. **S**i pro debilitate vel qua
libet alia graui necessitate tractandis causis:
que tibi ab apostolica sede committuntur: inter
esse non poteris: liberum tibi sit personis idone
is et discretis vices tuas committere: ita qz si res
tanti est: vt te consulere debeant: nisi forte cause
ita graues sint: qz sine presentia tua non possint
commode terminari. **S**uper verbo non poteris
Johan. an. vel volueris. **I**ta enim duo equipol
lent in hoc casu secundum goffredum: vt. j. eodē
significasti. **L**iberum id est sine aliqua pena uel
redargutione. **S**uper verbo idoneis. **D**ebent e
nim tales esse in dignitate: uel personatu: uel ca
nonici ecclesiarum cathedralium et infra dioce
sim: ut extra de rescrip. c. statutum lib. vi. per qd
c. habetur qz non potest subdelegare inuito ac
toze extra diocesim: ne auferatur ei diocesis: quā
papa dedit. **S**ed inuito reo sic: dummodo non
committat ultra duas dietas. **E**t quomodo mu
lier seruus ignarus mentecaptus infamis minoz
zo. uel. is. annis non sunt idonei et non subditus
et priuilegiatus quo ad compulsionem: trac
tat hic **H**ostien. **S**uper verbo vices suas iohan.
and. **E**t etiam sententiam non solum cognitio
nem seu examinationem. **S**uper verbo tan
ti est: vt scilicet consilio tuo egeat. **S**uper ver
bo consulere. putat **I**nnocentius quod possit

Delegatus consilium sibi retinere quo casu si non requiratur: non tenet sententia. J. c. ti. pastoralis. Sed si consilium fuerit requisitum: tenebit sententia: quantum contra consilium lata: licet aliqui contradicant. Sed requisito consilio si placuerit delegato: q̄ subdelegatus ferat sententiam illam feret alias non: si prohibeat: hec vera sunt: quando consulendus est iudex. Et dicit etiam Inno. illud idem: quando iudex committit donec reuocet: vel si non reuocauerit: vel ut ferat sententiam: si partibus placuerit: alias remittat. Si omnibus his casibus putat posse iurisdictionem subdelegati per delegatum reuocari: z ad euz appellari. Dicit enim abbas: q̄ per hanc formam committo vices meas donec reuocauero: non intelligitur commissa sententia: etiam secundum Innocen. si dicat. committo tibi causam: z ut feras sententiam nisi reuocauero: quasi hec clausula sit contra substantiam commissionis: quo ad sententiam: allegat de condi. appo. c. fi. Vossi. tamen dicit: q̄ non est verum q̄ potestas reuocandi impediat translationem ferende sententie: de quibus dic vt. eo. ti. c. si delegat li. 6. ubi reprobat op. innocen. in his z in eo q̄ dixerat executionē impedi non posse. Putat etiam innocen. q̄ sicut delegatus subdelegādo retiēt sibi consilium: sic ēt possit referuare consilium tertij. Potest enī certam legem seu conditionem sue commissioni dare: seu imponere dummodo non faciat contra iura: sic etiam delegatus primus potest: vt de rescrip. c. z. Et si delegatus mādāt subdelegato: q̄ ferat sententiam: secundum q̄ talis iuris peritus dictauerit: quantum Inno. dicat q̄ hoc fieri non potest: tamen Vossi. tenet contrarium. Nā z committens format sententiam: prout sibi placet: vt de consti. c. cum omnes. Quam formam necesse habet sequi delegatus omnino. Sicut at ipse delegatus ipsaz formare potest: sic z ipse alij forma tam relinquere. c. ti. c. pastoralis. Nec obstat. ff. de arbi. l. item si vnus. quia natura arbitri talis ē: vt arbiter pronuntiet quicquid placet: z contra iura z iniq̄e. ff. de arbi. l. diem. Sed iudex nō nisi quod iustum est: pronuntiare debet. Et ideo si delegatus timet ne subdelegatus erret in iure: satis videtur q̄ predicto modo possit ei provide quod potest locum habere: quando non potest haberi subdelegatus ita peritus: vt expediret: z is qui habet dictare sententiā est peritus: ar. eo. ti. c. cum te consulente. Et ideo est necessarius officium assessorum: vt. C. de assess. l. i. Sed in spiritualibus cauendus est: ne is qui debet dictare sententiam: sit laicus vt de iudi. c. decernimus. Verum est: non debet pronuntiare sententiam secundum conscientiam alterius dictantis sententiam ipsam: conscia propria repugnante: etiam si sibi hoc mandaretur. Verum tamen debet imperitus conscientiam suam formare iuxta consiliū periti. Nec est turpe: q̄ imperitus querat: z sequatur consilium peritorum z voluntatem: vt infra eo. ti.

prudentialiam. Si tamen non potest consciam suam informare sibi consilium sapientie: studeat quod ad commissionem illam exponeretur: infra eorum. si quando. Et si hoc obtinere non potest consciam suam sequatur et non obediatur sicut in dando sententiam contra conscientiam: ut de tempore. c. ad aures. In. c. de causis eorum. ti. duo sumantur continetur. Primo quod si causa aliquam committitur determinandam de decedenda subdelegato infra certum tempus: eo transacto expirat iurisditio commissi subdelegato: et reuertitur ad delegantem. Potest tamen prozogari terminus prefixus a delegante: si accedat consensus utriusque partis cui est causa. Et ut dicit glossa iohann. an. hec prozogatio fiat per principales et per procuratores. Item etiam si non posset infra tempus prefixum perficere: quod mandatur nihilominus expirat elapso tempore prefixo: ut. j. c. e. c. c. c. sultationibus. ac etiam si per maliciam partis alterius firmatur terminus secundum Innocentium. Ipsa etiam prozogatio termini de consensu partium oportet quod fiat ante lapsum dici prefixe secundum speculum et abbas. Et continetur in dicto. c. quod ubi certa pena per ius statuta non est: delegatus imponit arbitrariam: ubi dicit iohann. an. quod si certa pena statuta est non solum per canones: sed etiam per leges scriptas municipales vel etiam leges consuetudinarias: dummodo canonibus vel rationi canonum non obsistat: illam debet imponere. s. partibus quarum sibi causa est commissi impediuntibus vel offendentibus suam iurisdictionem: de iure per totum. Nec molliorem nec duriorum debet imponere: alias sit infamis. C. ne sanctum baptis. l. 3. et hoc nisi ex causa temperetur vel exaggetur secundum hosti. Quo ad primum iohann. an. in nouellis mouet questionem: videlicet an delegatus qui infra terminum sibi statutum tulit sententiam: lapso termino illam possit exequi: et precipue delegato et alias exequi posset: de quo. de foro competens. c. si quis contra. Circa quod ponit opus sibi contrarias. Nam dama. ran. bart. brixien. tenent quod sic. Aug. iohann. an. et archidiaconi. contra has opus contrarias iohann. an. sic concordat. s. per distinctionem: quia scilicet aut terminus adijcitur diffinitioni vel decisionis cause: et tunc sic est vera prima opinio quasi papa simpliciter delegante causam: et statuente tempus diffinitionis sic de adhuc durat potestas in executione. Si vero terminus adijcitur iurisdictioni: tunc sic est vera opinio. Aug. et sequacium. Et hoc siue affirmatiue verba proferat: puta quod iurisditio duret usque ad annum. Aug. et executionis sit de iurisdictione: infra eodem. si delegatus libro sexto: restat quod iurisditio finita: et sic non poterit. Circa secundum mouet aliam questionem: videlicet an delegatus possit mulctare. Circa quod dicit Innocentius. hic: quod delegatus et subdelegatus nedum partes: sed etiam extraneos iurisdictionem suam impediens: et excommunicare et mulctare potest: si aliter iurisdictionem suam defendere vel expedire non posset: ut bicit

c. proxima. **H**osten. autem quauis in summa contrarium dixerit: tamen in lectura eo. ti. capi. i. se corrigit: et tenet cum innocen. dicens q. ex virtute clausule qua censura committitur ad non potest: sed ex virtute commissionis hoc potest: ubi pena non est statuta: et hic. **E**t hoc sine pars venire contemnat: siue non pareat: et demum ad ipsam mulctam extorquendam potest exerce re censuram: quod intelligit de parua mulcta et temperata: non magna: quia non tantam vt ordi narius. **I**n capit. preterea eodem ti. summa tim habetur: q. per simplicem commissionem cau se potest delegatus citare: contumacem punire: et reliqua facere: que spectant ad causam: vnde et cogere potest per censuram scilicet ecclesiasticas fm hostien. et damnare in expensis scilicet condē nando. **I**n. c. si quando. e. ti. summatim habetur fm io. an. q. si ordinarius scit eū non canonice i/ stitutum: quem delegatus pape sibi mandat in possessionem induci: non resistet: violenter: sed precibus instabit: vt differat donec romanus pō tifex consularur. **V**bi Jo. an. q. si delegatus hoc fa cere noller scilicet differre necesse est obedire. j. e. c. pastoralis. qd intelligit hosti. quando illud ē occultum: scilicet q. non est canonice institutus: q. tunc epō non est credendū. 6. q. 2. si tantus. **I**n c. sane. e. ti. summatim habetur fm io. an. q. delega tus pape in causa sibi commissā iurisdictione bz super ordinarium et quēcūq. maiorem: et hoc qz vices gerit pape in causa illa sibi commissā: et ad ipsam spectantibus: sibi rebelles potest punire scilicet non obediendo in his que spectāt ad cau sam siue ad cause executionē: siue impediāt exe quentes de mandato ipsius delegati iuste et vio lenter: vt. j. e. c. ex litteris. **S**i vero diceret q. exe cutionem non faciendā cām aliquam iustam pre tendens super hoc delegatus deberet enim audi re: et summatim examinare: et hoc infra anū: qz ultra ex quo diffinitive pronuntiandum est: non extenditur iurisditio delegati. j. e. querenti. **I**n. c. ex parte. 2. summatim habetur secundū io. an. q. si primus impetrauit p̄maz dignitates in ecclesia vacaturam. **2** impetrauit certam dignitatem ipsius ecclesie cum vacaret et illa postmodū va eat: primo non secundo debetur. **U**bi dicit Jo. an. q. data litterarum est inspicienda: non presē ratio fm hosti. qui per hanc litteram multum in fringit opi. contrariam. **I**dem Guil. pe. et alb. **I**n c. ex pte tua. summatim hētur fm io. an. q. vbi vo luntas cōtraria pape non apparet: delegatus iur/ formam seruare debet: et rationabiles exceptio/ nes admittere. **I**n. c. quoniam. summatim habetur secundū io. an. q. cū delegatio facta dignitati: pu ta episcopo abbati et hi nō expresso noie p̄sone ipsa transit ad successorem: eo. s. mortuo v. amo to. **I**n. c. super. e. ti. summati hētur fm io. an. q. si q̄sti onem de iure presentandi papa delegat appella tione remota: delegatus pronuntiare potest sed non instituere. **Q**uod si facere noller is ad quem

spectat institutio licite appellaret: vbi dicit hostien: q. si sunt viri ecclesiastici: iter quos vertitur ques tio: diffiniri debet infra sex menses: sed si sunt la/ tei infra quattuor: alias episcopus ordiabit eccle/ siā: vt extra de iure pa. c. eam te. **E**t interis fruct? ecclesie faciet custodiri: de offi. ordi. c. 3. vos. qd intelligendū: vt ibi dicitur. **E**t si delegatus man det ei ad quem spectat institutio: q. presentatum admittat: et ipse noluerit obedire: putat. **H**osti. q. nisi ostendat rationabiliter causam: delegatus id poterit exequi: infra eo. capi. prudentia. **E**t si pre tendit causam quam delegatus non reputat rati onabiles et appellare voluerit: et delegat? nihil o/ minus exequetur: et terminus appellationis de/ clarabit: quis ex eis rationabilis moueat: vt de appel. c. vt debitis. secundum hostien. **T**alis autem presentatus non est examinandus vel approban dus per delegat? sed per ordinarium. **T**amen siquid fuerit dubij: decider delegatus quasi non sit functus officio suo: donec ecclesia fuerit ordi/ nata extra de cle. non resi. c. relatum. **Q**uod si de legatus procedat ad ordinationem ecclesie: et or dinarius nō appellat: si hoc sciuit: sibi imputetur q. non contradixit secundū innocen. et hosti. **I**n. c. cāz matrimonij. e. ti. summatim habetur secundum Jo. an. q. si simpliciter ē delegata duob? aliqua causa: vnius sententia non tenet. **E**t ibi dicitur se cundum specula. et guli. q. de consuetudine curie solum episcopis committuntur cause matrimo/ niales: papa ad hoc tamen non astringitur quin possit et alijs committere: quod et aliquādo fecit. **I**n. c. causā q. summatim dicitur secundū io. an. q. delegatus qui est dominus impetrantis recti/ fari potest scilicet vt suspectus: vbi glosa pōit sex casus recusandi iudicem. ibi enī dicit glosa q. ar gumentum euident est q. rationabilis est causa suspicionis: si index est dominus aduersarij: et. ii. q. 3. quattuor. **E**t idem esset: si index esset impetrā tis vasallus. 22. q. 5. de forma. **I**dem si esset cōsā/ gneus vel aduocatus extiterit in eadem causa p̄o ipso: vt de appel. c. postremo. **I**dem videtur si habet consimilem causam: vt extra de iudi. c. causam. **D**e causa tamen suspicionis tractabitur ibi suspicionis. **D**e recusatōne huiusmodi dicitur libro sexto eodē titu. capitū. **I**udex ab apo stolica sede datus quauis legitime valeat recu/ sari: vt suspectus: potest licite vices suas comunit tere: anteq. contra ipsum recusatio proponatur: et si in totis commiserit recusari ulterius: aut fac ta per eum commissio impugnari nequibit. **N**ō posset si sibi de iurisdictione aliquid reseruasset: post recusationem quoq. propositam committe re: nisi de recusatoris procedat assensu: nō potest **S**ed eo volente hoc potest: etiam si recusatio ip sa sit: p̄obata: dummodo pronuntiati nō fuerit super ea. **E**xtunc enim cum iudex esse deficiat: nulla etiā cū illius assensu potest fieri commissio p eundē glo. ibi. **C**ū autē sibi aliquid reseruādo ē iurisditōe reaneat: adhuc iudex de suspitōe ibi de

legati habet cognoscere: et potest ad se renocare in iurisdictionem. Unde adhuc potest recusari: et commissio impugnari. **In. c.** cum. t. eo. ti. summam habetur secundum Johan. and. qd si delegatus pape committit causam non i tota: de subdelegato appellatur ad eum: non ad papam. **Ubi** dicit idem **Jo. an.** q. idem e: quando delegatus sibi refert executione sine tantum: qz tuc si post finiam appellatur ad eum appellabit: eo. ti. c. si delegat. li. vi. **Callit** etia hec decretalis in casibus eo. ti. si is cui. z. c. **Si** a subdelegato li. vi. **Dicit** etiam idem **ioan. and.** q. si vnicus est delegatus: potest pluribus cam subdelegare. **Item** si sunt plures subdelegati: pnt etia subdelegare plurib. qz sunt ipsi. **Si** vero vnus solus ex plurib. socijs no subdelegantibus subdelegat ipse pluribus: videtur q. valeat: qz no reperitur phibitum fm inno. et hosti. **Et** quantum debeat et expediat: q. vni soli committat: ppter absurditates que inde sequerent: si vellent contraria: non tamen e necessarium. **In c.** **Gratum** eo. ti. summam habetur fm **ioan. an.** q. si delegatus citauit ante mortem delegatis: perpetua est eius iurisditio. **In. c.** prudentia. e. ti. summam habetur fm **io. an.** q. si causa committitur tribus delegatis cu clausula. **Et** si n ocs pnt vel nolunt priusq appareat de ipotentia vel voluntate fii: duo procedere n possunt. et nil agnt si pcedat **Idem** in duobus datis cum clausula: q. si ambo zc. **Et** ibi continetur: q. si reus coram delegato citatus obijcit excocicationem actori: quam non pbat infra debitum tempus: audietur actor. **Si** vero probat delegatus absoluet actorem: si vo pbat si excocicatus est actor: ppter cam sibi commissam idem erit. **Sed** si propter aliam nec est de casib. reseruatis pape ad eum ad quem spectat: illum remittet. **Qui** si non vult absolvere: delegatus absoluet. **Et** absolutus super eo de quo erat excocicatus coram excocicatoze parebit. **Qui** si maliciam adhiberet delegatus o causa cognosceret. **Dicit** autem ibi **Dost.** q. licet glo. et alij communiter dicant: q. nuntius in huiusmodi debet esse certe et pbate fidei: tamen nil obest etiam si nuntius sit infamis: dummodo sit canonice destinatus. **Item** si scribatur duobus cum clausula. **Vos** vel alter vestrum: an vnus altero irrequisito pcedere possit: hoc est expeditum eo. ti. cu plures. li. 6. ibi. vide et in glo. z. hic ponit **Jo. an.** in nouella qz plures. q. circa materiam excommunicationis partium litigantium coram delegato: ibi potes videre. **Et** multa alia ponit circa materias huius. c. **In. c.** cu. cam. e. ti. summam habetur fm **io. an.** q. si causa simpliciter delegatur tribus: duo sine subdelegatione tertij procedere non possunt: q. si facerent: ab eis poterit appellari. **In. c.** consulu. it. e. ti. summam habetur fm **io. an.** q. si iurisditio delegati expiret in peremptorio quod partibus assignauit post congruam horam peremptorij n expectabit contumacem. **Si** vero no expirat potest expectare: et iterum citare si vult. **Ubi** notat

Jo. an. q. vocat partib. a iudice die statuta: pars presens lz aduersarius sit absens actor vel reus sine licentia iudicis non debet recedere: de iudi. c. i. z. ii. q. 3. certum. **Et** hoc non ratione penci: quia nullam incurrit: ex quo pars altera non veniat: ratione expensarum quas tunc petere poterit: si licentiam iudicis expectabit. **Et** si citatus no venit ad diem assignatam: sed nec is qui etiam citari fecit: presens fuit: fiet compensatio hinc inde: ita q. neutra partium est punienda. **Et** d. arbi. lante. penul. **Item** si dies feriata occurrat i die assignata: vel alia causa euidens subsit: per quam appareat: q. et si citatus presens esset: procedere n tenet: utiq. in tali casu debet preses subuenire: ex quo actoris non interest citatum venisse. **Item** si iudex abest die assignata a loco in quo partes citate sunt: et presentes ex equitate debent expectare vsq. ad sequentem diem: ar. hic. et nisi aliud mandauerit iudex: libere possunt recedere: sicut et si iudex mortuus esset: nec tenetur eu alibi querere. z. q. 6. §. biduum. secundum inno. **Item** si iudex infirmetur in eodem loco non debent partes sine licentia procedere: possunt tamen instare: et procedatur: vel q. alius terminus assignetur. **Et** si n possit in his intendere: possunt partes sine licentia recedere: et aliam citationem expectare. **Et** de arbi. l. arbit. secundum inno. **Ad** si iurisditio expiret in peremptorio citationis si pars non venerit hora congrua: licet postea venerit: condemnabitur in expensis secundum hosti. quia textus dicit poteris extitit exequi. **Ubi** **Johannes** dicit poteris et debebis. **Iudex** enim propter cuius negligentiam perijt instantia: tenetur parti lese. **C.** de iudi. l. sancimus. yncen. **Sed** **Dostien.** dicit poteris scilicet si volueris. dicitur etiam in textu **Nos** eam horam procedendi congruam intelligimus: ex qua possit ante noctis tenebras perfici quod incumbit. **Ubi** etiam declaratur: q. more romano dies a medietate noctis incipiat: et i medio noctis desinat subsequens: et ibi dicit qdaz glo. extra ordinaria: q. si iudex processit in iudicio in tenebris ad lumen candele: vel tulit sententiam: quantum fieri non debuit: tamen credit q. valet processus: dummodo aliud non impediat. et precipue si iudex sit honestus: nec hoc in textu dicitur: q. si processum fuerit de nocte non valet. **Multa** enim fieri non debent: que tamen facta tenent. **Alij** forte contra: dicit etiam ibi glo. ordinaria: q. quantum ad contractus fieri possunt qualibet hora: et vsq. ad mediam noctem notarius ascribet contractum diei precedenti: post mediam noctem ascribet diei sequenti secundum **iohan. an.** in nouellis. **Sed** in officiis videtur dies incipere in vespers. **Dicit** **Dostien.** hic: q. qd quid dicatur de consuetudine. **Judices** sedent die noctiq. et in vtroq. foro. **Et** subdit q. quia consueuerunt homines exire loca publica de nocte: presumetur: q. iudex solus esset: et per consequens occulte faceret: quod publice fieri dicitur.

Qui etiam subdit: q' pro maiori parte in curijs pncipum cessat hec ca: q' faciunt tenebras lucez: z semp est ei multitudo: z sic cessante dicta causa cessare possit p'hibito: de appel. c. cum cessante. In nocte tñ dicit: q' non credit sniam diffinituā vel interlocutoriam de nocte latāz tenebre nec lītis contestationē: sed fm eum bene poterunt testes recipi: z allegationes audiri. Et qd dñ i auē. de iudi. q' vespere iudicabunt: intelligit ipse sup' ma hora ante tenebras vt hic. subdit autē Jo. an. q' sibi placet dictum hosti. qd est pmissū.

Delegati iurisditio ex

pirat. io. modis: vt notat glo. super. c. in litteris.

Primo finitur mortuo illo delegato iudice: cui proprio nomine scribitur. e. ti. c. qm abbas. a contrario sensu. 2º per mortem eius cōtra quē littere impetrantur re integra existente: vt de re scrip. c. significauit. 3º reuocato mandato. ff. d. iud. l. iudicium. 4º soluitur per secundas litteras: que de primis faciunt mentionem expressā: extra de rescrip. c. causam. 5º si iudex remittat causam superiori: vt de offi. dele. c. licet. 6º elapso termino cōmissionis: vt e. ti. c. de causis. 7º si re integra moriatur delegans: vt e. ti. c. gratis.

8º per legitimam reculationem: vt de appel. c. cum speciali. 9º per legitimam appellationes: vt de appella. c. vt debitis. z per delationem appellationis. 10º z vltimo qñ per delegatum est data sententia z executioni mandata: vt i isto. c. i litteris. vbi dicit q' ex quo iudex delegatus per se vel per aliū sniam executioni mādauit: vel mādari precepit: ei auctoritas z iurisditio cessat: qz semel est functus officio suo. Sup' h'bo fūct' ē officio: dicit Jo. an. i nouella q' hoc bz locū sine iudex sit delegatus siue ordinarius: si sententia ideo sit iniqua: quia contra ius litigatoris lata est. Si enim non est appellatum: transit in rem iudicatā vt de sententia z re iudica. c. cum inter vos. Si vero appellatum est ad iudicem: ad iudicem appellationis spectat sententiam affirmare vt infirmare: vt de rescrip. c. dilectus. z. Et hoc nisi taceat vel expresse renuntiatus sit appellatōi: i quo casu rata manet sententia: ac si non esset appellatum saluo eo quod dicitur de scētē. ex cōmunicatōis. c. venerabilis li. 6. Si vero scētētia sit nulla ipso iure: distinguitur inter iudices delegatū z iudicem ordinariū. Nā ordinarius iterum a capite ipam causam incipiet audire. C. quomodo z quando iudex. l. si preses. Delegatus vero quia functus est officio suo: lz male non se intromittet amplius. ff. de arbit. l. qualem. Erit ergo ad eū qui ipsum delegatum dedit recurrendū. C. quomodo z quando iudex. l. si vt proponis. Et hec vera in sententijs: secus in preceptis vt alijs factis que precedunt sententiam: vel sine sententia emittuntur. nam illa possunt iterari: si non habent effectū vt eodem titu. significasti. z de preben. c. relatum. In c. insinuante eodem tit. summationum contine-

tur: q' ex nona causa supertueniente remouetur de legatus z alius subrogatur etiam post lit. m. cōtestatam: puta si peteret pars a delegante allegādo consanguinitatē vel nimiam familiaritatem. Unde dicit hic glo: q' familiaritas repellit iudicem sicut z testem. Modica tñ familiaritas non nocet. ff. de ver. sig. l. late. hoc tamē aduertas: q' minor cā repellit iudicē q' testem: qz quelibz cōsanguinitas repellit iudicem sed non teste: d. ap. c. postremo. Inno. hic distinguit inter potestatiuam familiaritatem: z extraneam eoz. l. qui nō sūt in potestate. Non ergo sufficit excipere iudicem familiarem: vel q' sit nimis p'p'ius: nisi z causa pponatur: vt li. non cōtestata. c. accedens. Alias quilibet possit recusari: cum quilibet sit natura-liter obligatus alteri.

Delegatus a papa vs

q' ad integrū annū sniam suāz potest exequi: vt summatim dñ in. c. querenti. e. ti. fm io. an. vbi dicit idem Jo. de subdelegato delegati: q' aliquid sibi retinuit: dici potest: q' vsq' ad annū ad delegatū recurratur: et si reseruauit excōem tñ: puta referuata nobis excōicationis snia: super executione talis negocij vobis cōmittimus vices nostras: argumentum hic. Si vero nil sibi retinuit: foris vsq' ad quadrimestre tps tamen durabit hec potestas in subdelegato: quasi virtus clausule appellationis remota per subdelegatū fuerit exinanita. Et sic saluum remanet solum ius cōe quadrimestris tēporis: a contrario littere huius dum dicit nobis. Et sic non transit priuilegium in tertium: sicut nec excōicatio nec delegatus delegati pncipis est suus delegatus. Erit autē annus iste integer z cōtinuus. 365. dierum. ff. de ver. sig. l. anniculis. z. ponit autem glo. ordinaria variū terminum seruandū temporis ad executionē snie. Alium in actionibus personalibus. Alius in realib' Alium in criminibus: ibi vide. Ordinarijs autē non p'figitur tempus ad exequendū snias: quia illorum iurisditio est perpetua. Unde semper absoluūt z exequuntur sententias: immo z snias i melius reformare possunt: de accu. c. qualiter z qñ. z hoc nisi sint suspensi vel excōicati.

Delegatus pape si

nō in totū: ps a subdelegato nō poterit appellare: ppter hoc solū q' dat' ē sine suo consensu. Et si eo casu subdelegat' alias legitime recusatur: delegat' cām diffinit. Et si iustā recusatiōis cām delegatus noluerit admittere: ab eo potest appellari. Sic summat Jo. an. i nouella. c. sup' qñnum. e. ti. hosti. at magis specificat casū huius. c. an glo. sua dicens. Cā qdam fuit cōmissa cuidā cū clausula appellatiōis rēota: subdelegata at fuit ab eo qbusdā sine cōfē su alteri p'ris: retinuit tñ sibi subdelegas diffinituā sniaz. Pars illa q' nō cōfērat: venit corā delegato: z allegas q' subdelegati erāt suspecti: aliā recusatiōis cās nō pponēs appellauit ad papā: quia

subdelegati non erant dati de ipsius consensu. Super quo casu formatur iste tres questiones. Primo queritur: vtrum per appellationem impediat huius processus? Et respondetur q. non. Et si forte recusatur iuste: an delegatus possit nobis lominus causam diffinire? Et respondetur q. sic. Et si vtrum si iusta recusatōis causam nolit delegatus admittere: vtrum ob hoc possit ab eo appellari? Et respondetur q. sic. Sup. quo casu sic d. ciso videbatur due decretales contrarie sibi: quas soluit et determinat. Ut enī dicit hostiensis: Ista duo sūt necessaria. s. q. fiat commissio a delegante subdelegato non i. totum et per delegatum datus cum clausula appellare. Et in his duobus suppletur constitutio alexandrina que habetur supra. c. Cum te consulente per istam innoc. Ubi sciendum vt dicit quedam glo. q. illa clausula q. ponitur cōter in litteris apostolicis alicuius commissiois. s. ap. re. ante. sniam nihil operatur: s. p. latā sniam a delegato multum operat. Nam si nō poneretur illa clausula: et appelletur a snia: si nō dē ratur appellationi: sed executioni mandetur per iudicem absq. cause cognitione retractabit sine iusta fuerit sine iniusta snia: quia appellatione pē dente nihil est inouandus. 2. q. 6. appellatōe. Et si posita sit illa clausula: poterūt iudices post appellationē sniam suam executioni mādare: quorum executio nō reuocabitur absq. cause cognitione. Tunc enim appellatio ē remota quo ad iudices nō quo ad partes. Executio tamen suspē di debet: quousq. cognitum sit de cā appellationis: vt si iniusta inueniatur irritetur: si iusta confirmetur. In glo. et dicitur: q. si subdelegatus eligat a delegante de cōsensu partium: postea non poterit recusari: poterit tamen ab eo appellari. Et h. est argumētum: q. assessor q. participationē h. cause: de consensu partium est eligendus. ii. q. i. c. 3. Sed si partes non conuenirent: eligat iudex n. suspectū: et illum suscipiat partes etiaz inuite. Nota etiaz q. in textu huius. c. dicit inno. Ut iudicialis auctoritas liberi valeat exerceri: delegatus a nobis licite potest et pncipium et mediū et finem cāe sibi commissē non solū cōiunctis sed et diuisis alij delegare. Et vt dicit glo. hoc fm canones. Nam fm leges iudex facit corā se litem contestari: qd est pncipium cāe: et per se fert sniam: qd est finis cāe. Media vero cōmittere potest cōsiliariis suis semel tñ et audit negociū in medio. Et dicuntur media cāe: vt exceptiones examinā de: testes recipiendi: allegationes audiende. Et fm canōes media potest cōmittere cuiusq. et pncipium et finem. Et sequitur in textu. Cum autē alicui media tñ cōmittuntur ab ipso tanq. ab auditoze puocari non pōt: nisi mandati fines excedat vel merito sit suspectus. Unde ne valeat recusari: pūde statuimus: vt de partium datur vt recipiatur assensu. Ubi dicit inno. 4. q. nō appellatur ab auditoribus datis ad media: nisi modum excedat. Secus in auditorib. datis ad litē

contestandū vel ad maiora: dicuntur at dati ad media modū excedere: non solum si fines mandati nō seruant: sed etiā si iniuriam faciunt: vel si alias grauant. Nam qñcūq. grauant licet appellare et non aliter. Et inno. dicit q. grauari n. pōt simplex auditor nisi cum modū excedit: cum sit quasi pica: et pcedit non ppzio sed cōmittentis moru. Et si cōmissionis forma fuit iniusta nō ab ipso: sed a cōmittente debuit appellare. Et decretalis vt debitus non in auditoze sed in iudice loquitur. Dicit etiam glo. q. ista est differentia iur. iudicem ordinariū et delegatū: q. ordinari. etiam si totam cām alteri cōmittat: potest eā ad se reuocare qñcūq. Sed delegatus si totā causam alteri cōmittit: seu subdelegat: qd potest sic et partem eius: cum nihil sibi retineat: non potest eam ad se amplius reuocare. Nec ad eum delegantem sed ad papam appellatur: vt dicitur i. textu. Mouet hic Jobānes an. in nouella sc. questiones circa subdelegatos: quando plures sunt simul dati iudices delegati: ibi vide. Sed si delegatus alteri nō subdelegat cām ex toto: sed in partem puta. Si oīa committit ei vsq. ad diffinitionem snie exclusiue: tunc non ad papā sed ad delegantem a partibus appellabitur: cā fuerit appellandum. Dicit etiam glo. ibi q. si delegat cōmittit alicui partem cause: potest reuocare: cum vult. Sed si totas si subdelegatus eā suscepit nō potest reuocare seu resumere. Sed si non suscipit tunc potest resumere. Potest etiam inuius partibus delegatus cām subdelegare: q. nemini facit iniuriam qui vtitur iure suo: extra de electione et electi potest. c. cum ecclesia vultana. dicit etiā hosti. q. examinationem testium subdelegatus vel delegatus ordinarij cōmittere non potest aliter: vt de ap. c. cum causam. Dicit etiam. Pe. q. si testes non sunt in loco iudicij: subdelegat rogare potest iudicem sub quo degunt: et recipiat testes: vt de fi. instr. c. iudices. Et ille eos recipi et non auctoritate delegati sed iuris communis. Sicut ordinarij rogat ordinarij: cū nō possit iperare: et archieps delegati subdito suffraganei: quē non cogit. Dicit et: q. si papa notet: q. delegatus possit quēcūq. cōpellere vt testes recipiat: et sic seruat: puta tñ: q. id de iure nō possit: s. tñ rogare. Nō q. li. 6. e. ti. d. sic i. textu. c. si duo. Si duo ex trib. a sede aplica delegatio: duob. alijs nō i. totū subdelegauerūt vices suas: ipsiq. subdelegati cū subdelegato tertio in cā pcesserint delegata: si appellet ab ipsis: nō ad condelegatos: s. ad pmiū delegantē tñ modo appellari debet. Ubi dicit. Jo. an. i. glo. q. hec decretalis edita est ad declarationē eoz: q. notauerūt. Inno. et hosti. s. i. isto. c. Sup. qdōv. hic et nōt archidi. q. si duo sint delegati: et vn. cōmittit seu subdelegat totū alē pncipiū: si fuerit appellādū: appellabit ad papā. Et dicit Jo. an. i. glo. q. idē si ex duob. iū delegatis: vnus subdelegauerit sed nō ex toto idē dī cēdū. In. c. pastorat. e. ti. sic i. textu dicit inno. 3.

Aus delegato a principe iurisditio dandi iudicē sit a lege concessa: dummodo ipse exonerare se ipsum maliciose non querat: potest compellere renitentem: eo quod iurisditio illa nullius videtur esse momenti: si coercionem aliquam non haberet. debet tamen delegatus sollicite providere: ut si superioribus personis existente necessitate negociis duxerit delegandus: in coactionibus fere digni tati deferat et persone: et infra l. 4. §. dicti. c. Quia sepe contingit: quod executio sententie ordinario de mandatur: cum ordinarius teneatur obsequi delegato: si non cognitio sed tantum executio sententie demandetur: et si fiat illam iniustam: nihilominus eam tenetur exequi nisi apud eum possit efficere: ut ab hoc onere ipsum absoluat. **Su-**per verbo maliciose. **Dicit** io. an. i. nouella: quod ubi stat de malicia: licet possit committere si non possit compellere fin. **Inno.** fin. quod si eo casu vellet compellere posset ab eo appellare. **Dicit** tamē vincl. quod si propter hoc excommunicat delegatus: tunc excommunicatio: licet male faciat: grauius enim poterat appellare. **Sed** quando dicitur malicia i delegato circa bi? **Dicunt** ad hoc pe. et alb. quando sine causa subdelegat: sed hoc non placet **inno.** et **hosti.** Alij dicunt quando subdelegat minus perito: et college non sunt periti: vel subdelegat bis qui non audent facere processum: hec non placent **hosti.** nā et minus perito subdelegare potest: dum tamen perito exponit ergo **hosti.** maliciose. i. in fauorem vnius partis et lesionem alterius: ut de rescrip. c. ad hoc. quod hodie facere non posset sine pena. c. cum eterni de sen. et re iudi. l. 6. **Et** hec vera ubi hoc constat: alias dolus non presumitur fin. glo. quia de quolibet presumendum est bonum: nisi contrarium appareat: ut de scrutinio. c. i. **Et** si quis dicat hoc factum in fraudem: hoc debet probare ff. de probati. l. quot. **Super** verbo compellere dicit **hosti.** non tamen collegam suum: quia par in parem non habet imperium: ut de elec. c. **inno.** tuit glo. i. **Et** sic pater: quod aliquis compellendus est iniuste suscipere iudicium: etiam homo alterius fori: nisi aduocatus qui non potest cogi: alibi quod in suo foro recipere iudicium: et hoc in delegato a principe. **Nam** ordinarius non potest cogere hominem alterius fori: ut de offi. ord. c. pastorat. **Sed** nemo potest cogi: ut arbitrium recipiat. ff. de arbi. l. iij. **¶** **Sed** potest quod receperit debet compelli: et in l. ea. **Super** verbo necessitate **Jo. an.** d. me te iuris forte non licet aliter subdelegare fin. **hosti.** factur tamē quod cōis et celebris opinio hz contrarium fin. quā subaudi maxie. **Dicitur** etiā in textu: quod delegatus talis potest cuilibet mandare citationem et punire super hoc contēptorē: ubi dicit ab. quod causa dubitationis potest esse: quod non videbat ante citationē perpetua iurisditio. **Super** verbo cuilibet dicit **hosti.** 3. vel college et expedit interdum hoc fieri: ubi et requirit. **Utrū** delegatus legati possit citationē delegare: et dicitur sic. **Dicitur** et lūmarie in tex. quod si papa comisit scienter appel-

lationē interpositā a snia iudicis dator: cū clausula ap. re. suspēsa est interim quo ad executionē primorū iurisditio. **¶** **Ubi** dicit **Jo. an.** quod quātū cūqz appelletur a diffinitina: et certū sit appellatione tenere: vel solū dubium est de iure vel facto an teneat: semper dicitur super sedere executioni. **Et** sic potest intelligi illud. z. q. 6. **Decreto.** ubi dicitur quod iudices qui non deferunt appellationi puniuntur. **Sed** ubi certū ē quod appellatio ē nulla vel iniusta semper potest executioni mandari: ut quod notoriū est crimē: de quo quis est condēnatus: vel ipsum in iure confessus: vel talis est qui appellare non potest ut insignis latro vel seditiolus: ut quod appellatur sine causa: ubi causa est exprimenda: puta ne heres in possessionē mittatur et bi. **Nec** obstat si dicas. quod iudex appellationis hz cognosce re ipse: **Utrum** appellatio sit recipienda vel non. **¶** **Et** non is a quo appellatum est: quod hoc est verum in dubio. **Sed** at est in premisiis casibus: in quibus notoriū iuris est appellationem non tenere: unde non est ad iudicem vel ad aliam indaginē recurrēdū. **In** omnibus his casibus potest intelligi: quod iudex a quo appellatum est: potest sniam suam sine pena executioni mandare: vel dic etiā quod delegatus cui scribitur ap. re. potest sniam suā sine pena executioni mandare: quod non posset si appellatio remota non esset. **¶** **Vel** melius dicas quod sufficit de appellatione interposita mentiones facere fieri: et super ipsa lras concedere. **Nā** tunc postqz littere fuerint presentate iudici etiā si notorium sit appellationē non tenere: iudex tamen a quo appellatum est non procedit fin. **inno.** cuius est tota ista glo. **¶** **Verū** tamen fin. **hosti.** quo ad effectum semper requiritur: quod ex certa sciētia committatur alioquin opponi poterit de veritate suppressa vel falsitate suggesta.

De executore super

¶ **Super** verbo executioni mandare in. §. qz vtro. q. tex. habet supra in principio. §. **Distinguit** glo. inter merum executores et executores mixtū. **¶** **Et** dicit quod executio mera ē cū partibus pñibus cognitū est de causa ab aliquo. **¶** **Vic** addit **Jo. an.** in nouella vel altera partium contumaciter absente: seruato tñ in oibz iudiciario ordine: §. **hosti.** et ille mandat alteri: quod suā sniaz exequat. **¶** **Talis** executor non dicitur audire exceptiones: et de tali executione loquitur hic decretalis: et dicitur snia et re iudi. c. de cetero. **¶** **Et** expone illud cū dicitur: si sciatur illam iniustam esse. i. contra ius litigatoris latam: quia super hoc nullam habet cognitionem. **Sed** si sciret illam esse nullam: ut quod latam auctoritate falsarum litterarum: unde iudex non habuit iurisdictionem: vel per falsa instrumenta vel per dolum aduersarij: si ista obijciantur coram executore: debet super sedere executio: dummodo ista non maliciose et callidose pponantur: et tunc referat negotiū superiori: ut dicitur de sen. et re iudi. de cetero. **¶** **Sed** si executor esset ordinarius deputatus executionibus carum: dicitur admittere tales

exceptiones. ideo at dixi caluioſe: qz ſi hoc eēt: non debz differri executio. **D**ixta vero dicitur executio: que hz cognitionem admixtam. **U**t cū papa mandat alicui reſtitui rem ſuam: vel mandat alicui dari beneficium coram tali executore admittuntur legitime exceptiones: qz tūc qz abſolute ſcribat: vt eo. ti. c. ex parte. **E**t nota qz a meo executore non appellatur: vt de re iudi. c. qd ad conſultationē. niſi excedat modū executionis. **A**b executore at mixto bene appellatur: ſi non admittat legitimā exceptionē: vel aliam partem grauauerit: vt de ap. c. vt debitus. hoc in glo. **S**uper hac materia de executore addit. **J**o. an. ad dictam glo. quādam diſtinctionē. **H**oſti. ſuper. c. **A**d ad conſultationē: de re iudi. dicens: qz aliud eſt iudex aliud executor. **E**t executor. **A**lius mixtus alius conſeruatorius. **A**lius poteſt dici referendarius ad aliquem. ſ. articulum audiendum vel expediendum ſine alicuius iuriſdictionis cōmiſſione datus. **A**lius nunciator ſive executor ſimplex et nudus. **A**li^o executor ſine late merus et purus. **E**t de his omnibus: an legitimas exceptiones corā ſe ppoſitas teneantur admittere: et ſi non admittant: vtrum ab eis poſſit appellari? **D**icit autem qz ſi ſit iudex: debet illas admittere et iſillis interloqui. **E**t ſi nō admiſerit poterit appellari. **E**t hoc planum eſt: vt de ap. c. cuſ cām. **I**dē per oīa ſi ſit mixtus executor: quantūcūqz ſibi abſolute ſcribatur: vt de officio delegati. c. ex parte. **S**i vero ſit conſeruatorius: et ſciat vel credat notorium exceſſū: nullam exceptiones admittit niſi forte excōicationem: ar. ii. q. 3. cum excōicato. **E**t de excepti. c. pia. li. 6. **U**t niſi dicat delinquēs qz hoc licite facit defendendo ſe et ſua in caſu licito: et ſibi a iure pceſſo vel a priuilegio. **N**az ex qz coram tali aliquid pponitur: qd expediri nō pōt ſine contentioſa iuris indagine: oīo debet abſtinere et admittere omnem legitimam exceptionē alias iuſte appellatur ab ipſo. **S**i vero ſit referendarius procedat in articulo ſibi cōmiſſo. **E**t ſi qz interponuntur audiat non tamen interloquatur ſed dubia referat. **A**lias ſi opponitur talia: qz impediunt proceſſum articuli ſibi cōmiſſi: poſſet appellari ſi procederet: et hoc ideo qz modus excederet. **I**tem talis recuſari poteſt propter ſuſpitionem: niſi ſit datus de voluntate et conſenſu patrum. **S**i vero eſt executor ſimplex et merus: puta ad aliquem citandum vel pignozandum vel ſuſpendendū miſſus: talis nec exceptionem admittit: nec aliquid oppoſitum examinat: ſed eſt ſic pica. 23. q. 5. c. miles. **E**t talibus oīo parendū ē: nō contumaci reſiſtēdū: quod itellige. quando cōſtat de eorum mandato: et qz ab illo qui dare potuit alias poſſet eis reſiſti. **S**i vero ſit merus et purus executor ſententie late: talis non poteſt recuſari: et a tali vt dicit glo. non poteſt appellari. **D**icit et glo. qz cū executor agnoſcit ſnā ſibi cōmiſſā exequi: eſſe iuſtā: cū nō hz ipe de h^o cognoscē hz obedire. **S**i tamen habet in hoc conſcientiam leſā

tunc ſecūdum hugo. cauſaz poterit alteri delegare: et hoc ſi ipſe eſſet iudex. **E**t ſi non poteſt: quia ipſe eſt ſubdelegatus a delegato: pntinet ſnā ſm allegata et probata: in nomine dñi: vel remittat ad ſuperiorem ſi poteſt: vel ſi eſt merus executor: exequatur: et deponat conſcientiam in contrarium. **Q**d ſi deponere non poteſt conſciam talem: qz ſiſ erroneam nullo modo debet iudicare contra conſciam vel executioni eam mandare: ſi executor eſt. **S**ed appellet ſm hoſti.

De executore vel iudi

ce delegato in ſexto eo. ti. **H**oc ponitur. **A**uz plures ſub illa forma vt oēs vel duo vel vnus mandatum apoſtolicum exequatur ſeu alia conſimili iudices vel executores a ſede apoſtolica deputari contigerit: quilibet iniunctum poteſt liberè adimplere mandatum. **P**orro vno eorum negocium inchoante cōmiſſum: alij nequibūt ſe ulterius intromittere de eodem: niſi vel inſirmate vel alia iuſta cauſa illuz tūc contigerit impediri. **I**uriſdictione vero perpetuata etiam mandatore viuente per vnum eo caſu quo poteſt ex iudicibus delegatis perpetuata intelligitur quo ad omnes. **U**bi dicit glo. forma iſta bene eſt aduertenda. **A**liud enim eſt cū ſcribitur cum clauſula: qz ſi non omnes vel ſi ambo: qz tunc iuriſdictio datur conditionaliter: tūc igitur vn^o vel duo poterunt vti iuriſdictione conditionaliter: cū cōſtiterit de conditione: vel impedimento tertij: vel collegialiter nec valet qd agitur: vt in. c. prudētiam eo. ti. hic vero in hoc. c. iuriſdictio datur alternatiue. **U**nde quilibet eſt iudex in ſoliduz vigore alternationis: vt de ſen. et re iudica. in alternatiuis. cum ſuis concor. li. 6. **S**i ſuper grā cuiqz ab apoſtolica ſede facta executores fuerint deputati: equum eſſe cenſemus: vt ſicut ipſa gratia: nondum ſit in eius executione proceſſus: morte non perimitur concedentis: ſic etiam nec re integra perimitur executoribus data poteſtas: quā veluti grē predicte acceſſorium naturam ſequi congruit pncipalis.

Subdelegatus a dele

gato pape iuriſdictionē habente coercere poteſt. **H**oc ſūmatim habetur extra eo. ti. c. ex litteris. 3. **J**o. an. **E**t iſta coertio intelligit: qz poteſt excōicare iter dicere et huiusmōdi ſm **I**nno. **U**nde et hoſti. dicit qz ſubdelegatus delegati et merus executor coertionem recipit contra oppoſentes ſe ſibi et iniuriantes illos quos mittit pro exequendo articulo ſibi cōmiſſo: quē etiam quo ad denūciationis actū poteſt alteri delegare. **D**icit etiā ibi **I**nno. qz quando agitur de reuocatiōe iudicium in litteris illis nō ſoluz expreſſa ſed expreſſiſſima fieri debet mentio. **E**t ratio eſt: quia cum reuocatio litterarum domini pape ſit odioſa et cōtra ius ibi rationabiliter appellatur: ſemper preſumēdū eſt papam circūuentū: et qz litteras nō cōceſſiſſet

si tenor ipsarum litterarum et processus per eas habitus expressus fuisset: eo. ti. c. ex pte. Sed secundum hostien. melior horum ratio reddi potest: quia uidelicet videtur fieri contumelia iudici: cum reuocatur: vt. ff. de iudi. l. obsequandum. non tamē ipsa reuocatio est contra ius cum fieri possit. Expressissima ergo mentio requiritur in secundis litteris de prioribus cum reuocatur. **¶** Ubi hoc scilicet super principali questione prime littere impetrantur: licet in eis aliqua falsitas exprimat: uel veritas taceatur: nihilominus ualeat: et iudex procedit: et si non secundum formam saltem secundum ius. Et sic non requiritur tanta expressio quanta in superioribus. Et est ratio quia iudicium redditur non in inuitum. ff. de verbo. obligat. l. in ter stipulante: et hec habent locum in litteris: ubi iurisdicatio committitur. Si enim essent executorie uel gratiose siue etiam de alijs negocijs: tunc oportet: quod de multis alijs faciat mentionem: puta de oibus omittis quibus non esset sub tali forma littere impetrata: vt de rescript. c. constituti. Si uero super appellatione littere impetrantur: et ante sententiam fuerit appellata: sufficit quod de causa appellationis fiat mentio: sed post sententiam sola appellatione arg. de appel. c. cordi lib. vi.

¶ Delegati iurisdicatio re

integra morte delegatis expirat: sic sumat iohan. and. i. c. licet eo. ti. ubi dicit hostien. quod dicitur res integra: quando delegatus non cepit uti iurisdicōe. **¶** Intelligitur autem cepisse: uti: si vices suas commisit alicui: vt hic patet: etiam si principium solum committat: supra eo. c. super questionum. vel si mandet alicui: quod citet partes: et multo fortius si ipse met citet: vt eo. titu. gratum. vel si recipiat testes in periculo constitutos. Multo magis si excommunicet contradictores vel rebelles: eo. titu. c. i. Sed et iurisdicōe utitur: si diem assignet partibus: de dilati. c. si. vel si faciat offerri libellum: vel aliquem alium actum iudicalem exerceat: et si partes non citauerit. Idem etiam dicitur: si delegatus mandato recepto volens et intendens iurisdicōnem suam perpetuare: tanquam iudex vocet tabellionem et testes et dicens. Ego vocavi vos tanquam delegatus a papa: quo recepi litteras hunc tenorem continentes. Pius episcopus etc. Et faciat totum legi. Et per consequens patet quod iurisdicōnem habeo. Volens igitur iurisdicōnem mihi in hac parte commissam perpetuare: et casibus qui accidere possunt varijs occurrere: quantum mihi possibile est et debeo: auctoritate mihi commissam precipio tibi tabellioni tali: quod has litteras in publicam formam redigas. Et instrumento publico hostes quos propter hoc vocavi apponas. Si sic fecerit forsitan iurisdicō sua per talem actum dicetur perpetuata: sic uti incipit iurisdicōne: quod talis actus iudicialis est. Et sic per mortem delegantis non spirabit iurisdicō: alio sic. Consultuit tamē quod citius potest sine mora citet partes: ar. extra co-

dem. quod legitur de senten. excommunicat. c. ea noscitur. Et magis erit securum et clarum.

¶ Delegatus quis non

credatur: nisi delegationem probet: unde non tenetur ei quis obedire seu exequi quod mandaret ante ipsam probationem. Summarie dicitur in. c. cum in iure eo. titu. ubi dicit hostien. quod quantum presumatur quis bonus: vt de scruti. c. i. et sic non sit presumendum: quod non mentiat: et sic credendum videtur ei mandanti: et si presumitur bonus non presumitur iudex nisi ostendat. In hoc enim non sufficit presumptio sed probatio: vt dicit glo. **¶** Caueat quicumque impetrat a principe causam committi vel delegari alicui: vt si sententia fuerit data pro eo a delegato: bene custodiat commissionem: sicut ipsam sententiam. lapsu enim temporis si conueniretur: et ostenderet sententiam sine commissione: non valeret ei: nisi probaretur de commissione. Sententie vero ordinarij semper statuitur: et pro ea presumitur: quod constat de iurisdicōne: vt de senten. et re iudi. c. sicut. Si tamē publicatū fuisset in iudicio rescriptum: videtur quod sufficiat si hoc constat vt de priuilegiis cum olis. Item si sententia redacta est in publicam formam videtur quod sufficiat: vt de testibus. c. significauit. licet sit argu. contra de senten. et re iudi. c. cum inter. **¶** Sed videtur quod hodie sufficiat solus tabellio ad imponendum fidem sententie: vt extra de probatio. c. qm. Sed et nulla sit dubitas: ita debet fieri quod auctoritate iudicis rescriptum pape solentiter in publicam formam redactum inseratur in ipsa sententia iudicis auctoritate in presentia partium: et alia instrumenta procuratoria: quod idem iuris est de illis vt si ostenderet sententia lata in persona procuratoris: vel iudici si non constaret de mandato procuratorio: sententia non valeret: nec staretur ei si negaret illum fuisse procuratorem. **¶** Sed postquam in ipsa sententia inferant huiusmodi instrumenta: et rescripta iudicis auctoritate stabitur postea sententie etiam si originalia non appareant. **¶** De testa. l. publicati. Idem caueat in sententia excommunicationis ille qui absolutus custodiat instrumentum siue litteras absolutionis: per quas tutus existat: si ei obijceret excommunicatio: aliam posset sibi periculum generari. Per procuratorem non habentem ad hoc mandatū non progaret de re ad rem iurisdicō delegata. Item excommunicatio post appellationem legitimam lata: non tenet. hec in summa habent in. c. cum olim. eo. tit. secundum iohan. and. ubi dicit glo. quod si procurator excedit fines mandati sciente domino: nisi statim indicat: ei iudicat: ar. di. 54. c. si finis. Si autem ignorante eo excedat non ei iudicat. Similiter et iudex si excedat fines mandati: partibus non indicentibus eis iudicat. **¶** Contra vtriusque **¶** Qui acta clausa seu sigillata relationis delegatorum apuit ipsorum violando sigilla: contra illa acta non debet audiri: hoc habet in summa in. c. cum olim. eo. ti. 2. **¶** Ubi ponit casus de quodam quod deferens litteras ad papam relatorias gestorum per delegatum in causa sua: suspicatus ne portaret litteras vrie. i. contra se: et iuste apuit

eas. Unde et non auditur: cum fecerit iniuriam delegato et deleganti. **U**bi glo. ponit historias de vria et heo: que habet. z. re. ii. c. Et subdit glo. q. iste fuit stultus: q. recepit tales litteras de fcedas si habebat eas suspectas. **P**rimo qa debebat videre diligenter. Et si quid esset in eis iniquum: de buit contradicere relationi iudicum: si contra veritatem referebant. **J**udices debent ostendere partibus relatione: quam faciunt superiori. z. q. 7. bidu um. **A**lias posset appellari vt ibi. Et quotiens iudex relaturu se pollicet: ilico acta litigatoribus ostendere tenet: vt de appella. c. i. timasti. **D**icit et glo. q. talis tam falsarius est puniendus. Et ob hoc solu priuari debet beneficio: vt de rescrip. c. cum olim. **I**nno. tñ dicit: q. minus peccauit q. falsari? unde et minus debet puniri. s. pena arbitraria: secundum pe. **D**elegatus subdelegatu college ipediti: unde se excusantis se non posse interesse cu alio in cause discussione: si i rescripto est clausula: q. si ambo non possunt interesse: vnus adimpleat commissione: vbi io. an. in nouella sic ait: expones glo. si clausula q. ambo et cetera. est i litteris apostolicis. **A**ut alter est perpetuo ipeditus: et tunc condelegatus non tenetur subdelegatum ipediti admittere. **A**ut temporaliter est ipeditus: et tunc si ipeditu e ienitabile: id e dicendu. **S**i euitabile: collega tenet subdelegatu ipediti admittere: si subdelegat iurisdictione habebat. **S**i satis mihi placet tunc opin. hostien. d. ap. re. Et si dices: q. si est ipe dimetu temporale et euitabile: aut clausula pelegit psona: Et tunc pelect? non tenet subdelegatu college admittē. **S**i non sic ecouerso. **A**ut clausula nolum preelegit: tunc in rescripto aut est clausula ap. re: et tunc non tenetur admittere: aut non est et tunc tenetur admittere.

Delegatus canonicus

in causa non canonici poterit recusari. **I**tem delegatus si vocet seu citet reum ad iudicium: ad locum vbi secure non pot accedere: potest recusari. **S**ummarie hoc habetur in. c. cum. t. eo. ti. vbi dicit hosti. q. etia cu litteris de conductu non tenetur accedere ad locu: vbi habet inimicitias: et non solum ppter pprias inimicitias: sed etia ppter cōes: vt ciuitatis vel loci secundu pe. hic et dicit glo. q. canonicus non pot esse iudex cōcanonici sui. ppter familiaritatem: que et veritatez impedire solet. z. q. s. accusatores. **T**estis tñ pot esse canonic? p canonicum suo: cum etiam frater pro fratre possit testificari: cum edictum de testibus sit prohibitorium ff. d. testib. l. i. facilius. n. habent iudices q. testes unde et facilius repellit iudex q. testis. **I**udex. n. recusat p modica ca: vt si aduersarius est oriundus de terra illius. s. iudicis: vt de ap. c. ex insinuatione. **I**te si iudex est suffraganeus. **I**te cōsanguinitas: vt de ap. c. postremo. **S**ed in teste secus. **I**te iudex recusat vel alius ei adiungit: si hz consilem cam. **S**i si da res iudex canonicus contra aliu cōcanonicu: non

poterit recusari: q. par affectionis non oem suspicionē tollit. ff. de rit. nup. l. non solu. **H**ic et pe. et ab q. scholaris recusari pot: si def iudex in ca scholaris in domo socij: allegat eo. ti. c. insinuante. **S**ocietate aut dissoluta: dicitur secus nisi nimia affectio ex pcedenti societate remansisset. **D**e mgo dicit et: q. recusat in ca scholaris sui: nisi alie esset eius scholaris: fm guil. **I**n. c. cu contingat eo. ti. cōtinet: q. delegatus cui mandat: q. absoluat illu qui se dicit excoicatum iniuste: ante q. partiu probationes recipiat: absoluet eu. **S**i vero madat ei q. denunciet sententia e nullu prius sup eo ptuiz probationes recipiat. **U**bi dicit glo. q. non debet ad admitti quis ad pbadu id quo pbato non pdest. **C**. de pba. l. ad pbatione. **E**t post multa dicit i fi. hoc veru: nisi iudex eu sub illa ptestatione ad pbandu admittat: vt si de iure obeat valere q. valeat: alias no. **I**te dicit ibi glo. q. duplici ex ca p absolutione ab excoicatione audiunt pbationes sup hoc. s. **U**tru iuste fuerit excoicatus: q. si pba bit: q. iniuste fuit: non iniungit ei aliquid iuramentum. **E**t ideo pceptu differit q. sep costet: si iuste fuit excoicatus. **E**t tunc pceptu ei iuramentu: q. satisfaciat p eo p q fuit excoicatus. **I**te si pbaet q. admonitoe non pmissa fuisset excoicatus: excoicator esset per mensem suspensus ab ingressu ecclesie. **I**te si pbauit: q. iniuste fuit excoicatus: excoicator tenebit ei ad interesse: et tato tēpore abstinebit: quāto visum fuerit superiori. ii. q. s. nemo. **S**i si sententia pbabit fuisse iusta: excoicatus tenebit excoicatori ad interesse: et hoc nisi vtrunq. pbabilis error excuset. **A**ddit hic ioan. an. quicq. qstiones circa materiaz talis excoicationis: et soluit: vide in nouella in dicto. c. **N**ota q. libro sexto eo. ti. sic dicit de renocado subdelegato. **Q**uāuis vices tuas in ca tibi commissas ab apostolica se de delegata in tota commississe noscatis: si tamē ille ante q. iurisdictione vltus fuerit: commissio huiusmodi p te reuocet ab ipso: vel cu eximi rebus contingat humanis: cam ipsa resumere poteris: cu iurisdictione ex quo ipsa vltus non fuerit: non censet in cu effusaciter transiisse. **E**t. c. sequenti. qd incipit si delegat: dicit q. si delegatus comiserit vices suas: vel subdelegauerit: qd id e: quotiens abesset vel donec reuocet commissionem: p qua etia itelligitur commissas sententia platio: mortuo ipso delegante: si res non est itegra: sed subdelegatus cepit vti sua iurisdictione: si dicat commissio non fuerit reuocata p delegante: p mortem ipsius non expiret. **D**icit etia q. a subdelegato ad delegante: qui. s. aliquid iuris reseruauit: appellandu est: ca appellat: ut etiam post sententia. **C**u delegatus eniaz episcopi recusat: recusationis ca cora episcopo e pbanda: **I**dem si officialis eiusdem recuset: licet ad ipsu ab eode officiali nequeat appellari. c. ti. c. si contrariu li. vi. **D**einde sequitur in. c. venerabili. **I**tem in. c. venerabili. c. ti. summarie dicit: q. si subdelegatus delegati pape simplr datus cepit vti iurisdictione: delegatus illu reuocare non pot. **S**ed si

subdelegatus ipse cōtra formā aplīci rescripti p
cedit nullus ē pcessus. **U**bi dicit iō. an. i nouella
post glo. q. g. est suspectus de dilapidatiōe sue ec
clesie: nō o3 p hoc remoueri ab administratiōe
sed dari o3 ei coadiutor. **E**t q. aut. pbata fuerit oi
lapidatio: locus erit dispositiōi: vt de simo. c. l3.
Pe. 2. ab. dicunt q. qñ prelatus est suspectus d. oi
lapidatiōe preterita tñ: tunc dat coadiutor tñ:
2. inquirat de veritate de q. si constabit depōetur
Nūq. est suspectus de dilapidatiōe futura ppe
preterita de qua constat: 2. tunc remouet. secundū
glo. 2. sine accusatore: si euidētissimis argumen
tis liqueat eum suspectum. **E**t ad hoc quelibz p
sona ecclesiastica est admittenda. **S**ed accusatū:
vt de rebus ecclesie non ali. c. sigs psoz. **D**icit
etiam innocenti. q. sicut omnis alenatio interdi
citur tali coadiutori: ita 2. visitatori vel cōmenda
torio: nisi rerū scilicet que seruando seruari non
possūt: de elec. c. is cui li. vi.

Delegatus qui pronū

ciat se iurisdictionem non habere etiā de confē
su partium causam nō reasumit. **S**ūmarie hoc di
citur in c. significantibus eo. ti. ubi sit mētiō de q.
dam vidua nobili: que sub pretextu paupertatis
impetravit per rescriptū a papa iudicē delegatū
personam ecclesiasticā i causa sua vt vitaret iudi
ciūz secularē. **U**bi iō. an. in nouella ponit genera
personarū etiā laicarū: que possunt recurrere ad
iudiciū ecclesiasticū. **E**t primo quidem de pau
peribus dicit: q. idistincte possunt cōqueri ecclie
non solum de oppressiōibus sed et de alijs iuri
bus. 23. q. 3. si quis. **D**e potentibus: vt de h. signifi
cat. c. super quibusdā. **I**dem intelligas de pere
grinis omnibus qui sunt de foro ecclesie: quo ad
res quas portant 2. iniurias quas patiunt 2. con
tractus initos in ipsa peregrinatione. 24. q. 5. si
romipetas. 2. c. sequenti. **I**dē i mercatoribz si i the
lonis grauentur: vt i predictis. c. 24. q. 3. **I**dē de
manumissis ab ecclesia vel ei commendatis. **E**t
de his qui ad ecclesiam cōfugiūt. 87. di. eos 2. c.
sequenti 2. **C**. de his qui ad ecclē. cōfu. l. si. **I**dē de
penitentibus. l. solēmiter. ii. q. i. aliud. **I**dem d. offi
cialibus ecclesie libertis rusticis xrozibus filiis 2.
seruiētibz. ff. ad muni. l. assūptio. **C**. de episco. 2.
cleri. l. i. 2. 9. di. iudicatus. **I**dē in semibus 2. oibus
libertis. 87. di. ci. **I**dē in cecis mēbris mutilatis
leprosis furiosis captiuis debilibz diuturno mor
bo fatigatis. 7. q. i. cū percussio. 2. d. cen. c. l3. **C**. de
episl. l. audi. **S**upradicte persone 2. similes sunt d.
foro ecclesie: adeo q. si grauent a suis iudicibus:
possunt ad iudicem ecclesiasticū appellare: 2. ipsū
per simplicem querelam adire: vt. 87. di. liber
tos. 2. c. in religio. **S**ed q. dicūt de appellatiōe
scilicet a seculari ad ecclesiasticū possunt appella
re: falsum est: imo potius ad iudicē suum secularē
2. superiōrē gradatiz appellatio faciēda est. 2. q. 6.
anterior. hoc tamen est spāle in istis psonis misa
bilibus: q. quāuis ecclesia in nō misabilibus p

sonis reddat oibus iusticiā ppter negligentiam
secularium iudiciū: tamen semp requirit pmo iu
dices seculares. de foro ppeten. c. l3. **M**israbiliū
aut p on. 2. querimoniā simplicē quādoq. audit
irrequisitis etiā dominis eorundē: ne nimis fati
getur pro iusticia omittenda: di. 87. p totum. **A**lii
dicunt: q. nunq. ecclesia habz se introumittere de
his nisi in defectū iudicis secularis: secundū inno
cen. **S**ed hosti. remittit de hac materia: vt plene
notat de foro cōpe. c. cū sit generale. **C**ruce signa
ti omnino defenduntur ab ecclesia: secundū inno
cen. **H**oc aut notandū q. psonē miserales faci
lius sunt exaudiende q. alie persone: 2. rescriptum
cōtra ipsas nō valet: nisi faciat de ipsis expressaz
mentionē: hoc aut regulare est secundū leges: q. i
defectū iudicis secularis: siue q. nō habetur: siue
q. recusat: siue q. iusticiāz facere negligit: siue
q. notorium subditum ledit: nedum pape: sed et
episcopi est iudicare 2. in melius reformare: vt in
auten. de disse. iudi. l. responsum. **E**t hinc est q. pa
pa vacante iperio vices iperatoz gerit: vt de fo
ro compe. licet hostien.

Delegatus cum vt sus

pectus ab aliqua partiū litigantiū recusat: eligun
tur arbitri ad cognoscendū de causa suspiciōis:
vtrum sit rationabilis: qd sic declarat greg. non.
eo. ti. dicens. **S**uspiciōis causa cōtra iudicēz assi
gnata: nō ipse qui forsitā puocatus obesset: sed
arbitri potius corā quibus ē probatio faciēda:
2. ad quos omnia que ad hunc articulū faciunt: p
tinere noluntur: possunt ad hoc terminum assi
gnare. **A**b ipso quoq. iudice cui sicut iurisditio:
sic 2. cetera sine quibus explicari nō potest: intelli
gitur esse cōmissa idem vt cōueniat: si discordes
fuerint in vnam sententiā vel tertiū concorditer
aduocent: cum quo duo vel alter eorūz id faciat:
sunt cogendi: ne huius occasione principale nego
cium plus dōito prozodetur: hec in tex. **G**lo. sup
verbo causa: que debet esse rationabilis scilicet
necessaria vel probabilis ad recusandū: talis scilicet
cet que esset probata deberet legitima reputari:
vt de appel. cum speciali. **S**uper verbo iudicem
glo. intelligit ordinariū vel delegatū. **S**uper
verbo forsan glo. quia non debet iudex moueri:
qui non facit ei iniuriā: cū vtatur iure suo: vt d.
elec. c. cum ecclesia. **E**t hoc est ei concessum a iu
re: vt hic. **S**ed refert se ad id: qd contingere solet
licet enim nō deberet moueri: tamen idignantur
tales pro maiori parte: 2. ideo quia forsitā est p
uocatus contra illum: nō debet terminū ad hoc
cognoscendum assignare: ne sibi obesset in artan
do ipsum. **E**t licet sit puocatus: nō tamen pote
runt ipsi declinare: quasi offensum: cū habeāt cel
sante probatione suspiciōis redire ad eum quez
reculauerant. **S**uper verbo nō ipse iō. an. and. sci
licet iudex recusatus alias tamen bene cognoscit
iudex: an sua sit iurisditio. ff. de iudi. l. si quis. quia
tunc non sic afficitur persona: sicut cum recusat.

Super verbo arbitri. hi secundū egidium nō debent esse laici. **G**lo. super verbo ad quos omnia. Sicut iudici oīa intelligunt cōmissa: que ad cām pertinent ipsam: sic et his arbitris: unde ipsi habēt iurisdictionem et cohercionē: et possūt compellere testes et impedientes punire: vt patet hic expresse: et potest ab eis appellari. **S**i si appellent: ad papam appellabitur. **E**t si illi qui eligunt arbitri a partibus nolunt suscipere arbitrium: quāuis dicatur ff. l. iij. q. nemo cogitur suscipere arbitrium: tamen secus est hic: nam tenentur hic accipere in virtute obediētie districte et precepto domini pape tenentur: et si huic precepto nō obediunt: vt de appel. c. cā spāli. Si enim iudex ordinarius est qui recusat: ipse compellet eos. Si delegatus illos cōpellat: nō obstante qd recusatus sit: aliter iudiciū non procederet. **I**te est hic aliud speciale: qd consensu priuatorū facit eū iudicē: qui nulli preest iurisdictioni: nec isti veri arbitri dicuntur: nisi p tātō qd eligunt vt arbitri: sicut alij arbitri eligunt de consensu partium. **E**t hoc patet: qd alij arbitri nullaz cohercionem habēt: s; tātum metu pene sententie eorum statuit. **E**t d. arbi. l. i. vel per emologationē vel taciturnitatē decē dierum. **E**t d. arbi. l. cū ante. **E**t iurisditio istorū quasi ordinaria est p electionem. **G**lo. super verbo cogēdi. l. i. iurisditio talis iudicis recusati interim sit suspensa: tamen ne culpa eorū contingat negotium prozari: permittitur tali iudici vt cogat illos ad cōcordandum et sententiandum de causa suspiciōis. **E**t si arbitri non cōueniant simul maliciose: vt negociū prozoge. **I**tem credo qd iudex possit cōpellere eos vt procedant: aliter contineret iniquitatem ista constitutio qz per hoc daretur causa malicijs hominū quibus ē potius obuiandū: vt de rescrip. c. sedes. sup verbo omnia. explicat per exēpla ioan. and. post hosti. et goffred. vt locum testibus assignare eos cōpellere et punire: si in falso deprehendant discutere psonas testium admittere exceptiones in personas et pronunciare veram vel falsam causam suspiciōis: deficientem in expensis condemnare. **E**t dicit innocenti. et guile. in speculo: qd si aliqua pars etiam recusans sit cōtumax in certo actu vel articulo coram arbitris nō comparens: nō propter hoc delegatus reassumit iurisdictionem: nisi totus labatur terminus per eum arbitris assignatus: allegat. c. cum speciali de appellati. in l. i. b. r. sexto eo. tit. de arbit. hoc habetur ab arbitris qui secundum formam iuris: et de proposita contra iudicem suspiciōis causa cognoscant: vel cum de reuocatione ambigitur litterarum iudicibus nequeuntibus in vnam sententiam concordare: ad concertationem huiusmodi sopiendam a partibus eligunt: et si se aggrauauerit ad sedem apostolicam est appellandū: vbi dicit glo. sup verbo iudicem scilicet delegatum pape. **E**t idem si recusaretur ordinarius. **G**lo. super verbo grauauerint siue sententia: puta: qz inique pronunciat illum suspectum: qui suspectus pbatas nō est vel

reconuerso: vel ante sententiam putamini breuiem dilationem dando: de dilatio. c. i. quod ē eorum officium. **N**ota. etiam ibi in glo. qd arbitri qd compromissarii vocantur: et voluntate adducuntur ab eis non appellatur: sed ab arbitris qui de necessitate iuris habent assumi: de quibus loquitur istud. c. ab his bene appellatur: vt patet hic: et hac ratione puto hanc decretalem locum habere in arbitris electis ad audiendum causam quaz mouet episcopus contra subditum suum: cum ē illo casu de necessitate eligantur arbitri: vt. ij. q. i. si clericus: et de hoc de offi. ordi. c. irrefragabili.

Delegata iurisditio ad

personas nō comprehensas in rescripto: etiam de ipsorum consensu prozogari nō potest in summa dicitur in. c. pe. et glo. eodem tit. **Q**uerit hic hostien. an possit renunciari beneficio concilij generalis. de sentent. ex cōmunic. sacro. scilicet qd nulla admonitione premissa ad requisitionem aduersarij ferantur tales sententie: et dicit qd non ar. de foro competenti. si diligenti. **C**oncord. innocenti. plus etiam dicens scilicet ex cōmunicationem vel interdictum nunq; posse venire in pactū vel conditionem: vt sine cause cognitiōe et contumacia proferatur: bene potest ordinarius ecclesiasticus: cuius iurisditio est debite prozogata has sententias ferre. **E**t post multa circa hanc materiam scilicet an non soluens creditori in termino conuento cum eo: quod si non facit hoc: sit ex cōmunicatus: si non potest aliquo modo soluere an incidat: sic concludit. **S**i quis sibi vult caute prouidere: debet sibi cauere: vt non solum fiat sibi iurisdictionis prozogatio: sed statim per iudicem consentiente et instanter petente debitore feratur ex cōmunicationis sententia: nisi infra terminum plene satisfecerit: vt promissit. tunc enim nulla monitio est necessaria: quia dies pro hoīe interpellat vt d. loca. c. si. **N**ec valebit appellatō si appellat i terim: qz ex quo semel consensus in alterius preiudicium dissentire non potest: vt de proba. c. per tuas. **P**onit etiam hic io. an. in nouella: allegādo hostien. multa genera prozogationum: scilicet expressam et tacitam. **E**xpressam diuidit in quatuor species. s. de persona ad personam: de re ad re: de loco ad locum: et de tempore ad tempus: ab ipso videre. **I**n. c. c. iij. vigesimum. hoc summarie habetur eo. ti. i. q. maior. 20. annorum a quocūq; potest dari delegatus. **E**t 2. q. maior. 18. annorum etiam datur a quocūq; delegatus: sed non nisi de consensu partium. **E**t 3. q. princeps potest dare delegatum in quacūq; etate. **I**n. c. sequenti. sic habetur in tex. **U**no delegatorum vel arbitrorū sicut proponis rebus humanis exempto: eorum officium exprimat: nisi aliud fuerit in delegatione vel compromisso expressum. **I**n. c. quoniam ap. eo. ti. summariū dicitur: qd delegatus pape subdelegare pōt: licet datus sit ex officio vel de partium consensu vel cum clausula: qd si non omnes tu tū

altero & cetera. Idem potest consentientibus parti-
bus is cui committitur negotium exequendum per
sonaliter preter q̄ in duobus casibus: qui ponun-
tur in textu: ubi dicitur preter q̄ si inquisitiones
fieri vel ecclesijs de prelatis aut alijs ministris p-
nideri mādemus. Cum in his casibus industria
& fides persone: cui talia committimus: eligere vi-
deamur. Ubi dicit ioh. an. q̄ hoc iniungitur ex-
presse vel tacite. s. cum nō potest subdelegari. Ex-
presse vt de rescrip. c. euz dilecta de accu. c. si. Ta-
cite cū deprehendi potest ex mente rescripti: pu-
ta cum dicitur. De industria tua & circumspectiōe
confidentes plenius per apostolica rescripta & ce-
tera. Alias si nec expresse nec tacite hoc iniungit
potestas subdelegandi amittitur. Item vt ibi di-
citur in textu. Cui commissum fuerit predicare
crucem: excommunicare vel absolvere aliquos: dis-
pensare cum irregularibus: iniungere penitētijs:
non licet hoc alijs demandare. i. subdelegare: ga-
non sibi iurisdicō: sed certum ministerium pon-
tifficū mittitur in hoc. Item in sexto eo. titu. sic ha-
betur. Si contra unum ex duobus iudicibus cū
illa clausula: q̄ si ambo interesse non possunt: al-
ter eorum in causa procedat: sede apostolica de-
legatis suspiciōis causa legitima propōatur: cau-
sa ipsa suspiciōis coram non recusato conuidi-
ce ad quem ex vi predictę clausule debet ipsius
causę cognitiō pertinere: probari & ab eo expediri
debebit: ubi uero non est dicta clausula in rescri-
pto debet super hoc ad arbitros recurri: hec ibi.

De delegatiōe que fit

per episcopos. Ubi sciendum q̄ que dicta sunt su-
pra in isto. c. de delega. of. communiter dicuntur
de delegatione que fit per papam: q̄uis aliqua
etiam conueniant delegatis aliorum episcoporum
& prelatorum. Unde circa delegationem episcopis
fin ray. & gul. distinguendum est: q̄ predicta sūt
que pertinent ad ordinem epales: sicut consecra-
tio reconciliatio ecclesiarum: ordinatio & huius-
modi. Et ista potest ep̄s delegare non tamen nisi
episcopis: vt de offi. ordi. c. g. sedem. Quedam alia
sunt que pertinent ad iurisdictionem sicut audien-
tia causarum: & absolutio p̄torum. Et ista indu-
bitanter delegare seu cōmittere potest: vt de p̄se.
ecclē. c. aqua. Ita tamen q̄ criminales cās clerico-
rum cum agitur ad depositionem: delegare non
potest nisi in cā. s. si inciperet abesse propter ecclē-
sie sue necessitatem vel aliam magnā cām: & tūc
cōmitteret cognitionem tantum & non diffinitio-
nem. C. de ped. iudi. l. ij. nisi si committeret diffini-
tionem totius causę alij ep̄o: quod facere potest:
cum non ei sit inhibitorium. Sunt quedam alie cau-
sę: que licet non sint criminales: tamē propter ea-
rum excellentiā non debet eas delegare: nisi cau-
sa multū iusta & necessaria sit impeditus: vt cau-
sa matrimonialis & similes: extra de consā. & affi.
c. ex litteris. in fi. Non debet etiam delegare dis-
pensandi potestatem cum irregularibus nec ab-

soluendi eos: qui manūs violentas iniecerunt in
clericos: in casibus sibi a iure concessis: vt d̄ pue-
ris mulieribus & huiusmodi. Et licet ista delega-
re non debeat: potest tamen cum non sit prohibi-
tum: imo de percutientibus clericos conceditur
de offi. or. Et alia. Vero causas minores etiam
spirituales: vt de deci. iure patronatus & similes
potest delegare: non tamen laicis: sed clericis tan-
tum: extra de iud. c. d̄cernimus. Pecunarias ve-
ro causas potest: imo forte indistincte debet dele-
gare: nec in talibus occupari: ar. ii. q. i. te quidem.
Potest autem episcopus delegare his qui sunt in
alieno episcopatu: ea que pertinent ad iurisdicō-
nem voluntariam: non tamen potest cogere eos
ad suscipiendum: sed ea que pertinent ad iurisdic-
tionem contentiosam: nō potest illis delegare se-
cundum guilel. Item sicut delegatus a papa vel
a principe habet a lege: q̄ p̄t alteri causam sub-
delegare: nisi in inquisitione vel prouisiōe ecclē-
sie de prelatis seu alijs ministris: quia in his casi-
bus videtur electa industria & fides persone: vt
eo. titu. Quoniam ita delegatus ab episcopo vel
alio: & si non habeat a lege potestatem subdelegan-
di: habere non potest ab homine: videlicet si de-
legatus ipse dat sibi illam victoriam subdelegan-
di: argumentum de procura. c. i. & ij. Sic tenet io-
an. super. c. is cui eo. titu. li. vi.

De conseruatoribus. capitulum quartum.

De conseruatoribus

quia tales reputantur iudices delegati a
papa: ideo de eis agitur in sexto de officio dele. i.
i. v. & ultimo. c. Nam secundum antiqua iura nil
habebatur de istis. Et hic de eis breuiter tracta-
bitur. Innocentius quartus. Statuimus vt cōser-
uatores quos plerūq̄ cōcedimus: a manifestis
iniurijs & violentijs d̄fendere possint illos: quos
eis committimus defendendos: nec ad alia que
iudicalem indaginem exigunt: suam possint ex-
tendere potestatem. Io. an. ibi in glo. ponit. 3. ge-
nera conseruatorum. Nam aliquos dicit dari cō-
seruatores: vt contra latrones vel p̄dones eos
defendant. Alios dari vt defendant eos contra i-
fringentes priuilegia ipsorum. Aliqui dantur vt
defendant ab iniurijs & offensis. Et in nullo dicto-
rum casu habent iudicalem indaginem: vt hic
de manifestis ergo iniurijs solum habent cogno-
scere. Et intellige manifesta id est notoria: & ita pa-
tētia: q̄ nulla pbabili tergiversatione celari pos-
sunt: vt de verbo. sig. c. ex parte. Siquis autē qui
scilicet iniuriatus est: neget offensam esse notoriā
cū negatione videatur res fieri dubia: tunc bene
recipiet pbationes conseruatorum: an factum illud
sit notorium: vt sic videat: an sua sit iurisdicō: vt
de rescriptis. c. super litteris. Alias officium eorum
esset inutile. Et si inueniet factum notorium: pro-
cedat contra illos: alias desistet. Non enī habet

potestatem defendendi iniuriam simpliciter: sed qualificatam scilicet notoriā. habet ergo conferuator vocare reum: et si confiteatur factū: bene quidem. Si neget: super notorio probationes recipiat. Si autē confiteatur factum: sed dicat se suo iure fecisse: dicunt quidam: quod ultra se intromittere non debet. Alij contradicunt asserentes: quod probationes super notoria offensa recipiet ad hoc de electione. c. bone. Alias facile esset conferuator officij de ludere: unde si videat conferuatoz p. habilis negatio non pcedat: alias puniat sicut notorium. Et quia conferuator non cognoscit nisi de notorijs non poterit recusari: sicut nec appellari potest in notorijs. Et dicitur ber. quod talis conferuator potest inuocare auxilium brachij secularis: ut de offi. or. c. i. Glo. super verbo offendere: hoc intelligi potest de commissis et committenda. Done enim eos paratos ad exercitium et violentiam inferendam illis quozum est conferuator prohibere poterit excommunicare et punire: ut de sententia. excommunicata. c. sacro. In commissis defendet per distinctionem ecclesiasticam compellendo iniuriatores: ut satisfacciant lesio: et seculari brachium inuocando. Glo. super verbo indignem id est cause cognitiones seu examinationem: quod dubia sunt. Et si de talibus se intromittat incurrit penam de qua infra. §. 3. Dantur autem conferuatores solus a papa: et ut plurimum religiosi exemptis circa sua priuilegia.

De conferuatoribus quomodo debeant se modeste habere erga episcopos in processibus contra eos. alex. iij. sic ait. Quia pontificali dignitate peditis ob reuerentiā sacri officij quod exercent plurimum deferri conuenit: et eos plus honorari decet: ut cum iudicibus vel conferuatoribus a sede apostolica deputatis contra eos per coactiones aliquas siue penas fuerit pcedendum: grauitas et modestia in huiusmodi conferuatur processu. Ita quod eis quadam condigna reuerentia supposita: ingressus primo ipsis ecclesie vel sacerdotale interdicitur ministerij: ac deinde ab officio non suspendantur. Et subsequenter aggrauetur censura ecclesiastica contra eos: nisi forte aliter fieri iusserit nimia contumacie proteruitas siue culpa: de offi. dele. c. ij. Super verbo aliter circa finem dicit glo. ut si non supponatur tanta modestia: ut quod iniurias et contumeliosas verba profert in iudicem ut de penis. c. dilectus. Sed quid si iudex non seruata forma huius constitutionis statim suspendit episcopum vel excoicet: aut etiam superiorem episcopum: tenet ne sententia? dic quod sic: licet reprehendendus est iudex: qui hanc modestiam non seruauit. ii. q. 3. c. i. Item finem inno. si maleficiū est notoriū alijs: et non iudici: oportet quod super hoc querat probationes: et testes cogat. z. q. i. in primis. et de testibus. c. ij. Et quod in notorijs alijs ordo necessarius est: extra de iureiuramento. c. ad nostram. similiter oportet quod pcedat ad inquisitionem: quando factū est notorium: et nescit quod fecerit. Item si reus qui fuerat cōdēnatus et exco-

municatus: infra annum compareat: et dicat se velle satisfaccere: cognoscat conferuator de quantitate damni et huiusmodi.

Que spectant ad officium

conferuatorum vel qui possint esse conferuatores ponunt de offi. dele. c. constitutione li. vi. Vbi dicitur hac constitutio perpetuo valitura facimus: et conferuatores qui aliquibus ut manifestis iniurijs et violentijs tueant: eisdem plerumque a sede apostolica cōcedunt: decetero deputari non possint: nisi episcopi vel eorum superiores aut abbates seu dignitates vel personatus in cathedralibus vel collegiatis ecclesijs obtinentes. Nullusque deputatus si bi conferuatoris esse valeat conferuator. Nec aliquis regibus et reginis qui sicut dignitatis altitudine preeminet: sic prerogatiua gratie conuenit eos anteferrī: dūtaxat exceptis: conferuatozem habere eum: qui sub sua iurisdictione dominio vel di strictu ecclesiastico vel temporali consistat. Conferuatores autē huiusmodi extra ciuitates seu dioceses in quibus fuerint deputati: vel alibi quod in ciuitatibus seu locis insignibus: ubi possit copia haberi peritoz: contra quoscumque pcedere aut aliquam vnam dietam a fine diocesis eorundem trahere non presumant. Vices quoque suas citationibus et sententijs denunciationibus dūtaxat exceptis: quas per alios valeant exercere: nulli committere possint nisi hoc eis ppenierit ex beneficio litterarum. Sed nec tunc nisi infra ciuitates seu dioceses in quibus deputati fuerint et personis tantum: quod superius sunt expresse: et infra. Officiū autē quozumcumque conferuator ipso iure quo ad non cepta negocia p obitum cōcedentis volumus expirare. Circa vero munera expensas assessorum ac notarios et personas testimonij causa vocandas illa precipimus obseruari in huiusmodi conferuatoribus per oia que i delegatis iudicibus constitutio a nobis super hoc edita obseruanda decernit. Quicquid autē contra premissa vel eorum aliquid attentari cōtingerit: oio decernimus irritum et inane. In ipso etiam. c. ponitur pena conferuatoribus quide: ut si de alijs quod de manifestis iniurijs et violentijs scienter se intromiserint: seu ad alia que ad iudicialē indignitatem exigunt suā extenderint potestatem: eo ipso p annum sint ab officio suspensi. Et ut dicit ibi glo. super verbo officio et beneficio: quod est eius sequela: ut 33. di. preter. Et idem est si hoc agerent ignorantia crassa vel affectata. de sententia. et re iudicata. c. ignorantia. Pars autē quod hoc fieri procuraret sententiam excoicationis incurrit: de qua infra in ti. de excoicatione. Ioan. an. ibi i glo. ponit ex ipso textu sex vel quinque differentias inter conferuatores et iudices alias delegatos. Quarum prima est: quod iudex delegatus potest esse canonicus ecclesie cathedralis conferuator non. 2. est quod eius quod non est mihi iudex delegatus saluo iure recusationis possim esse ei delegatus iudex in alia causa. Sed in conferuatore se cus etiam si non opponat exceptio. 3. est quod saluo

are recusationis subditū mibi bñ possū impetra
re delegatū. **S**z nō conseruatorē. **4^a.** ē quia d
legatus a pncipe potest causā sibi cōmissā in to
tā vel in partē cōmittere: vt d officio dele. c. pasto
ralis. sed non cōseruator: licet guilel. dixerit cōtra
rū in speculo. **S**ed nō tenet i hoc: cū tex. iste cō
tradicat. **5^a.** circa penā: quia dato qd legatus se
intramitteret d his: que nō sunt sue iurisdicōis nō
propterea habet locū pena in illū: qā nō innemif
expessū. **S**ed cōseruator incurrit penam: vt pa
ter in textu. **6^a.** potest poni: quia si cōseruator
haberet ex pñuilegio: qd posset alteri delegare: nō
tū hoc posset nisi personis: qd haberent cōditōes
supradictas conseruator. **S**ed delegatus potest
subdelegare ei cui potuisset delegari. In omnibus
alijs predictis sex exceptis equiparant cōserua
tores alijs indicib' delegatis secū dū iōan. andre.
i glo. **P**re nota qd cū sūt plures cōseruatores de
putati pzo vno prelato vel monasterio seu ecclia
quo ad negociū ceptum post vnum illoz conser
uator: perpetuatur iurisdicō in alijs cōseruatori
bus nō obstante morte concedentis. **I**tem licet
potestas executoris dati ad gratiam nō pereat re
integra mortuo papa: vt eo. ti. c. si super gratia. tñ
potestas conseruatoris pñuilegioz in quibus cō
tinentur gratie bene perijt quo ad nō cepta mor
te cōcedentis: vt patet in textu l. iō. and. **Q**ue sūt
intelligenda: nisi in ipsa conceptione cōseruator
expimatur: qd nō obstante morte cōcedentis
durarent ipsi conseruatores dati: quod credo cō
muniter hodie fieri.

De ordinario et pñentibus ad ipsos officii. c. d.

De officio ordinarii.

Alexander. iij. florentino episcopo. **C**um
ad ecclesiar' prelatis ecclesiastica sententia in ma
lefactores aliquos promulgatur rata debet et fir
mi cōfiteri: et vsq ad satisfactiōē dignā iuola
biliter obseruari et cetera. de offi. or. c. cum ab ecclie
stap. **D**icit ibi glo. qd glibet prelatus collegiate ec
clesie: licet sub sit epus: est tñ iudex ordinarius et hz
iurisdicōē cognoscendi et excōicandi: vt pñ in l. i
c. r. i. q. 4. c. i. de iudi. c. decernimus. **E**t dico il
lum prelatus hoc facere posse: et habere talē iuris
dicōē: qd est electus a collegio seu ab vniuersita
te. **E**t idē intelligo si pñficiatur vniuersitati vel
collegio: ab eo qui hz administrationē cum iuris
dicōē. **E**t hoc nisi consuetudo cōtra tales esset i
contrariū: non tñ possunt excōicare cū illa solēni
tate qua episcopi. **E**t de hac intelligunt illud. c. de
ben. iō. q. 3. r. iō. q. 2. v. i. Alij vero dicunt: qd pre
lati inferiores epis subditi eis excōicare nō pos
sunt nisi consuetudo qd iurisdicōē dat: sit in cōtra
rium. l. q. tales excōicent. **E**xempti autē prelati p
cipue religiosoz: cū habeāt iurisdicōē quasi epis
copale i subditos suos: vt qd ipsos excōicare pos
sunt. **D**e hoc tñ scilicet quis possit excōicare ha

bes infra diffise in ti. de excōicatis. **I**oan. an. in no
uell sic sumat. c. si ordinarius subiectus epō i sibi
subditum ferret iustā sententiā: episcopus illā ser
uari faciat: et eam sine satisfactiōe et illius pñscien
tia nō relaxet. **T**amen vt dicit ibi glo. si secus fa
ceret scilicet absoluendo talē a iusta sententiā: et cō
tra voluntatē ordinarij: ex quo supior eius est: te
neret absolutio: s3 male faceret ille epus et pñeri
posset: sicut fecit ille plebanus sancti pancratij con
tra epm florentinū in tali casu: vt pñ in dicto. c. **E**t
dicit glo. super verbo in malefactorēs. **Q**d si sunt
malefactores ecclesiar' pñenire eos possūt pre
lati sub quo iudice maluerit. d. fo. com. c. cum sit.
et vtroqz gladio vti cōtra eos si spectat ad eos: vt
de sen. excōm. c. dilecto. libro sexto. **S**uper ver
bo obseruari dicit iōan. an. qd placet in o. c. qd mi
nores iudices ordinarij vel delegati a pñcipe:
vel a quocūqz iudice alio: et etiam subdelegati
possūt exequi sententiā pñiurisdicōē: quā habēt
scilicet excōicandi interdicens vel similia. argu.
de offi. dele. c. significasti. **Q**uādo vero sunt talia:
qd nō possunt facere iudices minores vel subde
legati: sicut in corporalem possessionem mittere:
tunc nō ipsi sed alij exequuntur: et sic loquitur. l. ff. d
re iudica. l. a diuo. **E**t idē de maioribus iudici
bus quando executio fienda est extra terminos
sue iurisdicōis. **S**uper verbo clericos vel laicos
Habet ergo plebanus nedum curā laicor' s3 et
clericor' parochiam suam inhabitantiū hostien.

De ordinario iudice

multa notat super dicto. c. ab ecclesiar' iōan. and.
secundū innocen. et hostien. **D**icit innocen. qd illi di
cuntur ordinarij prelati vel rectores: et habere or
dinariam iurisdicōē: qui ab vniuersitate eligen
tur in prelatos: et superiores cōfirmationem reci
piunt: vt in auten. de defen. ci. §. iteris. vnde et re
ctor cuiuslibet vniuersitatis est ordinarius. **E**t q
eligitur ab his qui sunt alicuius professionis: ne
gociationis vel artis: sicut sunt pñstoz cerdones
physici canoniste et similes: adeo qd tam de publi
cis causis qd de pñuatis: quas habēt occasione so
cietatis: socij coguntur inter se respondere sub ta
li rectore nulla exceptione obstante. **A**ctozes tñ
nō coguntur eos conuenire sub eo: imo ipsos cō
uenire possunt coram iudice sub quo domiciliū
habent: vt hec oīa probantur de iurisdicōe oīum
iudicum. l. fi. **I**nde est secundum hosti. qd schola
res diuersos iudices habēt. **E**st tñ in optiōe eoz
sub quo respōdeāt: vt de fo. compe. **Q**ui clericis.
Dicit et innocen. qd corpora siue collegia alicuius ar
tis: societatis vel negociatōis: licita sunt et appro
bata a lege: vnde possūt hñe in his qd ad negocia
tionē vel ad societate pñnent arcā cōem et iudi
cū et iudicē: sine pñiudicio tñ dñi sui: si quē habēt:
ar. de iuridi. om. iu. l. fi. **E**t post multa subdit: dici
posse forte nō male nō attendi in collegijs istoz
pñstoz cerdonū et huiusmōi qd sint de vna pñicia
vel de diuersis: vel qd oēs de vna ciuitate sint de

uno collegio vel pluribus sed tñ attendit: q̄ fnt
tres vel p̄ses: q̄ cōueniant: vel vniuersitatē faciāt
pro iusticia cuiuslibet suanda. Et si in aliq̄ discor
dant: stādū est maiori partim: nisi minoz pars rōna
bile quid p̄tēdat. hec autē i ciuitatib⁹ potissime q̄
carcēt iudicib⁹ locū habent: q̄bus qñ nō reperit
alius est ad ep̄m dioecesanū tanq̄ ad ordinariū
recurrēdū ēt in sp̄alib⁹: vt in aut. vt disse. in. §. in
ciuitatibus coll. 9. **Uñ** hec iura collegioz seu cor
porū iugent i ciuitatib⁹ p̄cipue lōbardie: q̄ si do
minū hēant: ipsum tñ dñm vt expediret reipubli
ce non recognoscūt. Sic nec rex frācie v̄l boemie
vt in. c. per venerabilē q̄ si. sint le. Quicquid autē
scribat: hoc putat hostien. iustū ēē: q̄ ciuitates vel
alia loca que hñt dñm specialē: nō debent dñm
aliq̄d v̄l iuridictōem aliquā in sui dñi p̄iudiciū
v̄l usurpare. Et iō q̄uis p̄dicta corpora sue colle
gia sint approbata a iure: iustū sit q̄ dñs eis sua
p̄uilegia seruet: si tñ incipiant suos terminos excedē
z iura sue iurisdictionis dñi v̄l usurpare: de iure sunt
p̄ ipsū dñm coercēdi: z refrenandi: ar. xi. q. iii. p̄uile
giū. **Hoc** n. expedit reipublice: vt sit vnus dñs
z nō plures. **Sed** verū ē q̄ de facto aliq̄i simul
agregati dicūt illud sapiē. z. **Sit** fortitudo nostra
lex iusticie: vnde z dños p̄culcāt: z hoc quātū ad
laicos. Quātū āt ad clericos p̄tinet: nullus ēt ex
electione iurisdictionē cōsequi: nisi p̄mo a sup̄io
ri confirmet: vel approbet: vt p̄ i eo. qd̄ legit de
elec. c. nosti. **Ex**ceptis q̄busdā casib⁹: vt nōtur de
appel. qz nos. **Ex** quo autē approbat vel p̄firmat
tus est canonice q̄s a sup̄iori ad beneficiū cū cu
ra: de iure cōi iurisdictionē h̄z: vt hic. f. in. c. cū ab
ecclesiā. **Is** autē q̄ curam nō h̄z: p̄sequens nec
iurisdictionē ordinariā: cū p̄uatus sit: nisi a p̄ncipe
ordinarius p̄stituat: vt de resi. in lte. c. cā. vel nisi
sit officialis vel vicari⁹ ordinarij: vt de offi. xi. c. i.
vel nisi hēat ex cōsuetudine vt de offi. archi. c. fi.
Que cōsuetudo z p̄uato canonico in familia sua
iurisdictionē dat ordinariā: qd̄ dic: vt notat de fo.
cōpe. c. cum cōtingat. **Hoc** tñ scias q̄ mulier vel
etiā laicus quātūcūq̄ religiosus nō pōt ecclesia
sticā censurā exercere: vt extra d̄ maio. z obe. c. di
lecta fm̄ hostien. **Sed** inno. aliter posuit. dicit. n.
q̄ ad hoc q̄ p̄lat⁹ hēat iurisdictionē ordinariā i
clericos: oportet q̄ vniuersitas q̄ illū eligit: sit cle
ricoz vel religiosoz: vel alias idē p̄lat⁹ iuris
dictionē ab ecclesiastico p̄lato r̄cipiat. z q̄ elect⁹
sit clericus vel religiosus: cū alias nec dare nec re
cipere possūt sp̄ialem iurisdictionē. f. excōicandi
iterdicendi z similiū. **Itē** q̄ eligatur in p̄lat⁹.
nā si eligeretur ad aliquā dignitatē in ecclesia ad
p̄micariatū archip̄elbyteratū custodiam z huius
modi: nō habet ordinariā: nisi consuetudo eis tri
buat: qd̄ pōt: de exce. p̄ela. c. ij. **Princeps** autē eo
ipso q̄ cōsentit tacite vel expresse: nō errans in iu
re vel in facto: q̄ aliqui faciant collegiū: vt qz scri
bit ex certa sciētia alicui vniuersitati: vel sindicū
eorū admittit: videtur eis concedere ius vniuer
sitatis: qz vt ordinariū facit. **Tacite** etiā eo ipso q̄

dat sine cōmittit alicui aliquā ciuitatē vel castrū
vel villam: vt de offi. p̄fec. vr. l. i. idem cū papa
dat delegationē in puincia: de offi. lega. c. z. li. vi.
vel dat archidiaconatū vel aliqd̄ simile. **Et** idem
intelligas: si ab alio cōferatur vel cōmittat qui tñ
habeat p̄tatem: ar. ff. de iudi. l. cū p̄tor. **Et** fm̄ in
nocen. lex dicat dare iurisdictionē ordinariā: eo
ipso q̄ aliquē ordinariū vocat. **Sz** a lege habet
dñs iurisdictionē ordinariā in vallos: z arbi
tri electi a subdito z ep̄o suo i eodē. xi. q. i. si cleri
cus. **Et** p̄cilijs p̄fidēs de iudi. c. i. **Et** p̄fidēs ca
pitulis puincialibus religiosoz: de sta. mo. c. i. sin
gulis. z. c. vacāte sede. de maio. z obedi. c. cū oliz.

Ordinariū permixte

dicuntur ep̄i: z hi debent punire crimina: z inuo
care cum expedit brachiū seculare. vnde ex syno
do iōā. pape dicit. habēt ep̄i singularium v̄l v̄l
in suis dioecibus liberā p̄tatem adulterij z scele
ra iquirere: z iudicare fm̄ quod canones censent
absq̄ impedimento alicuius: z cum opus fuerit pu
blicū cōnocent auxiliū: nō ad p̄iudiciū dñi: sz po
tius ad ea que sunt deo placita. p̄sequendum: de
offi. or. c. i. vbi dicit glo. sup̄ verbo iquirere: tñ. f.
qñ frequens z clamosa fama est contra subditiū:
que obtinet vices accusatoris: vt de accu. c. qua
liter z qñ. **Super** verbo iudicare glo. vnde cūq̄
sit ille. **P̄feses** n. puincie d̄z purgare puincia ma
lis hōibus: nec distinguit vnde cūq̄ sint. ff. d̄ offi.
p̄fesi. p̄zou. l. p̄fesi. z. 6. q. 3. placuit. **Super** ver
bo canones. dicit glo. q̄ canones dicūt q̄ ep̄i cās
synodales iquirere debeāt z maturiores testes i
parochijs varijs cōstituere vt causas synodales
ad ep̄m deferant. 35. q. 6. ep̄s in synodo. **In** syno
do enī quā annuatim d̄z facere ep̄s cū clero dio
cesis sue d̄z cōstituere aliquos in diuersis paro
chijs in ciuitate: z extra viros timoratos clericos
z etiam seculares pōt constituere: q̄ dicunt testes
synodales. **Et** hi debent referre ep̄scopo in syno
do vel dietis: que sciunt emergere in dioeci indi
gentia correctione vel p̄uisione. **Dicit** autē ibi glo.
q̄ ad ep̄os p̄tinet iquirere de huiusmōi crimini
bus ecclesiasticis: de adulterijs: de cōfā. z affi. vi
ri z vxoris: vt. 35. q. 6. ep̄s i synodo. **Itē** d̄ heresi
extra de he. c. excōicam⁹. de crimē x̄surap̄ symo
nia sacrilegio z sitibus: q̄ p̄prie spectant ad iudi
cē ecclesiasticū. **Et** per ep̄os debent puniri: z de q̄
cūq̄ mortali perō: vt de iudi. c. nouit. **Itē** ex eo
q̄ dicit punire: fm̄ q̄ canones censent: ē ar. q̄ iur
dex d̄z iudicare scdm̄ allegata z fm̄ canones z le
ges: z nō fm̄ cōscientias. **Inducit** ad hoc. c. sūmo
pere. ii. q. 3. z. 3. q. 7. indicet. z alia iura. **Ponit** cir
ca hoc duplicē opi. aliqui dicunt cū iudex h̄z ante
se cām: quā secundū p̄sciam suā nouit iniustam.
Sed fm̄ allegationes z p̄bationes sufficiēt ap
paret iustā: nō debet iudicare seu dare s̄tiam: sed
alteri delegare. **Alij** dicunt z melius: q̄ iudicare
habet non secundū p̄sciam: qz hoc esset vt prima
ta p̄sona: sed fm̄ allegata z p̄bata iudicare habet

ut publica persona. Si autem conscientia deponere non potest: quis deberet deponere: nullo modo contra se fieri iudicare debet. De hac tamen materia diffusius super titulum 4. de iudi. Glo. super verbo ad iudicandum. i. q. per hoc non acquiritur iudex secularis iuocatus ius aliquod in preiudicium ecclesie: ut si in posterum possit talia sua auctoritate attentare: nisi de mandato ecclesie. Inno. autem aliter exponit illud ad preiudicandum. i. q. si non esset iudex secularis: inique agere iudex denegabit. ii. q. 3. qui resistit. Nec est contra quod super dictum est de offi. dele. c. pastoralis. Quia ibi loquitur de subditis qui debent exequi sententiam maiorem suorum etiam iniustas. Sic autem loquitur de preiudicis secularibus: que non sunt subdite sed partes: di. 96. Cum ad verum. Id est est in alijs epis: ut si vnus episcopus ferat sententiam iniustam: alius episcopus non exequatur: si non iniusta: quia in bonis tamen debet auxiliari impende re: di. 10. c. penultimo. Et intelligit hoc Innocentius. quia do sine iudicio petit iudex ecclesiasticus regem vel alium rectorem aliquem ledi iniuste. Nam si in iudicio condemnatus petat castigari: per regem debet hoc facere. Et esset excoicandus: si hoc non faceret. q. 3. administratores. Nec eius est inquirere an sententia eius sit iniusta: nec ne. Dicit et Innocentius. q. si quis clericus vel laicus non parat sententiam sui iudicis quem fatetur: vel notorium est esse suum iudicem nec coram superiore appellatione vel supplicatione persequitur secundum eum: nec aliquid rationabile preterdicit: secundum hostien. ecclesiasticus iudex poterit censuram suam exercere contra tale. Si vero sit exemptus non valet: quod sit a prelati contra eum: quod dicitur et de preiudic. c. i. libro sexto. Illud autem certum est: quod etiam si sit rex vel etiam imperator semper post monitionem canonicam excommunicabitur ab ordinarijs per notorios excessus: nisi pareat. de iudi. c. novit. nisi sit nimis seuerus vel iniurius: tunc enim papa vicarius summus regis cognoscet etiam de non notorijs per modum accusationis vel denunciationis: secundum Inno. hostien. allegat de iudi. c. novit. Glo. super illud publicum conuocent auxilium alter alteri. i. iudex ecclesiasticus seculari iudici et conuerso. Nec est differentia: quia iudex secularis potest cogi per ecclesiasticum ad prestandum sibi auxilium: sed non e contra eodem titulo ad reprimendum. et melius de iudi. c. qualiter. nec mirum secundum eum: cum secularis sit inferior eo. Est etiam. 2. differentia: quia secularis non habet examinare processum ecclesiasticum. Ecclesiasticus vero nunquam ad petitionem secularis excoicabitur: nisi ex causa rationabili. et seruata forma canonica: cui nec per pactum potest renuncia ri. Unde si excoicandus aliquid voluerit obijce re: audiatur. ii. q. i. nemo. Et faciunt hec ad. q. 30. de monemurlo. de episcopo qui cum excommunicasset platum dioecesis sue: quia non recipiebat eum visitantem: qui tamen quia prius appellauerat dicentes se exemptum: et in possessione libertatis et nunquam fuisse visitatum: excoicatione continebat: propter quod episcopus iuocabat contra eum brachium secularis.

re: prelati ille dicit brachium non esse prebendum. Queritur quid iuris? Multa inducit pro episcopo: contra episcopum: demum soluendo dicit: quod episcopus in tali casu non potest inuocare brachium secularis: nec compellere potest ad hoc iudicem secularem: nec compellitur tenetur obedire: dicens contraria iura loqui: quando iudex ecclesiasticus procedit seruato iuris ordine contra illos qui ob facto non de iure sunt rebelles: vel cum non est appellatum ex iusta causa: vel ille contra quem procedit.

Ordinarius qui scit non

ut iudex: sed ut deus vel ut homo subditum esse criminis reum: indeterminate potest: sed non notitia eum arguere: vel punire iudicialiter vel extra iudicialiter: hoc summatim in. c. si sacerdos. de offi. ordi. secundum Ioan. an. Quod dicit indeterminate intelligitur in genere: puta: dicendo quod fecit hoc vel illud et cetera. Et dicitur inno. et hosti. q. de iure potest fieri excoicatio generalis. s. q. i. qdam. generali tamen admonitione premissa. de sen. ex. romana. non tamen debet ferri etiam generalis excoicatio: nisi ex causa rationabili. Sed incertitudo est rationalis causa. ff. de rei. ven. l. q. d. tota. In. c. cum vos. e. ti. summatim dicitur. q. si ordinatio differt ex causa vacante ecclesia episcopo seu alio prelati ponet ibi iconimum. Ubi inno. dicit: Secuteneas: quod facta preiudicatione de vno: vel pluribus licet longo tempore duret licet iter preiudicationis: episcopo non ordinabit ecclesia lite pendente: nisi de iudicio. In. c. ex parte tua eo. titu. summatim dicitur. q. si ordinario committatur: quod absolutus a papa suppleuit veram excoicationis causam remittit illi ad papam. Si vero suspicio tantum de hoc est: coget eum se exinde purgare. ab. ponit exemplum: puta: quia factum fuit graue: quia occidit sacerdotem suum parochialem: nec in litteris mandatur fieri satisfactio: et penitentia fieri per factum tamen nequa: vel quia portauit litteras talis episcopi: de quibus in absoluti. quas preiudicat episcopo: nulla sit mentio et huiusmodi. In. c. significauit eo. titu. ordinarius propter periculum anime supplet deficiam vel maliciam delegati. Et dicit hostien. inno. pe. 2. ab. q. non solum in causa matrimonij seu diuortij: de qua in dicto. c. agitur: sed etiam pro quocumque alio crimine: per quo aliqui fuerint excoimunicati: per quod vertitur periculum anime: et de excoicacione perniciem timetur: et ex quo posset scandalum suscitari: et periculum est in mora: locum habet ista suppletio fienda per ordinarium in defectu negligentie delegati: quia ubi est eadem ratio ibi et idem ius: de rescrip. c. inter ceteras. Nec per hoc perturbat sed inuatur iurisdiccionem delegati. causas ibi plene vide. Ordinarius supplet negligentiam abbatis non reuocantis monachum vagabundum. Ubi hosti. dicit: quod licet monachus scurilitatis et vagationis causa in curijs esse non debeat: tamen de licentia abbatis potest esse quidam in obsequio alicuius principis vel episcopi tamen propter proprium quod acquirit: et alias causas piculosis est ei. Inno. autem dicit hunc ordinem esse fundum.

quod intelligitur in monasteriis non exceptis. Si negligentes sunt dioecanus et abbas ad reuocandum monachum vagabundum. Archiepiscopus primo monebit abbatem: quod reuocet monachum talem: cum propter quod tenet. Quod si abbas negligens fuerit: monebit dioecanus archiepiscopus: ut suppleat negligentiam abbatis et reuocet ipse. Et si negligens sit: monebit archiepiscopus monachum ad redeundum et resignandum propter in manibus abbatis sui. Et si noluerit obedire: tunc illum suspendet: ut hic in isto. c. dicit tamen hostien. cui conuoc. pe. et ab. q. si sit notorium quod vix aliter esse potest sublatum huius monitionis circuitu: statim potest archiepiscopus hoc corrigere: ut de censibus. c. romana. libro. vi. Sed decens est: et ut fiat monitio in notorijs: necessarium autem in occultis ut appareat de negligentia prelatorum: quod apparebit per lapsum termini assignati. Dicit et inno. q. in his que sunt regule magis spectat ad abbatem quam ad episcopum correctio cum in eis debeat magis obedire abbati quam episcopo: di. 8. Que contra. Corriget ergo monachum delinquentem et puniet: et tandem cum expellet etiam de monasterio secundum regulam a superiori approbatam: quod ex quo superior ipsam regulam approbat: videtur ei concessisse: quod exequatur ea que in regula continentur. Et si abbas ad hoc non sit sufficiens: implorat auxilium episcopi. is. q. 2. abbatem. In. c. ad reprimendam eo. titu. summatim dicitur. Ab vno episcopo excommunicatus ab alio est vitandus. Et archiepiscopus per querelam audies: non absoluet: nisi si primo remittat. Abi dicit iohan. and. in nouella. Cognoscit ergo archiepiscopus de iniusta excommunicatione: quod subditus coqueritur de episcopo excommunicante: cuius episcopi archiepiscopus est iudex. Cognoscens autem si viderit: quod iuste remittit eum ad excommunicatores ad mandata eius seruanda. Si iniuste sic non remittit. Idem in delegato cui commissum est: quod absoluat iuncta clausula quod audiat et diffiniat siquid residuum fuerat questionis. Sed quod si episcopus petat per archiepiscopum subditum suum distringi ad mandata sua seruanda: vel puniri: quod contemnit excommunicationem per se latam in ipsum: Res. non habet se episcopus de hoc intromittere: quod non est ordinarius subditi: sed debet adiri ad clericos arbitros. ii. q. i. si clericus contra clericum. In. c. duo simul. eo. ti. summatim habetur: quod patri archa non cognoscit de causis subditorum archiepiscoporum vel episcoporum suorum: nisi de privilegio vel consuetudine prescripta: vel appellationis remedio. In. c. q. sedes. habetur in summa: quod archiepiscopus impeditus consecratione suffraganei committere potest ubi glo. non impeditus non committere: quod verum est dicit hostien. de honestate non de necessitate. Nam cum a iure hoc habeat: hoc etiam non impeditus committere potest. In. c. pastoralis eodem titu. summatim habetur. Archiepiscopus cum ad se per appellationem delatam subdito suffraganei sui committere potest: sed ad suscipiendum non potest eum compellere. Item mortuo delegato pape qui excom-

municauit reum: vel actorem in possessionem induxit: si eius successor in delegatione succedit: absolvere: et possessionem restituere poterit. Alias solus papa restituit et absoluit: preterquam in mortis articulo. quod dicitur quod in mortis articulo. quod dicitur quod in mortis articulo etiam simplex sacerdos potest absolvere ab omni excommunicatione. De tamen curat annalis prescriptio: reus coram ordinario vel publicis personis. In dignitate constitutis vel tabellionibus de statu iuri prebeat cautiones. Ubi glo. ponit quod quauis archiepiscopus habeat iurisdictionem archiepiscopalem in tota prouincia: non tamen episcopalem. Nec sequitur quod si archiepiscopus sit iudex prouincie: ergo et nullus de prouincie: hoc patet in episcopo: qui est ordinarius dioecesis: non tamen exceptorum sue dioecesis. Et licet etiam episcopus in subditos habeat: non tamen habet in quolibet iurisdictionis exercitium: ut est videre in eo qui est bonus et bene vivit: qui nec conuenit nec conuincitur nec correctione eget: di. 22. de constantinopolitana. Sic archiepiscopus per totam prouinciam iurisdictionem habet: sed non exercitium nisi in casibus: quos ibi notat glo. de quibus habet infra in titu. de episcopis et archiepiscopis. Et quantis aliqui dicant: quod si archiepiscopus excommunicat subditum suffraganei: sententia non teneat: licet ille sit puniendus: anno. tamen tenet contrarium. 2. q. 2. peregrina. 2. 6. q. 3. scitote. Non potest ergo soluere vel ligare subditos suffraganeorum suorum: nisi in illis casibus notatis in glo. Dicit etiam iohan. an. hic: quod salvo iure speciali de iure communi iurisdictione episcopi et prelati sibi subiecti locus est preuentio: nec mirum: quod iurisdictionis pape preuenitur per inferiorem ordinariam: de appellatione. c. ut obitus. Et ergo iurisdictionis episcopi per suum in inferiori ordinario. De iure speciali ideo dicit: quod si inferiori prelato de privilegio vel consuetudine posse competere: quod prius debeat esse coram ipso. Et in his tunc non posset per episcopum preueniri: hoc probatur de foro competenti. c. cum contingat. alias qui primo citatur: episcopus vel inferior ordinarius ille procedet. Et si ambo simul citarent: ita quod non appareret quis primo puto quod coram episcopo debeat esse iudicium: ar. in. c. si sede de preben. libro sexto. Querit etiam glo. quid sit quis est excommunicatus et habet transire vel in loco obfesso: ut non possit pro absolutione accedere ad eum: ad quem de iure spectat: sed ordinarius vel papam: utrum possit absolui a laico cui scilicet ibi non sit sacerdos: et de transireante tenet quod non: imo nec a sacerdote nisi esset in periculo naufragij: et tunc sacerdos ab omni vinculo absoluit et pape reseruato. Sed si euadit: et percurrat ad eum ad quem spectabat de iure absolutio a laico absolui non potest: quod non habet claves nec ordinis nec iurisdictionem. De obfesso ubi est periculum mortis idem dicendum: et idem de intrante bellum vel in bello existente: si tamen instum est bellum ex parte illa. Nam alias siue obfessio siue obfessio: siue bellans iniuste absolui non potest

nec ab excommunicatione nec a peccatis: nisi forte
vulneratus contritionem ostenderet de eo: ppo-
nens abstinere a tali bello si euadat. In nouella et
querit. Quid de muliere pregnante: an possit ab or-
dinario: cum appropinquat ad partum: excommuni-
cata scilicet ea specie: que spectat ad papam scilicet
absolutio eius. Nec permittitur ordinario propter
secum: nec obstat. c. mulieres. d. sent. excommu-
Ref. distinguendum de conditione mulieris: quia
si habuit alios filios: et facile peperit: non est absol-
uenda: nisi aliud periculum imminet. Si autem
alios non peperit: et multum timet partum: et forte
debellis est: potest absolui. Concludit tamen q. etiam
in primo casu: quia et tales moriuntur: id pius est
absolvere: q. si euadit reincident: nisi satisfaciatur
ad mandatum pape: vt d. sent. exc. Eos libro. vi.
In. c. licet summam dicitur: q. papa per rescri-
ptum: quomodo monet ordinariū suū officium exequi: nō
facit eum delegatum. Et ideo tunc ab eo ad pxi-
mum superiorem poterit appellari: vbi dicit Jo. ad.
in nouella: q. per hoc cognoscitur: q. papa p. rescri-
ptū suū non solum monet ordinariū suū exequi
officiū suū: sed etiam delegatum facit: puta si in lit-
teris dicat auctoritate nostra. Et hoc planum est
de rescriptis. cū aliquibus libro sexto: vel si dicat: cō-
mittimus delegamus vel simile. Itē si dicatur vlti-
mum apponatur aliquid vltra formas iuris. vt in litteris
de simplici iusticia scribat ap. re. ubi alias de iure
remota non est. innoc. et abb. Notat etiam innoc.
q. si papa scribit ordinariū q. audiat generalitē cau-
sas aliq. subditorū suorum non ponendū aliqd. de su-
pradictis: procedit vt ordinariū: nō vt delegat.
In. c. irrefragabili summam dicitur: prelatus subdi-
tos corrigunt et reformant appellatione vel cōfite-
tudine non obstante. si tamen capitulū canonicorū
excessus corrigere cōsuevit: nisi hoc faciat infra tri-
mū ab epī copo prefixū: episcopus corriget. Itē
si canonici sine manifesta et rationabili causa ma-
xime i contemptū epī cessant a diuinis: episcopus
cessationē non seruabit: et metropolitanus de hoc
vice pape cognoscat. Et dicit hostiens. q. prelatus
visitans et legens si vidit penā pecuniariā magis ti-
meri q. spiritualē: bene potest illā imponere. Debet
tamen in pijs causis illam cōuertere: nō imbuta
remē videat ad questū id facere: nisi forsā egeret.
Nam et multe quas infigit iudex secularis ei qui
venit contra preceptū suū: acquiruntur fisco: tamē
ille q. imponit pro facinorosis iaz cōmissis: sūt pu-
blici operib. deputande: sicut in refectione viarū
et pontiū et his similia. Dicit tamen q. de facto sibi
applicat has et illas. In. c. quoniam. eo. ti. summa-
tim dicitur: q. ciuitas habens populum diuerse li-
gue non per hoc habebit plures episcopos. Sed
episcopus secundum diuersitatem linguarū prou-
debit viros idoneos q. officient celebrent: et sacra-
menta ministrent. Poterit etiam ibi statuere epi-
scopum illius loci sibi vicariū. Pro exemplo po-
nitur: vt si ibi essent greci et latini: vel citramonta-

ni vel ultramontani huiusmodi: et dicitur de ci-
uitate tridentina et ciuitate litij. Nec intendit dice-
re: q. episcopus faciat episcopum in ipsa sua dioce-
si: sed q. vicarium faciat qui sit episcopus: alias si
non esset episcopus: non posset ordinare chrismā
re et alia huiusmodi facere. Et putat hostiē. q. epi-
scopus grecus etiam extra quorū tēpora possit or-
dines maiores conferre: quia ritus iste adhuc nō
est quo ad grecos reprobatus expresse: de quo re-
mittit ad. c. quod ad translationem de tempo. or-
dinandorum.

De predicatoribus. et

cōfessorib. ordinandis in ecclesijs per epōs et prela-
tos ecclesiā. In. c. in ceta. summatim dicit q. in cathe-
dralib. et collegatis ecclesijs instituendi sūt vicarij ido-
nei: quib. cū expedierit: epī poterūt cōmittere visi-
tationes predicatorū et cōfessionū audiendā. In te-
xtu sic dicit in principio. c. In ceta q. ad salutē spectat
ppli xpiani: pabulū verbi dei permixtē sibi nō cū
necessarium fm illud. Non in solo pane viuit hō
et. mat. 4. Et in fi. c. pcpim. tā i cathedralib. ec-
clesijs q. in alijs pūentalib. viros idoneos ordiari:
quos episcopi possint coadiutores et cooperato-
res habere non solum in predicationis officio: im-
mo etiam in audiendis confessionibus et peniten-
tijs iniungendis: ac ceteris que ad salutem perti-
nent animarū. Siquis autem hoc neglexerit: di-
stincte subiaceat ultioni. Ubi dicit ioh. andr. per
hoc verbum precipimus cum si iunctum elicitur:
q. negligentes constituti sunt in mortali. Et optat
hostiē. q. misericors deus misericorditer agat in
his: et alijs multis laqueis impositis per humana
statuta: cum tamen ecclesia non debeat iniungere la-
queum. 27. q. i. de viduis. Et super verbo ordi-
narij: dicit hostiē. q. sibi ad quos pertinet hoc
non faciunt infra terminum congruum eis ab epī
scopo datum. Episcopus id facit iure suo: cum
ad ipsum spectet peccatorum correctio. Et ho-
rum negligentiam suppleret etiam archiepisco-
pus. Et loquitur de conuentualibus secularibus:
id est collegiatis. Nam monachis non compe-
tunt dicta officia: que dicuntur hic: scilicet ex mo-
nachatu ipso secundum pe. et ab. Et addit hostiē.
q. hodie prouidit paraclytus per ordines predi-
catorum et minorum: licet non omnes capiant
verbum istud: vt d. p. uile. c. nimis. Adde credo
per predictos et alios: vt heremitanos carmeli-
tas seruitas et huiusmodi: multū subleuari in epī-
scopis onus istius precepti: de predicatoribus et
confessoribus: precipue in ciuitatibus vbi abun-
dant predicatorum et confessorum: quia etiam ma-
gis fructum animarū reportarent: si opere sicut
et verbo predicarent. Nulle tamen remote a ciui-
tatibus horum magnam penuriam habent. Su-
per verbo neglexerit: dicit hostiē. q. talis negli-
gentia est mortalis qd sane intelligendum est. Nō
n. ois. negligentia ē mortalis: s. notabilis in hi.

hec de facili potest determinari : quando mortu-
us sit. Circa glo. si. que videtur dicere: q. delegati et
nuntii apostolici deberent prouideri a curia mit-
tente: dicit hostien. q. romanā ecclesiā excusat ne-
cessitas. s. si nō prouideret talib⁹ missis ab ea. Sed
cōmuniter ab alijs pudent. s. ab eis ad q̄s mittū-
tur: quia nec de suo romana ecclesia posset oib⁹
prouideri. Excusat etiam privilegiū de antiqua
cōsuetudine iam obtentū: dicit: q. episcopi conā-
tur in hoc imitari: quod esse nō dī: vt in. c. i. de tē.
or. **S**urges clamant: subdit io. an. ī tñ q. de hoc
fuit fmo in concilio viennē. q. optarē q. ecclia re-
ciperet vigesimaz redditū totius cleri. p. ozbem
ad substitutionē pape et cardinaliū: nil exigi vñ
recipi posset pzo seruitijs prelatoz: quos promo-
uet exceptis salarijs taxatis laborantiū: puta scri-
ptoz et similiū: et tunc prouideret prelatis et nuncijs
de predicta quota: et abstineret ab exactiōe fructu-
um primi anni exactionib⁹ decimarū et huiusmōi:
q̄ nunc pullant. Sed deliberauerūt plati in con-
cilio et forte bene: q. tanta viget insatiabilis cupidi-
tas: q. si hoc fieret: hec et illa perciperet.

De iuribus episcopali

bus que episcopi possunt exigere a clericis ⁊ reli-
giosis sibi subiectis. Et que sint iura episcopalia
hic declaratur in c. cōquerente. eo. tit. **U**bi dicitur
In ecclesiis seu capellis tue diocesis ad misterium
spectantib⁹ habeas canonicā obediētiā ⁊ subiecti-
onē ⁊ reuerētiā ⁊ iustitiam desinituētiā ⁊ correcti-
onē ⁊ reformatiōem ac cēsūra ecclesiasticā. **I**urisdic-
tionem q̄s cārum oīus ad forā ecclesiasticū dī iure
spectantiū p̄nias ⁊ sacroz oīum q̄ ab epō recipiē-
da sūt collationē. **S**ynodū ⁊ synodatici seu cathe-
dratici noīe duos solidos: quartā q̄s decimatiōis
ac mortuariorū visitatiōē q̄s annuā. **I**ta tñ q̄ cū
ad eas visitādas accesseris: nō amplius pcuratio-
nis noīe requiras ab eismis quantū p̄laris facul-
tatibus earundē moderate poterunt exhibere: ne
plus ceteris capellis eiusdē diocesis onerē. **N**ec
ab eis plus exigas p̄ter moderatū auxiliū: qd iux-
formā lateranensis cōcilij: si manifesta ⁊ rōnabilis
cā extiterit: cum charitate postulādā. **h**ec ibi. **U**bi
dicit glo. per talem specificationē p̄cludit̄ via in
posterū litigādī ⁊ lites dimittunt̄: qd dī facere iu-
dex: vt de do. ⁊ contu. c. finem. **E**t iudex debet dis-
cordie materiam amputare. **I**n autē. de mā. p̄nci.
§. deinde. immo iudex p̄mo loco partes si pōt ad
cōcordiā reuocabit. 90. di. studendū. **I**o. an. super
verbo obediētiā. per hoc recognoscit cum. 2. cor.
di. 23. quāq̄. **E**t ad hanc tenētur nedum clerici: s⁢
etiam laici: quāuis sint magis p̄ncipes sed potissi-
me clerici secundū hostien. **E**t sonat hoc verbum
q̄ mandatis episcopi pareant: secundū pe. ⁊ ab. in
bis. f. que spectant ad statū clericatus. **N**on enim
si mandaret ei: vt det sibi res suas vel renūciat be-
neficio: tenetur obidere. **S**uper verbo subiectio-
nem. **R**ecognoscat enim cum dñm. **E**t hoc de iu-
re competit epō sup oēs existentes in ciuitate vel

dioceſi. Ideo dicitur epi talis ordinarius. ii. q. i.
 de perſona. **N**ec pdeſt in talibus preſcriptio: vt d
 preſcrip. c. ad audientiam. nec conſuetudo: de con
 ſuetudine. c. ſi. **E**t breuiter nil poteſt obſtare: niſi
 priuilegium exemptionis eo. ſtra. c. duo. alias non
 exēptus abijciendus eſt: vt accephalus di. 95. nul
 la. **S**uper verbo reuerentiam. **R**ecognoscit eni
 eum patrem: z hec ſemper exhibenda eſt ſuperio
 ri: etiam ſi mulier ſit: d. maio. z obe. c. dilecta. **S**
 per verbo institutionem z deſtitutionem ſcilicet
 auctorizabilem: ſecundum hoſti. qui remittit ad
 c. non ſatis. de offi. archi. **S**uper correctione. ſ. cri
 minum. **R**eformationem. ſ. mozum. cōtra hec nō
 valet conſuetudo vel appellatio. e. n. irrefragabili
Cenſuram eccleſiaſticam: noīe cenſure compēdi
 dicitur ex cōmunicatio ſuſpenſio z interdictum: de
 verbo. ſigni. c. querenti. **J**urisdictionem z cea de
 inre vel conſuetudine: de excep. c. ij. li. vi. **S**up verbo
 penitentias. **I**ſtud z ſequens reſpicit etiam laicos
 per quod nota ſim innocen. q. petendo iura epiſco
 palia ab abbate videor non ſoluꝝ que mihi debē
 tur a monaſterio: ſed etiā ad que mihi tenentur z
 clerici z laici ſuam capellarum: vt de offi. archi.
 c. ſi. **S**uper verbo ſacramentoꝝ omnium z cetera.
Sicut ordo cōfirmatio in fronte. **E**t large ſumē
 do ſacramentū idem eſt de cōſecratione eccleſia
 rum altarium z virginū. **E**t idem ſecundū hoſtiē.
 de diffinitione matrimonij: ſi qſtio vertatur d. eo.
 vt de conſun. c. i. **E**t ſecundum hoc ad predicta re
 ſtringitur verbum omnium. **N**el ſecundum hoſti
 en. illud omnium reſpicit omnia ſeptem ſacramē
 ta: que ab epiſcopo vel curato vel vicario epiſco
 pi recipiēda ſunt. **E**t dicit q. illi q. ab alio illa re
 ciipiunt: ſine ipſius vel illius licentia: non ſunt ab
 ſoluti: quia ſententia a nō ſuo iudice z cetera. **N**ec
 prodeſt conſuetudo contraria. **A**lia enim nō ſūt
 cōmittenda niſi diligenter examinato z idoneo re
 pecto: vt de elec. nihil. z. i. q. i. ſ. ecce. **S**i autem di
 catur: q. aliquis certus puta: abbas decanus ar
 chidiaconus: vel his ſimilis nō priuatus in digni
 tate conſtitutus poteſt de conſuetudine ipſoꝝum
 confeſſiones audire: talis cōſuetudo excuſat: que
 z curam tribuit. **A**llegat nō. de pe. c. omnis. **M**or
 tuos autem qui hoc non ſeruauerunt: dicite nol
 le damnare ſed dei iudicio reſeruos. **S**up ver
 bo ſynodum dicit hoſtien. q. licet antiqui notaue
 rint. **S**ynodum videatur ſpectare ad legem iuriſ
 dictionis: quia ad ſynodum venire tenentur etias
 abbates: nedum alij ſacerdotes z curati. **S**uper
 verbo mortuarioꝝum. i. pro animabus a mortu
 is relictorum illis capellis monaſterioꝝum ſubie
 ctis epiſcopo aliis non: vt dicam de teſta. c. officij.
Super verbo viſitationem. hec eſt de lege iuriſ
 dictionis: quod patet: quia monaſteria viſitantur
 niſi ſint exempta: z omnia pia loca: vt de cenſi. c.
 romana. libro ſexto. **S**uper verbo penſatis: ita q.
 a pauperibus nihil petat. i. q. z placuit. **A**lij dicūt
 q. a paupib⁹ ē petēda pcuratio: ſz ne nimis gratia
 rec: plures pgregabunt i. vñ: vt d. cenſ. c. cū inflan

De duplici lege

[illegible]

tia fm goff. Sed illud veruz in procuracionibus
sec sup cathedratico. Inno. sup verbo ronabilis
hostien. ponit exempla: puta. Si episcopus fecit
magna emptione: vel subijt grandes expensas eu
do ad papa vel iperatoze: vel ligado p iuribus
ecclie vel gcunq casus supminens icidit: ppter
qae suppoztare necesse hz tale subsidii possitare:
ppe qo iacienda est ptributio: ar. de statu. mo. c. in
singulis. qo intelligit nisi in casu iciderit culpa sua.
¶ Si n. ppe sui pdigalitate idiget sibi iputet. ¶ Cum
charitate. i. n violenter nec a pauperibz et oppzessis
vel clero suo conuocato exprimat cam idigentie
sue: hortando ad subiectione et q no expectent co
pulsionem. Sup verbo postposito. s. pñias: diē glo.
publicas criminu qruz. s. absolutio epis reseruaf:
vt de pe. et re. c. si eps li. vi. ¶ Sūt. n. plures casus pec
caroz: qruz absolutio: epis refuatur: de qbus ha
bes in ti. de pñess. ¶ De cathedratico qd fit: et qruz
habes lra in ti. de epis. ibi et de qtra z bñuismoi.
¶ Notandū ē scdm ioan. an. in ulto. c. qd bec iura
epalia: q ad plura eoz alius ē qd eps pot ea habē
vt archidiacon? et archiepiscopyter: vt de offi. archi
pre. c. i. quo ad obediencia. ¶ De visitatoe pz d offi.
archi. mādamus. ¶ De iustitioe habes. de offi. dle.
c. sup eo. ¶ De celsura ecclesiastica de le. c. dudum. ij.
¶ De iurisditioe supra eo. ti. cū ab ecclesiay. ¶ Adē p
magna parte de alijs. Aliter tñ pñent ista ad ipe
riores platos: qz qst sub alijs: aliter ad maiores:
qz sūt iugiores. ¶ Et enim iheriores platos: q ipis et
epis cōia sunt exercere vident tanqz epi et no sub
epis: vbi sic est de pñitudine: ita q ab eis no ap
pellatur ad epm sed ad archiepim: extra d no. op.
nunci. c. significat. bus. ¶ Et ibi epi no cognoscūt de
causis pñentibus ad subditos prelatos. ¶ Et ibi si
minor index vñ pcepit in his q sūt d iurisditio
ne sua: et eps aliud: pot? pcc. mōzi iudici qd epo.
¶ Unde io. an. post inocen. diffuse ponit: quomō
subdit? epi possit pñscribere aliqd de iurib? epa
libus: et vnus plebanus de iure alteri? plebani. ¶ Et
vnus archiepiscopus de iuribus alterius archi
episcopi: ibi potes videre.

¶ **De duplici lege episco**

pop. ¶ Lege iurisdictionis cui subijciunt monasteria
et leges: et dioecelane cui no subijciunt monasteria
in qbus pñstut totū ius et potestas epoz. ¶ Et d hac
fit mētio. de offi. oz. c. dilect. ¶ Vbi dicit glo. ij. et ple
ne q ista ē differentia iter vtrāqz. Ad legē iurisdic
tionis pñet datio cure aiaz: delictoz coertio. ¶ Or
dinatio ecclesiay. ¶ Oscecratio eaz altariū et xirgi
nū et czusmatis: et generalr oīum sacrozum et oz
dinū collatio: q pñstut in dādo: et alia plura q enu
merantur in. s. pcedenti. c. cōquerēte. vlsq ad ver
bū. ¶ Synodanicū: i. quo verbo icipit enumerare q
daz q pñet ad legē dioecelanā. Ad legē vero dio
ecelanā spectat pñocare ad synodū ad sepulturas
mortuoz: cathedraticū tertia vel. 4. mortuoz
decimationū hospitii et silia q pñstunt in recipien
do: qñqz tñ lex dioecelana cōpzebendit legē iurisdic

tionis: vt de pñcrip. c. audiri. ¶ Dicas q oia mona
stera ipso iure sunt exēpta a lege dioecelana: in fa
uorem religionis. io. q. i. c. i. et q. 3. iter ceta. et. is. q.
z. qz sit. Et. io. q. i. placuit. ¶ Vbi oibus q lupius enu
merat ad legē dioecelanā spectatib? libera sūt oia
monasteria nec ad talia facienda cogi possunt. is.
q. z. qz sit. a lege vero iurisdictionis no sunt exēpta
nisi sint munita spali pñilegio. ¶ Sed oia monaste
ria q sūt i dioecesi: subdita sūt epo quo ad leges
iurisdictionis. is. q. z. bec iñ. ¶ Seculares vero ecclie
subiunt epo quo ad vtrūqz. q. q. i. de his. pñant tñ
monasteria aliqñ epo seruitiū ex pñima pñstructōe
eius. is. q. z. clenterius. ¶ Et etiā rōne visitatiois: qd
debet ex cōuetudine. is. q. z. seruitiū. ¶ Capelle vero
monachoz siue regulariū subiunt epo. s. qñqz ad
vtrāqz legē: supra eo. cōquerente. nisi pleno iure
subiunt monasterijs: vt de pñ. c. qñ. ¶ Capelle ho
monasterioz exemptoz subiunt epo sicut et alioz
nisi exempta sint ipsa monasteria cū capellis suis
vt de pñile. c. ex ore. vnde rōne capellaz ad syno
dum venire tenentur: vt d mai. et obe. c. qd super.
¶ Et hoc intellige de his q pñm habent: et sic no cō
tradicit palea illa di. is. epus. et. is. q. z. s. si. que itel
ligunt de his q no habet pñm. ¶ Addit ad glo. jo.
an. q ois iustitio et desitutio pñfirmatio et iuelli
tura pertinent ad legē iurisdictionis fm innoen.
¶ Item causas audire et omnia que circa iudiciū
aguntur expedire visitare corrigere excomunica
re suspendere interdicare statuta facere. ¶ Inquire
re tam de vita clericozum qz de statu ecclesie: of
fictis. ¶ Quid autem ad sepulturas mortuozum: re
fertur hoc ad id quod fit in cathedralibus ecclie
sis i quibus canonico mortuo vel pñbytero vo
cantur pñbyterici ciuitatis ad sonum cāpane. ¶ Ad
legem dioecelanam addit innoen. vltra conume
rata in glo. dicta. ¶ Diffas publicas vbi voluerit
cantare i cathedram ponere causa pñdicadi vel
causas audiendi a subdit: moderatum. auxilium
petere. de cens. c. cum apostolus. pro negocijs ec
clesie clericos mittere et eis imperare. iz. q. i. ¶ Quia
tua frañitas. ¶ Et dicit innoen. q non alia ratione
dicuntur leges dioecelane et iurisdictionis: nisi quia
a iure assumpte sunt et nominate: et potius a iure
moderno decretalium: qz antiquozum canonum
quia ergo proprie regula et inuariabilis doctri
na de his dari non potest: ideo dicit has leges p
singula declarandas: vt factum est. ¶ Dicit etiam q
vocare ad synodum magis videtur legis iurisdic
tionis qz dioecelane. ¶ In. c. vt iuxta sūmatim dicit:
qz visitans episcopus monasterium: non introdu
cat seculares sed duos vel tres canonicos cum ali
quot religiosis: vbi hosti. dicit. q considerata mē
te huius legis: non verbis huius legis: plures po
terit vel pauciores debet ducere consideratis
idoneitate et numero eozundem. ¶ Addit ioan. an.
q hodie conciliū vienesi. de sta. mo. c. attenden
tes. dicit visitatores monasterioz monialium
cōrentos ē duobus notarijs et duabus personis
ecclesie sue et. 4. alijs viris maturis et honestis

et debet tales esse in bitu honesto: ut in cappa vel in eo
quod choz intrant: sicut in hosti. In c. graues sumati dicitur: quod
per scriptum quod papa mandat ordinario: quod corrigat cle-
ricos sue diocesis: non dat iurisdictionem super exceptos.
Ubi dicitur glo. archi. quod per generale mandatum posterius
cessum non derogat potestati speciali: de quo in generali
mentio non habetur. Item archi. quod in c. de non tollit priuile-
gium illi ecclesie: quod est excepta a iurisdictione episcopi. Item
archi. quod papa per litteras suas non intendit iudicare alte-
ri: ut dicitur offi. de c. super eo. Item ex eo quod plures ecclesie
excepte sunt negligens ad corrigendum subditos: non pro-
pterea transferat potestas corrigendi ad episcopos: nec ali-
qua iurisdictionem in eos. Item cum sit triplex iurisdictionis. scilicet
ordinaria delegata et arbitraria. scilicet ex compromisso
de 3. glo. non tangit: quia non potest quis ex ea iterdicere
vel excoicare: et si alias punire. Et quod in tex. dicitur
sententia lata relaxes exponit glo. relaxatum esse ostē-
das: quia nulla erat vel secundum hostien. ideo dicit
relaxes: ut episcopus prudenter et caute possit errores
suum corrigere: ne confundat. Unde poterit dice-
re tales sententias: quas tulli dicit voluntate pape: re-
laxo cui oportet obedire.

Ordinarium quid facere

debeant erga habentes plura beneficia curata vel
dignitates. In c. ordinarii de offi. ordi. li. vi. sum-
matim hoc dicitur secundum iohannem an. hic statuit pa-
pa: quod habentes plures dignitates vel alia beneficia
curam animarum: beneficia per ordinarios compellantur ostē-
dere infra tempus competens superioris arbitrio statu-
dum: dispensationem quam habent super hoc: quod si non
ostēderint: penitus habeant: ac si nullas haberent.
Si autem ostēderint et sufficientes: non amplius mo-
lestentur: penitus in dictis beneficiis: ne cura animarum
negligat. Si autem dubitet de dispensatione ad sedem
apostolicam recurrat. Talibus plura beneficia talia
obtinere: aliud non prestat beneficium: nisi officia
dispensatione sufficienti. Et tunc ita demum conferat
si per dispensationem possit illud cum aliis retinere: vel
si potius renunciauerit. Aliter collatio facta non va-
leat. Et quamvis videatur loqui de episcopis: tamen secun-
dum glo. post guilelmum et gar. quod etiam compulsionem istam fa-
cere possunt quicunque superiores: qui habent institutionem
nec: ut plebani alig. di. 63. si in plebibus. et de offi. de c.
super eo. Item ordinarii sunt: ut de offi. ordi.
c. cum ab ecclesiis. Item ex eo quod dicitur in tex. ordinarii
ipsi. dicit glo. post guilelmum: quod cum quis habet plura ta-
lia beneficia in diuersis episcopatibus: quilibet ordinarius
eorum in quibus habet beneficium: poterit illud compelli-
lere ad exhibitionem seu ostensionem sue dispensatio-
nis circa huiusmodi: dicit et glo. non solum papam dispen-
sare in pluribus curatis: extra de preben. c. de multa.
In vi. e. ti. dicit in c. cum episcopus in tota sua diocesi iurisdictionem
ordinariam noscat habere: dubium non exi-
stet: quin in quolibet loco ipsius diocesis non excepto
per se vel per alium possit per tribunali sedere: causas ad
ecclesiasticum forum spectantes audire: personas eccle-
siasticas: cum earum excessus exegerint: capere ac car-
ceri mancipare nec non et cetera que ad eius spectant offi-

cium libere exercere. hoc ibi. Ubi glo. dicit: quod idem
est in legato circa suam legationem. Item in archiepiscopo
circa suam propriam diocesim: sed non quo ad punitionem
co. ti. c. i. Et cum intentio episcopi in hoc sit fundata dicitur
re coram: quod dicit se exemptum hoc habet ostendere: di-
centissima. c. contra morem. In locis autem ex-
ceptis non potest iudicia exercere: ut is. q. 2. luminoso.

De bonis dignitatum

vel ecclesiarum vacantium non occupandis per eos ad
quos spectat collatio presentatio vel custodia. Et
pena contra tales habetur: de offi. ordi. presenti li.
vi. ubi sic dicitur. Perpetuo prohibemus edicto:
ne episcopi vel eorum superiores: ut archiepiscopi et pa-
triarche secundum glo. aut abbates seu quicunque alij
regulares vel seculares prelati: aut ecclesiasticis
cunctis personis vacantibus dignitatibus personarum
prioratibus vel ecclesiis quibuscunque sibi subiectis
seu ad collationem ordinationem seu presentationem:
aut custodiam pertinentibus eorumdem bona morien-
tibus eorum rectoribus vel ministris in ipsis inuenta
sive vacationis ipsorum tempore obuenientia: que
in utilitate eorumdem expendi vel futuris debent
successoribus fideliter reservari: occupare: ac vel
suos convertere quoquomodo presumant: nisi de spe-
ciali privilegio vel consuetudine iam prescripta legi-
time seu alia causa rationabili hoc eis competere di-
gnoscat: alioquin episcopi et eorum superiores ab ingres-
su ecclesie: ceteri vero ab officio et beneficio: tam diu
non erit se suspensos: quousque restitutionem fecerint de
predictis. Porro ubi ex privilegio vel consuetudi-
ne vel alia causa rationabili sibi aliquis predicatorum
asserit bona competere supradicta: hoc solum de-
bet de illis bonis intelligi: que solitis debitis si que
sunt: et his que fuerint necessaria per servitibus
et ministris ac incumbendis oneribus: usque ad no-
uos redditus suppositis congrue reservatis: ex
ipsis reperta fuerint superesse: hoc omnia ibi in
textu. Ubi notandum quod hic non ponitur pena laicis contra
istam constitutionem facientibus sed tamen personis ec-
clesiasticis. Ubi pena suspensionis non cadit in lai-
cos. Ubi et ipsi laici et alij quicunque qui usurpant
bona vacantium ecclesiarum: etiam si sint patroni sunt
ipso facto excoicati: ut patet de elec. c. generali lib.
vi. Ponit etiam hic glo. notabilis de fructibus eccle-
siarum iam preceptis: quomodo rector possit dispo-
nere in morte. Item in c. i. de offi. ordi. summatim dicitur
secundum iohannem an. quod archiepiscopus non potest sibi constituere
re officiale in diocesi suffraganeorum suorum: etiam pro
futuris causis per appellationem devolvendis ad eum:
nisi de consuetudine hoc habeat: tunc tales officiales
inhibere non possunt: priusquam fuerit appellatum. Se-
cundario dicit quod donec archiepiscopus potest haberi de fa-
cili: ut quia est in provincia sua vel circa illam: officia-
les eius non possunt proferre sententias excommu-
nicationis suspensionis vel interdicti in suffraga-
neos suos: propter pontificalis ordinis reverentiam.
dicitur enim ibi in principio. c. quod cum metropo-
litani suorum suffraganeorum non ingrediantur

diocesim: et in eis auctoritate propria iudicent: disponant aliquid vel aliud agant: que canonica p bideant instituta: nequaquam hec possunt in illis per alios exercere. **Ubi glo. dicit:** q hoc intelligitur scilicet q non intrent in diocesis suffraganeorum in casibus non permittis. Nam et causa visitationis habent ingredi et procurari: et tunc et alijs causis prout habetur in iure iudicet. glo. pro tribunali sedendo. **Disponent:** ex iudicij faciendo coram se celebrari: ante se recognoscere tractus: de so. compe. romana. **Agant:** puta: conferendo ordines et sacramenta similia faciendo.

De arbitris capitulum sextum.

De arbitris habetur

extra co. p totum 2.2. q. 6. dicitur. **Judicij** alij sunt arbitrarij: alij ordinarij. **Ordinarij** sunt q ab apostolico vel ecclesiastico vel ab imperatore vel potestate seculari legitimam potestatem receperunt. **Arbitrarij** sunt q nullam potestatem habentes: cum consensu litigantium in iudices eliguntur: in quos compromittitur: vel eorum sententie stetur. horum alij sunt ordinarij et arbitrarij: alij arbitrarij tantum. **Ubi dicit glo. q ordinarij** non solum potest inter partes amicablem componere. v. q. ij. si primates. sed etiam secundum canones potest arbitrium suscipere si a paribus eligat extra de arbi. c. cu tempore. **Et idem** potest etiam delegatus. **Lex autem** que videtur huic sententie contradicere. 3. q. 7. §. tria. intelligitur: q ordinarij non potest iudicare q partes compromittant in eum: et sic non est contra. **Arbitrorum autem** duo sunt genera. **Quidam** dicuntur arbitri. **Et quidam** arbitratores. **Sed arbitri etiam** sunt dupliciter: quia quidam dicuntur arbitri iuris: qui videlicet eliguntur a partibus ex reculatione iudicis ordinarij vel delegati. **Et tales** debent suare formam iuris in executione iusticie: et permittunt partes non recedere ab arbitrio eius sub certa pena: quam oportet solvere si non parerent: siue de hoc diffusetur ant. de butrio super c. quintanallis. extra de iur. iur. **Arbiter autem** si p dolus tulit sententiam: et si non retractat p appellationem per exceptionem retractatur. ff. eo. no. distingu. **Item ex de arbi. c. d. q. debent eligi arbitri vnus vel tres: ubi tres eliguntur** duorum sententia retinet vigorem: ubi dicit glo. q hoc dicitur ex honestate non ex necessitate. Nam si duo etiam eligerentur: in quos compromitteretur: tenet compromissum. **Et si non** concordauerunt: cogendi sunt vt concordant: vel tertius p sonam assumant. **Item** sufficit sententia duorum cum tres eliguntur: pnt tñ. 3. etiam si ille difficiat. **Item** tñ absente non valet sententia. ff. eo. l. si in tres. nisi i co

promisso sit expressum: q duo sine tertio procedant. **Item** in iudicijs delegatis. **Item** nota secundum ber. eo. ti. **Exposita in glo. q** siue quis sit arbitrator: siue amicus compositor siue etiam arbiter non est standum in quo arbitrio: sed redigendum est ad arbitrium boni viri. i. iudicis loci. ff. pro socio. l. si societatem. imo et si intrasset obbet reuocari: extra de iur. iur. c. quintanallis. **Ber. non** tamen ppta auctoritate venit contra iuramentum. **Nota** secundum innocentium in c. quintanallis. d. ut reuertan. q ista est differentia inter arbitrum de quo hic est sermo et arbitratozem: quia arbiter dicitur qui eligitur vt iudex: vt scilicet pcedat seruato in substantialibus ordine iudicario: et lites dirimat coram se ceptam vel coram alio: sed ordinario seruato: licet posset eam dirimere si vult etiam iniquus ff. de arbi. l. i. nec est vis si sit compromissum cum pena vel sine pena: vel etiam sine vlla stipulatione electus simpliciter. **Quis** arbitrium emologatur vel taciturnitate. x. d. d. cum vel expresse. **C. de arbi. l. penultima.** Omnes enim isti ordinem seruare debent: et agatur ad obseruantiam arbitri siue stipulatione siue ex conditione ex. l. et notatur de arbi. c. dilecti. **Arbitrator autem** est qui eligitur: vt aliquid extimet: vt precium vel operas vel partes societatis vel quid sibi videatur de aliqua re sine ordine iudicario dicat: vel vt super ea arbitretur. ff. pro socio. l. si societatem. et de verbo. obli. l. si quis arbitratu. **Nec** facio vim an partes iuratie sint stare dicto huius arbitratoris vel non. **Item** si sint stipulate stare dicto eius an non: quia semper redigendum est ad arbitrium boni viri. ff. de verbo. obligati. l. si quis. **Quidam** dicunt idem et si sub pena stipulate sint stare huius arbitratoris arbitrio scilicet q nunquam potest petere penam: nisi cessauerit soluere id ad quod per arbitrium boni viri redactum est dictum arbitratoris: ar. pro his: qz non obstante iuramento et stipulatione sine pena possit petere: q dictum eius redigatur ad arbitrium boni viri: eadem ratione et si cum pena promissit. **Alij** tamen contradicunt. **Item** non facio vim: vtum iste arbitrator fecerit litem contestari inter partes vel etiam si sententiam in scriptis pronunciauerit vel simpliciter nudo verbo: quod sibi visum fuerit dixerit. **Nam** coram eo non est iudicium vel quasi iudicium: sed totum positum est in sua voluntate. **Predictarum autem** solennitatum obseruatio non est nisi coram iudice vel arbitro: et ita non potest dici lites contestatio vel sententia. **Sed** qd dices si compromissum sic factum est: vt possit pcedere seruato ordine iudicario et non seruato? **Res.** hec verba sic sunt interpretanda: vt compromittatur in eum tanquam in arbitrum. **Et** hoc innuit illa verba seruato ordine: et etiam tanquam arbitratorem: quod verba illa innuunt: vel non seruato. **Si** processerit et arbiter. l. seruato ordine: non redigetur dictum eius ad arbitrium boni viri. **Item** nota: q si dicunt partes. **Item** ligimus cum in arbitrum simpliciter: non intelligitur q vt arbitrator

electus sit nisi ex alijs verbis appareat de straria intentione: puta quia dixerit: q. possit procedere nō seruato ordine iudiciario. **¶** Et si dicat eligim⁹ talem in arbitratorem vel in bonum virum: qui determinet questiones nostras: nō intelligitur electus arbiter: nisi appareat ex alijs verbis. **¶** Item nota q. dictum arbitratoris nunq. emologatur taciturnitate. x. dierum: sed si expresse illud cōfirmet partes: parit exceptionem quasi transactionis: vel pacti: dictum aut arbitri procedentis ordine iudiciario electi sine pena emologatur. **¶** C. de arbit. l. pe. nultima. nec vñq. z si iniquū sit redigit ad arbitrium boni viri. **¶** Item nō mutatur dictum arbitratoris: nisi in modico ledat. ff. de op. liber. l. si libet⁹. **¶** Item dictum arbitri non mutatur: etiam si grauiū ledat: immo si pena fuit promissa: agitur ad ipsaz. **¶** C. de arbit. l. i. **¶** Et si nō fuit promissa z stipulantis interfit agitur ad interesse. ff. de arbit. l. diem. pferre. **¶** Et si simpliciter compromissum sit: z sententia expresse per partes emologata fuerit: vel infra x. dies nulla pars contradixerit: oritur ex sententia actio z exceptio: vt. **¶** C. d. arbit. l. ne in arbitris in si. hec omnia innocentius. **¶** Item nota q. qui iurat stare dicto arbitri sub pena euadit periurium soluendo penam: dum tamen ante decēdiū contradixerit: si arbitrium penale potest emologari: alias iuramentū mutaret obligationē. **¶** Unde z qui transigit sub iuramento z pena tenetur precise tras actionem seruare: q. hec est natura transactionis. **¶** Qui autē iurauit dare stichum aut pamilia sub pena: non propter hoc tenetur dare stichum. **¶** Ad enim videtur facere de alternatiua absolutā: sed fortificat solum: hec pe. d. pa. in. 4. di. 23. q. i. arti. i. 9. 4. **¶** Arbitramentum latum absente parte z irrequisita secundum pe. de verb. ob. l. si quis arbitratu non valet. **¶** Item cy. z bar. **¶** Item sciendū q. arbiter non potest punire testem: qui dicit falsum testimonium coram eo: vel partes producentes falsainstrumenta: si solum est arbiter vel arbitrator z non alius iudex habens meruz imperium: quia z aliquando in tales compromittitur. **¶** Et ratio est quia punitio seu puniendi potestas non est nisi per iurisdictionem attributa: sed arbiter vt arbiter caret oī iurisdictione: qd patet q. ab ei⁹ sententia nō appellatur: nec ex ea oritur actio vel executio: vt. l. i. **¶** C. de arbit. **¶** Item potestas arbitri est ita limitata q. de rebus extra compromissum z partes cōpromittentes nullo modo cognoscit: sed testis in eum non compromissit: ergo non potest eum punire. **¶** Nec obstat q. arbitria sunt redacta ad istar iudiciorum: vt. l. i. ff. de arbit. quia hoc est veruz quātum ad ea tantum que compromittuntur. **¶** S. sal sitas testis est omnino extra causam z personas compromittentes: de sumptibus tamen potest cōdemnare: licet hoc non sit compromissum expref: quia causa sumptuū non est extra causaz z personas compromittentium. **¶** Sed si esset arbiter habens iurisdictionem a statuto ciuitatis vel iudex alias: z haberet merum imperium: posset punire

non vt arbiter: sed vt iudex: quia z iudex testem deponentem falsum coram arbitro punit. **¶** C. d. test. l. cum apud. **¶** Dec angelus de perus. **¶** Item extra eo. c. cum dilectus dicitur q. arbitri iudicare non valent: nisi de his tantum super quibus in eos extiterat compromissum. **¶** Ubi dicit glo. **¶** Nota q. arbitri astricta via incedunt. **¶** Nam id solum venit in arbitriū: de quo dictum est: vt veniat. ff. eo. l. si cum dies. **¶** Item arbiter non potest punire contumaciam litigatoris scilicet mulctādo: sed in expēsis condemnando potest: quia cognoscit de interesse: nec potest cogere: nisi in casu qui habetur de officio deleg. c. suspicionis. **¶** Et hoc est verū: q. nō potest punire contumacem: nisi ad hoc actum sit. ff. de iudi. l. i. **¶** Item arbiter non potest pronunciare nisi vt aq. parte presente: nisi hoc inter litigatores conuenierit. ff. e. l. diem. §. si quis. **¶** Item non potest citare partes nisi ad locū in quo compromissum factum est. ff. eo. l. si cum dies. **¶** Sufficit tamē q. in eadez ciuitate in qua factum est compromissum: citet partes. **¶** Item arbiter non potest delegare arbitrium. ff. eo. l. si compromissum. **¶** Item satisfactio non prestatur coram arbitro: quia sufficit penie promissio. **¶** Cum enim partes cōueniunt stare sententie arbitri sub certa pena: potest peti pena posita ab ea parte que recedit a sententia: quia pena soluta cogi non potest: vt tali stet sententia: nisi in compromisso dictum sit vt etiam pena soluta vel non stetur arbitrio nihilominus. 25. q. 2. que cunque. **¶** Per. in glosa super. c. dilecti. eodem tit. **¶** Item i arbitrio mora non pōt purgari: ubi prescriptus est dies ab homine. ff. eo. l. cellus. secus in iudicijs. **¶** Item scia arbitri non infamat: z hoc ideo quia non potest cognoscere de crimine: qd infamat. ff. eodem. l. non distinguemus. **¶** In his omnibus discrepant arbitria a iudicijs. **¶** Item z in alio nam si pres renūtiat appellationi z pactū faciunt de non recedendo ab arbitrio: nihilominus recedere pōt soluta pena apposita ut dictum est. secus circa iudicia: sed in quibsdam conueniunt: quia per utruq. interrumpit prescriptio. z q. tum ad iuramentum de calūnia: bernardus. **¶** Item ex eodem contigit dicitur: **¶** Generaliter phibemus ne sup rebus spūalibus compromittat in laicum: ubi dicit glo. q. i laicum de rebus mere ciuilib⁹ gbus nullum spūale est annexum: bñ pōt cōpromitti in ecclīasticis spūalibus rebus. arg. hic. quia prohibet tantum de spūalibus: quia qd de vno prohibet de altero concedit. di. 25. c. qualis. **¶** Si vero compromittatur in laicum de rebus spiritu alibus non tenet arbitrium: vt hic. **¶** Sed si cōpromittatur in clericum z laicum sine auctoritate q. dem superioris: etiam sic non valet. **¶** Sed interueniente auctoritate superioris potest: tū q. nō simpliciter in laicū: tum q. auctoritate superioris ut eo. titu. per tuas. **¶** Nec etiam auctoritate episcopi pōt in laicum tantuz cōpromitti: sed solū auctoritate pape: di. 23. §. verum. z. ij. q. v. mennam. **¶** Unde dico q. laicus nullo modo de rebus spiritualibus

De crimine

De inquisi

iudicare potest: nec principaliter nec incidenter: ber. Item soluitur compromissum per mortem alterius compromittentis: extra eo. ex parte. et etiam per mortem alterius arbitrorum: extra de officio delega. c. vno delegator. Et hoc verum nisi fiat metio i compromisso: quod transcat ad heredes utriusque partis compromittentis. Secus i iudiciis: quia illa transcat ad heredes et si i ipsis non fiat mentio ber. Item cum ab uno de pluribus arbitris vel iudicibus alijs presentibus etiam mandantibus: quod scripta sententia recitet pro eodem est: ac si ab omnibus esset recitata. Oportet autem ut recitans non utatur verbis singularis numeri sed pluralis dicendo: Nos tales arbitri vel iudices pronunciamus: nisi i arbitris super electione debet fieri ab uno vice omnium: et de sententia. et re iudica. c. cum ab uno. libro sexto. Item nota secundum ber. extra de officio ordina. In glo. l. c. cum ab ecclesiis: quod quilibet prelatus collegiate ecclesie licet sub sit episcopus est iudex ordinaris: et habet iurisdictionem cognoscendi et exco(m)municandi: ut i isto. c. Et ille prelatus hoc facere potest: et habet tale iurisdictionem: quod est electus a collegio seu vniuersitate extra de electio. c. i. Et idem intelligo si preficiat collegio: vel vniuersitati ab eo qui habet administrationem cum iurisdictione: puta episcopo: ber.

De triplici modo procedendi in iudicio: et primo de modo procedendi in inquisitionem. c. vii.

De crimine autem co-

tra aliquem proceditur tribus modis principaliter in iudiciis: videlicet per accusationem denuntiationem et inquisitionem. Et ad accusationem requiritur inscriptio. Denuntiationem debet precedere caritativa monitio. Inquisitionem debet precedere clamorosa insinuatio: et de accusa. c. super his. et c. qualiter et quomodo. Item de addi. 4. modis: cum crimine. s. obiciat i modum exceptionis: et de titu. c. in inquisitione.

De inquisitione vitio-

rum facienda sic ait inno. iii. in concilio generali extra de accusa. c. qualiter et quomodo. Debeat prelatus procedere ad inquisitionem et puniendum subditorum excessus: ex auctoritate nominis et veteris testamenti colligitur eundem: ex quibus postea processerunt canonice sanctiones. legimus enim i euangelio mat. 18. c. quod villicus ille qui diffamat erat apud dominum suum: quasi dissipasset bona ipsius: et audire ab eo. Quid hoc audio dicitur. Redde rationem villicationis. Item enim non poteris villicare. Et in genesi. 18. c. dominus ait. Descendam et videbo virum clamorem: quod venit ad me: oportet complerem. Ex quibus auctoritatibus manifeste probatur: quod non solum cum subditis: verum etiam cum prelatus excedit: si per clamorem et famam ad aures superioris peruenerit: non quidem a malinolis et maledictis sed a prouidis et honestis nec semel tantum sed sepe: quid clamor innuit: et diffamatio manifestat: debet coram ecclesie senioribus veritates di-

ligentius perscrutari: ut si rei poposcerit qualitas canonica districtio culpa feriat delinquentis: non tamen idem sit actor et iudex: sed quasi denunciante fama vel deferente clamore officij sui debitum exequatur. licet autem hoc sit obseruandum in subditis: diligentius tamen seruandum est in prelatis: qui quasi signum positi sunt ad sagittam: quia non possunt omnibus complacere: cum ex officio suo teneantur non solum arguere: sed etiam increpare: quin etiam iterum suspendere: non nunquam vero ligare: frequenter odium multorum incurrunt et insidias patiuntur. Et ideo sancti patres prouide statuerunt: ut accusatio prelatorum non facile admittatur: ne percussis columnis corruat edificium: nisi diligens adhibeatur cautela: per quam non solum false sed etiam maligne criminationi ianua precludatur. Verum ita voluerunt prouidere prelatis: ne criminerentur iniuste ut tamen cauere: ne delinquerent insolenter: contra morbum vitiumque congruam medicinam inuenientes. Nota secundum angelum de perusio: quod inquisitionum alia generalis alia specialis. Et generalis diuiditur i quatuor species. Prima est generalis quo ad delicta et quo ad personas: ut cum prelati inquirunt: si sint homines facinorosi pena digni: et de hac loquitur lex congruit. ff. de offi. prelati. ad l. i. iul. repe. Queda vero est inquisitio generalis: quo ad personas: sed specialis quo ad delicta: ut cum prelati inquirunt contra illos qui tunc occiderunt. Et de hac loquitur l. mandatis de pedit. ob tur. cas. Queda est generalis quo ad delicta sed specialis quo ad personas: ut cum inquitur per visitatorem ecclesie de personis existentes in ecclesia ad inuestigandum et puniendum crimine palique eorum commissum: per quod debet monasterium reformari in aliquo. De hac loquitur c. per inquisitionem. extra de accu. Quandoque tamen est inquisitio generalis quo ad personas de necessitate: ut cum inquitur de aliquo maleficio contra ciuitatem et homines illius: nec sunt homines specificandi. De hac loqui potest. c. de mono. l. i. Specialis autem inquisitio quo ad personas et delicta est ut cum de certo et limitato delicto prelati seu prelati inquirunt contra certam et limitatam personam. De hac loquitur lex ea quidem. c. de accusati. De formis dictandis in huiusmodi inquisitionibus. Forma inquisitionis generalis quo ad personas specialis quo ad delicta huiusmodi est. Dec est inquisitio que fit: et fieri intenditur per. A. potestatem et. N. eius iudicem malefactorum ex eorum et cuiuscunque eorum officio arbitrio et balia contra omnes et singulos illos qui tali loco et tempore tunc occiderunt: et occidentibus presterunt auxilium consilium vel fauorem. hec forma sumitur ex dictis innocentij. Forma inquisitionis generalis quo ad delicta: specialis quo ad personas est talis. Dec est inquisitio: que fit et fieri intenditur per. A. iudicem et iudicantem electum et assumptum per commune perusij ad iudicandum. A. olim potestates dicte ciuitatis pro sex mensibus iam elapsis inchoatis et cetera contra omnes et singulos suos iudices notarios

milites domicellos berruarios et familiā vniuersā dicti olim potestatis. **In eo. de eo. et sup eo. qd ad aures dicti sindicatoz pluris puenit qd dictus olim potestas et dicti eius indices milites notarij domicelli berruarij in dictis et in dicto pallatio residente eorum posito infra tales cōfines et cetera. Multas diuersas et varias extorsiones baratterias furtas et falsitates pmiserunt. Et dictus dñs potestas nō tenuit totam familiā: quā tenere debuit secundū formā electionis de eo facte. Et qd dictus dñs potestas et dicti dñi iudices multos absoluerunt cōdēnandos: et multos innocentes cōdēnauerunt: qui debuerūt absolui: nec uenerūt ad banchū solutum. p iure reddēdo bonis debitis et cōsuetis secundū formā electionis p dicit. Et p dicta oīa cōmissa et ppetrata fuerant p dictos suos noīatos in locis p dicitis et p dicto tēpore cōtra formam iuris statutoz et ordinamentoz dicti cōis. Super quibus oībus et singulis cōnexis et dependentibus ab eis et penitus extraneis dictis sindicatoz inquit et itendit pcedere et p dēnare: et punire reptos culpabiles secundū formā iuris et statutoz dicti cōmunis: hanc formā approbat consuetudo totius italie: hec forma ubiq; seruatur. Inuentis autē malefactoribus spālibus: sit inquisitio ptra eos spālīs et ex ista fa ingitio ad cōdēnationē deuenit nō ex pma: ut notat in dicto. c. bone memorie. Et oēs testes qui i pma ingitio exalati fuerūt: ex alari debent post modū in fa: qz aliter ex pmissis testationibus inquisitio dānari nō pōt: cū testes depofuerūt eo nō citato: et sic testimoniū eoz erat nullus in eius iudicium. **C. de testi. l. si qñ. h. forma ingitiois spālīs qd ad psonas: et quo ad loca ē hec. Inquisitio quā faciūt: seu facere itendunt potestas. A. talis ciuitatis et iudex malefactorū eius cōtra talem. In eo. de eo. et sup eo. qd fama publica pcedere: et clamorosa ifinuatiōe referente: nō quidē a malinolis et suspectis sed ab honestis et fidedignis ad aures p dicitoz puenit: qd dictus ticius de hoc āno de mēse mai dicti āni armatus cū qdaz cultello d ferro: quē euaginatū et nudū tenebat in manu dolose scienter et appensate aīo et intentione infra scriptū homicidiū cōmittendi spū diabolico: et deum p oculis nō habēdo sed humani generis inimicū: fecit ipetuz īsultum et aggressū: mouendo se de loco ad locū in et cōtra psonā. A. et ipsuz vulnerauit in capite dicti. A. cū dicto cultello vna p cussione et vulnerē: ex qua p cussione dictus. A. incontīnēti mortuus ē. Et p dicta oīa cōmissa et ppetrata fuerūt p ipsum. A. in psonā dicti tpe supra dicto aīo et intentione p dicitis: in ciuitate perusij tali loco. ppe tales cōfines cōtra formā iuris statutoz et ordinationis dicte ciuitatis. Sup gbus oībus et singulis dependentibus et p nexibus ab eis ac p lūs exneis dictus dñs p tās et iudex inquirūt et itendūt i g rere pcedere et p dēnare iuxta formā ordinamentoz et statutoz dicte ciuitatis: hāc autē formā probat. l. libelloz. ff. de accusa. quā obseruat practica Ideo autem ponitur locus et tempus: qz hec sūt****

de substantia inquisitionis sicut et de substantia accusationis. Ideo ponit fama publica pcedente: qz fama loco accusationis succedit. Unde nisi pcedat: si debet inquiri: extra de accus. c. cū oporteat. et c. qñ et qñ. Ideo dicit a fide dignis: qz si nō sūt fide digni faciētes famā: sūt suspecti malitiosi vel malinoli ex eoz fama nō debet ad inquisitionē pcedi: ut in dicto. c. qñ. et qñ. bodie tñ perusij de cōsuetudine nō seruatur: qz pars nūq; petit copiam fame sibi dari: eo qd ex forma statutoz pōt de oī crimine inquiri. Unde in dicta ciuitate inquisitio ē auxiliū regulare sicut accusatio. cessante statuto et cōsuetudine bene possit peti copia dicta. Si fieret inquisitio de alijs criminibus gbulcūq; a simili debz fieri secundū ea que cōcurrunt ad actus illos expi mentia maleficiū sine delictis. In gbus causis possit fieri inquisitio. Angelus circa hoc ponit varias opiniones: pmo opi. glo. iuris ciuilis dicit in §. si publico. qd nō pōt fieri inquisitio nisi in his casibus. Primo ratione iniurie illate psoyeris aut eoz ministris etiā in loco occulto exsticibus ut in l. si quis in hoc genus. C. de episco. et cleri. 2º. in crimine suspecti tutoris. l. iij. §. p terea. d. suspe. tu. 3º. in cartha falsa. pducta corā iudice. l. iubemus. C. de pba. 4º. in falso teste. C. de fals. l. ybi. 5º. in crimine notorio. l. ea quidē. C. de pba. 6º. in casibus notatis in dicto. §. si publico. Alia opi. dicit: qd licet hoc verum sit de iure de cōsuetudine tamē de quolibet crimine pōt inquiri fama publica pcedente et clamorosa ifinuatiōe referēte. Et ita refert al. de gandinio. Sed opi. glo. primo positam angelus reprobat: in hoc qd dicit tantū in dictis casibus posse inquiri et non in alijs: ponit enim et ipse alios casus in quibus potest inquiri: scilicet contra omnem sacrilegum latronem et plagiarium. l. iij. §. mandatis. ff. ad. l. iul. pecula. Item contra facientem seditionem in ciuitate in autem. de manda. princip. §. si. Item videtur posse inquiri regulariter contra omnem malum hominem. l. congruit de officio pzel. Nicolaus de nacta in quadam sua disputatione recedens ab illa opinione glo. ponit sex casus: in quibus potest inquisitio fieri: quos bart. sibi assumit p regulis in dicto. §. si publico. Quoz primus est ad denunciationem officialis scilicet publici ad hoc deputati: ut cum per statutum deputatur in comitatu officiales: ne maleficia cōmittant: ut. l. diuus d. c. nodia reorū. 2º. potest inquiri ppter pcedentes incidentem cognitionem: ut in falso teste. C. de testibus. l. nullum. 3º. ppter pcedentem generalem inquisitionem: alias frustra fieret lex congruit de officio pzel. oportet tamen inuento malefactore fieri circa eum speciale inquisitionē ad hoc ut condemnari possit. 4º. ubi maleficiū coram iudice committitur: et falsa cartha. C. de probatio. l. iubemus. 5º. ppter atrocitatem criminis et iniuria facta clericis: ut in l. si quis in hoc genus. C. de episco. et cleri. 6º. ppter criminis notorietatem: ut in dicta. l. ea. Adit barto.

7^a scilicet vbi cunctis sine metu calumnie: et sine solē
nitate inscriptionis procedit accusatio: ubi etiam
potest inquiri: quod pbat per rationes. Sed istud
sepeum reprobat angelus et addit alium casuz
san crimine suspecti tutoris. Aliorum opinio ē:
q duplex est inquisitio. Una que principaliter
fit propter se ex officio iudicis nobili. Alia merce
naria seu incidens que fit ex officio iudicis merce
nario seu incidenter. Et prima inquisitio fit trib^{us}
modis. Primo quando per famam implozā
et in l. i. l. i. m. s. de offi. rect. p. uin. Nam fama
tenet locum accusatoris: vt in. c. qualiter et quan
do de accusatio. 2° quando per promotore p
uocatur extra de accusatione. c. cum oporteat. 3°
quando per publicam denunciationem excitatur
I. ea quidem. C. de accusatione. Et subdit angelus
horum opini. iure canonico credo veram: quo in
re inquisitio est remedium ordinarium: extra de
sententis excommunicata. c. cum dilecti. Sed iure
civilis ex sola fama non inquiritur. Demum ipse an
gelus ponit suam determinationem per distincti
onem. Dicit enim q inquisitio fit duabus de cau
sis: quia aut ad priuatam vtilitatem principaliter
aut ad publicam. Ad priuatam autem vtilitatem
regulariter non fit inquisitio: quia que in iudicio
aguntur ad partis postulationem agenda sunt: nō
ex officio. ff. de iudi. ubi quis agere. l. q. semel. Gal
lia hoc in casib^{us} scilicet suspecti tutoris quo ad vti
litatem pupilli inquiritur nemine postulante. Et i
dōne tutoris qui dari potest ex officio nemine
petente. Item et censor potest ad vtilitatem pri
uatam inquirere. Itē et pretor inquit contra exe
cutores publicos ad priuatam vtilitatē: ne interi
trudis et alijs vexentur uexatōibus: vt in autē.
de m. p. i. c. i. s. coges. Item episcopus in causa
pcuratorum inquit contra pcurarium: vt vltimas p
nato restituat: vt de iure iuran. c. ad nostram. Si
ad publicā vtilitatē fit inquisitio: tūc aut i causis ci
uilibus aut in criminalib^{us}. Si in civilibus regula
est q in oibus causis mere civilib^{us} et numerarijs
principaliter vtilitatē rei publice concernentib^{us} po
test pcedi per inquisitionē: vt. C. de bo. po. l. sigs.
In causis vero criminalibus do quattuor re
gulas: quarū pte tres sunt affirmatiue: quarta ne
gatiua. Prima regula est: q vbi cūqz crimen ē
tale: q accusando iuris solēnitā relaxatur de illo
potest inquiri: pbatut regula hec: C. de accusa. l.
ea. Unde quia cū proceditur per accusationem in
multis solēnitā iuris relaxatur: ideo de eo po
test inquiri qd etiam notat innocen. in. c. vestra d
coba. de. r. mu. Et inde est: q ad denunciationem
publicā officialis potest inquiri: quia p talē denun
tiationē fit crimen notoriū. 2ª regula est q vbi
cūqz cōmittitur crimen corā iudice: ita q offen
dat pars vel iudicis maiestas: potest inquiri de eo
probatut hoc. C. de testibus. l. nullū. Un si qz co
rā iudice producē falsū testē: vt vñ falso istrumē
torq offendit aures iudicis: merito ppter offen
sā iudicis maiestatis et partis potest cōtra eū in

quiri. 3ª regula ē q vbi cūqz crimen ē d atrocio
ribus fama publica precedēte a fide dignis pōt i
gri: pbatut hoc. l. 4. §. mandatis. ff. ad. l. i. iulīa pe
cu. video. n. i. istis accusatōibus iuris solēnitātē re
laxari. §. poterit inquiri. Interest. n. reipu. atrocio
ra delicta puniri: vt puincia malis bōibus purga
ta remaneat. Et reputatur inter atrociora iniuria:
que fit clericis: vt. C. de epi. r. cle. l. si quis in hoc ge
nus. 4^a regula est negatiua. s. q in his casibus
exceptis non potest in criminalibus causis requi
ri. pbatut hoc per. l. rescripto. §. si quis accusatus.
ff. de mu. r. hono. hoc videtur intelligendū quan
do iudex inquit ad denunciationem et instantiā
alterius: non autem ex mero officio suo hoc agit:
vel intelligendū hoc de iure civili: secus d iure ca
nonico: qz potest et in alijs casibus inquiri: ita pra
ctice: quod ē declaratur in. §. sequenti. Potest au
tem inquisitio impugnari semper: cū in aliquo eo
rū q sunt de sba inquisitionis dicit: sicut accusatio
cum defectus sit in substantialibus. Et tunc ex bu
iusmodi defectu substantialiū non posset procedi
ad condemnationes: quod vcrū ē: nisi inquisitio
sit pfectus crimē: vel nō opponat talē defectū sub
stantialium. Nam ex inquisitione deficiente i sub
stantialibus cōtra confessum crimen: non opponē
tem defectum substantialium potest sequi ptem
natio: vt expresse dicitur. c. i. de cōfessio. lib. 2o sex
to. De substantialibus inquisitionis dicit ange
lus de pūio q qnqz sunt necessaria. Primum est
ex parte iudicis inquirentis: et hoc est q sit cōpe
tens iudex: alias non tenet inquisitio vt de senten
tia et re iudica. Ea que fiunt li. vi. Ubi sciēdum se
cundum ipsum: q in causis meri iperijs vt sunt cri
minales cause: solus iudex habens merum imperi
um potest principaliter inquirere: quia eius nego
cij solus ipse habet iurisdictionē. ff. de iurisdit. om
nium iudicum. l. i. ubere. Incidenter autem iudex
civilium causarum potest inquirere de causis me
ri iperijs. C. de testi. l. nullū. vt cū testis deponit fal
sum coram iudice civilium causarū: et nō habente
merum imperiū. Nam tunc rōne incidentis co
gnitionis causa meri iperijs deuoluta est ad suam
iurisdictionē. Et punit talis inquirens inquisitum:
secundum aliquos pena extraordinaria: secundū
alios ordinaria. Sed hic notanduz: q si clericus
deponit falsū corā laico quāuis in hoc casu glosa
i dicta. l. nullū. et secundū cy. clericus possit puniri
p iudicē laicū. Ray. p. trariū dicit p. c. si diligenti.
extra de foro cōpetē. Et iure quidē antiquo ciui
li glo. et eā sequētes verū dicūt: sed iure canonico
ray. verum dicit: sic tenendum est: vt. C. de epi
scopis et cleri. statumimus. et in autentico. In causis
vero civilibus et pecuniarijs ad publicam vtilita
tem spectantibus inquirere potest omnis iudex:
ad cuius iurisdictionem officium et cognitionem
talis causa spectat. Ad priuatam autem vtilitates
vt ad remouendum tutorem vel curatorem: tan
quam suspectum rome pretor inquit: vel sub
delegatus: et in prouincia proconsul. Et cum

hodie potestates terrarum in terra quam regunt te-
neant locum fidei: coram eis agenda est questio sus-
pecti tutoris: ad inquirendum vero contra usur-
arium: ut usuram restituat: possunt inquirere ordi-
narii locorum et eorum vicarii: ut de usuris. c. ad nra-
z. **2^m**. quod requiritur quod ex parte inquisiti est:
ut sit de iurisdictione iudicis inquirentis: quo ad
istum articulum alias non posset contra ipsum in-
quire: extra de foro competenti. si diligenti. et autem. sta-
tuimus de episcopis et clericis. **3^m**. quod requiritur est
ex parte cause seu materie de qua inquirent: quod p-
tanto dicitur: quod non semper in omni negotio pot-
est pcedi per inquisitionem: sed tantum in quibusdam:
de quibus dictum est in. §. pcedenti. **4^m**. re-
quiritur ex parte cause iocitantis inquisitionem: quod
dicitur p tanto quod fama publica et clamorosa in-
sinuatio a fide dignis pcedens iocitat iudices ad i-
quirendum: adeo quod inquisitio fieri non pot-
est nisi pcedat diffamatio a viris honestis: non ma-
livolis et maleficus non semel sed pluries: et quod sit ta-
ta: quod scandalum generet: nec tolerari possit sine
periculo: ut in. c. qualiter et quando in fi. de accu-
satione. hoc tamen fallit in certis casibus. **Primo** ubi
inquirentur ad remotionem pcelatorum regularium: quod
tunc non est necessarium: quod diffamatio sit tanta: quod sine
periculo vitari non possit: vel quod scandalum generet.
Et est ratio quod tales facilius remouentur ab officiis
suis: ut in dicto. c. qualiter de accu-
satione. **Item** fallit ubi
inquisitio fit presente parte: et non opponere se dis-
famatum non esse: vel diffamationem pcessisse non
legitime: ut de accu- c. ij. li. vi. **Item** fallit ubi in-
quisitio formatur contra confessum crimen. c. i. de co-
fessionibus. li. vi. **Item** fallit in inquisitione generali: quod sit
contra caput et membra alicuius ecclesie civitatis
castri vel loci de delicto in genere de quo loquitur
c. i. extra de officiis. et ita tenet hostiensis in summa. **Et** p
hoc patet: quod syndicatores rectorum qui sindicant ca-
put et eius membra: puta potestatem: capitaneum
vel eius officiales: possunt contra eos inquirere in
genere de delictis commissis per eos in eorum officio
non pcedente fama publica vel clamorosa in sinu-
atione: et ita de consuetudine servatur. **Fallit** etiam
quando per inquisitorem proceditur ad denun-
tiationem publici officialis: ut de officiis. c. i. li.
fi. et ita tenet hostiensis. **Item** fallit cum iudex inquit ex
mero et puro officio: et non ad instigationem alterius
ut in. c. i. de officiis. et. **Et** per hoc sint cauti rectores
terrarum: quod ad hoc ut ab eis non possit peti copia dis-
famationis: semper cum formant inquisitionem di-
cant: hec est inquisitio quam facit talis. **¶** Contra
talem. **¶** ex suo mero officio. **Item** fallit ubi iu-
dex ex necessitate sui officij inquit: vel ubi ver-
titur periculum animarum: ibi non est necessaria dis-
famatio secundum formam predictam. **In** crimi-
nali vero in quo iudex pcedit ex necessitate offi-
cij: non est necessaria diffamatio: quod notandum p
inquisitionibus que fiunt hodie per rectores ter-
rarum: an sit necesse diffamationem pcedere. **¶** Nam
si de necessitate officij inquirere tenetur: non e-
ne-

cessaria diffamatio. **S**ed si inquit ex voluntate non necessitate: tunc si inquit ad petitionem altius est necessaria diffamatio: si vero ex mero officio vel ad denunciationem publici officialis non est necesse diffamationes precedere ut dictum est. **I**tem qd requiritur de substantia inquisitionis est ex parte forme: ut scilicet inquisitio sit apte coepta: et habeat debitam formalitatem: non potest sequi condematio: ut in c. qualiter. et c. inquisitionis. et c. cum oporteat. de accusatio. de quibus formis dictum est supra in. §. 3. **D**ebet ergo in inquisitione apponi locus et tempus: obli: tanq. substantiales alia vero opportuna substantialia in libello accusationis secundum formam libelloz insinuat de publi. iudi. secundum glo. ibi. et secundum Innocentium non debent observari in inquisitione. **S**ed iaco. bu. que sequit angelus dicit q. excepta inquisitione omnis alia solennitas que servatur in accusatis servanda est in inquisitione. **I**tem in inquisitione debet procedi contra potestatem. nam si absens est: et se per contumaciam non absentaverit citatus est. **S**ed hoc de consuetudine non servatur: quia cum per inquisitum de delicto siue inquisitus sit presentis: siue absens per contumaciam vel non. **I**tem quantumvis litis prestatio fieri non debet in causa inquisitionis: quia contestatio litis fit per interrogationem vel responsum rei animo litem contestandi: ut l. i. c. de litis contestatione. sed hic non est actio: ergo non est dare litis contestationem: fieri tamen debet per iudicem interrogatio: et per reum responsio. **I**tem quantumvis inquirendus debeat interrogari de his: de quibus iudex debet inquirere: ad hoc ut ipse habeat facultatem se defendendi: et postea inquisitio debeat formari: si ordo iste perverit. **I**tem prius fiat inquisitio: quam in iudicio interrogetur: inquisitio est nulla: ut in dicto. c. qualiter. **S**ed hoc de consuetudine non servatur: sed contrarium. **A**tes si iudex inquirat ex officio: non tenet se inferbere sed caritativam denunciationem facere. **I**tem in inquisitione inquirens facit conclusionem per hec verba. **S**uper quibus omnibus singulis dependentibus: conexis ab eisdem et prozulis extraneis dictum iudex inquit: et supra dictum est. **E**t est valde vitale hanc conclusionem facere: quia per hanc conclusionem iudex intendit certam legem in puniendo: hoc notat bar. **I**tem cum iudex inquit de homicidio contra titium fuisse culpabilem de furto vel adulterio: de illis. s. furto et adulterio condemnari non potest: quia respectu furti vel adulterii nullus est condemnatus locus: nullumq. tempus deductum §. et c. et c. **Q**uod verum est: nisi de crimine constitut per priam confessionem: quia tunc licet illud crimen non sit in inquisitione deductum: ratione confessionis potest sequi condemnatio: extra de presc. c. ij. li. vi. **E**t ratio est quia nulle sunt partes iudicis in confessionem nisi in condemnando. **Q**ue autem probationes requirantur: et ex inquisitione possit sequi condemnatio: dic q. in inquisitione contra laicum de crimine: requiruntur probationes apte et necessarie concludentes: ut in l. i. c. de iur. co.

probat. Si vero contra religiosos igitur de crimine: reguntur. probatores magis exacte: ut ex de simo. c. licet. Et si religiosi ipsi probatores diuersimode reguntur. Nam aut aliqd igitur si religiosi ad correctio- nes secundum regulam: et tunc secundum eandem de plano fienda est non fuata forma dicti. c. q. l. iter. ut nota. de app. c. reprehensibilis. Aut igitur: ut ab admini- stratione remoueat: et tunc quoniam agitur de poze vel ab- bate cura habere auctoritate diocesani instituto: et quo ad quedam seruanda forma dicti. c. q. l. iter. licet non quo ad oia: quia non vocabitur modo predicto: ut se possit defendere: ut de accu. c. ad petitionem. Et re- moueri potest a predicta administratione lenius et ex le- moribus causis quam clerici seculares. Et in his specia- da est presumptio spalis locorum religiosorum: ut in. c. q. 2. vero de app. An vero agitur de poze simplici vel alio officiali: tunc talis instituitur et destituitur ad ab- batis arbitrium: ut notat innocentius in dicto. c. q. l. iter. d. appella

Quando autem et quo

modo sit procedendum. Nota quod cum subditus aliquis vel etiam prelatus offendit: si per clamorem et famam ad aures superioris peruenit: non quidem contra a maluo- lis sed puidis et honestis et non solum semel sed sepe: debet veritate diligentius perscrutari: ut puniat si oportet ex hoc legitur: quod idem sint accusator et iudex si fama est loco accusatoris: extra de simonia. c. l. 3. b. l. Et per maiorem huius declarationem dicit ricar. in q. 10. di. 19. quod fama mala quousque est a certo motore quousque ab incerto: de p. l. c. di. 4. sancti. An huius or- tum ab incerto motore: si ad aures prelatus diuene- rit per clamoralem insinuationem: et ex ea scandalum in po- pulo generet: de p. l. c. di. 4. sancti. Quousque ad inquisitionem: quousque nullus sit: se offerat ad accusandum factum vel fa- mam. Sciendum tamen quod mala famam non faciunt dicta paucorum talem: ut propter illam platus debeat pro- cedere ad inquisitionem: ex de accusatoribus. c. inquisi- tionis. In glossa ubi dicit dicta paucorum non infamant famam. de p. l. c. di. 4. sancti. Si autem per villam sine per parochiam: ad hoc ut fiat inquisitio. z. q. 1. deus omnipotens. Et cum procedit ad inquirendum inquiri non debet de quibus infamia non pro- cessit. Si autem huius ortum a certo motore vel certis motoribus: tunc si illi non sunt inimici sed puidi et honesti: debet platus procedere ad inquisitionem. Si autem sunt inimici et maliuoli: tunc aut constat ita esse non certitudine sed per presumptiones non violentas: et tunc et platus ad inquisitionem procedere debet. Si autem constat esse tales per legitimas probationes vel eorum confessio- nem et violentas presumptiones: et infamatus alias fuerit boni nominis: et persona notabilis: non credo quod platus procedere debeat ad inquisitionem: ex de pur. ca. c. c. in inuentute. Quidam tamen dicunt: quod vnde cum ortum fuerit mala fama: procedendum est ad inquisitionem: et infamatus canonica purgatio indicenda est saltem propter scandalum: extra de accu. c. q. l. iter et q. 1. Et hoc credo intelligendum: quod illi a quibus infamia ortum habuit: non probantur esse inimici vel maliuoli: nec ricar. in. 4. di. 19. q. 3. ar. 3. in corpore articuli.

Differt autem inquisitio quam facit iudex alio petra te siue promouente: et ea quam ipse facit ex officio suo ad clamorem fame: in hoc quod ubi fiat alio petrate non est cogendus aduersarius iurare: ne propter hoc promotor inquisitionis possit instrui: sed ipse tenet probare suam intentionem: alias puniret suspensione: vel aliter donec se purgauerit: quod non aie calumniandi cri- mina ipso iure: extra de calu. c. cum dilectus. Item pu- blicatis attestacionibus non recipient alij testes: quia timetur de subornatione. Sed ubi iudex inquit ex officio: tunc is debet inquiri et cogendus iura- re: quod respondeat veritatem ad interrogata. Et hoc dico siue igitur a puata persona: siue a contentu. Item publicatis attestacionibus potest denuo ab alijs tes- tibus inquirere veritatem. z. q. 5. h. 3. r. c. mennā. For- ma aut iuramenti testium in causa inquisitionis est hec: si est persona et crimine determinatum. Iurat testis: quod super crimine dicet plenam veritatem: ex de si. c. l. 3. b. l. Si vero est inquisitio super statu ecclesie iurat dicere: que scit vel credit de ecclesia reformanda: vel quod respondeat veritatem ad interrogata: ex de accu. cum dilectus. Et in talibus iuramentis non debet iurare de occultis. Nam secretorum solus deus est iudex et cognitor: di. 32. erubescat. z. q. 5. consilium. Quid inquisitionem iudicis vtrum teneat inquisitum de omnibus aperire verita- tes et manifestare: de quibus fuerit interrogatus. Ad circa huiusmodi di. pe. de palu. in. 4. di. 19. Aut cer- tum est quod iudex inquit de crimine casu in quo potest de iure: et tunc tenetur sibi hoc dicere veritatem tam de se quam de alio: quia mentiri in iudicio est mortale. Aut est certum: quod ipse iuste inquit: ut puta: quod non processit ac- cusatio nec denuntiatio nec clamorosa insinuatio nec infamia illius: nec factum est divulgatum nec denuncia- tum. Nec in spali: puta talis fecit tale crimine: ubi ia- cet occisus: sed nescit a quo. Nec in generali: puta tale monasterium est diffamatum de dissipacione religio- nis: tunc enim non tenetur nec debet senec de alio: quia ille in hoc non est suus iudex. Si sit dubium vel iuris vel facti presumendum est pro iusticia iudicis: et debet sibi hoc dicere veritatem: vel magis ponere in ipsius iu- dicio: cum sciat tale crimine: quod nullus alius sit: nisi for- te vnus quod habeat consilium: vtrum teneat notare pro- nam: et sicut ille iudicauerit: ita faciat: quia iustus iudicis in dubijs excusat. Similiter de latrone qui torquetur. Si enim tale crimine est in se vel in alio: quod iuste possit subijci inquisitioni: tenet dicere tam de se quam de alio. Alias nec de se nec de alio. Ad autem ipso hoc vnico crimine huius propter quod iudex iuste pro- cedit et cum in illo crimine igitur ex hoc ipso et de alijs potest inquirere: quia non propter occultationem pec- cati sed peccatoris de occultis hoc prohibetur in- dicare. Ubi iam per vnico crimine est diffama- tus: et de alijs debet dicere veritatem. Et similiter si lo- ci sui sunt in tali statu: quod iuste contra illos agi potest per vnico crimine etiam de alijs omnibus: et potest de eos perdere: quoniam eorum correctionem non sperat: ma- xime cum periculum illo sit in periculum communitatis: ut quia scit eos fures et latrones et penitentes. Nam il- lum qui iam penituit: accusare non debet: nisi iuste notati

ad

de eo interrogare: hec p. de pau. **Qualiter** sit pce/
deduz: quando sit ptra singularē personā. Nota p
mo qd debet fieri inqstio loco i q puerfata est p/
sona: contra quas ingredū est. z. q. i. paratus. z. ex
o presump. c. quorūda. **Citabit** aut is cōtra quē
inquirēdum ē: sic debz esse prius: nisi se per con/
tumaciam absentauerit. Et debet fieri corā ecclesie
senioribz. Itē exponenda sūt ei illa capitula de q/
bus fuerit ingrendus: et facultatē habeat defendē
di se. Et nō solū dicta testium sunt ei danda: sed et
nomina: et quid z a quo sit dictū appareat: ne p
suppressionem nominū detur audacia diffamā
di. Dicit angelus de perusio: qd nomina testiu sūt
danda inquisito post depositionem eorum id est
attestationem: z ante dari non debent: vt cesset
omnis materia corrumperendi testes. Ita notat ho
stien. super. c. qualiter z quando. de accusati. Itē
nota secundum guidonem z angelus: qd testes nō
possunt examinari parte non citata per. l. si quan
do. c. de testi. Nam testes examinati parte non
citata: non inferunt preiudiciū non citato. Itē
z admittende sunt eius exceptiones z replicatōes
legitime: hec omnia extra de accusati. c. qualiter z
quando. z. s. q. z. si primates. Et talis potest oppo
nere contra inquisitorem de suspecto: vel qd talis
sit criminosus z contra denuntiationem vel lras
ad inquirendū impetratas: z contra testes z dic
ta eorum: extra de accusa. cum oporteat. Nam
non debent admitti testes nisi legitimi. Itē in
quisitor debet facere iurare z testificari etiā illos
qui denuntiaverunt: extra de simo. c. l. z. heli. Se
cus est in via accusationis: qz accusator non pōt
esse testis: de accu. c. cum. p. Itē sciendum qd i
nullo crimine potest procedi ad inquirendū ex
denuntiatione: nisi precesserit fraterna correctio:
ut in dicto. c. licet heli. **Qualiter** procedendū sit
in inquisitione generali: cum committitur alicui
inquisitio ecclesie tam in capite qz in membris?
Dic qd debet procedi de plano z sine strepitu iu
dicii: cum non deceat seruos dei talibus implica
ri: extra de accusa. c. olim. non tamen qd ordo iu
diciarius omnino pretermittatur: sed per modū
qui dicetur infra. c. iudicium. §. i. Itē in tali iu
dicio reperientur testes: quales i ecclesia inueni
untur: quia que domi fiunt per domesticos pro
bari oportet extra de testi. c. veniens. An autem
sit inquisitio in aliquo monasterio prouidebitur
de expensis inquisitori vel monachis: qui perse
quuntur contra abbatem monasterium de rebz
suis: z non tantum denuntiantibus z accusantibz
sed etiam quos iudices ad persecutionem nego
cij idoneos duxerint assumendos: extra de accu.
c. ex parte. Durante uero inquisitione debet mo
nachi obedire abbati: in lictis z honestis: dum
modo non impediatur prosecutio negocij: extra
de accu. c. cum olim. Itē nota qd non potest p/
latus suis subditis interdiceret: ne reuelent status
suum vel ecclesie sue aut personarum his q mis
si sunt ad inquirendū corrigendum z reformā

dum. Nec tenent sententie excommunicationis
suspensionis z interdicti contra hos late. Nec et
iuramenta promissiones z obligationes aliq fac
te ad celandum. Insuper ab inquisitoribus talis
temeritas animaduersione digna precipitur ca
stigare. extra de offi. oz. c. Quia pleriqz li. vi. **Et**
sectus autem inquisitionis est hic: quia si inquiri
tur contra prelatum uel habentem administrati
onem: m: conuincitur: penz ius est remotio: ex
plo villici diffamati cui dictum est. Jam non po
teris amplius villicare: lu. i. §. extra de accu. c. qua
liter z quando. Si uero non habet administrati
onem: pena est arbitraria secundum merita plo
ne z qualitatem excessus: extra de accu. c. inquisi
tionis in fi. Sed hoc fallit in criminibus enormi
bus: que ordinis executionem z beneficij reten
tionem post peractam penitentiam impediunt:
vt est in simoniaci ordine z beneficio: extra de
accu. c. inquisitionis. In his enim sic est sicut in ac
cusationis iudicio procedendum: ut dicto. c. inquisi
tionis. Que dicantur enormia habes infra parte
eadem ti. de suspensione. De inquisitione hereti
corū habes supra i. z. par. ti. iz. de fidelitate. c. 4.

Circa inquisitionem re

ligiosorum vel etiam clericorū sic dicit magister
simon. Aut inquisitio fit in generali sup statu ec
clesie vel capituli: aut contra determinatam plo
nam. Et si in generali: ab omnibus tunc est ingre
dum. Et sunt omnes tam beniuoli qz maliuoli au
diendi. §. 3. si contra determinatam psonam ma
liuoli z extranei possunt omnino repelli: z similr
infames. Et quando sic pcedatur scz ptra psonā
determinatam: deponentes cōtra eam: in primis
iurēt anteqz eorum testimoniū vel depositio ad
mittatur. §. q. 9. hortamur. z extra de accu. c. qualr
z qñ. Si uero in huiusmodi iquisitione omnes
vel multi dicant se nihil scire de psona p certā sci
entiā: §. solū p fama z fortasse credulitatem: nō
per hoc fit conuictio: nec per hoc poterit i aliquo
puniri: qz nihil per huiusmodi depositionem p/
batur: nisi sola fama q ad puniendum non suffic
Et nisi adsint testes alij: solūmodo est tali psonē
infamate purgatio canonica indicenda: fm arbi
trium iudicis z qualitatem persone z modum in
famie suscitare. Istud habetur extra de accu. c. in
quisitionis. z. z. q. 5. presbyter per totū. Cū autem
sit inquisitio cōtra determinatā personā: ad peti
tionem partis agentis ptra eam. Primo iudex d
scendens ad inquisitionē habita psona presente i
quirere dz de fama psonē delate: z si iuenerit eas
diffamatā: pcedat testes admittēdo: aliter nō est
in inquisitionis negocio pcedendum cōtra ipsius
extra eo. cuz oporteat. Et quāuis actor pbauerit
eam infamatā: adhuc persona rea pbare poterit
se bone fame: extra de pur. ea. c. cum oporteat. Et
tunc prestantius erit priuilegiū bone fame: qz p/
bate infamie. Et hoc tenendū est: nisi pbetur fa
ctum: qd si pbari nō poterit: pcurans inquisitionē

gratius puniatur: extra de calū. c. cum dilectus. **S**a
ma vero iniuncta de psona apud paucos vel leues
psonas nō cogit: nec dat occasionē prelato ad in
quirendū: precipue de psona: que prius fuit clare
et bone fame. **S**ecus si apud plures bonos et gra
ues: qz fama apud tales cū suspitionibus violen
tis fm conditionē psonē de qua agitur: facit quo
dāmodo pbationē. **N**am et si singula nō possint
simul tamen collecta valent: extra de testibus. c.
preterea. **N**ihil est enim aliud in hac materia p/
bationis: qz rei dubie per testes vel instrumenta vel
presumptiones ostensio. 32. q. i. dixit. **S**ic ergo p/
cedens contra personā inquirendo ex fama: pzo
citabit eaz vel vocabit fm modū religiosoz: qui
artius obligantur ad obedientiam platis suis: qz
seculares: et facit iurare euz super veritate dicēda:
de his de quibus infamatus est: extra eo. c. cum
dilecti. **A**liqui tñ religiosi ex consuetudine obmit
tunt iuramentū et ponūt tales ad examē sup ve
ritate dicēda pceptum: et addunt qñqz excōica
tiōes pp̄t p̄nace inobediētiā aliquoz. **E**t super
dicto. c. cum dilecti dicit qz cū sit inquisitio soluz
ad correctionem siue ad p̄niam: valde liberius ē
procedendū: qz qñ proceditur ad depositionē et
ad penam: et maxime circa seculares: qz tunc. f. in
primo casu pceditur in fauorem eius contra quē
agitur. **N**on sic autē semper in. 2. casu. **B**enedict?
xii. in statutis super statu fratrum minor. c. 26. sic
ait. **S**i excessus enormes occultos tñ p vñ solū
contra aliquem dicti ordinis frēm alias bone fa
me alicui superiori ipsius secrete denunciari con
nigerit: non recipiatur huiusmodi denunciatio ad
finē: vt ppter eam ad inquisitionē seu iudicalem
discussione pcedat: nisi denunciatus requisitus
p superiorem eundē: se dicat fore paratum ea: qz sic
dicit: et prout ea denunciari deponere vt testis et in
p̄ntia dñiciati iurare: nec registret huiusmōi dñ
nunciatio in libris ordinis: nisi p̄fatus superior ve
risimiliter credat: vel estimet posse sup denuncia
ti excessibus testes alios idoneos reperiri: posset
tñ sup eis huiusmōi denunciatio p ipsū superiorem
recipi: et denunciatio q̄to breuius poterit in secre
to maneat: et prout discretioni sue videbitur faciē
dum. **U**bi autē denunciator alius vel testis idone
us super huiusmōi occultis excessibus postea ap
pareret: ad secretā si ei vñsum fuerit: etiā si denun
ciatus absens et remotus extiterit: informationes
procedere: et tam primū qz et quoscūqz alios
testes idoneos recipere: recepto p̄us ab eo corpo
rali iuramento informari. **I**nfra tñ biēnium tene
tur prelatus denunciatiū vocare et ei processū ha
bitum exponere: ac iusticiā circa eū facere: alias
elapso biēnio ipsi denunciato nocere non possit.
Si vero plurium singularium personaz testimo
nia ptra frēm aliquē super excessibus eiusdez ge
neris habeantur: ex quibus pbabiliter reddit sus
pectus: tunc ad veritatis inquisitionē pleniores et
si expedies videbit per artationē psonē ptra quā
habebunt huiusmōi testimonia pcedatur: scdm

modū suspitionis et q̄litates excessus: ac statum
pditionis psonē. **E**t si crimen p huiusmodi inqui
sitionem nō pbetur: ipse denunciatus remaneat
infamatus: idicatur ei purgatio vel alio mō pzo
uideat ordinis honestati: et fame denunciati. **U**bi
aduertendū qz in toto isto processu ordinato ad
istos religiosos: qñ nihil nouū ē: sz antiq̄ iura ad
eos sunt rōnabiliter applicata. **N**otandū et fm p
dictū simonē: qz cū qñ et rñ platus teneatur p
cedere ad inquisitionē: qñ nō sperat inde pfectum
Respōdetur qz duplex est inquisitio prelati. **U**na
est quā tenetur facere certis tēporibus generalit
sup statu ecclesiāz cure sue: vt in visitatiōe sit. **E**t
cum ad hāc obliget ex officio: nō dō dimittere: si
ue credat pficere siue nō: vt. di. is. c. qñ quidem.
Alia inquisitio est sp̄ialis: que fit contra determina
tam personā. **E**t ad hanc non tenetur nisi fama ac
clamante: vel aliqua psona deferente. **E**t tunc te
netur ad eam faciēdam fm formā iuris: vt dictū
est supra: siue credat ex ea inquisitum proficere
siue nō. **N**am si nō proficiet circa illaz: pficiet cir
ca alias psonas: qz sunt scādalgate ex fama audita
donec viderit circa eā fieri: qd iura disponūt. **S**i
autē inter illos alios qui sūt in pgregatiōe sūt aliq
quibus cedat ad vtilitatē et alij qbus est scanda
lum vel dānum aīe: differri pōt: et queri oppositi
nitas faciendi eā coram illis: quibus cedere po
terit ad bonū: ita tñ qz finaliter nō superfedatur
ab actu iusticie: ppter malū aliquoz et maximuz:
cū bonum in si. sequens maius reputet qz dānum
in genere suo. **U**el nisi forte multitudo sit i culpa:
et timeat qz velit surgere ad defendendū eā: tunc
est superfedendū ad tēpus: di. 8. plurimos. **I**tez
notandū fm ipsū sy. qz clericū vel religiosū vehe
menter p̄sumptū de crimine: et nolētē cognoscere
veritatē: sz vtiqz ponere ad qōnes. i. tormēta. quā
uis. n. fm iura ciuilia liber hō nō debeat poni ad
torturā: sz solū fūi: vt. ff. de qōnibus p tortū. verū
qz vt dicitur Jo. 8. **Q**ui facit p̄ctū suū est p̄cti.
Iō talis clericus vel religiosus cū inorescit d ali
quo enormi crimine: et bētur vehementē suspectus
vt fūus pōt poni ad qōnes: vt. vi. q. i. c. i. et p̄nt are
stari seu detineri: qd et p̄firmat p statutū dñi be
nedicti. xij. ad minores dicētis: qz pōt talis artari
et p̄ in. 9. p̄cedenti. tñ nullo mō ē a qōnibus in
choandū: ex de s̄ntia et re iudi. cū in contēplatiōe.
Enuius cā est: qz siue platus siue alius de ei^o man
dato qz clerico parato corrigi et obedire volēt viz
infert: excōicatus est: extra de sentē. excōi. vñuer
sitatis. hoc tenēt hosti. et archi. **S**i enim statū fieret
p̄cipue nulla p̄sūptione p̄cedente esset locus ap
pellandi. 2. q. 6. nō solent. **Q**ōnes tñ huiusmōi cir
ca clericos debent esse moderate: et prop̄ piculū
excōis: et prop̄ hoc qz iudiciū pessimū est: qz pce
dit ex suspitione vel ex torta cōfessione: sicut di
citur. xv. q. vi. si sacerdotibus. et. ff. de qōnibus. l.
seuerus ait. **Q**uestioni fidē nō semp nec nōnunqz
hūdam cōstitutionibus declarat. **E**t. n. res est fra
gilis et periculosa que rōnem fallit. **N**am pleriqz

patiētia' sue duritia tormētoꝝ ita tormēta pte-
nūt: vt exprimi ab eis veritas nō possit. Alii tāta
ipatiētia sibi suscipiūt tormēta: vt mentiri poti' q̃
tormēta pati uelint: ita sit vt etiaꝝ uano mō fateā-
tur: vt nō tā seipsoꝝ q̃ etiā alioꝝ criminēt. Itē di-
cit q̃ in uitijꝝ corrigēdiꝝ: vbi ius dicit. i. q̃ non
loquit' d' correctione vel mō punitioꝝ talis crīs
sequēda est cōsuetudo loci in mō pūiēdi crimīa
Nec debz pzelatus introducere nouā cōsuetudi-
nē simp̃r: vel alicuius alteri' loci ad pūiēduz:
ppter hoc: vt efficacius corrigāt vitia: si ex hoc
scandalū oriā: q̃a non sunt faciēda mala vt euēi-
ant bona. Ro. 3. **M**aliū est autē suscitare scandala
Circā religiosōꝝ p̃cipue moderande sūt correcti-
ones ne resiliant totaliter a statu bono. Tria autē
sunt particularia bona que integrant virūz perfe-
ctum bonum in religione. Et si circa particulare
bonum sic fiat reformatio: q̃ fiat deformatio v'l
destructio alterius boni: iam deficit ratio boni in
tegrī z perfecti. Nam secūdum dionysium. Ma-
lum omniſariam est: bonum vero ex perfecta z i-
tegra causa. Sic ergo tollēdum est malum iobie
alias incontinentie vel proprietatis in religiosiꝝ
vt aliqua pars boni integri remaneat z p̃eci-
pue obīe nullatenus destruat. Nam quam-
diu illud remanet: spes semper remanet de corre-
ctione alioꝝum defectuum: ar. 23. q. 5. quid. 2. xi.
q. 3. nolite recedere. Item notandum q̃ cum in p̃-
uilegijs religiosōꝝum dicitur: q̃ postpositis rimu-
lis z apicibus iuris possint libere procedere p̃ze-
lati ad correctionem vitioꝝum: nec per hec ver-
ba tollitur: nec per huiusmodi eximuntur a iure
communi: ad quod omnes catholici tenentur: ex-
tra de consti. c. i. Sed non tenentur ad ea que nō
sunt de substantia iuris seu ordinis iudiciarij: si-
ne quibus non potest procedi in iudicio conten-
tioso. Sicut z cum dicitur in constitutionibus fra-
trum predicatorum q̃ electiones p̃zelatoꝝum fi-
ant secundum formam canonicam alijs solēni-
tibus iuris relegatis: si aliquid dimitteretur: cuꝝ
proceditur per scrutinium: qd sit d' substantia for-
me: cassaretur electio: sed ea que non sunt de sub-
stantia forme: vt collatio celi ad celum: z huius-
modi per illa verba tolluntur. Item in. c. quāuis
de p̃eben. li. vi. dicitur q̃ quīs carcer sit deputa-
tus ad custodiam reoꝝum: si tamen p̃zelatus cle-
ricos confessos vel conuictos de criminibus eo-
rum excessibus personis ceterisq̃ circumstantijs
p̃uida deliberatione pensatis ip̃perpetuus: vel ad
tempus carceri mancipet nō est ip̃obandū. Ad
tñ de facili est clericus carceri mancipandus: quia
excoꝛcatus est qui iniuriōse detinet clericum: ex
de senten. excoꝛ. nuper. nec est a quocūq̃ existimā-
dū: q̃ per hoc q̃ infamis efficiatur: q̃ est carceri
mancipatus: cū qñq̃: vt dicitur ecclē. 4. c. de car-
cere z catenis quis egreditur ad regnum: vt p̃ in
Ioseph icarcerato iniuste: gen. 39. Sed z p̃nceps
apostoloꝝum incarcerationis pluries fuit: vt p̃ actu-
um. 5. c. z actū. i. c. z similiter vas electionis: vt

p̃. z. ad corin. 6. c. z. ad corin. xi. c. z. Jo. baptista
vt p̃. Mat. 14. marci. 6. luc. 3. Jo. 3. c.

De modo pcedendi pacculationem. c. viii.

Dicit ambrosius <sup>q̃ iu-
diciis</sup>
nō est sine accusatore dānare: q̃ dñs iu-
dam cū fuisset fur: q̃ non est accusatus: minime
abiecit: vt habetur. z. q. i. in manifestis. vbi dicit
glo. q̃ nemo est cōdēnandus sine accusatore. S.
fallit hoc in. viii. casibus. Primo in cartā sus-
pecta. cui fides nō fit. C. de p̃ba. Liabem. Se-
cundo cum testis fraudulenter z p̃citer respon-
det. C. de test. l. nullus. Tertio in tutore suspe-
cto. ff. d' suspe. tuto. l. iij. z. q. i. quia ea. Quarto
quandoq̃ maritus excipiēdo cōdēnatur de le-
nocinio. ff. de adult. l. iij. Quinto quandoq̃ ca-
lūniator punitur. C. de calū. l. i. Sexto qñ p̃ba-
tur crimen p̃quisitionem: extra de accu. c. qualiē
z qñ. Septimo cum deficit reus in purgatione
extra de simonia. c. de hoc. Octauo i notorioz:
vt in isto. c. in manifesta. De notorio sic dicit Am-
brosius. Manifesta accusatio non indiget: vt
habetur. z. q. i. manifesta. vbi glo. q̃ aliud ē fama
seu famosum: aliud manifestum: aliud notorioz.
Fama quandoq̃ ex scientia: quādoq̃ ex suspicio-
ne p̃cedit: quādoq̃ ex certo: qñq̃ ex incerto ac-
tore p̃cedit: vt de conse. di. 4. sanctum. Manifestū
est quod semper ex scientia z certo auctore p̃-
cedit: z quod potest p̃bari: vt. C. de testamētis.
L. heredes. Idem etiam dicitur quādoq̃ occul-
tum quod potest probari. C. de appel. eas. Et oc-
cultū dicitur qd quinq̃ sciunt: vt de peni. di. i. §.
hec autem. Item dicitur manifestum: qd p̃z p̃ cō-
fessionem vel p̃bationē vel per euidentiam rei: ex-
tra de verbo. sig. c. cum olim. z sic sumitur b̃ic. l.
p̃ notorio. Sed nota q̃ triplex est notorium: no-
torium facti: notoriū iuris: z notorium p̃suptio-
nis. Notoriū facti est qd exhibet se z offert ocu-
lis oīū: id est qd ita habet euidentiam facti q̃ nō
potest negari. s. probabiliter: extra de cobabi. cle-
ri. z mu. c. vestra. Et in tali non auditur appellas:
extra de appella. c. p̃terea. z creditur simplici af-
sertioni officialis: vt. 4. q. 4. §. aliquādo. nec re-
quiritur hec scientia omnium sed plurius. Et at
quoddam factum continuum siue permanēs: qd
dam interpolatum: quoddam transiens statim.
In notorio facti continui nullus ordo iuris reg-
ritur: vt extra de cobra. cle. z mu. tua. z i isto. c. ma-
nifesta. In notorio facti interpolati semiplena pro-
batio requiritur: extra de vsuris. c. cum in dioce.
Notorium actu non permanens p̃babiliter pōt
negari: extra de for. c. ex tuaz. Notorium iuris ē
de quo est aliquis cōdēnatus vel confessus: tñ
isto notorio qñq̃ contra negantē se esse cōuictū
requiritur p̃batio: vt extra de senten. z re iudi. c.
sicut. Item quādoq̃ non sufficit q̃ quis sit cō-
fessus: nisi sit confessus z p̃uictus: vt. 2. q. 6. §. sup.

Quomodo

etiam in iudicio
notorio facti
interpolati
semiplena
probatio
requiritur
extra de
vsuris. c. cum
in dioce.

quorum. Notorium prescriptum est: et si quis habitus est pro filio alicuius publice ibi non requiritur alius ordo iuris: extra de si. presby. c. quis. hoc. n. q. aliquis sit filius alterius non potest vere pbari. ff. de condi. et demon. l. i. l. i. sed potius p presumptiones: hec omnia in dicta glo. q. etiam ponit i summa confessio. Sed Anto. de bu. sup. c. vestra. fecit diffusum tractatum de notorio. glo. ibi. pp. sacramentum. i. quod prestatur. s. se non euitaturos mortem propter salutem reipublice ppter magistratum loquitur de eo qui ante administratio nem deliquit: talis non potest conveniri dum est in administratio: vel intelligitur hoc de maiori bus iudicibus: qui si non possint tunc in iudicio conveniri: prestabunt tunc cautionem si modo iuri post depositam administrationem. ff. de adult. l. si adul. terium. sine fraude. i. pena. questus. i. questus suspici onem. Qui cepit duos accusare et vult tertium accusare: presumitur q. faciat ca. questus: nisi sua vel suorum iniuriam prosequatur. Sed et duos non potest accusare: nisi in diversis libellis: nisi crimine esset commune ut adulterium. tunc enim in uno libel lo potest accusare. Nimos. qui dat pecuniam non in causa sanguinis habetur pro convicto. z. q. 3. §. no tandum. Sed in causa sanguinis licet dare accusantem: sed si iuste accusavit: non licet in foro con scientie: sed in foro iudiciali: q. talis non punit. Accusanti autem nunquam licet recipere ab accusato. i. q. i. c. concussio. Qui fallum. isti repelluntur: l. 3. non sint infames: extra de or. cogni. c. dilectus. ppter paupertatem: ppter idem repellitur testis: duz in ratione paupertatis sit suspectus: non ut crimine nisi atrocem iniuriam fecissent: vel nisi noie alie no convenirentur. Abolitione publica. tripliciter fit abolitio: aut publice obedientie insignem vel rem pperere gestam: aut priuatum accusatoze pete re: aut ex lege qm accusator desistit vel moritur. In publica abolitione potest actor repetere reum finis feris infra 30. dies. sed in aliis duabus non admittitur qui desistit: sed alius infra 30. dies ad mittitur. hec omnia in glo.

Quomodo iudex pro

cedere debeat sup crimine notorio in iudicio? sup hoc Angelus de perusio ponit sententiam aliquam dicentium: quia aut loquimur in notorio iuris. i. in notorio iudicati: et tunc cum istud notorium sit incidens: non mutat formam iudicii: et ideo secundum formam negocii est procedendum: de pba. et de testi. Aut est notorium facti: et tunc si istud notorium sit omnibus: ita q. nec celari nec infici possit: non re quiritur aliquis ordo iuris nec etiam citatio: ga citatio solum fit ad hunc effectum: ut citatus se pos sit defendere: sed ibi nulla cadit defensio. ppter no torietatem. Si autem sit notorium negabile in iudi cio: tunc necessario est partis citatio: et si pars ha beat legitimam excusationem: sententia est ipso iu re nulla: et hac excusationem pars potest allegare in ca nullitatis: secus si pars fuisset citata et contu

max secundum Inno. in c. vestra. d. coha. cle. et mu. Item si quid allegat esse notorium et negatur et non probatur: processus est nullus: quia factus preter solennitatem ordinis iudiciorum secundum Inno. Et hanc nullitatem posset citatus vel non citatus in causa nullitatis allegare et pbare. Aut ergo al legatur nullitas ex eo q. non est notorium: et hoc potest allegari et pbari in causa nullitatis indistincte. aut allegatur nullitas: q. licet sit notorium: tamen competebat defensio: puta notorium est q. ego oc cidi tunc: cum re vera enim occiderim ad meam defensionem. Et isto casu si non fui citatus potero allegare in ca nullitatis: aut fui citatus et non pote ro. Et adverte: q. ista potest tolerari in criminibus quibus imponuntur pene relegationis vel. j. sed in aliis in quibus apponuntur pene relegationis. tunc q. absens damnari non potest: licet sit hoc notorium. que dicta sunt non possunt procedere: nisi ille qui damnatur hoc suppleat de plenitudine potestatis. Queritur autem cum iudex inquirat de crimine vel notorio quod constat iudici: non tamen constat q. cri men sit notorium: cum queritur an possit sequi ex ea instantia condematio: Respondet per distinctionem: q. aut iudex pcessit taliter q. tenet pcessus etiam si non esset notorium de crimine: et crimine est tale de quo potest inquiri: etiam si non est notorium. Et tunc q. qualitates notorietatis non mutant deli ctum nec penam: et sic sequi potest condematio. Aut p cessus factus est nullus: ubi crimen non est notor ium: vel crimen tale ubi non potest inquiri: nisi ratione notorietatis: et tunc non potest ex eadem instantia seg condematio. Et hoc videtur fuisse de mente Inno. in c. statuimus. de offi. dele. Quod intellige nisi de crimine constaret per confessionem partis: vel pars re nunciasset executioni huic: ut notat Inno. in c. cum semper. de furtis. Et est ratio: q. confessio inducit notorium: et in pcessu nulle sunt partes iudicis: nisi i condemnando. Et cum queritur quoniam iudex ingrit de crimine tanquam notorio an sit necesse pbari no torium? Quidam dicunt q. non: imo si iudex tanquam priuatus scit illud esse notorium: sufficit: l. 3. tanquam iudex ignoret: ut notat Inno. in c. interposita d. ap pel. imo pl. dicit ipse Inno. q. si iudex pcedit sup notorio: l. 3. ignoret illud esse notorium: sufficit: ut ipse notat in c. vestra. de coha. cle. et mu. Et cum queritur an possit esse notorium: nisi pbeatur factum quod dicitur esse notorium: ita q. omnes ita dicunt asserunt et affirmant nemine contradicente. Et hac opi. dicit esse veram. Qui prohibeantur accusare habet. z. q. i. ubi sic dicitur li. 8. ff. de accu. et i. cre pa. Prohibent accusare alij ppter sexum vel etatem ut mulier et pupillus: alij ppter sacramentum: ut q. stipendium merentur: alij ppter magistratum et potestatem: in qua agentes sine fraude in ius euo cari non possunt: alij ppter delictum proprium: ut in fames: alij ppter turpem questum: ut qui duo iu dicia aduersus duos reos habeant: nimos ad ac cusandum vel non accusandum acceperint: alij pro pter conditionem suam: ut liberti contra patronos

suos: alij propter suspicionē calūnie: vt illi qui falsum testimoniū subornati dixerunt. **N**onnulli propter paupertatem: vt sunt qui minus q̄m quinquaginta aureos habent. ibi tñ oēs si suam iniuriā prosequant: mortēq; propinquorū defendant: ab hac accusatōe nō excluduntur: liberi libertiq; nō sūt phibendi suarū rerū defendendāz gratia de facto parentū patronorūne cōqueri: veluti si dicāt se vi a possessione eorū expulsos: nō vt crimen in eos intendant: sed tantū vt possessionē recipiāt. **N**am et filius de facto matris non est phibitus conqueri: si dicat suppositū ab ea partū: quo magis coheredē habear: sed eam ream. l. cornelie facere phibetur. **A**llo delatum alius deferre nō pōt: sed eum qui abolitione publica vel priuata īterueniente aut accusatore desistere: vel de reis exēptus est: deferre nō phibetur. **D**e laicis vtrū admittātur ad accusationē clericorū. **N**ota super hoc glo. sūmariā. z. q. 7. in principio. vbi sic dīsecundū **B**ar. b2i. laici si sunt bone fame: admittuntur ad accusationem clericorū. z. q. 7. clericos. **E**t **G**ratianus idem sentit: vt patet per totāz questionem. **A**lij q; laicus propriū prelatum pōt accusare propter delictum: qz sua iūterest habere bonum prelatum: vt. 23. dī. c. illud. **C**ertior est opī. q; nō possit: nisi suā iniuriā psequatur: vt. 4. q. 6. omnibus extra de testi. c. decetero. **E**t hoc nisi in crimine heresis et i crimine simonie et lese maiestatis: vt. 9. q. 3. sane extra de simonia. **T**anta. et i crimine sacrilegij secundū quosdā. i. 7. q. 4. §. 9. aūtez. **I**n his aut oībus ita demū admittuntur: si bono celo denuncient crimen: extra de simonia l3 aūt. **E**t si accusatus fuerit vite suspecte. z. q. i. in p̄mis. qz si accusatus est vite suspecte admittuntur laici male vite. **S**i aut fuerit bone vite: tunc admittāt solū laici bone vite: extra de simo. c. p̄uas. **P**er. **C**lerici vero admittuntur cōtra clericos: nisi fuerint criminosi vel irregulares. z. q. 7. p̄sumunt. z. c. ipsi apostoli. **T**ales tñ qui sunt irregulares bene admittuntur ad accusationē eorū qui sūt eiusdē ordinis cum eis vel inferioris: vt in dicto. c. ipsi apostoli. **S**imiliter ipsi monachi audiūt: extra de accu. c. ex pte. **E**t hec vera sūt de solēni accusatione. **S**ciendū est q; accusatio d3 fieri in scriptis. z. q. si. c. qui crimen. **S**ed hoc nō semper est necessariū: puta in leui crimine. ff. de accu. l. leuia. **S**imilic in notorio nō requirit: qz in huiusmodi nec accusator requirit: extra de accu. c. enidētia. **S**ecus in notoriis etiā si manifesta sint. ii. q. 3. eorum. **I**tem accusatio d3 exprimi vna voce et p̄sente accusato. z. q. si. p̄scripta. **I**tem d3 fieri accusatio cū inscriptione: id est accusator d3 se obligare ad penāz talionis: vt. z. q. si. c. quisq;. **E**xceptū ē tñ qdā casus: vt i leui crimine et in crimine apostasie: et cū maritus accusat vxorē de adulterio. f. q. ad separatōē tori et similibus. **S**ciendū tamē q; et si accusator nō inscribat: ex natura tñ accusationis huiusmodi pena calūnie venit. **C**. de accu. l. si. **Q**uomō accusatio reddatur vitiosa per calū-

niam p̄uuaricationem et tergiverfationē: habes supra in secunda parte ti. i. **E**t ibi etiā habes quādo quis tenetur ad accusandū: et q; nō d3 ob hoc recipere pecuniam: et ibi etiā d3 accusato multa habes. **N**ota tamen q; qñ crimen non directe opponitur per modū accusationis vel denunciacionis: sed per modum exceptionis: vt cū obijcitur accusatori vel testi ad hoc vt ab accusatōe vel testificacione repellatur: vel electo vt a p̄motōe excludatur: nō est necessaria inscriptio. **S**ed si obijciat tam cōfirmato: puta in cōsecratōe: obijciens se d3 obligare ad penam extraordinariam ad arbitriū iudicis citra vinculum inscriptionis. **N**am electus sic probato crimine perdit quod per electionem et cōfirmationem ei fuerat acquisitum: sed prius habita non amittit: extra de accu. c. qualiter et qñ.

De accusatione matris

monij quando accusatur per aliquod impedimentum qd in eo est vel fuit. **E**t primo videndū est q; matrimonij accusare p̄t: et qui phibeatur. **U**bi sciendū q; prohibentur vniuersaliter omnes extranei qd iū sunt aliqui consanguinei. **E**t istud est speciale: q; cōsanguinei admittuntur ad accusationem sicut mater pater frater soror patruus avunculus matertera amita et tota p̄genies. 35. q. 6. c. i. z. z. **C**uius ratio est: qz vniūscuiq; genalogiam suā scire laborat: extra qui matri. accu. po. c. videt. **C**onsanguineis autem deficientibus admittuntur antiquiores et viciniore vicini: quibus ea p̄p̄nitas nota est: vt in dicto. c. i. 35. q. 6. **I**tē tam maritus q; vxor possūt matrimonij accusare: nec vlla defendantur longinquitate annorū: extra de cōsan. z. affi. c. non d3. **S**ed quid cum aliquis tēpore contracti matrimonij tacuit: modo vult accusare: nunquid potest? **R**espōdeo si qñ bāna vel denunciations fuerūt facte: ipse erat extra diocesim vel alias denunciatio non potuit ad eum peruenire: puta si nimia infirmitate laborans non erat sane mentis: vel ita puer: vt talia cōprehendere nō posset: vel alia legitima cā impeditus erat: et accusatio d3 audiri: alias cum rationabiliter p̄sumatur q; denunciationem publice factā ipse existens in diocesi non ignorauerit: tanq; suspectus ē repellēd: nisi iurauerit q; postea didicerit qd obiecit: et ad hoc ex malicia nō p̄cedit: qz tunc etiā si didicisset ab illis qui tempore denunciations tacuerūt admitti d3: qñ licet illi nō essēt admittēdi: qz fuerunt in culpa: iste non d3 repelli cum nō sit culpabilis: ar. ex qui ma. accusa. pos. c. cū i ma. **A**ccusatio aut matrimonij in predicto casu secundum **R**ay. ip̄proprie dicitur accusatio: qz nō fit in scriptis: vbi accusator nō se obligat ad penam talionis: sed dicitur denunciatio que fit propter peccatum in quo iuncti male permanent. **E**t pōt et fieri sine scriptis: sed melius est q; fiat i scriptis: ex d. resti. spo. ex litteris. et qui matrimonij accu. po. c. a nobis. huius denunciations forma ē hec. **E**go talis denuncio vobis dñe episcopo q; stare non

pro matrimonio cancellari et lucie: quia sunt consan-
guinei in tali gradu designando personas: vel si est
alia causa ut affinitatis et huiusmodi: et dicitur libellus
etiam per aduersum: ut sciat quod ipse: quo facto proce-
dit in lite more solito. Et nota quod in hoc casu co-
tra contumacem lite non contestata potest procedi ad te-
stium receptionem et diffinitivam sententiam: extra ut
lit. non contest. c. quoniam frequenter. secus autem esset
si fieret accusatio: ut de adulterio ad thori separa-
tionem: ut lit. non contest. c. i. Omnes autem qui ad-
mittuntur ad accusationem in causa matrimoniali:
de quibus supra dictum est in §. 3. huiusmodi. c. ad mitti-
tur ad testimonium secundum Ray. et licet per mater
sint idonei testes in hoc casu ubi agitur de federe
matrimonii. si utrum sit ibi consanguinitas vel simi-
le impedimentum: ut extra qui matri. accu. po. c. vi/
detur. tamen si de ipso contra agatur. si utrum ma-
trimonium sit inter eos contractum tanquam suspecti sunt
repellendi: nisi ille vel illa cuius filius vel filia con-
iuncta dicitur esset superior in diuitiis nobilitate po-
tentia et honore: quia parentes videntur filiorum et fi-
liarum honorem diligere: ex de testib. c. sup. eo. Item
in casu predicto potest esse idem accusator et testis
ar. 35. q. 6. episcopus in synodo: idem thori. in. 4. Con-
tracto autem matrimonio quando alter coniugum ac-
cusatur de adulterio: Nota secundum Ray. quod licet tam
secundum leges quam secundum canones quilibet bo-
ne fame admittatur ad accusationem adulterii:
cum agitur ad penam legales vel canonicas: tamen cum agitur
ad separationem thori: nullus admittitur: nisi ma-
ritus et uxor. accusatio autem huiusmodi sic fieri debet.
Maritus volens uxorem accusare ad penam le-
galem de adulterio debet inscribere: et ad penas
talionis se obligare: et non potest agere per procura-
torem: sed per semetipsum debet agere presen-
tem. Sed si coram iudice ecclesiastico vult agere
ad thori separationem: tenetur inscribere et dare libel-
lum accusationis: sed non debet se ad penam tali-
onis obligare: quoniam siue probaret quod obijce-
ret siue non: haberet quod vellet: quia separaret ab uxore:
et potest maritus agere et illa respondere per pro-
curatorem: quia si de crimine fiat accusatio non tamen est cri-
minalis sed quasi mixta: probantur hec expresse ex
de procu. c. tue. Cum autem aliquis petat in virum vel
aliquam in uxorem: si queritur quomodo in hac causa sit proce-
dendum? Respondit Ray. quod si mulier petit aliquem
tanquam virum vel e contra: videndum est utrum velit agere
peritório iudicio vel possessório. id est an mulier di-
cat aliquem esse suum maritum: quia contraxit cum
eo: et petit sibi adiudicari in maritum: quod est agere pe-
ritório: quod si agat de proprietate: an petat sibi restitu-
tanquam fuerit iniuste ab eo dimissa: et hoc est agere pos-
sessorio: quoniam petit possessionem viri sui. Item si
agat peritório dicens aliquem esse virum suum: et ille ne-
gat excipiendo quod non potest esse uxor propter tale et tale
impedimentum prius tractabitur exceptio mariti:
quia ea probata questio principalis perimitur. erit
absolvens vir: ex de or. cog. c. i. Si agat
possessorio: quoniam scilicet petit sibi maritum restituere

maritus obijciat impedimentum de consanguini-
tate: vel alio impedimento: prius restitutio debet
fieri mulieri quam cognoscatur de exceptione mariti
extra de diuor. po. 20. Hoc tamen fallit in quibusdam
casibus: in quibus restitutio non debet fieri. Primum
est si obijciatur mulieri fornicatio publica: de qua
probato quod sit notoria: ita quod nulla possit tergiver-
satione celari: non restituitur nisi ipsa probauerit
maritum adulterium commisisse: quia tunc restitui debet
etiam si fuerit publice fornicata: extra de diuor. c. si
gnificasti. Secundus casus est si obijciatur consan-
guinitas: maxime que lege diuina prohibita est: et
probationes offerantur incontinenti parate in qua
casu debet recipi iuramentum ad cautelam: ne scilicet huius-
modi obiectio maliciose fiat: et tunc fiat restitu-
tio quantum ad cohabitationem: non tamen quantum ad car-
nis copulam: ut dicto. c. litteras. Tertius casus est si
obijciatur exceptio rei iudicate: non enim tunc est
restitutio facienda: nisi prius de illa exceptione co-
gnoscatur: ar. extra de offi. dele. c. cam. Quartus
casus est si vir petit sibi restituere uxorem: et illa timet de seui-
tate viri: debet ei restituere sufficienti cautione re-
cepta: quod ei mala non inferat: extra de testi. spol. c.
ex transmissa. Quod si non possit de sufficienti cau-
tione providere: non oportet ei restituere: imo potest
amoveri. Idem thori. et pet. In omnibus autem
alijs casibus credo quod mulieri virum petenti et e con-
uerso sit restitutio facienda: dummodo probet se in
possessione fuisse et a viro spoliata sine iuris ordi-
ne: hec duo debet probare extra de offi. le. c. consul-
tationis. Et si is qui petitur tanquam coniunx ne-
gat matrimonium secundum Ray. ille qui propo-
nit debet probare: alioquin succumbit: extra de
iureiu. c. si. Item si mulier recessit a viro propria
auctoritate sine culpa viri: et nunc petit ipsa resti-
tutionem secundum Vincen. Ber. et Hugo. debet re-
stituere: et hoc nisi fuerit publice fornicata: tunc enim
non tenetur eam recipere. Restitui autem debet con-
iunx spoliatus ad omnia illa de quibus probaue-
rit se spoliatum secundum Ray. ut gaudeat paci-
fica possessione et plena securitate. 3. q. i. reintegra-
da. de alijs pertinentibus ad matrimonium habes
supra in primo tit. huius tertie partis per totum.

De processu per denunciationem. c. ix.

Postquam sufficiēter
de accusatione visum est: videndum nunc
est de denunciatione. Ubi notandum quod duplex est
denunciatio: una que fit prelato non tanquam iudici: sed
tanquam priuate persone secundum exigentiam fra-
terne correctionis: de qua supra dictum est in secun-
da parte tit. de accidia. c. de negligētia. ubi habes
de correctione fraterna multa. Alia est denuncia-
tio que fit prelato tanquam iudici ut inquirat et pu-
niat. De denunciatione secundi generis videtur esse
dictum illud Math. 18. Dic ecclesie. Scias ergo
quod si aliquis scit solus crimen alterius non tenetur

114

illud reuelare prelato: vt iudici: etiam si iurauit
nunciare: nisi posset probare. Nam esset p̄dator
criminis. z. q. i. c. si peccauerit. z. q. 7. plerūq. z. vi.
q. i. si tantū. nisi vellet ei reuelare secreto: cui pre
latus etiā secreto habeat corrigere criminosos: d̄
bet quoq. talibus indicare qui magis possint p̄
desse q̄ obesse: sine eum corrigendo: siue pro eo
orando: qz quilibet tenetur ad talem denunciatio
nem: ar. z. q. 5. hoc videtur. **De denunciatōe**
aut p̄mi generis scribitur Gene. 37. Ioseph ac
cussat fratres suos apud patrē crimine pessimo:
accusatio sumitur pro denunciatōe: postquā. n.
non valuit fraterna correctio: patri denunciat:
qui efficacius corrigere poterat. Et nota q̄ aliq.
dicunt q̄ crimen pessimum dicitur hic coitus cū
brutis: sed hoc est turpe dicere de patriarchis. **Di**
cit Nicolaus de lira ibi. Sed dicitur hic crimen
pessimū odium z contemptio inter illos: qz filij
lye despiciebant filios ancillarum: z putabāt eos
quasi seruos. Unde z hebraica lingua habet: et
tulit eorum rixam pessimam: sicut enim cha
ritas est optimū: ita odium pessimum. Nicolaus
Queritur an ifames z criminosi admittuntur ad
dnunciatōem? Respondit glo. i. super. c. si peccave
rit. z. q. i. sic dicit. Videtur q̄ sic: qz oēs ex prece
pto ad hoc tenentur. Nam z hereticus admittitur
z. q. i. §. q. 9. z alie viles persone extra de ressi:
spo. c. Preterea. Et vbi agitur ad correctionē: nō
exigitur tantus rigor: ar. z. q. 5. hoc videtur. **Secū**
tra videtur q̄ tantū honestiores persone admittū
tur. 36. q. 5. episcopus. z nō ifames: extra de testi
bus. c. preterea. **Nā z ad populares actiones nō**
admittuntur nisi persone integri status. ff. de po
pulari actione. l. in populari. Ego credo quilibet
admitti dūmodo bono celo dnunciet: extra de se
ten. z re iudi. c. cum. **I. z. A.** Sed licet infames ad
mittantur z irregulares: non tñ criminosi: cū enī
tales non correxerit sua crimina: credendū est q̄
nō bono celo dnuncient crimina alior: d̄ multis
alijs pertinentibus ad istam materiam habes s̄
pra in. c. d̄ inquisitione. z in. c. d̄ accusatione.

De purgatione canonica. c. x.

De purgatione cano
nica. Nota q̄ triplex est purgatio: vna ē
mosayca: secunda vulgaris z diabolica: tertia ca
nonica. **Prima** habet numeri. c. 5. vbi vir ha
bens suspectam vxorem de adulterio: indicebat
ei purgationem per certum modum ibi d̄claratū
z habetur etiā. z. q. 4. §. hoc aut. Et dicit ibi **Ni**
colaus de lira q̄ talis purgatio tempore veteris
testamenti nō erat illeita: qz ibi fiebat diuinū mi
raculum: qz si mulier fuisset inocens: si prius erat
sterilis efficiebatur secunda: si rea languebat vel
moriebatur. Diuinum aut miraculum non sit ad
confirmationem illicitorum: hodie autem sicut z
alia ceremonialia seruare secundum litteras effect

iudicare z sic mortale. **Distice** aut d̄signat ani
mam suspectam de heresi: vt pulchre exponit ar
chidiaconus in rosario super dicto. §. Purgatio
vulgaris sit per tactum ferri candentis: vel potius
aque bulietis: vel per susceptionem duelli ad pro
bandum innocentiam suam: z hec qz fabricante
diabolo inuenta est: prohibita est. z. q. 5. consultus
sti. z. c. monomachiam. Est enim hoc cōtra illud
preceptum. Non tentabis dominum deum tuū.
Mat. 4. De vitio tentandi deum habes in secun
da parte ti. 3. c. io. **Tertia purgatio** est canonica
z licita: z de hac nunc agitur: hec indicitur cum d̄
ficiēte accusatore reus laborat infamia: alias nō
vt. 6. q. 5. quod autem. **Fama** aut orta a detracto
ribus vel malis non indicit purgationem. ii. q. 3.
in cunctis. nec etiā orta ab inimicis: extra d̄ pur
gatione canonica. c. penultimo. sed sola illa q̄ ex
probabili p̄sumptione orta est. Item cum sit in
quisitio de crimine. Si testis per quos sit inquisi
tio semiplene probant: tunc indicitur purgatio:
extra de purgatione canonica. c. inter. Sed si per
dicta testium nulla est suspicio contra eum: nō est
tunc operandus purgatus. z. q. 5. p̄sbyter. **Id.** in
glosa. **Si** enda est aut ista purgatio: si est infama
tus apud populum: purgabit se in publico: si apud
clerum etiā coram clero: etiam in vtroq. casu
coram iudice. z. q. 5. omnibus. **De** si non fuerit
facta coram iudice. vel si fuerit vulgaris: etiam si
reus fuerit absolutus: tenebitur nihilominus itez ca
nonice se purgare: ex de purgatoe ca. c. ex tuaz.
Cum quot autē debeat quis se purgare? dicit
Ray. q̄ numerus purgatoz taxabitur ad arbitri
um iudicis boni. **Quāq.** enī maior numerus q̄
minor taxandus est secundū q̄ magis vlt̄ minus
infamia vel crimen sunt grauius. z. q. 4. c. p̄sbyr
z. c. omnibus. **Unde Inno.** indixit purgationem
cuidam decano cum. xiiij. sui ordinis. extra d̄ pur
gatione canonica inter sollicitudinem. z. cuidam
episcopo idixit purgationem cum duobus abba
tibus tantum: extra de purgatione canonica. c. cū
in iuuentute. **De** bent autem esse compurgatores
eiusdem ordinis siue dignitatis si possunt babe
ri: vt in dicto. c. inter sollicitudinem. alias puta: qz
illi sunt inimici cum alijs inferioris ordinis: vel
etiā cum laicis potest se quis purgare. z. q. 5. c. si le
gitimi. debent tamen esse viri catholici: z qui cō
uersationem eius z vitam etiā transacto tempore
nouerint: vt in dicto. c. inter sollicitudinem. etiā cum
mulieribus religiosis z honestis pōt quis se pur
gare. z. q. 2. in decima. **Forma** aut p̄stadi in
ramenti in purgatione talis est. Ego enim iuro q̄
non feci tale quid per me nec mandauit nec consi
lium nec fauorem nec auctoritatem dedi: vi. 50.
si quis viduam. z. z. q. 5. auditum. **Potest** etiā
addi nec etiā ratū habui qd̄ noie meo factum
fuerit: extra de ressi. spoli. cum ad sedem. **Cōpur**
gatores vero iurabunt sic. Iuramus q̄ credim⁹
verum esse illud quod ipse iurauit: extra eo. c. d̄
tiens. vel breuius fm̄ Hoff. Infamatus iurabit

inimem a crimine de quo iuratur. Et cōpurga
tores iurabunt se credere verum illum iurasse. Si
autē iuratus deficiat in purgatiōe: punietur tāq̃
conuictus: extra de accusa. c. cum. p. 7. extra de si
monia. c. de hoc. Si uero purgatiōe rite perfece
rit iudex sine mora et difficultate d3 suspensionē:
si forte facta fuerit: relaxare: et eum ab infamia cri
minis absolueret: extra de purgatiōe canonica. c.
ex tuar. Sunt autē duo casus in gbus nō d3 recipi
purgatio ab iuramento cū eā offert. Primus est cū
crimen est notorium. Alius est quando est accu
sator et offert probationem: extra de purgatiōe ca
nonica. c. 2. Item purgatio illa qua dat corpus
xp̄i ad pbationē nō est fienda. Unde illud. c. 2. q.
4. sepe est abrogatus. vt dicit tho. in. 4. di. 9. ar.
ultimo. q. 2. 3. p. q. 8. ar. 6. in Be. ad vltimum.

De testibus et examinatione eorum. c. xi.

Ouia in inquisitione
accusatione et denunciatione et purgatiōe
admittunt testes: ideo nūc de testibus agendum
est: et primo de ipsis quantū ad numerū. Ubi sciē
dum q̃ regulariter requiruntur duo testes et suffici
unt. Dat. 8. In ore duorū vel trium. 2. 4. q. 3. §.
Item in criminali. Licet autem cōmunitē nō suf
ficiat vnus testis: in quibuscūq̃ tñ casibus statut te
stimonio vnus: et primo in his in quibus non sit
alecti p̄iudiciū: puta cum dubitatur d̄ aliquo
an sit baptizatus: an ecclesia sit consecrata: an ali
quis petierit confessorē et huiusmodi: de conse.
di. 4. p̄uili. Secundo cum hoc est de cōsensu
partium: vt vnus stetur testimonio: cū et testimo
nio aduersarij stari possit. Item cū querit: an ali
quis sit emendatus de crimine: statut testimonio
sacerdotis: extra eo. testimoniu. Item i correctio
ne fraterna: sup̄ pua caritativa correctione: extra
eo. in omni. Item licet vnus testis non faciat p
bationem: facit tamē presumptionem: extra eo:
de luc. Item nullius quantūcūq̃ exercitatus p̄lo
ne cōfessionis fides est adhibēda. In iudicio: nisi
competentes probationes habeat: vt 6. q. 2. p. to
tum. nec ēt ep̄sco soli creditur: vt in c. placuit. In
aliquibus tamen requiruntur plures q̃ duo. Nā
in testamentis requiruntur septem: in legatis tamē
ad pias cās duo sufficiunt. Item in donatiōe cā
moris requirunt quicūq̃ testes. C. dona. cau. mor.
l. fi. Item in codicillis. v. C. de codicillis. l. fi. Item
requiruntur quinq̃ qñ debitor vult probare so
lutum debitum: quod i scriptis fuit factum. C. eo.
l. restitui. Item requiruntur quatuor cū dātur ad
reprobandum instrumenta: ar. extra de si. instru.
c. cum Joannes. Item 3. in deposita pecunia: i au
tentico de si. instru. §. si quis igitur. Item cōtra qñ
dam personas requiruntur maior numerus testiu
dicitur enim. 2. q. 4. p̄sul non dānetur nisi. 72. te
stibus. p̄sbyter cardinalis nisi. 44. diaconus
cardinalis nisi. 28. subdiaconus accollitus exorci

sta lector et hostiarius nisi. vij. Sed hoc habet lo
cum in ep̄iscopis et alijs clericis romane ecclesie
per eius dignitatem: et hoc triplici rōne quā pōt
tho. 2. 2. q. 70. ibi vide. Sed querit glo. super di
cto. c. p̄sul. nunqd̄ contra papā sunt duplicandi:
et rñdit q̃ non: s3 duo sufficiunt: et hoc est deterio
ris cōditionis ipse: alij quicūq̃ etiam ep̄scopi
duorū testimonio possunt cōdemnari. 2. q. 5. p. to
tum. Quis possit esse testis? et principaliter quidē
requiruntur in testibus condiciones que in his
versibus continentur.

Conditio sexus etas discretio fama

Et fortuna fides in testibus ista requiritur.

Primo ergo requiritur conditio scilicet vt nō
sit seruus: qz nō recipitur ad testimonium. C. eo. l.
quoniam liberi. Nam seruus metu dominantis
testimoniu sup̄premit veritatis: extra de verbo.
fig. c. foris. §. testes. 4. q. 3. §. in criminali. 3. q. 5. c.
accusatores. Fallit tñ hoc cum de facto fui queri
tur: nō tñ p̄ dñō vel cōtra dñm: vt. §. Item i cri
minali. §. si item fui. 2. q. 2. requiritur sexus: qz femi
na nō admittitur ad testimoniu in cā criminali. 33.
q. 5. c. mulier. nisi cum de crimine ciuilit̄ agitur
tunc enim admittuntur etiā contra clericos: extra
eo. quoniam. 2. c. tam litteris. in ciuilibus autē ad
mittuntur. is. q. 3. §. ex eo. non admittuntur etiam
in testamentis: vt instituta de testamētis. §. testis.

3. requiritur etas. nā i ciuilibus nō admittitur
minor. i. 4. anis. 4. q. 3. c. i. in criminalib⁹ vero nō
minor. 20. annis: vt ibidem dñ. §. item in criminali
§. si. item in testimoniu. 4. requiritur discretio
quia non admittitur ad testimonium furiosus
sive mentecaptus: sicut nec ad iudicandū. 3. q. 7.
§. tria. qz non est cōpos mentis. ff. qui testa. fa. po.
l. q. testimonio. §. nec furiosus. 5. requiritur for
tuna scilicet an locuplex vel egenus: vt lucri cā fa
ciat hoc: sed hoc iudici considrandū est. 4. q.
3. testes. §. si. testimoniu. 6. requiritur fides: qz
fidelē contra infidelem nō admittitur. 2. q. 7. si be
reticus. 23. q. 4. ipsa pietas. 7. requiritur fama
nā infames a testimonio repelluntur: extra d̄ testi
bus. c. preterea. Nec prodest penitentia: qz licet p
penitentiam animas saluare possimus: infamiaz
tamen non possumus abolere. 2. q. 3. §. hinc colli
gitur. nam et actus legitimi sunt infamibus inter
dicti: ex eo. l. 3. ex quadam. et glo. ibidem. Et hoc i
tellige nisi prius fuerit in integrū restituit. 4. q. 3. §.
item in criminali. §. si. item. l. iulia. 2. q. 3. p̄uarica
tozem in fi. Item adeo d3 testis esse sine omni in
famia: qz et si grauata fuerit ei⁹ opinio: ad testimo
nium admitti nō d3: extra de excep. c. deniqz. 2. ij.
q. vij. testes. et precipue in criminali cā: extra eo:
testimonium. Item d3 esse sine crimine. nam cri
minosus repellitur ab omni testimonio quādiū i
crimine perseuerat. Si vero sit emendatus: non
repellitur in cā ciuili: sed criminali talis repellit:
si de crimine prius fuerat conuictus vel cōfessus
vel nunc p̄ exceptionē quincas: vel grauata ē ei⁹
opinio p̄ eo q̃ aliquñ sic fuit repulsus: alias vero g

emendatus ē: recipitur etiam in criminali: hec oīa in dicto. c. testimonij. cū his que ibi nōn. **H**ec ergo sunt pīncipalia in testibus considerāda. **S**ūt 2 alia quedā consideranda: que hic statim sequātur. **P**rimo videlicet vtrū sit inimicus eius: pīa quē dat testimonij: vīl amicus eius pro quo testificat. **4. q. 3. testes.** vīl. i. d. q. i. pīona. **I**te obscari 2 ignoti nō admittunt: vel solū admittuntur cū tormētis vel verberibus: vt in autentico eo. l. lancim. **I**te executores negotior: vt procuratores qui in ipa cā fuerunt actores vel responsales: extra eo. i. sup. **I**mmo etiā qui fuit procurator vel aduocatus i pīori iudicio non recipitur in testem in cā appellationis: extra eo. romana. li. vi. **U**trū quis possit admitti ad testimonium in sua cā? **R**espōdeo q. non nec pīncipaliter nec secundario. **C.** eo. l. oībus. **U**nde venditor in cā rei vendite non admittitur pro emptore: q. cā pīpria venditoris esse videtur: nec debitor in cā pignoris pro creditore ff. de appella. l. ab executore. **5. alio cōdemnato.** **F**allit hoc in legatariis qui ferunt testimonium i cā testamenti: cum agitur de hereditate nō de legatis 2 fidei cōmissis: bene tamē possunt scribi 2 esse testes in eodē testamento in quo eis aliquid legatum est. **C.** de testamentis. l. dictantibus. **I**te fallit in collegiis 2 corporibus in quibus singulares eorum persone pro cā vniuersitatis ferre possunt testimonium. **4. q. 2. super prudentia.** ex eo. insuper. 2. c. cum nunciis. **E**t hoc ideo: quia cause vniuersitatis non sunt singulor: 2 si commodum cōtingat singulos: vt. ix. q. 2. c. qui manumittitur. **E**t intellige: nisi fuerint actores vel responsales i dicta cā: vt in. **5. precedenti.** dictum est. **U**trū in causa cōmuni duorū alter admitti debeat ad testimonium? **R**espōdeo q. non: q. causa cōmunis duorum vtriusq. est: ar. ff. de ritu nup. l. illud. 2 idem in socio criminis 2 pīcipe. **4. q. 3. item in criminali.** vīl. item liberi. extra eo. quoniā. nāz illud est speciale in causa denunciationis: vbi admittitur socij criminis ad pīsumptionē: extra d. adulter. c. significasti. **C**reditur etiam socijs criminis i exceptis: vt in crimine lese maiestatis 2 huiusmōdi 79. di. si quis papa viuente. 6. q. i. si quis cōmilitibus. is. q. 3. nemini. extra de confessis. c. i. **U**trū parentes vel liberi possint pro vel contra se testimonij ferre? **R.** generaliter per rectaz lineā ascēdentes 2 descendentes pro 2 cōtra se idonei testes non sunt. **4. q. 3. 5. item in criminali.** vīl. **I**te testes ff. eo. l. testis. idem est de matre 2 filio. **S**ed tamē ambo parentes in casu admittuntur pro filio. s. cū queritur de etate vel natiuitate: extra qui filij sint legitimi transmissa. 2. c. per tuas. **I**tem vbi agitur de impedimento matrimonij ratione consanguinitatis vel affinitatis: extra eo. quoniam. **E**teruz si agitur: an matrimonium sit contractum vel nō tunc mater suspecta est si vir sit superior: extra eo. sup. eo. quē casū habes supra i pīmo titulo huius de matrimonio. **5. 7. S**unt 2 quedaz persone que aduersus coniunctos suos testimonij dicere non

coguntur: vt aduersus focerum generum vītrich pīuignum sobzinuz sobzinā sobzino notā: eosq. qui in pīori gradu sunt. **I**tem aduersus patronā 2 liberos eius. **5. 5. Item in criminali 2 alie etiam persone que ibidem computantur: q. generaliter a ferendo testimonio sunt exempte.** **U**trum testes produci possint de domo actoris? **R**espōdeo nec de domo actoris nec accusatoris nec in causa ciuili nec criminali testes produci debent: q. eorum testimonium suspectum est. **3. q. 5. per totū.** **4. q. 3. 5. Item in criminali.** vīl. **I**tem 2 in iure ciuili omnes autem predicti qui repellendi sunt: debent admitti: si is contra quē pducunt eorum testimonio in alio iudicio vīsus fuerit nisi inimicitias postmodum exortas docuerit: vel aliquid aliud legitimū post emergens seu correctionem: vt in predicto. c. item in criminali vīl. item si quis testibus. 2. **C.** eo. l. si quis testibus. **N**ota q. sacerdos nō debet esse testis in instrumentis confectis totaliter inter seculares. **4. q. 2. quāq. hoc i** tellige de honestate non d. necessitate. **E**t nota q. testis qui scienter se subscribit alicui negotio pī iudicat sibi: ita q. contra id nō potest postea reclamare: q. approbasse pīsumitur: secus si subscribat se nomine alieno: q. per hoc non intelligitur consentire: ex de his que fiunt a pīe. c. quanto. **I**tem nota tres tantum productiones testium fieri in causis ecclesiasticis vel ciuilibus: sed non quartā: nisi iuret q. non didicerit testificata: quinta nullo modo conceditur: extra eo. in causis. **E**t hoc intelligas nisi aliquis testium in pīmis productionibus impeditus fuisset: nam probato impedimento sine aliquo sacramento dabitur alia dilatio ē centesima secundū **Inno.** 2 sic intellige: extra eo. c. vīl. terriam. **I**te nota secundū glossā q. quatuor sunt que tollunt copiam probādi per testes: scilicet publicatio attestationum: extra eo. de testibus. **I**tem renunciatio siue conclusio: ex eo. fraternitatis. **I**tem quarta productio: vt dictū est in. **5. precedenti.** **I**tem numerus testium effrenatus: extra eo. c. cum causam. **E**t nota q. nulli q. tecūq. religionis fuerit: creditur scilicet in causis: nisi iurauerit: extra eo. c. nuper. pōt tamen remitti iuramentum de consensu partium: extra eo. ius. nisi in causa matrimoniali: q. tunc nec confessio coniugum statur: extra de eo qui cogno. consan. c. super eo. 2 iurabunt tactis sacrosanctis euangelij: nisi sit episcopus qui iurabit solum pīpositis euangelij: extra de iuramento calū. c. si. **D**oc aut iurabit testis scilicet q. dicet totam veritatem quā nouit de illa re. **3. q. 9. c. pura.** **I**tem additur de consuetudine quorundam q. nulli pādēt testimonium: 2 hoc bene. **4. q. 3. 5. Item in criminali.** **I**te q. dicet puram veritatem nulla falsitate adiecta. **4. q. 3. nullus.** **C**ū testis de sacro non est certus: q. modo debeat iurare. **I**tem quando quis teneat ad testimonium ferendum. **I**tem quādo liceat ferre testimonium de his que in secreto sibi sunt amissa. **I**tem q. per hoc nō licet recipere pecuniā

babes de his oibus in secunda parte ti. primo. c.
de iuramento. cum proceditur per inquisitionem
vel per accusationem babes supra in suis. c.

De discordia testium

quando infirmat testimonium? qñ nō. Nota se/
cunduz gulf. testes debent concordare in circun/
stantijs: que in hoc versu continentur. Res per/
sona locus gradus: hec sint cōsona tēpus. Res
quia si vnus dicit de vna re vel de vno facto aliud
de alio testimonia sunt singularia: extra de proba.
c. l. c. Persona: nam si de diuersis personis lo/
quantur: singularia sunt testimonia: extra de rescri/
ptis. Rodulphus. Et dicit hosti. q si ponerentur
certe locutiones: nō obesset error: nominis. Lo/
cus etiam reddit testimonium inefficax: vt patet i/
exemplo Danielis in causa Susanne Daniel. 13.
Gradus: quia si in questione matrimonij si te/
stes deponant diuersos gradus consanguinitatis
vel affinitatis non valet testimonium. 35. q. 6. d. pa/
rentela. Tempus: nisi vnū dictum includatur i/
altero: vt si vnus dicat diem: alius horam. eiusdē
diei vel nisi factum sit durabile. Sicut enim euan/
geliste concordant: quoz vnus dicit scilicet Mar/
cus christum crucifixum hora tertia: Lucas vero
hora sexta. Tho. 2o. c. 2. q. 70. dicit q discordia
testium in aliquibus principalibus circumstantijs
que variant substantiam facti: puta in loco in tem/
pore vel persona d quibus agitur: aufert efficaciam
testimonij: sed discordia in aliquibus non pertinē/
tibus ad substantiam facti: puta q tempus tūc fu/
erit serenū vel nebulosū: vel dom⁹ picta vel nō pi/
cta & bi⁹: talia non preiudicāt testimonio: quia cir/
ca tlla non consueuerunt homines sollicitari. Vñ
facile a memoria elabuntur: quimmo discordia
i talibus facit testimoniū credibilis: vt Chrysos/
tomi super. Mat. qz si concordarent in omnibus
et minimis videretur ex conducto eundem sermo
nem proferre: qd tñ prudentie iudicis relinquitur
discernendū. Et vt plene pateat materia huius: qz
non solum in forensi iudicio: sed etiā in capitulis
religiosis est necessaria. Sciendū q vbi testes di/
uerſi dicant: si vnus testis expresse contradicit si/
būptis: non valet testimonium. 4. q. 3. nihilomin⁹.
Si aut in parte falsus testis inueniat: in nullo ce/
ditur sibi: de conse. di. 9. c. si ad sacras. nisi hoc sa/
ciar i continentem corrigēdo se: extra de testi. corzi/
gendis. c. cogendū. Idem hostien. sed addit. vide/
tur tñ q si in vno dicat verū in alio falsū: valet sal/
tem quantum ad illam partem i qua verū dicit: ar.
di. 37. turbat. 2. c. siquid. Si vero vnus testis con/
tradicit plurib⁹: nō obstat eius 3ietas: qz vnus te/
stis nec iustificat nec pdenat: nisi d dicat pluribus
cū gñs ipse scriptus ē in aliq istrumento. Si aut
plures testes d dicāt plurib⁹ testibus siue oēs sint
pducti ex eadē pre siue ex oppositis tribus: iudex
si poterit cōcordabit testimonio 3ietatē. Sicut
Augustinus pcordat dicta euangelioz ex c. euā.
tu. Si nō pōt testimoniū pcordare: testimonium

plurium preualebit: nisi ex altera parte sit tanta di-
gnitas plonaz q̄ merito debeat iudicare nume-
ro: vñ nisi pauciores dicāt verisimilioza ⁊ aptioza
negocio: vel q̄ p pauciores plura p̄bent q̄ p plu-
res: vñ si plures testes p̄bant me possedisse rē. 4.
ānis: pauciores p̄bant possedisse per. l. ānos ⁊ vñ
tra hoc titulū possidendi: tūc preualeat testimoniu
paucior: extra eo. in ostra. **S**i si ad pbandū dicta
prior testiu inducant secūdi testes: oportet istos
secundos plures esse: ⁊ lōge meliozis fame q̄ sint
primi: qz post publicationē attestacionū magis p̄-
sumit de subornatu testium q̄ ate: extra de p̄ba.
c. 13. **S**i vero testes sunt pares ex oī parte in nume-
ro ⁊ dignitate: tunc sententia fertur pro reo: extra
de p̄ba. c. ex litteris. nisi in matrimonio ⁊ in cā li-
bertatis: ⁊ in testamēto ⁊ p dote: ex de senten. ⁊ re
iudi. c. si. **S**i aut neuter possidet res: sed vterqz eā
ab aliquo ex̄neo: ⁊ testes vñ dictum est iux̄ pares:
diuidat res si p̄r: sicut fecit salomon iter meretrī-
cis: extra de p̄sum. c. asserre. 3. **P**. **S**i non p̄r vñ
iudi: p̄r iudex granficare ⁊ dare cui vult: ar. extra
de paroch. c. i. **S**i aut testes contradicunt in ius-
tām: semp testes preualeant: nisi i his que melius
p̄bantur per instrumentū q̄ per testes: vñ senten-
tia lata ⁊ arbitrium ⁊ cōmissio facta iudicib⁹. **E**t
nisi in iuentario publice confecto: contra illud enī
non admittuntur testes: ⁊ nisi in istrumento i quo
mulier confitetur se recepisse pecuniam pro inter-
cessione fideiussionis: tunc enim omnino creden-
dum est istrumento: oportet aut q̄ ad minus per
quatuor testes istrumentū rep̄obez: qz istrumē-
tus obtinet vicem duoz testiu: ⁊ tabellio ex̄polles
vel ē maior vno teste: hec sup̄ra sunt de sūma con-
fessioz l. i. z. ti. 5. q. 186. **E**t originaliter habentur in
glo. 4. q. 3. testes. ⁊ per totam illam cām de testib⁹
agitur. **I**tem notādum q̄ cū testis primo extra
iudiciū dicit vñum: ⁊ in iudicio dicit oppositus
secundum **Bar.** d̄s puniri de falso: qz statur p̄mo
dicto eius per. l. eos. **C.** de falsis. **S**ed **Val.** hoc as-
serit esse falsum per glo. in. c. cum cām. ex̄ de testi-
quod etiā tenet **Jo. an.** in mercuriali. in regula.
Non est de re. iur. l. si. vi. **U**bi dicit q̄ ea que in iu-
dicio vel extra minus valide afferuntur: statur vñ
primo dicto non primo. **N**ec obstat. l. eos sup̄ra al-
legata p̄ **Bar.** qz ibi veniebat p̄tra p̄p̄riū sigillum:
⁊ sic p̄tra res autenticā ⁊ approbatā: nec ē obstat
extra de p̄sūp. c. litteras. **U**bi glo. dicit q̄ statur
p̄mo dicto testis: qz hoc est verū. qñ illud qd dixit
testis i iudicio: dixit ita q̄ est validū testimoniu.
Nā tunc siue in iudicio siue extra iudiciū dicat
postea s̄rium: stat p̄mo dicto. **S**i sec⁹ ē cum testis
primo extra iudiciū dicit aliquid: ⁊ postea in iu-
dicio dicit contra. **N**am primo dictum extra iu-
diciū non est validum: quia non est solēniter di-
ctum ⁊ coram iudice quod requiritur vñ faciat fi-
dem in iudicio: extra de testi. c. veniens. **A**d essen-
tiam enim dicti testis vñ sit validum requiritur
iuramentum: ⁊ corā iudice cōpetente examinatio
eius: qd non reperit in eo: quod dicit testis extra

iudiciū. Unde nō reputat primo dictū: nisi quod
p̄mo dixit in iudicio: nec talis pōt puniri d̄ crīe fal
si: q̄a nō ē probatū hoc quod dīc nūc in iudicio ēē
falsum: q̄a potuit ēē falsus illud qd̄ p̄mo dixit ēē
iudiciū: de quo nō puniret de falso: q̄ simplex
locutio esset. Tame talis suspectus de falso si duo
testes deponerent contra illū i dicto cāu: possz pōi
ad torturā secūdū 30. an.

De testimonio in iudi

cio. Ad fm̄. Val. d̄ p̄sio q̄ falsus testis p̄mit pe
na talis d̄. l. i. ff. ad l. cor. d̄ sicca. r̄ nōt. z. q. 4. i glo.
fūm. c. r̄ est testis falsus: q̄ iuratus r̄ examinat falsū
loq̄. z. q. z. ne q̄ arbitret. Qui aut nō est exami
natus: licet latitet vt nō inueniat veritas: nō ē fal
sus s̄z dolosus: r̄ sic nō tenet p̄a illa. Testis. n. nō
p̄mit de falso anq̄ testimonij dicat: vt nōt. 35. q.
i. notificamus i glo. Et p̄sumit dolus i tacēdo si te
stis ad interrogatā n̄ vult r̄ndere. In scripturis tñ il
le q̄ vez celat falsū cōmittit. ff. de fal. l. i. Testis nō
debet d̄ imprinētib̄ interrogari. Testis tñ q̄ loq̄
obscure nō habet p̄ falso sed p̄o suspecto: vt nota
tur. 4. q. 3. testes in glo. i. Et ideo potest peti q̄ de
clare: nisi iudex ex cāis nolit hoc facere: vt notat
4. q. 3. Itē in criminali. Et istud q̄ possit iudex sub
obscuritate transire est notabile: tñ cā pōt esse vel
in ipso qui suspectus est: vel in p̄ducente: q̄ p̄du
cit testē super incerto. Itē nota q̄ qñ testis dicit
vnū ex quo aliquid legitur: semp̄ vtrūq̄ d̄posuisse
dicitur. Unde si testis dicit aliquem tenuisse do
mū ex corporali d̄tentione p̄sumit vera posses
sio: vt notatur. 7. q. i. ponit fides. r̄ per Innocentiū.
Item nota q̄ si testis negatiue dicit: nō videt mi
hi nō sequitur: ergo nō est. Ut notat. 33. q. 4. c. z. in
glo. Item testis qñ super diuersis factis testificat
nulla est cōtrarietas inter eos. Unde singulares di
ci possunt sic: sed nō contrariū: de peni. di. i. pericu
losa. Nota tñ q̄ in ciuili r̄ criminali dari possunt
interrogatoriā: sed iudex ea nō d̄z abscondere parti
vt nō. z. q. i. in primis. in glo. testes. Itē nota q̄ vi
interrogatōis d̄z quis cogi ad petitionē partis ad
respondendū in ciuili vel criminali post litis cōte
stationē. Item nota q̄ testis qui nō dicit totū fa
ctum: nō probat. vnde iterum interrogatur: vt nō.
20. q. 3. p̄fens. Item nota q̄ publicatio testium
non ligat iudicem: ex eo q̄ ex officio facit. Ut no
tatur. 30. q. 8. §. r̄ cause. Itē testem falsū metus nō
excusat. v. q. v. auctoritatis. Item nota q̄ interdū
vni testi credit: q̄ alij desunt: vel qñ de consciētia
in articulo mortis agitur: vt 26. q. 6. c. is qui. Item
qui vocantur ad testimonij eo ipso videntur ap
probati per eum qui vocari fecit: r̄ debet examina
ri: vt notatur. 18. q. z. vndecima. Quid si p̄batur
q̄ testis fuerit instructus: videtur posse repelli q̄
subornatus. R̄. q̄ aut fuit instructus q̄ confir
met vel neget: r̄ tunc est subornatio. Aut cū velit
affirmare vel negare q̄ vtaf vera r̄ cōgrua ratioe
r̄ tunc nō ē subornatio. Sed quid si testis p̄misit
testificare? Respondeo aut p̄misit certū r̄ repellit

aut non dicendo quid: r̄ tunc nō repellitur nisi ac
cepisset precium: quia tunc p̄sumitur corruptus.
Notandum etiam q̄ testis potest falsum depo
nere r̄ verum: r̄ nec verum nec falsum in omnib̄
x. predicamentis notatis ab aristotele in li. de pre
dicamentis. Et in substantiam quidem: vt cum te
stis dicit q̄ homo dedit damnum cum non fuerit
homo: sed aliud animal. Item si dicit q̄ ticius p̄
cussit seius cum ferro r̄ fuerit cum lapide: iste de
ponit falsum in substantia. Res enī r̄ persone sub
stantia appellantur. Et si interrogatur de causa il
lius substantie. i. quomodo scit q̄ esset substantia
lapidis vel q̄ ēē homo: sufficit q̄ dicat: q̄ vidit.
In quantitate discreta attestatur quis: vt cum dīc
q̄ seius promissit ticio. x. cum non promissit nisi. v.
Vel de quantitate continua: vt si dixi promisi vel
vendi tibi terram x. scq̄ ad talem arbozem: r̄ nō
promisi tantum sed minus. Et si interrogatur te
stis: quid est quantitas: non tenetur respondere: q̄
in teste non requiritur tanta peritia q̄ sciat diffini
re: p̄fertim ea que sunt ad materiam physice dis
putationis r̄ dispositionem iuris pertinent: ut no
tatur. ff. de verbo. obliga. l. stipulatio. In qualita
te deponit testis falsum: si dicat q̄ fructum mu
tuatum erat optimum: cum esset minus bonum.
Ista est qualitas intrinseca: vel si dicat q̄ furtum
factum fuerit noctis tempore: cum nox aggrauat
maleficium: cum fuerit de die. Et si interrogatur te
stis: quomodo scit q̄ fuerit de nocte. Et respondet
quia vidit: quia fuit post lucis occasum: vel quia
erāt tenebre: bona est ratio: quia sufficit q̄ reddat
rationem grosso modo: licet non loquatur cum
peritia artis. z. 4. q. i. si habes in glo. Et ita non suf
ficit dicere: nisi ratio assignetur. 25. q. z. c. fi. Sed
nō requiritur q̄ legisla vel philoſophus sit: vel q̄
sciat respondere ad difficiles questiones. Immo
si interrogatur de talibus potest dicere nescio. Nec
per hoc rō reddita per eum de visu vitiaf. Sigs
autem nō est verus testis principaliter: si tamen ē
testis cum iudicis beneficio admixto seu artificio
vt medicus sup cicatrice r̄ obstetricē r̄ cetera. In
terrogandus ē subtiliter r̄ talem qualem se asserit.
Nec excusatur a testimonio falso: qui testificatur
per verbum credo: quod verbum ē idifferens ad
verum r̄ ad falsum. Nam interdum verbum cre
do facit probationem ex addita ratione: quia p̄e
sumimus q̄ nō sine ratione. Ut qñ a perito p̄ter
in arte sua: r̄ tunc p̄o assertionē habet r̄ p̄mit: q̄
credere non debuit id quod dixit esse quod non
sic est. Nam ratione peritie artis p̄sumitur dol̄:
in eo q̄ abutitur peritia sua. Non enim p̄sumit
quis credere quod non debet: q̄ homines com
muniter illius professionis r̄ artis facere debent:
non credunt: nec ratione aliqua vel bona conie
ctura faciliter: ar. ff. de acqui. bere. l. cum quidam.
§. quod dicitur. Quartum predicamentum est
relatio. Est autem relatio duorum extremorum
ad inuicem facta collatio. Sub hoc predicamēto
clauditur probatio fraternitatis filiorum. Item

matrimonioz. **I**te fororizatis: **I**te oppositum re
rū: quando habent respectū ad aliud i cōparatōe lit
terarū. **E**t est notandū in istis correlatiuis vel res
pectibus vel ad inuicem subordinatis vel cōparatis
ad inuicē semp debet veritas pualere. **E**t nota q
vbi testes torquē: sufficit torqueri duos vel tres
factum scientes: qā refrenanda est tortura. **U**bi
est quantum predicamentum: deponit testis falsū
si interrogatus vbi dixit i domo: et fuit i agro. nāz
domus fuit locus intentatus. **I**nsultus dicit factus
in domo: quando ē factus intra porticus: in cōstio
vero non est intus nec extra propriē de peni. di. i.
§. hoc quoque. **E**t grauius est maleficiū si q i do
mo offē: lat q si in agro. **E**t si interrogatus quomō
sit q illa ēēt dom? **R**espondet q vidit: bona ē ra
tio triū rationibus. **P**rimo quia directe potest vi
deri. **S**ecundo qā visus multas dīas demon
strat: primo metaphysice. **T**ertio q visus est
scīus generalis: vñ reddidit ēē per visū ē magis
generalis q aliq: vt notat. 3. q. 9. testes. **E**t quan
do ratio includitur in dicto testis nō debet inter
rogari de ratione. **Q**uandoq enī dictū testis inci
pit a ratione: quandoq a dicto: qñq simul sūt iun
cta vt dicitur i ratio in eadem constructione verbo
rum. **Q**uando est sextū predicamentū: i in hoc
potest facile testis incurrere peritū si artet ad diē
nisi esset insignis dies: vt extra de accu. c. qualiter
per. **I**mo. **E**t quando est questio de tempore: de
bet tēpus probari: d. rescript. c. bone in cle. **S**ecus
si nō est iuris ratio constituta in tēpore qā nō opoz
tet certum tēpus probari. **S**eptimū pdicame
tū est situs. **S**up situ cadit testimoniū: vt si dicat
maleficiū commissū in loco sito in dioecesi florētina
et cōtra dicat commissū in dioecesi lucana. vel si cō
stat maleficiū commissū i agro ticianoz: si pster de lo
co. **I**nterrogamus an ille locus sit in territorio pu
sino v. l. enigubio. **S**up q testes pducti debēt assi
gnare cām: et nō interrogari: qā pducit si iurisdicōe: effi
cut si iudicet ad pbandū dñū: qā testes debēt
reddere rōnes per cās pssentes i facto nō i iure.
Reddet ergo rōes de iurisdicōe: et q vidit com
mune pusi furcas ibi erigē: malefactorē cape: mā
datis obedire tā i faciēdo q non faciēdo. **I**z in
faciēdo maior et plenior sit subiectio. **I**tes bona
rō si dicit q vidit hōes illius loci soluere colle
ctas: et vbi agitur de iurisdicōe pbāda in genere:
sufficit testimoniū diuersorū i spe: vt qā vnus dicit
q vidit ibi aliū exoculari. alius dicit q vidit ibi
aliū suspendi scilicet per iudicem talis territorij
de quo queritur. **S**ecus si agitur d. pbatione certi
actus: vt d. accusationibus. c. qualiter et qñ. **I**te q
cōmune pusi consuevit se gerere p dñō talis loci
longo tēpore et huiusmodi. **I**urisdicō ergo est qd
dazius mixtū et rerū et psonarū: qñq in reb: qñq
in psonis: qñq in vtriusq simul exercet. **Q**uatu
predicamentum quod dicitur habere seu habit?
eniam p testes hz pbationem: i qz hē in multis
consistit: diuerso ēē mō d. ratio reddi secundum
subiectā materiā: de qua loquimur. **N**az si testis

ult probare q aliquis habeat virtutem vel vitij
vel q si ebrius, pdigus vel furiosus: que sunt pas
siones animi radicate et ipe intrinsecus: debz assi
gnare rōnem que inferat de necessitate. **U**nde nō
iuret de crudelitate: vbi exigitur ratio inferens ne
cessario: qz iuramentū est iduiale: d. h. p. **I**mo.
in. c. cum cām. extra de testibus. **S**ecundo dicit
quis habere magnitudinem. vnde si testis vult p
bare q quis hēat magnitudines. x. cubitoz: debet
rationē reddere: qz vidit eū mensurari. **T**ertio
mō dicitur quis habere vestimēta: et hoc pbatur
per visū: quo ad habere facti: sed quo ad habere
iuris in iure nō sufficit visus. **Q**uarto dicit quis
habere mēbra et huiusmōi et hoc probat p visū:
sed virtus intrinseca mēbrū: puta ad actū generatio
nis: vt frigiditas vel nō frigiditas nō pōt esse sub
iecta visui: i qz experimentari: extra d. frigi. et ma
lesi. c. fraternitatis. qd sane itellige. i. per actum cō
iugalem: vt dicunt iura nō per actū fornicarium
vel molliciti. **U**nde testis bene pōt p visum pbare
q quis nō habeat oculū: vt qz vidit effosū: i qz
nō sic de facili pbat q hēat oculū nō videat ide.
Quinto mō d. hē continēs pientiz: vt vege
tium: et hoc ē oculis videt: manus tēgit: gustus
gustat: odoratus odorat: sed mēsurā pbāda p mē
surationē. **S**exto d. qz hē possessionē vel p
prietatē vel obligationem. **E**t nota q verbū hē
pprietatem et affectum habendi significat. **E**t si q
ratur: cum actor facit duas articulos sup quibus
testes interrogent: vnus de contractu vel debito:
alius de obligatione. **E**t testis in primo interroga
tus dicit q verum est scilicet debitū v. l. contractū
qz vidit vel audiuit. **I**n secundo dicit se nil scire.
Queritur an probet talis testis? **E**t videt q non.
Nam posito contractu vel debito necessario seq
tur obligatio. **S**ed contrarium est verum. **N**am
licet dicat se nil scire: de secundo verum dixit: qz
licet dicat se nihil scire vere dixit: quia tanquam
testis nihil scit de iure sed de facto. **N**am scire
ius potius est iudicium qz testium. **E**t intelligitur
nihil scire. i. aliud qz dixerit: nā debemus interpre
tari vt sibi nō contradicat. **S**exto mō dicit qz
habere vxorē filios fratres et huiusmodi: et d. istis
pōt interdum reddi ratio necessaria: vt scio q est
vxor: quia interfui quando contraxit per verba d
presenti et anuli datione. **N**am cum aliquo pēsup
posito et concessio aliquid probabiliter sequitur:
tunc ratio est probabilis et sufficiens. **N**am dico q
est filius: quia vidi eum nasci in domo vt filius vi
cinis scientibus. **P**ōt poni aliud exemplū. **D**ico
q berta est meretrix: quia vidi sepe de nocte intrā
tibus ianuam aperire. **N**am locus a communiter
accidentibus est multum probabilis in materia
textus: vt notatur. **C** de proba. l. neq. **S**eptimo
dicitur quis habere infamiam vel inhabilitatem
sed illa est potius priuatio qz habitus. **S**imili mo
do dicimus. **I**te habet bānum de tali ciuitate: i
non est proprie habere: sed carere: sicut et dici
tur habere febrem vel mortem. **I**ustas autem

habere ciues pōt per instrumenta pbari ⁊ testes. Agere etiam ⁊ pati seu actio ⁊ passio sunt vltima duo predicamenta: ⁊ hec etiam possunt probari p testes: facilius tñ pbatu agere q̄ pati. Facilius n. comprehendimus ictū quem quis ilet q̄ mortē: quā quis inde patitur siue incurrit. Nam multi videntur mortui ⁊ non sunt. Unde testis deponens super homicidio: interrogat quomō scit: habet ref pōdere q̄ corpus eius carebat pulsu motu ⁊ erat frigidum putridum vel simile: que solēt mortuis accidere. Nam recessus aīe a corpore videri nō potest: q̄ anima incorruptibilis ⁊ inuisibilis est: si cut angelus inuisibilis. hec omnia Bal. de pūio.

De sententijs ferendis. c. xij.

De sententia tandem

vidēdum est. Dicit Augustinus. z. q. i. c. i. Nos in quēq̄ sententiam ferre nō possumus: nisi aut cōuictum aut spōte cōfessum. Et de sententia quidē dicit glo. sumaria: vt in pncipio. q. q. triplex est sentētia. f. Interlocutoria: diffinitua: ⁊ precepti Ray. exemplificat. d. q. interlocutoria sententia dicitur que nō super pncipali: sed super alijs q̄stionibus p̄fertur inter pncipiū cause ⁊ fine emergentibus: vt est de teste repellēdo: vel de dilatiōe danda vel nō ⁊ huiusmōi. Vel forte dicitur interlocutoria: q̄ inter partes loquēdo p̄fertur sine scripture solēnitare. Diffinitua autē sententia dicit q̄ pncipalis questio diffinit. ff. de re iudi. l. i. Sententia precepti est q̄ maior p̄cipit minori. Sequitur in glo. Si sentētia diffinitua fuerit lata obmissio ordine iuris: ipso iure nulla est: vt. z. q. 6. §. diffinitua. Hoc tñ scias: q̄ duplex est ordo iuris: vnus qui est de natura seu substantia iudicioz: vt. f. quis post citationem habeat iudicis: vt fiat litis contestatio ⁊ testes recipiantur. Si contra hūc ordinem feratur sententia: nō tenet. Est alijs ordo qui non est de substantia iudicioz: vt. f. sententia nō feratur sub cōditione: ⁊ vt prius nō pronuncietur de possessōe alius possessione q̄ de p̄prietate: si tñ hoc nō seruatur: tenet sententia: vt. z. q. 6. §. bi duum. Item sententia interlocutoria siue sit ex cōicationis siue suspensionis siue missionis in possessionem: requiritur ordo iuris: de ordine ex cōicationis habes extra de senten. excō. c. sacro. de ordine suspensionis habes. z. q. i. notum. Si tamen ille ordo nō fuerit seruatus: tenet sentētia: vt. xi. q. 3. Si quis episcopus. Item in sententia imissionis in possessionem requiritur semiplena cause cognitio: vt extra vt lit. nō cōtest. c. qm. ⁊ siue talis ordo fuerit seruatus siue non: si absens potest p̄bare se non fuisse contumacem: talis sententia retractat: ex de sentē. ⁊ re iudi. c. cum bertoldus. Sentētia precepti est: vt cū iudex p̄cipit alicui siue cause cognitione vt soluat alicui. x. que petit: si ille soluat ⁊ pecunia illa indebita est: q̄ iudex iniuste p̄cepit: tñ nō pōt repeti pecunia illa. ff. qd̄ mct. cā.

.i. f. hec in glo. Circa sentētiā precepti. Nō secū dum Ray. videnda sunt tria. f. in quibus cōsistit maioritas: in quibus consistit obediētia: ⁊ de necessitate precepti. Maioritas secundum Ray. attenditur in p̄rogatiua ordinis cōsecrationis dispensationis. i. administrationis ⁊ antiquitatis: extra de elec. c. dudum. P̄rogatiua ordinis p̄sbyter est maior diacono: di. 93. c. legimus. P̄rogatiua cōsecrationis episcopus est maior p̄sbytero: di. 95. olim. z. c. episcopus in ecclesia. vbi dicitur q̄ in consensu p̄sbyteroz sublimior sedeat episcopus iura domuz vero collegā eorum se esse cognoscat. P̄rogatiua dispensationis archidiaconus ē maior archip̄sbytero. di. 25. plectis. vbi d̄ q̄ archidiacono subest archip̄sbyter ⁊ ei mādatus obedire o3. P̄rogatiua antiquitatis maior est q̄ p̄mo fuit ordinatus: vel alias p̄cedit tēpore vt etate: de maio. ⁊ obe. c. i. Obediētia autē cōsistit in tribus in reuerentia: in iudicio: ⁊ precepto. Et reuerentia debet ei qui p̄cedit ordine vel antiquitate: iūior enim d3 superiori in talibus reuerentia: vt. f. assurgat ei dādo primū locū in choro in menā in sedendo in eundo ⁊ huiusmodi: nisi maior dispensatio sit cōmissa minori ordine vel antiquitate: vt archidiaconatus diacono: tunc enī non solū p̄sbyter: s3 et archip̄sbyteri debēt reuerentiā archidiacono: di. 25. c. perlectis. Obediētia precepti ⁊ iudicij debetur tñ ei qui p̄cedit cōsecratione vel dispensatione. f. i. n. a nō suo indice lata nulla est extra de iudi. c. at si clerici. ⁊ idem in precepto. 7. q. i. q̄ frater. Que autē sint illa per que plena subiectio dclatur: hēs supra ex de senten. ⁊ re iudi. c. cūz inter. ⁊ de offi. or. c. conuincendo. tam in glo. q̄ in textu. Duplici at ex cā fm tho. secunda scde. q. 104. ar. 5. ⁊ scda scde. q. 33. ar. 7. ⁊ 2. di. 44. q. 2. ar. 3. ⁊ qd̄ lib3. z. q. v. ar. p̄mo. ⁊ di. 5. q. 3. ar. 2. ⁊ qd̄ libet. 9. q. 5. ar. 3. Subditus nō tenet obedire supiori etiā in litis. Una est cū maior potestas superior vniūq̄ mandat contrariū: di. 8. q̄ contra mores. Secūda est cū p̄cipit id in q̄ nō est ei subiectus: vt que p̄tinet ad morā animi interiorē ⁊ quibusdā alijs. De his tñ habes plene supra in secunda parte ti. de inani gloria. in dubijs d3 obedire. c. Itē dicit glo. super dicto. c. nos in quēq̄. q̄ quatuor sunt modi conuincendi reum: aut. f. iure: vt in instrumentis ⁊ testibus: aut facti euidentia: extra d̄ cōba. clerico. c. tua. aut iuris interpretatione: vt sepius citatū esse reum. 3. q. 9. decernimus. aut violenta suspicione. 32. q. i. dixit. Et nota q̄ triplex est suspicio. Prima est temeraria: ⁊ de hac dicit canon. Nullus in dicetis suspensionis arbitrio. z. q. i. primo. Secūda est probabilis: ⁊ hec purgationem inducit: nō autē prima: vt. z. q. 5. p̄sbyter. Tertia est violenta que condemnationem inducit: de hac itē ligitur dictum hieronymi salicet q̄ vxor dimitti potest. p̄pter fornicationem aut fornicationis suspensionem. 32. q. i. dixit. quod intelligitur de violenta: vt si suspectus cum suspecta nudus cum nuda i eodem lecto. Item dicit glo. super dicto. c. nos.

sententia serēda est in cōfessum: et hoc verū, etiā si
aduocatus alicuius cōfiteat: nec reuocet cōfessio/
nem suā: extra de cen. c. olim. Et ē serēda sentētia
in cōfessū in causa ciuili et in causa criminali nisi ali
qs metu tormētorū cōfiteat: dū est in carcere: tali
enim cōfessione nō statuit: nisi post tormēta in con
fessione persequeret. Que aut cōfessio repugnet: his
verbo contineat. **M**aior sponte scies cōtra se:
vbi iussit et hostis. Nec natura neget fauor et lis:
ins ne repugnet. **D**e serētia aut diffinitiuā. No
ta qd debet proferri a iudice et non ab alio: alias nō
ualet: nisi sit episcopus iudex ille qui potest per ali
um recitare: ad instar illustriū: extra eo. Et si li. vi.
debet et ferri sūia sedēdo. Itē in loco publico et ho
nesto: q. 3. §. spaciari. Item debz ferri de die et nō
in tenebris. Item nec dieb⁹ feriatis: et maxime se
solēmbus. Item nō debet ferri p⁹ venalita
tē. z. q. 6. §. diffinitiuā. Dec et multa alia requirunt^r
quoz si aliqd obmissū fuerit: sūia nō ualet. Itē d⁹
ferri i scriptis: aliqd tñ et sine scriptis ualet: vt i. §.
precedenti. **C**alūs in quibus ualet sentētia diffi
nitua sine scripto secūdū Ioan. an sūt isti. **P**ri
mo qñ cause breues sunt: et maxime viliū psonaz
et potest dici breuis duoz aureoz. ff. de dolo. l.
adeit. Inspiciat at q̄litas personaz: et relinquatur
arbitrio iudicis: extra de offi. dele. c. de causis. vel
inspiciat consuetudo loci vel fori: di. xi. consuetu
dinis. **S**ecūdo ualet cū eps de cā ciuili iudicat
inter clericos suos. xi. q. i. si quis cū clerico. **T**er
tio cū p̄fēs deposito officio conueniē: vt reddat
admīstrationē: in autentico vt iudi. si quo. suffra.
§. necessitatē. **Q**uarto cū papa p̄fē p̄nūciat: va
let enī licet ipsam nō tulerit in scriptis. ip̄e. n. solu
tus est legibus. **Q**uinto ualet fm quosdā si lata
sit in cā matrimoniali: extra de testi. Alberic⁹. **A**ū
autē sunt duo iudices et p̄ferunt diuersas sentēcias
dicit ray. a hosti. q. si ex iurisdīctōe ordinaria p/
cesserunt: tenet sūia pro reo nō pro actore: nisi in
cā fauorabili vt i matrimonio et p dote et p liber
tate et p testamentato. si pro ipso fuerit p̄mulgata.
Si vero ex p̄tate delegata est lata sūia: vtrazq pē
det ex arbitrio delegātis. Si autē ex cōpromisso:
neutra d⁹ h̄re vigore: extra de senten. et re iudi. c.
duobus. **E**ffectus at sūie fm ray. ē multiplex. **P**ri
mus ē qd p veritate accipiat quātū ad illos inter
qs lata est. Et intelligit postq̄ sentētia trāsit in rez
indicatā: scilicet qd ab ea appellari non possit: qd
est post. x. dies. ff. de re iudi. l. res iudicata. **S**ecun
dus effectus ē qd i actionibus psonalibus mādē
executioni sūa quatuor menses: extra de of. dele.
c. querētī. et extra eo. qd ad p̄sul. **I**n actionibus ve
ro realibus cū res certa petita est: puta liber ager
equus domus et huiusmōi: d⁹ executioni mandari
statim post. x. dies. qui sunt cōcessi ad appellādū:
et hoc si res est in p̄fētia: instituta de officio iudi. i.
principio. Et idē d⁹ fieri in actionibus criminali
bus: nec enī in talibus est executio differenda. z. q.
6. **A**nterior. **F**allit tñ hoc in ātuoz casibus. **P**ri
mus cū princeps ex vindicta seuerius fert senten

tiam: qz differē executio ad minus per. 30. dies. vt
locus possit misericordie esse: et si res exigit et per
nitentem. xi. q. 3. cum apud thesolonica. **I**tem cum
sententia lata est in muliere pregnantē: differē enī
vsqz ad tēpus partus. ff. de re iudi. l. pregnantis. **I**tem
si capitalis sententia est lata in seruū: differitur exe
cutio quousqz reddiderit ratiocinia administra
tionis quā gessit. **C**. de bonis. p. l. i. **I**tem cū quis
est cōfessus de crimine: et inde negat: retrudat in
carcerē: vt postea reductus apud acta audiat: et
iteret confessionē. **S**unt et alij plures effectus sen
tentie qui dimittuntur ob breuitatē. **E**t nō secun
dum Ray. qd regulariter nec sententia nec res in
ter alios acta vt iudicata p̄iudicat alijs: extra d
fi. instru. c. inter dilectos. **F**allit tamen in multis
casibus. s. cum cause cōnexę sunt: di. si. tantis. 3. q.
6. hec qppe. et extra de accu. c. ad petitionē. **I**tem i
causa libertatē. ff. de sta. ho. l. ingenuum. **I**tem in cā
filiationis. ff. de liberis agno. l. i. **I**tem qñ quis p̄e
sens fuit: et sciebat cām agi. ff. de re iudi. l. sepe. **I**tem
in querela inofficiosi testamētī. ff. eo. ti. q. papinia
nus. **I**tem secundū Ray. regulariter nec sentētia
nec alia res inter alios acta alteri prodest. **F**allit
tamen hoc in certis casibus. primo in querela in
officiosi testamētī. ff. eo. ti. l. papinianus. **I**tem i re
diuisibi. ff. si seruus ven. l. loci. §. competet. **I**tem
in re cōmuni cū pupillo. z. q. 6. §. diffinitiuā. **I**tem
prodest vbi res est cōmunis cum fisco: hec habent
ur extra eo. c. si. **S**ubleuatur aut sūia fm Ray. q.
tuoz modis. p̄mo per appellationē. z. q. 6. c. i. **E**t d
hac dicitur in sequēti capitulo. **S**ecundo p sup
plicationem: vt cum lata est a principe vel ab alio
a quo non licet appellare. 35. q. 9. veniā. **3**o. per q
relam falsi: vt si dicatur lata p falsos testes et alias
falsas. p̄batōes: extra de testa. c. sicut nobis. **4**o
per in itegrum restitutionē: extra de in iteg. resti.
per totū. **E**t dicit guil. qd querela falsi habz locum
vsqz ad. xx. annos. **C**. de fal. l. querelam.

De litis contestationem. c. xiii.

De litis contestatiōe
Dicit greg. nonus. qd non per positiones
et responsiones ad eas sed per petitiones in iure p
positam id est in iudicio et responsionem secutam
litis contestatio fit: extra eo. c. i. **U**bi dicit glo. qd li
tis contestatio ex ordiū: v3 litis siue cause p̄inci
pium appellat: et vbi p̄ncipium deest: nil pōt sup
edificari. i. q. i. cum paulus. et cum sibi rei p̄inci
piū maxima pars est. **E**t licet litis contestatio sit
p̄ncipiū: tñ necesse ē libellū p̄cedere sup qd fiat litē
contestatio: vt ex d libel. ob. c. i. **E**st at litis p̄testatio
negocij p̄ncipalis h̄c idē apud iudicē facta narra
tio et subsecuta. **N**isio siue negādo siue p̄cedēdo
qd ē intelligendū vt fiat aīo. p̄cedēdi in cā: et ea in
tētiōe directe et ex p̄posito. **U**n si aliqs pponat fa
ctū corā iudice si ea mēte: vt trīdeat saluo iure suo
et siue p̄iudicio: nō erit p̄p̄ea litis p̄testatio scā: cū

hec fiant: nō ad iudicis interrogationem: sed mo-
tu proprio. Contestatio autem fieri debet interro-
gante iudice actore proponente suam actionem: et
reo respondente ad interrogationem iudicis: ut
mos est. Ubi ergo litis contestatio non precedit:
nil valet quod agitur: ut extra eo. c. i. Et potest ra-
tio assignari. per positiones et responsiones ad eas
non fit litis contestatio. Qui enim pōit aliquod di-
ctum vel factum: nihil petit ab aduersario: nec oñ-
dit per hoc se velle agere. Et ita per hoc non possit
ferri sententia absolutionis vel condēnationis: cū
nil petitam sit per positionem: sed ostenditur ali-
quid esse factum vel dictum vel promissum: et se-
ntentia semper formanda est secundum modū agē-
di: extra de accu. c. qualr et quando ad finem. Et p-
dēnatio non est faciēda nisi ad hoc sit actum: et
de ordi. cog. c. cum dilectus in fi. Ber. **Libelli**
oblatio: ytrum sit de substantia ordinis iudiciarij
ponit ber. in glo. extra de libell. ob. c. i. opi. pro et
contra. Et concludit qd melius videtur de iure ca-
nonico qd sit de substantia. Est autem libellus scri-
ptura in qua continetur res que petitur et causa pe-
tendi et nomen actoris et rei: ut extra eo. per totū.
Et semper offerendus est iste libellus iudici et per
eum reo: ut ipse reus deliberare possit. q. 3. offera-
tur. et in scriptis debet dari et in principio litis: i mo-
dis tamen causis scriptura non requiritur: ut xi.
q. i. si quis cum clerico. Est autem duplex libellus
scilicet postulationis qd datur in civilibus questio-
nibus. extra eo. c. i. et accusatoris qui datur in criminalib^{us}
actōibus: ut. z. q. 8. libellozum. Ber.

De appellatione. c. xiiij.

DE appellatione ali-
quid breuiter videndum est: de qua con-
fusa agitur. z. q. 6. per totum. Et vbi dicit glo. summa-
ria in principio questionis hec que sequuntur. Ap-
pellatio est prouocatio inique sententie querelaz
continens. Tamen etiam in his que extra iudiciū
aguntur appellatur: ut in electione extra d. appel.
c. constitutus. Quis appellet in causa civilis: d. z. q.
6. Non solent in cā liberali quilibet. In cā crimi-
nali quilibet etiam inuito reo appellat. ff. d. appel.
Non tamen. Appellatur aut a minori ad maiore:
et gradatim ut d. z. q. 6. Anterior. Excepto papa
ad quē oībus pretermisiss appellat: ut in dicta. q.
c. z. et alijs sequent. Et hoc est verū in iudicib^{us} or-
dinarijs. In delegatis distingue. Si ipsi alij cām
comiserūt. Si tota iurisdictio est delegata appellat
ad primū delegantē: extra de offi. dele. c. sup. qdñē
Sed si nō tota tunc appellatur ad delegantē secū-
dum. ff. quis et a quo appellat. l. si. Iudice sedente
p. tribunali pōt viua voce appellari. Sed et iudi-
ciū in libello tñ appellabitur. z. q. 6. litigatoribus.
Secundū leges appellatur tñ post diffinitūā se-
tentia nisi in casibus fm canonē ante contest. et p-
z. q. 6. Nō ita. Secundū canones appellat qtiens

iudex supior inuenitur: fm leges bis tñ. Ubi sciē-
dū qd plura remedia sunt concessa litigatoribus a
iure. Nam in principio litis ē pmissa reuocatio d. ap-
pel. legitimam li. xi. Vel et associatio: ut. C. de iu-
di. l. aut siqñ. Itē in fine litis cōpetit cōe auxilium
i. appellatio: ut extra d. appel. c. dilecte. Competit
et supplicatio. C. d. p. i. i. p. c. r. a. off. l. si quis. Item p-
viā nullitatis cassatio. In medio aut litis nō est lo-
cus remedio fm leges: qd ante tēpus sententie nō
licet appellare: et de appel. c. ut debitus. Circa
appellationē ergo pmo querit ytrum valeat sta-
tutum seu ordinamentū alicuius municipij qd nō
possit appellari: nisi ad iudicē illius loci. Et videt
qd sic: qd statutū est quidā consensus et pactum ci-
uium illius loci vbi sit. Sed cōstat qd quis pōt re-
mittere per pactum ius appellandi. C. de tēpo. ap-
pel. l. si. ergo et per statutum: maxime per statutum
tollitur ius cōmune in illo municipio. ff. cōmunita
p. d. l. venditor. Sed contrariū est rei veritas. Et
ratio est: qd iurisdictio collata in iudices appellatio-
num per legem vel pncipem non pōt tolli vel mi-
nui per subditos: d. z. c. inferior. Immo et pōt
necessitas obsequendi: extra de consti. c. ecclesia.
Nam enim ex hoc videtur enervari iurisdictio im-
perij et romane ecclesie et vires pncipalis nego-
cij exhauriri. C. de p. i. i. p. c. r. a. off. l. iij. Circa qd
nulla consuetudo valere pōt: extra de consue. c. i.
Item pactū litigatorū facere non pōt: qd appellatio-
ni generaliter renunciatur vel remittatur: extra d.
appel. c. z. ergo nec per statutum. Item tale statutū
esset diminutio iurisditionis et libertatis ecclesie
et imperij: et ideo ipso iure nullum. Et hec est veri-
tas: qd in omnibus semper intelligitur ius superio-
ris exceptū: extra de iure i. c. venientes. Sed mu-
nicipes non condendo legem bene possunt renun-
ciare appellationi: ut notat Inno. in dicto. c. venie-
tes. S. qd si aliquis appellat simpliciter dicēs.
Ego appello a tali vestro precepto nec dicat ad
quem? Respondit spe. qd valet. Et intelligitur ap-
pellare ad proximum superiorem. ff. de appel. l. i.
Nam in dubijs non est a iure recedendū: hoc at
disponit ius ut gradatim appelletur: ut extra eo.
dilecti. et idem si nō dicat appello: sed subijcio me
sub protectione sedis apostolice vel alterius iudi-
cis appellationis: habetur enim pro appellatōe. Si
cet autem appellatio sit cōmune remedium: tamē
in multis casibus reiicitur. Primo si non sit in
terposita infra decem dies. C. de appel. l. vlti. S.
hodie currunt a die sciētie: ut ibi notatur: quia tē-
pus hoc quantum ad sui initium est vtile: ynde nō
currit nisi a tempore sciētie: et c. r. ita a tempore
quo agere potest. Sed quantum ad progressum
est continuum. z. q. 6. anteriorum. Unde sponta-
nea appellationis obmissio purgat sententie tur-
pitudinem: ut notatur extra de offi. dele. c. pasto-
ralis. Ita qd lapsus. x. dierum etiam si iniusta sit se-
tentia executioni mandatur. lapsus enim termini
renunciationem inducit. ff. de acquiren. heredi. l.
quamdiu in fi. et hoc nisi iusta causa erans vel alia

lare ipse vel alius pro eo. ff. eo. l. non tantū. Nota
tamen qd si nōis alicuius qd appellat siue in ciuili
siue in criminali: si is p quo appellatur ratum ha
beat: dicitur ratificare infra tempus appellationis iter
ponende. Et quod dictum est de confessione: itē
ligitur de confessione spontanea nō in tormentis
nec terrore tormentozū facta: vt in dicta. l. iij. **S**
videtur qd confessus in iure canonico non appel
let: quia confessio in iure facit notorium: et a noto
rio non appellatur: extra eodem cum sit romana:
et hec opinio videtur inni: extra de ap. c. romana.
li. vi. Sed contrariuz potius pōt ex illo. c. haberi.
vnde iure canonico et ciuili confitens appellat: si
iustam appellationē faciat. l. iustam cām inferēdo:
puta quia errore vel ppter territionē tormentozū
vel qz confessionem expositam declarare intendit
vel aliquid aliud rationabile: vt. ff. de appel. l. cre
ditor. alias si a sententia sup cōfessione lata appel
lat absolute sine expressiōe cause non auditur: vt
dicit archidia. eo. ti. c. romana. li. vi. **Q**uarto nō
appellat dōitor fisci seu reipublice. C. quoz appel.
nō reci. l. si. Item officialis criminaliter pōemna
tus a suo iudice eo qd in officio suo male se habuif
ser: non appellat. C. eo. ti. l. nulli. Item nō appellat
debitor ex calculo fiscali vt ex tributoria func
tione: et ex alio casu: qui omnes leguntur. C. quando
appel. non reci. l. abstinendus. Item delinquens a
pena delicti non appellat: qz pene certe singulorū
delictorū sunt. ff. de verbo. sig. l. si qua. Sed a mul
cta bene appellat: vt ibi. Item non appellat vere
contumax: nisi veniat iudice sedenti pro tribunali
vel nisi ex iusta cā venire impediatur: vt. ff. de re
iudi. l. contumacia. Sicte autē contumax appel
lat. Vere autem contumax dicitur: cui iudex pce
pit vt adst: vt notatur. C. quomō et quādo iudex
l. cessante. Item qñ personaliter est citatus: s; et cū
citatus Respondit se non venturū: nō est dubium
qd est vere contumax: vt nō. ff. de appel. l. cum q.
Sed sicte contumax dicitur quādo nō fuit iuen
tus: puta citatus ad domum: vt ibi quo casu tem
pus appellandi a die a tempore sciētie computa
tur: et hoc intellige in contumace absente. Contu
max autem p̄sens putatur in nō exhibendo audiē
appellans. ff. eo. l. creditor. §. iustus. dic tñ qd in h
auditur appellans contumax. l. vt cām ad superio
rem trāsserat: non vt a sententia excommunicatio
nis releuetur: vt extra dō senten. excom. per tuas. in
glo. secunda. Item non appellat qui in iudicio p
fiteretur se non appellaturum. ff. quibus appel. non
licet. l. iij. Sed extra iudicium nō sufficit renunciā
tio: nisi cum pacto conueniat cum aduersario. C.
de tempo. ap. l. si. Item non appellatur a delegato
quando delegatus prohibet appellationē: et si di
cat appellationē remota: quod tamen solus prin
ceps facit. Et idem si papa extra de offi. dē. c. sup
questio facit. quo tamen casu solum friuola appel
latio iterdicta phibetur: vt extra de appella. c. qd
sup eo i glo. i. Cū nihilomin⁹ a grauamē appella
bit: qz tūc nō ē scriptū: s; dō iudicij malitiā appellat

vt notatur. z. q. 6. biduum. **I**tem nō appellat ppter auctoritatem indicantium: vt a pncipe: vt in dicta. l. ij. **I**tem a senatu id est a toto centu senatorum secundū aqo. **I**tem a prefecto pzetorio: vt. ff. d. offi. pze. pzet. l. i. **I**tem nō appellatur ab arbitro: ga nulla ē eius sententia. **C.** de arbi. l. ij. **S**ed secundū canones pōt a sentētia arbitri supplicari: vt. z. q. 6. a iudicibus. **I**tem nō valet si appellet a correctore: extra d. appel. c. reprehēibilis. in fi. et hoc nisi modum excedat. **I**tem nō appellatur a citatione ex de appellat. cum parati. nisi a breuitate termini appelletur: vel nisi fiat citatio cōtra formā canonis: extra de rescriptis. li. vi. **I**tem nec licet. 3. puocare. i. appellare: extra de appel. c. directe. **I**n casu tamen semel tñ appellat: vt in autentico de sacrosanc. eccl. §. si quis. **I**tem nō valet appellatio verboten⁹ facta seu viua voce. sed d3 fieri in scriptis. ff. e. l. i. ni si fiat eadē die et iudice in eadē figura iudicii existeret: tunc nō oportet in scriptis appellare: qd ē verū iure legum: sed iure canonū ante sententiam appellando nō valet appellatio in eodē die et iudice facta: nisi fiat in scriptis: qm nō valet nisi cā inferatur. **Q**uando ergo dicat q viua voce pōt appellari: intelligit a sententia diffinitiuā: i qua nō oportet inferi cām. **S**ed si in appellatiōe facta ab ierol. cutozia iudicis viua voce appellans verbotenus exprimat cām legitimā non video cām: quare nō valet. **I**tem nō valet appellatio ante sententiā: nisi cām pbabilem contineat: vt. ff. eo. l. vt debet. **I**tem nō pcedit appellatio si iudex reuocat grauamē a quo appellatur: vt extra eo. cum cessante. **D**icit tñ **I**nno. q iudex nō pōt reuocare sententiā interloutoriam post decē dies sine licentia illius p quo data est. **S**ed ante decē dies pōt: nisi appellas aliquas fecisset expensas: qz tunc non pōt nisi primo ei reficiantur expense. **E**is enim nō restitutis non videt reuocatū grauamen plene. **A**ppellatio etiaz nō pcedit si peniteat appellante. **I**tem dicunt aliqui q nō valet appellatio nisi sint petiti apostoli: extra eo. c. concord. li. vi. **S**ed dic q nō est d substantia appellatiōis petiti apostolor: qz possunt peti infra. 30. dies. extra eo. ab eo. li. vi. **E**t si infra. 30. dies a die late sententie cōputandos nō a die petitiōnis apostolor nō petātur: videtur deserta appellatio. **C.** de appella. l. quoniā nōnulli. **I**tem nō valet appellatio si deficit in forma: vt qz nō cōtinet a q aduersus quē et a qua sentētia: vt in dicta. l. i. **I**tem nō valet si nō iterponitur corā eo a quo appellat: qd fieri d3: vt. ff. de appel. l. cū quidaz. nisi qñ eius copia haberi nō pōt: qz interim ē tēpora appellatiōis nō currūt: nisi eius violentia timeat iuste: vt in dicta. l. cum quidā. **T**ūc enī p appellante reputat dūmō publice protestet: vt dicta. l. cū qdā. **S**ed et tunc videtur q nō teneat appellatio: licet metuat eius violētiā si corā eo nō appellat: cū copia de eo haberi nō pōt: extra eo. c. si. **S**ecus tñ d consuetudine obseruat: pōt tñ iudex ad quē appellat ē adiri: et corā eo appellari. **E**t dic vt plene nō ē ex de appel. c. appellatiōe. li. vi. **I**tem nō valet appel-

latio si interbellat ad iudicē inferiorē vel iurisdic-
tione equalē habentē. **D**3. n. ad mar⁹ tribunal appel-
lari: di. zi. inferiorē. **I**tem licet sit maior is ad quē
appellat: tñ nō est iudex ppetens inter ipsos litu-
gātes: vt appellat ad metropolitanā pūncie: cui
nō subsunt litigantes: nec iudex a quo puocatur.
xi. q. z. c. i. et de offi. oz. c. pastoralis. **I**tem nō valet ap-
pellatio si nō fiat ex ordine et gradatim: extra eo.
c. dilecti. **O**missis tamen medijs appellat ad pnci-
pem. **I**tem dicunt nō valere qñ sentētia a qua ap-
pellat est nulla. **N**ā ex hoc nō videt iudiciū duorū
litum ad iudicē appellatiōis. **I**mmo pñus iudex
pñunciat et cognoscit. **C.** quomō et qñ iudex.
l. si pzes. **S**ed veri⁹ est q valeat appellatio: et q
iudex appellatiōis de nullitate potest cognoscere:
qz et si nō principaliter: tamen incidenter de nulli-
tate qritur. **H**oc tñ est verum si in appellatiōe de
nullitate sit mentio: vt extra de appel. c. si cordi. li.
vi. **D**e qua quidē nullitate et post. x. dies et qñcūqz
pōt obijci et cognosci: habes extra d. offi. iud. dic.
c. pastoralis. §. qz hō. **E**t secundū **D**adonem tā-
to tempore pōt obijci de nullitate quanto tēpo-
re durat actio cuius nomine iudicatum fuit. **P**ōt
quoqz obijci contra psonam iudicis ad quē appel-
latur: q est ex cōcatus interdictus et suspensus vel
infamis: vel q eius iurisdicō est finita. **E**t alia q
possent obijci cōtra iudicē cause pncipales: de qui-
bus dicit speculator in ti. de iudic. **I**tem non valet
appellatio si appelletur ab electiōe vt nō fiat: ex
de elec. c. consideramus. **S**ed vt nō fiat: nisi cano-
nice: bene valet vt ibi. **I**tem pñbitū est appellare
a declatōe iuramenti necessarij vel iudicialis. **S**ūt
et alij casus quos notat speculator in ti. d. appel. §.
item. **E**t dicit q iudex appellatiōis teneat leges
temporis pñis siue loci: et notat. iz. di. i. l. iud. **Q**ue
sunt partes iudicis a quo appellatur: si sibi videt
q appellatio sit frustratoria. **E**t sup hoc distingue
qz aut euidenter apparet q sit appellatio legitima.
Aut q sit frustratoria et illegitima. **A**ut dubium ē
de hoc. **P**rimo casu est deferendum: alias qui nō
desert punitur secundū leges pecuniariter i. xxx.
pondo auri: vt. **C.** eo. l. quoniam. **S**ed secundū
canones deponitur ab officio. z. q. 6. **D**ecreto. et ex-
tra de appella. c. de pziore. **E**t nihilominus oīa at-
tentata in pñstinum statum reuocat iudex appella-
tiōis ex suo officio: extra de iureiuran. c. venien-
tes. quia nil est innotandum appellatiōe pen-
dente. **S**ecundo casu non debet iudex ei defer-
re: extra eo. c. cum appellatiōibus. li. vi. **V**nde ea
non obstāt exequatur quāuis iudex appellatiōis
possit retractare quod actus est: vt notatur. z. q. 6.
ad romanam. ibi videas. **S**i enim iuste appella-
tioni desertur: non esset reuerentia: sed malicia et
impudētia: et sic tenetur. ff. de enic. l. si per impu-
dentiam. et faceret litēm suam: vt instituta de obli-
ex quasi delic. l. impij. **I**n tertio casu debet defer-
re: extra eo. cum speciali. potest tñ et cautela ver-
borum: que legitur et notatur eo. ti. cū cessante. di-
cendo videlicet admitto: si et in qñā d iure dōeo.

Et nota qd cā petunt apostoli: si nō deferat appel-
lationē: dicit iudex appellatōi nō defero: et aposto-
los reuocatos cōcedo. **P**ōt ē iudex cū petunt
apli sumere sibi delationē ad cogitandū seu deli-
berandū qd aplos dare voluerit. **S**i autē deferat
appellationi debet dicere appellationi defero:
et cum petuntur apostoli dicere: apostolos reue-
rentiales cōcedo. **Q**uā vero appellat a sententiā: s;
in absentia iudicis: vt qz timet: ne eū ledat: tūc ap-
pellat corā aliq bonesta psona: et datur ab ea plo
nāq nullā iurisdictionē hz in ea: apli testimōiales.
Et nota qd ab vna et eadē sententiā vtrāq ps pōt
appellare: quādo. s. illa sententiā continet diuersa
capitula: vt in c. raynucius. extra dō testa. **C**onsue-
nit enī tūc qd ps appellare a sententiā quantū ad
illā partē q facit ptra eā: et i alijs approbare eā: vt
ibi gratia. **S**i iudex det sententiā diffinitiuā pro
vna ptiū cū hoc q alia ps d quā sententiā cū nō
teneat ei reficere expensas litigij facti: vt qz habu-
it iustā cām litigādū ppter materiā valde dubiā
pōt ista ps p qua est data sūia appellare: quo ad
hāc partē. s. a graamine expensarū sibi nō reficiē-
dā: et alia pars q ad sententiā datā ptra eam.
Que sint partes iudicis appellatōis in ihibitiōib;
fiendis. **E**t circa huiusmōi dicit speculator valde
plane in ti. de appel. s. de officio. **S**ed tu dic bre-
uiter qd cōstituto appellatoze corā iudice appella-
tōis an oīa faciēda est fides de sua appellatione:
alias audiri nō dznec ad citationē vel ihibitiōez
est aliquatenus pcedendū. **Q**uia nō pōt dici cau-
se negotiū ad eum deuolutū: nisi pster appella-
tōe interpositā: extra de appel. c. romana. **U**nde
tanqz sit iudex incōpetens: nihil valet qd agit: ap-
pellatione aut corā eo exhibita si quidē apparet
interposita ante sententiā: nec ē ibi cā inserta: tunc
necū quid ihibeat: sed nec sup hoc citat partes:
imo oīo reijciat: vt in dicto. c. romana. **E**t idem si
sit interposita a diffinitiuā: apparet qd sit facta in
casibus a iure phibitis expresse: qui ponunt. ff. d.
appel. rei. l. i. **N**el si facta est ab eo vel ab eis a q-
bus appellare nō licet. nā in his casibus nō ē ad
aliud pcedendū: sed reijcienda appellatio. ff. de
appel. rei. per totū. **S**i autē de pdictis nō apparet
sed dubium sit: tunc d; partes citare: qz de vnoq;
negocio pntibus partibus et cetera. ff. de re iud. l. i.
vnoquoq;. **E**t appellatō nō cōparente pōt iudex
ihibere. **N**ā et pnuicare potest in cā secundum
ago. altera pte absente: vt ipse notat in sūma co. ti.
in glo. penultima. **S**ed pntibus pntialiter consti-
tutis: si quidē obijciat qd appellatio a graamine
non cōtinet cām legitimā: vel qd appellatio a gra-
uamine vel a diffinitiuā nō fuerit interposita iſra
dies. x. et alia oppositio huiusmōi sic oppōat: qd cē
negociū non est ad appellationis iudicē deuolutū:
tunc nō est ihibitio faciēda: nisi prius con-
stiterit cām ad se delatam: vt in dicto. s. si vero.
Nā iudex appellationis non d; aliquid pcepit:
nec iudex inferior debet executionem retardare
quousq; constet qd ad eum sit deuoluta iurisditio

vt extra de rescrip. c. dilectis. **E**t idem si dicatur
appellatum vel a diffinitiuā in casibus prohibitis
s. super notorio vel de quo confessus est et simili-
bus. **T**unc enī qz ex inspectione appellatōis nō
pater de iusta appellatione vel iniusta: non d; in-
hibere nisi postq; cognoscere cepit de pdictis: vt
de appellat. c. romana. **N**ā aut appellatū est ante
sententiā: obijciat qd nō est omīssa ex cā pbabili:
tunc si appareat patenter pbabilis: pura i iure ex-
pressa potest ihibere anteq; cognoscat an sit ve-
ra: vt extra de appel. c. non solum. li. vi. **E**t ihibi-
tione facta nil est innouandū: extra vt lit. pen. nil
nouī. et ideo reuocandum si innouet. **S**ed si du-
bitat an cā sit pbabilis: nō debet ihibere donec
incipiat cognoscere: vt in dicto. c. romana. **D**ec at
cognitio videt cōsistere vt sufficiat sup hoc lites
cōtestari: et ex tunc ihibeat: qz tunc iudicium co-
gnitionis sumit initium: que quidē litis contesta-
tio fit in cā appellatōis etiā vna parte abente. **E**t
ca reuocationē itaq; eius qd innouatū est a die dis-
finitiuē sententiē: siue ante appellationē siue post se
p ē p appellatōis iudicē reuocandū: vt in dicto. c.
nō solum. **I**lla vero q innouat post appellationem
an sūiam interpositā nō reuocant: donec pster cāz
in appellatōe iſerta cē verā: nisi talis innouatio fie-
ret p ihibitionē legitimā qz siue cā i appellatōe
iſerta sit vera siue nō: est reuocanda: vt ibi dicit.
Appellatōe at interposita ab aliq actu vel graua-
mine extraiudiciali: nō debent reuocari innouat:
quāuis de veritate cause iudex appellationis co-
gnoscere cepit. **N**ec ppter hoc officiū pmi iudicij
ipedit: qn illud exequi possit: vnde nō pdest cau-
se iſertio: nisi de eius veritate pbetur: vt notat ar-
chi. in dicto. c. romana. pōt tñ ad finē: hinc est qd
dixit Inno. qd a tali grauamine extraiudiciali vlt ac-
tu: vt est electio pfirmatio pſertatio et huiusmōi
nō est necesse iſra. x. dies appellare. qz salua est si
bi oīs exceptio et omne ius: quous non appellaret:
vt ipse notat extra de his que fi. a ma. par. ca. c. z.
Et idem speculator in ti. de ap. **S**ed hodie iure
nouo iſra. x. dies a talibus oportet appellare: o-
ſtea vero nō per viā appellationis sed p dictione-
nem et alia remedia possunt reuocari. extra. c. cō-
certationi li. vi. ad istar sūie arbitri a quo nō licet
appellari: potest tñ ei dīci et opponi ac et suppli-
cari: vt nō. z. q. 6. a iudicibus. s. i. **P**ſecutōe vel
nō pſecutōe cē appellatōe circa hoc dic qd termin-
pſequēde appellatōis ē triplex. **P**rimus q sta-
tuitur ad iter capiēdū: extra de senten. et re iud. cū
cā. **S**ecundus est ad se pntandū iudicij: vt in c. cū
sit romana. et hi duo sunt ab homie. **T**ertius sta-
tuitur a lege. s. annus vel biennium. **P**rimus
q terminat sēdus pōt pſigi et limitari tā a iudice
q a parte: extra eo. romana. et c. oblate. et tunc te-
netur appellans pſequi causam suam: iſra ter-
minum sibi pſixum: vt ibi dicitur. **S**i non fa-
ciat proceditur et fit vt notat in dicto. c. sepe i glo.
Si vero nec a iudice nec a parte assignatus ē ter-
min: tūc l; appellatozi et ante finē qm vel biennij

ipetrare iudicē ⁊ cās appellatōis corā q̄ appellās
tenebat p̄parer ⁊ cās p̄leg: vt ī dicto. cōblate. ni
si appellās ipetratq̄ iudicēs: vt suspectū recuset: ⁊
nisi p̄mature fuerit ab appellato iudex ipetrat?

De mō agēdi sine figura ⁊ strepitu' iudicii. ca. xv.

De iudicio agendo si
ne figura et strepitu iudicij. Sciendum qd
aliqui committunt cause cum adiunctione quorundam
terminorum aliqui dñi qd cognoscantur sine figura et
strepitu iudicij: aliqui summarie aliqui simpliciter et de
plano: aliqui de facto: aliqui sine omni solennitate seu
nulla iuris solennitate fuata: qd verba singula sunt
declaranda. Quomodo intelligatur verbum simplicitatis.
Nota qd istud verbum simpliciter fmoouet irritationem
ordinis iudicarij: et secundum hoc iudex remouet
bit dolosas et malitiosas prelatōes et exceptiones:
et bona simplicitate canonica pōderata pcedet in
iudicio s3 paulū in cle. dispensiosam. de iudi.

Item istud verbum ^{de} _{plaz}

no exponit secundū paulū in dicta clemētia dis
pendiosa. i. sine strepitu iudicioz: et vt iudex non
cōpellatur p. iō tribunali sedere: et foro et loco cō
fucto: sed i domo vñ alibi cognoscere possit: et die
bus feriatis ob vtilitatē hominū: vt. l. ij. q. 02. in
bo. po. fuetur. ff. libellus tñ offert. ff. de adul. l. m
les. §. sexaginta. et p. bationes plures reguntur: d
iudi. c. nouit. secundū pau. ibi. **Bar.** vero s̄ verbū
in cōuaganti ad repzimendūz multipl̄ capit: tra/
ctans q̄ cause agitari possēt de plano: qd̄ ipotet
s̄ verbū cōcludens q̄ si cā ē vili: qz de vili vñ le
ui materia vel viliū psonaz: tñ accipit de pla/
no q̄ indicet nō sedendo p. tribunali: et sic n̄ i alio
loco cognoscit. **Itē** ipotat q̄ nō seruetur stil' ali'
iudicioz: sed sine libello et alijs solēnitatibus co/
gnoscatur veritas: vt notat bar. in dicta extraua/
ganti i verbo de plano. Sufficit enī tunc q̄lis q̄
lis narratio seu petitio secundū bal. in. l. nec q̄cō.
§. de plano. ff. de officio p. consul. **Si** vero cā est
grauis pōderis: et tunc d̄z agitari cā plene et so
lēniter cognita veritate. l. iudicis. **C.** de iudi. **Qd̄**
tñ fallit in q̄busdā casibus q̄ notantur in. c. nouit.
de iudi. **Dicit** tñ bar. in dicta extrauaganti: q̄ nō ē
necesse q̄ iudex sedeat p. tribunali alto: sed i ca/
mera poterit fieri: et sic nō seruabit ea q̄ sunt d̄ leui
solēnitatē. Unde pceditur tñ in ferijs inductis
ob vtilitatē hoīum et s̄ qñ tota cā d̄z agitari d̄ pla/
no. **Si** vero q̄rat̄ur de aliq̄ articulo: et tunc si qñē
an possit pcedi et quomōdō: **Dicas** q̄ talis articu/
lus agitari poterit de plano. hoc est iudice non se
dēte p. tribunali: et die feriata ob vtilitatē hoīūz
vt lat' p. 32 bar. i dicta extrauaganti i vbo d̄ plāo.

Quomodo intelligatur

verbum sine strepitu iudicii. Nota quicquid dicat
bar. in dicta extrauag. Dicis scdm paulum in dicta

clēmētia dispēdiōsa: q̄ qñ dī sine strepitu indi
cij: tunc iudex repriuet aduocatoꝝ pꝛocuratōꝝ ⁊
partiū clamōsa garrulitatē ⁊ sophistias cautilla
tiones ⁊ pꝛiciōsa iuris solēnitatē. Ad h. c. milib. d
p̄sclerit. ⁊ facti veritatē pure simplr ⁊ de plano cō
siderabit. ar. c. dilecti. de iudi. ⁊ ita notat Hosti. i
c. ea que. in. §. q̄ si abbas. d. sta. mo. Repellet etiā
exceptōes ⁊ appellatiōes dilatoꝝias ⁊ frustratoꝝ
as: ⁊ sup̄flūā multitudinē testiū refrēnabit: ⁊ secū
dū h̄ oabitur libellus: fiet litis pꝛestatio: ⁊ alia s̄
stantialia obfūābūtur: s̄ i non substantialibz iu
dicis officiū exuberabit: nec p̄ eozum obmissio
nem vitiaabitur processus.

Item quomodo intel

ligatur verbū sine figura iudicii. Quid autē si
figura et quomodo capiat: p doc. in cle. sepe. de hō
fig. et l3 hēat mltas significatiōes: tñ hic accipitur
p actū examinatiōis et dīcisiōis causē. Figura ē
iudicij est q partes sine pacto sui ordinē debitis
et debitā pponem et ex hac figura iudicium capie
sui esse et suā substantiā. Dīcas quicqd dīcat glo.
et pau. in dicta cle. dispēdiōsa: q p hec verba sine
figura iudicij iudex releuatur ab oī figurā: loz
ma iudicij inducta a iure ciuili: teneur oblerua
re, oēm formā et figurā iudicij inductā de iure ge
nium seu naturalī: d quibus loquit dicta cle. sepe.

Et per hoc est necessē: primo q̄ pars cietur: vt patet in cle. pastoralis. de iudi. qz 2 hoc d̄ iure naturali. 2°. necessē est q̄ persone legitimetur: vt patet in dicta extrauaganti. alias esset absurdum q̄ facto alterius non habentis mandatum alter lederetur. 3°. requiritur petitio: sed non forma libelli. Unde sufficit simpliciter petitio in scriptis vel voce que sufficit q̄ cōtineat folam narrationem nō conclusionē. 4°. dicat. q̄ ad impediēdum p̄cessum in tali causa poterit opponi exceptio rei iudicate vel finite: qz de iure naturali nō est vt bis iudicetur: poterit tamē iudex tūc repel-

ere exceptiões q̄ magis differūt ⁊ frustrāt cōm
q̄ veritatem ipsam respiciant fm bar. abi. **N**ō ta
mē cognosceret simul de exceptiōibus determina
zijs ⁊ pemptorijs vel ordine ppostero: vt ē ca
us in c. exhibita. de iudi. **¶** 5. dicat. q̄ in talibus
a sibus ⁊ cedet dieb⁹ seriatim i utilitatē boium ⁊
retera. **¶** 6. pclude. q̄ i tali cā lis nō ē ptestanda:
⁊ ptestatio ē solēnitatis ciuilis: eo tñ casu q̄ merita
cause tractari incipiūt: vt qz pponit exceptiōes p
emptorie: vel sūt pōnes ⁊ articuli: hētur lis pō

[illegible][illegible]

1980-1981
 1982-1983
 1984-1985
 1986-1987
 1988-1989
 1990-1991
 1992-1993
 1994-1995
 1996-1997
 1998-1999
 2000-2001
 2002-2003
 2004-2005
 2006-2007
 2008-2009
 2010-2011
 2012-2013
 2014-2015
 2016-2017
 2018-2019
 2020-2021
 2022-2023
 2024-2025
 2026-2027
 2028-2029
 2030-2031
 2032-2033
 2034-2035
 2036-2037
 2038-2039
 2040-2041
 2042-2043
 2044-2045
 2046-2047
 2048-2049
 2050-2051
 2052-2053
 2054-2055
 2056-2057
 2058-2059
 2060-2061
 2062-2063
 2064-2065
 2066-2067
 2068-2069
 2070-2071
 2072-2073
 2074-2075
 2076-2077
 2078-2079
 2080-2081
 2082-2083
 2084-2085
 2086-2087
 2088-2089
 2090-2091
 2092-2093
 2094-2095
 2096-2097
 2098-2099
 2100-2101
 2102-2103
 2104-2105
 2106-2107
 2108-2109
 2110-2111
 2112-2113
 2114-2115
 2116-2117
 2118-2119
 2120-2121
 2122-2123
 2124-2125
 2126-2127
 2128-2129
 2130-2131
 2132-2133
 2134-2135
 2136-2137
 2138-2139
 2140-2141
 2142-2143
 2144-2145
 2146-2147
 2148-2149
 2150-2151
 2152-2153
 2154-2155
 2156-2157
 2158-2159
 2160-2161
 2162-2163
 2164-2165
 2166-2167
 2168-2169
 2170-2171
 2172-2173
 2174-2175
 2176-2177
 2178-2179
 2180-2181
 2182-2183
 2184-2185
 2186-2187
 2188-2189
 2190-2191
 2192-2193
 2194-2195
 2196-2197
 2198-2199
 2200-2201
 2202-2203
 2204-2205
 2206-2207
 2208-2209
 2210-2211
 2212-2213
 2214-2215
 2216-2217
 2218-2219
 2220-2221
 2222-2223
 2224-2225
 2226-2227
 2228-2229
 2230-2231
 2232-2233
 2234-2235
 2236-2237
 2238-2239
 2240-2241
 2242-2243
 2244-2245
 2246-2247
 2248-2249
 2250-2251
 2252-2253
 2254-2255
 2256-2257
 2258-2259
 2260-2261
 2262-2263
 2264-2265
 2266-2267
 2268-2269
 2270-2271
 2272-2273
 2274-2275
 2276-2277
 2278-2279
 2280-2281
 2282-2283
 2284-2285
 2286-2287
 2288-2289
 2290-2291
 2292-2293
 2294-2295
 2296-2297
 2298-2299
 2300-2301
 2302-2303
 2304-2305
 2306-2307
 2308-2309
 2310-2311
 2312-2313
 2314-2315
 2316-2317
 2318-2319
 2320-2321
 2322-2323
 2324-2325
 2326-2327
 2328-2329
 2330-2331
 2332-2333
 2334-2335
 2336-2337
 2338-2339
 2340-2341
 2342-2343
 2344-2345
 2346-2347
 2348-2349
 2350-2351
 2352-2353
 2354-2355
 2356-2357
 2358-2359
 2360-2361
 2362-2363
 2364-2365
 2366-2367
 2368-2369
 2370-2371
 2372-2373
 2374-2375
 2376-2377
 2378-2379
 2380-2381
 2382-2383
 2384-2385
 2386-2387
 2388-2389
 2390-2391
 2392-2393
 2394-2395
 2396-2397
 2398-2399
 2400-2401
 2402-2403
 2404-2405
 2406-2407
 2408-2409
 2410-2411
 2412-2413
 2414-2415
 2416-2417
 2418-2419
 2420-2421
 2422-2423
 2424-2425
 2426-2427
 2428-2429
 2430-2431
 2432-2433
 2434-2435
 2436-2437
 2438-2439
 2440-2441
 2442-2443
 2444-2445
 2446-2447
 2448-2449
 2450-2451
 2452-2453
 2454-2455
 2456-2457
 2458-2459
 2460-2461
 2462-2463
 2464-2465
 2466-2467
 2468-2469
 2470-2471
 2472-2473
 2474-2475
 2476-2477
 2478-2479
 2480-2481
 2482-2483
 2484-2485
 2486-2487
 2488-2489
 2490-2491
 2492-2493
 2494-2495
 2496-2497
 2498-2499
 2500-2501
 2502-2503
 2504-2505
 2506-2507
 2508-2509
 2510-2511
 2512-2513
 2514-2515
 2516-2517
 2518-2519
 2520-2521
 2522-2523
 2524-2525
 2526-2527
 2528-2529
 2530-2531
 2532-2533
 2534-2535
 2536-2537
 2538-2539
 2540-2541
 2542-2543
 2544-2545
 2546-2547
 2548-2549
 2550-2551
 2552-2553
 2554-2555
 2556-2557
 2558-2559
 2560-2561
 2562-2563
 256

Quater intelligit

q̄ edat instrumenta: quia hoc non est solum pro
bibitum iure civili sed etiam naturali equitate.
C. de eden. l. q̄ accusare. ¶ i^o dicas q̄ i tali causa
non requiritur conclusio: nam statim cum iudici
liquet accusatio: potest sententia absq̄ alia cō/
clusionē: vt patet in illa sententia. 3. regum. c. iij.
nec est necesse dare terminū ad allegādū. ¶ i²
conclūde q̄ in tali causa debēt partes citari ad
audiendū sentētiā: intelligitur specialiter et limi/
tate ad hoc: et sufficit citatio non perceptorā et vni/
cū et non tres. ¶ i³: cōclūde q̄ hoc cāu non requi/
ritur solēnitates circa sententiā que a iure posi/
tū: unde nō est necesse q̄ feratur iudice sedēte
pro tribunali: et valebit etiā si sit lata parte absēte

Qualiter intelligatur

istud verbū summarie. Circa ordinem pceden/
di cōclūde q̄ summarie debet intelligi. b. z. uiter:
ita tamen q̄ totam substantiā cōprehendat. l. i. ff.
de re iud. vnde i processu nil de substantiālibus de/
bet obmitti: et iō libellus debet esse ita bene for/
matus: sicut eū ordinarie proceditur. ff. ad exhi/
bē. l. iij. i principio. Item contestatur lis. Item sen/
tētia diffinitiva datur. Operatur tamē istud vbi
effectum: quia l. 3. alias non possent dilationes ab/
breuiari nisi causa cognita: tamen in his abbrevi/
andis illa sola causa est sufficiens: scilicet q̄ debeat
agitari summarie: nō tamē ita possēt abbreviari
dilationes: vt probatiōes legitime pereānt: hōc
esset impedire causę cognitionē: quod nō potest
cum causę cognitio sit de substantia iudicij. C. de
sentē. l. platam. Si tamen exceptiones que oppo/
nuntur in hoc iudicio requirunt altiorē indagi/
nem: tunc si possūt paliud iudiciū examinari:
nō admittuntur per iudicem: sed in alio iudicio
reservabūt: vt in l. de testamēto. ff. ad trebell. Si
vero in alio iudicio examinari non possunt: tūc
in illo examinabuntur: vt. l. iij. §. abidem. ff. ad ex/
hibendū.

Qualiter intelligatur

verbū de facto. Circa quod dicat: si dicat procedas
de facto. s. eo modo v3 manu regia. l. iij. in princi/
pio. ff. de re iud. et sic obmissa omni iuris solēnitate
non autem q̄ iura alterius vllō modo ledantur
contra naturalē equitatem: vt tenet bar. in dicta
extrauag. in vbo videbitur. tamen ipse bar. in cō/
silio. iij. dicit q̄ sensus est q̄ sine causę cognitio/
ne et sine probatiōibus deueniatur ad sententiā:
facit etiam qd ipse notat in l. si societate in. §. ar/
bitro. ff. pro socio. bal. vero in l. sola in fi. C. de
testib. dicit q̄ quando iudex h3 arbitriū d iure
et de facto: tūc nō pōt credi testi reddenti malā cās
seu nullā si tamē eēt rō p̄uasua et nō plana: possz
ei inherere. ar. c. statuti. §. affessorē de rescriptis.

Quo intelligatur uer

bum sine omni solēnitate seu q̄ nullā solēnitātē
iuris seruet. Circa hoc cōclūde q̄ per hec uerba

tollitur omnis solēnitas iuris civilis. Ea vero q̄
sunt de iure gentium naturali vel diuino sublata
nō sunt: puta q̄ in ore duozū vel triū et cetera. Ex
quo inferē q̄ tūc sufficit cōstare p̄ duos testes. l. i.
ff. de testa. in. fm. bar. ibi nō poterit tamē tollere
defēsiōem cū sit de iure naturali: vt i. c. pastorat
§. cetera de sēten. et re iud. Un̄ nō poterit examinare
testes pte absente: s3 bñ poterit recipere absq̄ iu/
ramēto et diebus feriatis i honorem dei: cūz hec
solēnitas iuducta sit de iure civili secundū bar. in. l.
filiusfami. ff. de dona. sed hoc non pcedit de iure
et cetera duo dicta proxie supra. ¶ Item poterit
vigore talium verborum admittere testes et per/
sonas a iure reprobadas: puta relegatas et infames
ff. de testa. l. cūz coniuncta. l. i. fallit i duobz casibz.

Quomodo intelligatur

verbum bona egrate obmissis solēnitatibus iu/
ris. Circa qd dicas q̄ nō d3 intelligi de bona eg/
tate hoc ē nō habito respectu ad ciuilia iura: quia
hoc est cōtra. l. bona fides. ff. de positi. s3 debet in/
telligi hoc est nō inspectis illz iuribus: que ponūt
quasdam solēnitates seu subtilitates que veritatē
negocij non tangūt: et ista vocant apices iuris se/
cundum bar. in. l. si fideiussoz. §. quosdā. ff. man/
dati. negociū vero p̄cipale dēdi d3 p iura. Un̄
seruandū ē ius cōe: et hoc si detrahāt iurigentius
ex cā: alias si non intromittit se ei detrahendo: sed
non adhibet ei robur: tūc seruandū ē ius gentiū
vbi mera et sola equitas d3 attēdi. Item si cā con/
mittat de veritate et iusticia: d3 intelligi de veritate
cui ius patrocina. nō at q̄ ex nudo pacto agat:
vt dixit bal. i. l. intimo. C. de senten. facit etiam
quod ipse notat in. l. si cūcta. C. d. dotis amissioe.

De decē seruandis successiue i iudicijs. c. i6.

Ec sunt que in iudi

cijs frequēt fiūt. nā. primo aditur iudex
cōpetens: citatur reus: offert libellus: datur ter/
min' reo ad rñdendū libello: cūatur alqñ iudex
opponunt exceptiones per reū: datur termin' ad
rñdendū: fiūt attestatiōes ate litis et testationem:
de calūnia iurat: statuit iūm' ad p̄bādū de iure
vltz consuetudinē: fiūt positiōes et rñsiōes: fiūt iūro/
gatiōes siue capta: sup qb' testes debēt respōdē
pti aduerse. Fiūt p aduersariū qdēs q̄ debēt p̄nta
ri pti aduerse: pducūt testes et p̄batiōes: et debēt
p̄nte altera pte examiari et apiri: vel p p̄tūciam
abñte cōtra testes dāf suspecti: d3 dari copia ac/
toz: deide dat iūm' ad allegādū: cā cōmittit: et
hēt cōsiliū sapiētis: fert diffinitia snia vlt in locu/
tōia: appellat iura tps mādāt snia executiōi p. l. a
diuio pio de re iudi. ¶ Ad sūmā ḡ noticiā cōlucti
vlt qdāmō attigēdā venio et distiguo. x. tēpora.
Primū ē tps ate citationē. 2^m. ē tps citationis.
3^m. est tps p̄p̄tatiōis. 4^m. ē tps dilationis.
5^m. ē tps litj et testatiōis. 6^m. ē tps pducēdaz
n

pbationū. 7^m. est tps renūciatiōis pducēdoz
testiū. 8^m. ē tps disputatiōis z allegatiōum pro
ponēdarū. 9^m. ē tps renūciatiōis carūde. 10. ē
tempus prolatiōis sententie.

Circa primum. s. ante

tps citationis duo sūt nōnda: vnum generale ex
bonestate qdem: vt anteqz aduersariū ad iudiciū
trahas cū moneas: vt tibi satisfaciāt. C. d. pigno. l.
debitorēs. Aliud est speciale z necessariū: vs vt
si sit libertus non citet patronū nisi venia petita.
C. de i. ius. vo. l. i. Itē similr fili? emancipatus pa-
trē vel matrē. C. qd cū eo. l. si. Si autem est in po-
testate prīs nullo modo: nisi i peculio castrēsi. ff.
de iudi. l. lex nulla. sed ipse demū ē corrigēdus.

Circa tempus citatiōis

nō quatuor. 1° Prīmū prinz ad ipsum iudicem:
vt. s. qlibet parte citet ad instantiaz actoris: vt in
autentico de man. prin. nisi persone sint exceptua-
te a iure. ff. de in ius vo. l. i. a. iij. Secundū peti-
net ad eum qui facit citare: vt scilicet cōgruo tpe
n die feriato citatio porrigat als re? vñre n tene?
C. de feriis. l. dies. Itē q non assignet terminum
in die solemni. nam tunc reus impune non pare-
bit. ff. si quis in ius vo. l. i. Et hoc casu si reus ve-
nerit cōsueuerunt expense peti ab actorē: si igno-
rauerit factū puta: dicit sibi assignatas esse diem
solēnem: z actor cōsueuerit eum condemnare
tanqz temere in ius vocauerit. ff. de iudi. l. cū quē
temere. Itē vide si iudex ignorauerit talis igno-
rantia vitādo non noceat. l. error. ff. de iuris z fac-
ti igno. 3° Tertiū respicit partem citati. tene? enī
venire etiam si de alterius iurisditiōe sit. ff. de iu-
di. l. si qs aliena. Et h^o caute intellige. s. cūz dubiū
sit an sit de iurisditiōe sua vñ non: vt. ff. de iudi.
l. iij. Respicit enī ipsam citatiōem peremptoriz.
ff. de iudi. l. ad pemptorium. cūz sequēti. licet dic-
te leges ante diffinitivā sniam loquātur: nam si
re? nō veniret in ipso pēptō: io sit missio d i oī bo-
no: hodie p mēsurā debiti declarati: si est actio p-
sonalis in autētico de exhiben. re. §. si quidem.
Ante missionē tamē in possessionē quedā debēt
interuenire. s. sumaria cognitio. ff. de rebus du. l.
si is a quo. Si vero sit actio realis z conuocatus
latiter z occultet vel dolo desijt possidere: sit mis-
sio in possessionē oīum bonoz z sequitur ven-
ditio: vel sit missio in possessionē rez petitarum
vt. ff. ex qui. cā. in pos. l. fulcinius. requirē hoc ca-
su sumaria cognitio. Quidā tñ dicūt debere fieri
missionē in possessionē tñ rei petire ad instar ac-
tionis psonalis. Sed vltima opinio obtinet d cō-
suetudine: z sic sit missio in possessionē rei petire
z reus veniens infra ānum audīt etiam sup pos-
sessione oblata cāutiōe p. l. si qs de pscip. 30. an-
noz: z hoc si lis nō ē contestata: vere facta missio
in possessionē p cōtumaciā nō veniētis audīt de
ppetate nō de possessione. Idem si eēt quasi cō-
tumax: qz veniens tñ de ppetate auditur. l. z. C.

vbi in rem acti.

Circa tempus vero re

pñtationis considero tria: qz aut venit reus z nō
actor: aut venit actor z nō reus: aut venit vñqz
1° Primo casu potest petere reus liberari ab insa-
tia iudicij z cancellare edictū. C. de iudi. l. ppan-
dum. vel potest petere vt actor citet: z eo nō cō-
parente cognoscat de cā pncipali: lis nō sit con-
testata: z d forma citationis actoris hēs in autē-
tico de reli. §. oēm. colla. 8. Sed vix tñ cōtingit
qz reus petat actorē citari: sed petit se absolui.
2° casu cōsuevit actor petere expensas si ples-
si facit citationes: z ad pñā nō venit: z facit ius
p eo. C. de iudi. l. lancimus. z sic cōsuetū est fieri i
qbusdā pñibus. Iudex tñ cōsuevit insā qñem
referuare discernendā in pcessu cē vel negotij.
Quidā tñ dicūt nō debere cōdēnari: cū an pñ-
torium nō dicat contumax: qd ē vñ qñtum ad
missionē in possessionē: nō qñtum ad cōdēnatio-
nē p pñctas. l. l. Vel istud intelligit postqz peten-
tum est ad sniam. 3° vero casu qñ. s. vterqz ac-
tor z reus adsunt in iudicio: sufficit actori suā ac-
tionem vel petitionē vel rescriptū ad euitandū
ipius cē progationē: que sit libelloz porrectiōe.
Et si eo simpliciter pponente z sine libelli obla-
tione ps aduersa confessio fuerit cōdēnatio non
sequit. Sed iam confessio cōsignatur tñm: qui
iure cōdēnato tribui solet. ff. de confessio. l. i. l. iij.
in ciuilibus. hoc casu post confessionē sit fida
cōdēnatio tribui solet. C. de pe. l. sniam. Si autē
vult sibi offerri libellū de iure cōi hoc ē vt offe-
ratur sibi: vt i autētico de exhib. reis. §. lancim?
colla. 5. Cōsuetū ē at iudici libellū offerri z por-
rigi p iudicēz reo: vt in autentico de litigiis ad
excludend. circa pñ. colla. 8. Cautiones vo q i. d.
§. dicūt nō seruānt: qualē at debeat formari
libellus: vt. ff. de eden. l. i. z sic recedit reus datis
idicijs. Nota q si petitiō actoris fuerit inserta
citatiōi: ita q cōuenit possit certiorari: sic plane
deliberare: denegabūtur ei iudicie deliberatorie
z sic cōsueuerūt facere cauti petitores p decre.
extra de dilat. c. ptecrea.

Circa tēpus exceptio

nis. Nō qz caut^oz esse reus ne iordinate eas p-
ponat. Nā si exceptiōes cōtra re?criptū cōpetant
expeditionis via oz eas pmo pponi. nam p eas
cōminūtū seu eneruātū vires rescripti: q sub
lato tota iurisditiō euāescit: nam sublato pñci-
pali tollit accessoriū. C. de codicillis. l. i. Si autē
h^z exceptiōne psonam: puta qz dicit actorē ex
cōdicatum: ita repellendus: vel cōtra iudicē: ga-
dicat eū suspectū: cū si eius inimic? vel aduersari-
us sit de eoz familia vel ex alioa alia cā: tñ
tius poterit iudicē recusare: nisi sit forte exceptio
opposita cōtra psonā: z in ea nō obtinēt: sero ad re-
cusationē iudicis recurrat. ff. de iudi. l. i. Nā cum
recipiēdo i locutionē iudicis approbauerit: nō

est. s. de causis loco tpe fama vsu auditu scia cre-
dulitate certitudine: vt extra de testi. c. oi. **P**rodu-
ctis naq; testibus sup ipi pductione renūciatioe
facta iudex attestatioes publicat: ad eas publica-
das tribus die assignet: gbus publicatis z acce-
ptis certū originale remaneat penes ipm iudicē
de consuetudine siue de iure siue penes scriptorē
vt extra de testi. c. qm. **P**ost hoc segtur tps di-
sputationū z allegationū pponendaz de quo in
autētico de testi. **S**i vero dicunt. z. s. fi. coll. 7. nā
pres diem accipiūt ad obijciendū in psonā z dic-
ta testiū z discutiendū: vt ruz plene vel semiplene
pbatum sit vel nullo mō. **S**iunt at obiectiones
multiplices cōtra numerz z cū dicto q plures exi-
gunt contra qualitātē pſentie. an fuerunt rogati
an nō: qd in gbusdā exigūt casibz. **I**te an testes
sibiipis contradicāt vlt altera an sint serui vlt libe-
ri: an amici vel inimici: vel sint honesti vel inbo-
nesti: cogniti vel incogniti: an plura vlt necessaria
dixerit: z alia multa s. i autētico de testi. coll. 7.
C. z. ff. de testi. **I**te an sit cā criminalis vel civilis
an crimē pūriū: an aliud crimen: an testis sit d cri-
mine emēdat: an pſeueret: istud crimē infamiā
imitet an nō: extra de testi. **P**ost publicatiōes
nō lz opponere in psonas nisi i tribz casibz. s. si ate
publicatiōe fuerit pſtattus: vel si sic poterit de
nouo didicisse qd obijcit vel iuramēto firmaue-
rit q adhuc maliciose nō pbat. **E**t pbat hoc ex
de testi. c. in pſtitia. **E**t nō circa hoc tps fm ius
cāonicū pēptoria exceptio potest opponi: z pba-
ri lz vterq; vt patz postqz didicerit testificata: vt
extra de testi. c. ex tenore. **Q**d tñ sic intelligo si re-
pulsio pſcessit an publicatiōe testiū: sēp pēptoria
pponēda. **S**ecūm ius civile dicitur secus esse
dum didicerint testificata: vt i autētico d testi. s.
qz vero. fm tñ vtrunq; ius in cā appellatiōis pōt
opponi z reprobari. C. de ap. l. eos. **E**t extra de si
de instrum. c. cū iohānes. **E**t oia hec opposita
in pncipio z nō pbata vel semiplene pbata pſit
i cā appellatiōis pbari vt dictū ē. **N**onū tps
ē renūciatiōis allegationū tā de iure qz de scō:
de quo. C. de iudi. autētica iubemus. q dicit i cā
cōclusum: vt extra de pba. c. qm. cōtra falsū. **I**u-
dex tñ sepe sepi iſrogat vtranz pte: vt. C. de iu-
di. l. iudices. z iudex requat de veritate: z postea
iudicet fm q eum mouerit equitas.

Sequitur decimum et

ultimū tps. s. platiōis snie. **I**udex non dz pſerre
subito sed deliberatione pſhibita: dz ēt formataz
z emendatā habere apud se z in scriptis ēt pſerre
Ex quo enī cā ptulit nō bz postea facultatē mu-
tadi vel corrigendi eam: nisi qstū ad grāmaticaz
z ornatū xboz tenoris snie. ff. de re iudi. l. actorz.
Et q snia dz pſtinē cōdēnationē vel absolutiōē
alias nō valeret. C. de sen. l. pſes. vel equipollens
ff. de re iudi. c. snia. **D**ebet at ferri in publico non
i secreto. C. de sen. l. cū sniam. **E**t dare cōsueuerūt
maiores nri. ff. de iusti. z iure. l. pe. **I**tem dz ferri

snia vtraz parte pſte vel saltim citata. ff. de re iu-
di. l. quesitum. **I**te dz seruare ordinē iudicioruz
l. pbata. C. de sen. que sine cer. qst. l. 3. **I**te cer-
tam non incertā dz pſerre sniaz: vt. C. de sen. q si.
cer. qst. l. 3. **I**te iudex lata snia desinit cē iudex
cū sit suctus officio suo. ff. de re iudi. l. iudex. z iō
nihil de facto potest addere vel minuire: nisi vt
dictum est quo ad grāmaticā vel ornatū verbo-
rum: vel etiā multa q remittantur pſt inopiā
de mō mulc. l. si. vel nisi suppleat ea q pſtinent ad
sequentia pncipaliter statutoz: vel ea q pſtinent
de expensis vel similibz: hoc eodē die vt. l. paul.
ff. de re iudi. **D**ebet enim iudex viciū victori cō-
dēnare in expensis: alioquin ipse de suo vel eius
successore tenetur refūdere: vt. C. de iudi. l. ppā-
dum. nec potest minus cōdēnare q sit iurati p-
taxatiōes factā a iudice: nec enī dz ipse clemētor
lege ēē: vt in autētico de iudi. s. oēm. colla. s.
Si at pſpiceret ex iusta causa neutrum esse con-
dēnandum in sūptibus: id sua snia dclaret: vt. d.
s. oēm. **S**cias tamē q si nulla est snia interlocu-
toria: idē potest cognoscere. l. si pſes. C. qno z qm
iudex. **S**i autem delegat: quidā dicunt eum nō
posse cognoscere: sic intelligūt. C. qno z quādo
iudex. l. si vt pponis. **A**lij dicunt idē in delegato
qd z in ordinario. **I**te nota q non super incidit
sed super pncipali cognoscere potest: vt de or. iu-
di. l. i. z. s. **E**t intelligas cūz distinctione. **N**ā qnq;
civilis incidit in criminali: hoc p modū excep-
tionis vel defensionis: hnt locum dicte. l. si at
sit emergens causa super ea pſnunciat nō expe-
ctato exitu pncipalis cause. la pcedēte. C. d dilat
Si at civilis incidit in criminali vel criminalis i
civilis: tunc super vtraz pſnunciandū est. l. 3. C. de
ordi. iudi. **E**t idem si criminalis criminali: vt. l.
2. s. si publico. ff. d adulte. **S**i vero civilis scidat
crinali accusationi pſpote supsedet civilis: dōcc
super criminali pſnuncietur: vt. l. si. C. d ordi. iudi.
Et ea que dicta sunt hnt locū: vbi altera sit iudi-
cialis. **S**i vero vtraz sit civilis z vtraz pncipa-
liter pponatur: bz locuz. l. qui prior. ff. de re iudi.
Ita vt qui reconuenerit pōzi lite pendente pote-
rit super petitione pbatōes inducere: licet ali-
pmo pbat postea super qōne reconuētiōis z i
continēti: vt in autētico de execu. s. sciam. coll.
7. z extra de mut. pe. c. i. **T**eneas tñ q qui recon-
uenit: dz an litis contestationem conuenire: z li-
bellum reconuētiōis an litis cōtestationē por-
rigere: vt supra dicto. s. sancimus. **Q**uidam ta-
men dicunt vsq; ad sniam posse fieri reconētiō-
nē: sed pmi placet. **S**i vero vtraz qd est civilis
z pncipaliter itentat fm qd hēs nō. ff. de iudi. l. si
pſor. **I**te nō q si actor plene pbat viciā: alius reus
absoluit. l. q. accusare. C. de edē. **E**t pbat hec oia
i tractatu Bar.

**Titulus decim^{us} de statu morientū de triplici
domo. l. cōſcie familie z sepulture: gbus est pui-
dendum in morte. c. i. Sermo.**